

173511

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Cemal ÖZTÜRK

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA İZ BİLİMİ

173311

Danışman
Doç.Dr. Veli Özer ÖZBEK

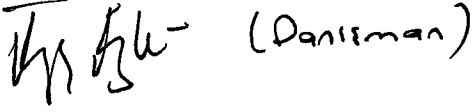
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

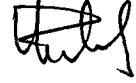
Antalya, 2005

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : (Danışman)

Üye (Danışmanı) :

Üye :

Üye :

Üye :

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

0.8 / 200.8

Prof. Dr. Nevzat ÇEVİK
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	VII
ÖZET.....	IX
ABSTRACT (SUMMARY).....	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERİM, TANIM VE KAVRAM, TARİHİ GELİŞİMİ, KONUSU VE AMACI

1. TERİM, TANIM VE KAVRAM

1.1. TERİM.....	3
1.2. TANIM VE KAVRAM.....	4

2. BENZER KAVRAMLARDAN FARKI

2.1. Genel Olarak Adli Bilimler.....	5
2.2. Adli Bilimlerin Bazı Alt Kolları.....	6

3. İZ BİLİMİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

3.1. Avrupa'daki Gelişimi.....	8
3.2. Amerika'daki Gelişimi.....	11
3.3. Türkiye'deki Gelişimi.....	12

4. İZ BİLİMİNİN KONUSU

4.1. Genel Olarak İz Biliminin Konusu.....	13
4.1.1. Delil Kavramı.....	13
4.1.2. Çeşitleri.....	14
4.1.3. Açıklamalar	
4.1.3.1. Sanık Açıklamaları.....	15
4.1.3.2. Tanık Açıklamaları.....	18
4.1.3.3. Sanık Ve Tanık Dışında Kalanların Açıklamaları.....	19
4.1.3.4. Yazılı Açıklamalar (Belgeler).....	20
4.1.3.5. Görüntü Ve/Veya Ses Kaydeden Araçlarla Açıklama.....	22
4.2. İzler	
4.2.1. Genel Olarak.....	23
4.2.2. Kavram Ve Çeşitleri	
4.2.2.1. Kavram.....	24
4.2.2.2. Çeşitleri.....	26

5. İZ BİLİMİNİN AMACI

5.1. Genel Olarak.....	28
5.2. İzlerin Toplanması, Muhafazası Ve Değerlendirilmesinde Yer Alan Ceza Muhakemesi Sujeleri	
5.2.1. Hakim.....	30
5.2.2. Savcı.....	31
5.2.3. Kolluk.....	32
5.2.4. Bilirkişi.....	34

5.3. İzlerin Toplanma Vasıtaları	
5.3.1. Suç Mahalli İncelemeleri	
5.3.1.1. Genel Olarak.....	37
5.3.1.2. Suç Mahalline İlk Giden Görevliler ve Görevleri.....	39
5.3.1.3. Suç Mahalli İnceleme Metodları ve Tespiti.....	40
5.3.1.4. Suç Mahallindeki İzlerin Toplanması.....	41
5.3.1.5. Toplanan İzlerin Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi.....	43
5.3.1.6. Suç Mahalli İnceleme Uzmanı ve İz İnceleme Uzmanı İlişkisi.....	44
5.3.2. Keşif.....	45
5.3.3. Ölünün Tıbbi Kimliğini Belirleme.....	46
5.3.4. Otopsi.....	46
5.4. Koruma Tedbirleri Ve İzlerin Toplanması, Muhafazası Ve Değerlendirilmesi	
5.4.1. Genel Olarak.....	48
5.4.2. Vücudun Muayenesi.....	50
5.4.3. DNA Analizi (Moleküler Genetik İnceleme).....	53
5.4.4. Fiziki Kimliğin Tespiti.....	56

İKİNCİ BÖLÜM DELİLLERİN İZ BİLİMİNDE İNCELENMELERİ

1. GENEL OLARAK.....	57
2. İZ BİLİMİ İNCELEMESİ YAPMA YETKİSİ	
2.1. Genel Olarak.....	58
2.2. Polis Ve Jandarma İz İnceleme Laboratuvarları.....	59
2.3. Adli Tıp Kurumu.....	64
3. FİZİKSEL İNCELEMELER	
3.1. SİLAH İNCELEME ÜNİTESİ (BALİSTİK)	
3.1.1. Genel Olarak.....	66
3.1.2. Ateşli Silah Mühimmatlarında Silaha Ait İzlerin Oluşumu.....	68
3.1.3. Silahın Parçaları Üzerindeki Değişikliklerin Oluşması.....	69
3.1.4. Silahın TCK ve 6136 Sayılı Yasalar Yönünden Değerlendirilmesi	70
3.1.5. Antika Kararı.....	71
3.1.6. Silahlarda Vahim Nitelik.....	72
3.1.7. Atış Yapılan Yerin Tespiti.....	73
3.1.8. Vücutta Kalan Mermi Çekirdekleri.....	73
3.1.9. Atış Artıkları	
3.1.9.1. Genel Olarak.....	74
3.1.9.2. Atış Mesafesi ve Atış Artıkları.....	75
3.1.9.3. Atış Artıklarının Bulaşması.....	75
3.1.9.4. Ateşli Silah İle Ateş Eden Elin Tespiti.....	76
3.1.9.5. Mermi Deliklerinin İncelenmesi.....	76
3.1.9.6. Ciltte ve Elbisede Giriş ve Çıkış Deliklerinin Ayırt Edilmesi.....	76
3.1.9.7. Camda Giriş-Çıkış Deliği.....	77
3.1.9.8. Genel Olarak Atış Artıklarını Toplama Metodları.....	77
3.1.9.9. Giysi ve Kumaş Üzerinden Atış Artığı Toplama.....	78
3.1.9.10. Atış Artıklarını Analitik Cihazlarla Belirleme Yöntemleri.....	79
3.1.9.11. Atış Artıklarını Koruma Yöntemleri.....	79

3.1.9.12. Atış Artıklarının Yorumlanması.....	79
3.1.9.13. Atış Mesafesi	
3.1.9.13.1. Bitişik Atış.....	80
3.1.9.13.2. Yakın Atış (Kısa Mesafeden Atış).....	80
3.1.9.13.3. Uzak Atış.....	81
3.1.10. Silah İncelemelerine İlişkin AİHM Kararlarının Değerlendirilmesi.....	81
3.2. ALET İZLERİ	
3.2.1. Genel Olarak.....	82
3.2.2. Alet İzi Tipleri ve Alet İzlerindeki Değişiklikler.....	82
3.2.3. Alet İzlerinin Yorumlanmasında Dikkat Edilmesi Gerekenler.....	83
3.3. OTO ÜZERİNDEKİ İNCELEMELER İLE TEKERLEK İZLERİ	
3.3.1. Oto Üzerindeki İncelemeler	
3.3.1.1. Motor ve Şasi Numarası Tetkiki.....	83
3.3.1.2. Parça Bütünleme.....	84
3.3.2. Tekerlek İzleri.....	84
3.4. PARMAK İZİ	
3.4.1. Genel Olarak.....	86
3.4.2. Delil Olma Özelliği ve Tespiti.....	88
3.4.3. Çeşitleri ve Sınıflandırılmaları.....	88
3.5. EL (AVUÇ) İZİ İNCELEMELERİ.....	88
3.6. AYAK VE AYAKKABI İZİ İNCELEMELERİ	
3.6.1. Genel Olarak.....	89
3.6.2. Oluştığı Zemine Göre İzler.....	90
3.6.3. Tespit Yöntemleri.....	90
3.6.4. Değerlendirilmesi.....	92
3.6.5. Karşılaştırma.....	93
3.6.6. Yürüyüş Özellikleri.....	93
3.6.7. Ayak İzinden Boy ve Cinsiyet Tespiti.....	94
3.7. CAM İNCELEMELERİ	
3.7.1. Genel Olarak.....	94
3.7.2. Sınıfsal Özellik-Bireysel (Karakteristik) Özellik.....	95
3.7.3. Camlardaki Delikler.....	95
3.7.4. Yangın Olaylarında.....	96
3.8. VERİ İNCELEMELERİ	
3.8.1. Genel Olarak.....	97
3.8.2. Bilgisayardaki Unsurların Hukuki Durumu.....	98
3.8.3. Bilgisayardan Delil Elde Etme.....	99
3.9. ŞÜPHELİ DÖKÜMAN İNCELEMELERİ	
3.9.1. Genel Olarak.....	100
3.9.2. Sahtecilik Çeşitleri.....	102
3.9.3. Fotokopi-Print Çıktısı-Daktilo Yazısı.....	103
3.9.4. El Yazısının Özellikleri.....	104
3.9.5. Yazı-Karakter İlişkisi.....	104

3.9.6. El Yazısından Aidiyet Belirleme.....	104
3.9.7. Sürüm Yeteneği-İğfal Kabiliyeti.....	105
3.9.8. Uzmanı ve Laboratuvar Ortamının Gereği ve Raporların Nitelikleri.....	105
3.9.9. Fotokopi Üzerinden İnceleme Yapmadan Kaçınmak.....	106
3.9.10. Örnek ve Mukayese Alma.....	106
3.9.11. İmza İncelemesi	
3.9.11.1. İmza ve İmza Çeşitleri.....	107
3.9.11.2. İncelenmesi.....	107
3.9.11.3. Örnek ve Mukayese İmza.....	108
3.9.12. Mürekkep İnceleme.....	109
3.9.13. Kağıt İncelemeleri	
3.9.13.1. Genel Olarak.....	109
3.9.13.2. Filigran.....	110
3.10. SES VE GÖRÜNTÜ KAYITLARINI İNCELEME	
3.10.1. Genel Olarak.....	110
3.10.2. Kullanılan Teknikler	112
3.10.3. Ses-Görüntü İncelemelerinin Faaliyet Alanı.....	113
3.10.4. Tanıma ve Elemedeki Standartlar.....	113
3.10.5. Manyetik Bantlar ve İncelenmeleri.....	113
4. KİMYASAL İNCELEMELER	
4.1. UYUŞTURUCULAR-NARKOTİKLER	
4.1.1. Genel Olarak.....	114
4.1.2. Elde Edilişine Göre Uyuşturucu Maddeler	
4.1.2.1. Tabii Olanlar	
4.1.2.1.1. Haşhaş (Afyon) ve Ondan Elde Edilenler.....	116
4.1.2.1.2. Hint keneviri Reçinesi, Esrar.....	117
4.1.2.1.3. Koka Ağacının Yapraklarından Elde Edilenler.....	117
4.1.2.2. Sentetik Yada Yeni İcat Edilmiş Uyuşturucular.....	118
4.1.3. Muhafaza ve İncelenmeleri.....	118
4.2. BOYA VE LİF-İP	
4.2.1. Boya.....	119
4.2.2. Lif-İp.....	120
4.3. KOKU.....	121
4.4. PATLAYICI İNCELEMELERİ	
4.4.1. Genel Olarak.....	122
4.4.2. İncelenmeleri.....	122
4.4.3. Patlama Vakalarında Suç Mahalli İncelemesi.....	123
4.5. TOKSİKOLOJİK İNCELEMELER	
4.5.1. Genel Olarak.....	123
4.5.2. Zehirlenme Vakasında İz Elde Etme.....	124

5. BİYOLOJİK İNCELEMELER

5.1. DNA ANALİZİ

5.1.1. Genel Olarak.....	125
5.1.2. DNA Analizi - Vücudun Muayenesi.....	125
5.1.3. Kim Tarafından Yapılmalı.....	126
5.1.4. Türkiyede'ki İncelemeyi Yapan Kurumların Durumu.....	126
5.1.5. DNA Analizinde Numune.....	127
5.1.6. Moleküler Genetik Analizler.....	129

5.2. KAN

5.2.1. Şahıstan Kan Alma.....	130
5.2.2. Suç Mahallinden Kan Alma.....	131
5.2.3. Suç Mahallindeki Kan Lekelerinin Yorumlanması.....	131
5.2.4. Alkol ve Kan Tahlili.....	132
5.2.5. Kan-DNA.....	134
5.2.6. Kan Lekesinde Protein Profilleri.....	134
5.2.7. Lekenin Kan Lekesi Olup-Olmadığının Tespiti.....	134
5.2.8. Kanın İnsan Kanı Olması.....	135
5.2.9. Kan Lekesinin Kadına Yada Erkeğe Ait Olması.....	135
5.2.10. Kan Lekesinden Grup Tayini.....	136
5.2.11. Kadın Genital Kanaması, Menstruasyon ve Deflorasyon Kanaması Lekesi.....	136
5.2.12. Düşük ve Doğum Kanı Lekesi.....	136

5.3. KIL

5.3.1. Genel Yapısı.....	137
5.3.2. Bölümlerinin İncelenmesi	137
5.3.3. Örnek Alma.....	137
5.3.4. Saç Kıllarının Karşılaştırılması ve Kıl Kesitinin İncelenmesi.....	138
5.3.5. Vücuttaki Yabancı Kıllar.....	139
5.3.6. Hayvan ve İnsan Kıllarının Ayrımı.....	139
5.3.7. Kadına mı Erkeğe mi Ait Olduğu.....	140
5.3.8. Kılların Vücudun Hangi Bölgesine Ait Oldukları.....	140
5.3.9. Yaşlara Göre Kıllarda Görülen Özellikler.....	140
5.3.10. Saçlarda Kozmetik Renk Değişikliklerinin İncelenmesi.....	140
5.3.11. Kesik Olup-Olmaması ve Ateşli Silahlar ve Kıllar.....	141
5.3.12. Ölüm Zamanı Tayininde Kıllar.....	141

5.4. VERNİKS, AMNİYON, ANNE SÜTÜ

5.4.1. Genel Olarak.....	141
5.4.2. Verniks Caseosa (Kazeoza) Lekeleri.....	142
5.4.3. Amniyos (Amnion) Sıvısı Lekesi.....	142
5.4.4. Anne Sütü ve Sütüğü (Kolostrum) Lekesi.....	143

5.5. MEKONYUM-GAİTA-İDRAR

5.5.1. Mekonyum.....	143
5.5.2. Gaita.....	143
5.5.3. İdrar.....	143

5.6. MENİ	
5.6.1. Genel Olarak.....	144
5.6.2. Suç Mahallinde Meni Lekesinin Tanınması.....	144
5.6.3. Meni Örneği Alma.....	144
5.6.4. Sperm Varlığını Anlama.....	146
5.6.5. Vajen İfrazatı Lekesi.....	146
5.6.6. Zamanı Belirleme.....	146
5.6.7. Hayvan-İnsan Menisi.....	147
5.6.8. Meni Lekesinden Grup Tayini ve Spermin Aidiyeti.....	147
5.7. CİNSEL KROMATİN.....	147
5.8. TÜKÜRÜK-KUSMUK-SÜMÜK	
5.8.1. Tükürük.....	147
5.8.2. Sümük.....	148
5.8.3. Kusmuk.....	148
5.9. ENTOMOLOJİK İNCELEMELER.....	149
5.10. MİKROBİYOLOJİK İNCELEMELER.....	150
5.11. PALİNOLOJİK (BİTKİBİLİM) İNCELEMELER	
5.11.1. Genel Olarak	150
5.11.2. Spor ve Polenlerin Miktar ve Dağılımı.....	151
5.11.3. Bölgelere Göre Bitkilerdeki Farklılıklar.....	151
SONUÇ.....	152
KAYNAKÇA.....	154

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABd	Ankara Barosu Dergisi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİHK	Avrupa İnsan Hakları Konseyi
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKKT	Adli Kolluk Kanun Tasarısı
Any	Anayasa
ATK	Adli Tıp Kurumu
AÜHF	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFY	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
AÜSBFD	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi
Av K.	Avukatlık Kanunu
Avs	Avusturya
AYM	Anayasa Mahkemesi
B	Baskı
BKK	Bakanlar Kurulu Kararı
Bkz	Bakınız
BY	Barosu Yayınları
C	Cilt
CD	Ceza Dairesi
CGK	Ceza Genel Kurulu
CM	Ceza Muhakemesi
CMH	Ceza Muhakemesi Hukuku
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu (5271 Sayılı)
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu
CMUY	Ceza Muhakemesi Usul Yasası
CYH	Ceza Yargılaması Hukuku
ÇASÖMK	Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu
DEÜHFDSİY	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaya İşletmeleri Yayını
DEÜY	Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi
DNA	Deoksiribonükleikasit
E	Esas
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
ETK	Emniyet Teşkilat Kanunu
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HFSA	Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi
İBK	İçtihadı Birleştirme Kararı
İHAS	İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

İİBFD	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
İÜ	İstanbul Üniversitesi
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
JTGYY	Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetki Yönetmeliği
K	Karar
KPL	Kriminal Polis Laboratuvarı
KJL	Kriminal Jandarma Laboratuvarı
k	Kısım
Ki	Kitabevi
KSHUS	Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi
KTK	Karayolları Trafik Kanunu
KTY	Karayolları Trafik Yönetmeliği
m	Madde
OWIG	Alman Düzene Aykırılıklar Kanunu-Ordnungswidrigkeitsgesetz
prg	Parağraf
PVSK	Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu
RG	Resmi Gazete
s	Sayfa
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCK	Türk Ceza Kanunu (5237 Sayılı)
UMMHK	Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SÜHFY	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
vd	Ve diğerleri
YCGK	Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YİBK	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
YKD	Yargıtay Kararlar Dergisi

Ö Z E T

Ceza uyuşmazlıklarında, biri fiilin kişi tarafından yapılıp-yapılmadığının ortaya çıkarılmaya çalışıldığı maddi gerçeğin bulunması diğeri, fiilin suç olup-olmadığının suç teşkil etmesi halinde hangi suçu teşkil ettiğinin ortaya konulduğu hukuki gerçeğin bulunması olmak üzere iki bölüm vardır.

Maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için, hukuk düzenince kabul edilen vasıtalarla, yargılama makamının tam bir kanaate ulaşması gerekir ki bu ameliyeye ispat, bu vasıtalarla ise delil denir. Bir vasıtanın delil olabilmesi için bu vasıta, olayı temsil etmeli, akıl ve maddi gerçek ile hukuka uygun olmalıdır. Yine hükümde kullanılabilmesi için tarafların bilmesi de bir zorunluluktur. Delil bu iken muhtevası, ihtiva ettiği yada içerdiği şeyler (mektubun delil, içinde yazanların ise muhtevası olması gibi) delil kaynağı ise, delilin öğrenildiği şeylerdir (ifadenin delil, ifade verenin ise delil kaynağı olması gibi).

Delillerin suçla ilgisini anlayabilmek ve onlardan yararlanabilmek için bunların ortaya konması, mahkemeye sunulması gerekir. Delil ortaya konmasını mahkeme, mahkeme başkanı ve davada taraflar isteyebilir. Ortaya konan bu delillerin muhtevalarının öğrenilmesi, gereken kişilerin dinlenmeleri gerekir. Deliller, hükme tesir edecek her hususla ve olaydaki ispatlanması gerekli her olguyla alakalı olabilir. Geç bildirilmesi nedeniyle delil reddedilemez. Ancak delil, kanuna aykırı olarak elde edilmesi, ispat edeceği olayın karara etkisinin olmaması ve sadece davayı uzatmak maksadıyla sunulması hallerinde reddedilebilir.

İspat vasıtaları çok çeşitli tasniflere tabi tutulabilirlerse de nitelikleri yönünden en genel anlamda açıklamalar ve izler olarak ikiye ayrılırlar. Bunları da kendi içlerinde alt kollara ayırmak elbetteki mümkündür. Bu delillerin zaman zaman birbirlerine üstünlükleri yada zayıf yönleri vardır. Ama unutulmaması gereken bu delillerin birbirlerini tamamlayarak, ispatı istenen olguları çok daha kolay ve açık olarak çözebilmeleridir.

Her iki delil çeşidimize ulaşmak için de caza muhakemesi hukukunun ortaya koyduğu bir takım kurallar vardır, bir hukuk devletinden beklenen maddi gerçeği ortaya çıkarırken bu kurallara uymasındır. Aksi halde kurallara aykırı olarak elde edeceği sonuçlar hiçbir anlam ifade etmeyecektir. İfade ve sorgu kurallarına uymadan yada sanık yada mağdur haklarına riayet etmeden elde edeceği açıklamalar delil özelliğine sahip olmayacak, çok değerli olabilecek veriler kullanılamayacaktır. Nitekim bu konudaki kurallar ulusal yada uluslar arası hukuk normlarında açıkça yer almaktadır. Kurallara uygun olarak elde edilen açıklamaları hakim, sanık, tanık ya da diğer kişilere ait oluşlarına göre ayrı ayrı değerlendirecektir. Maddi gerçeğin bulunması ceza muhakemesi açısından olmazsa olmaz bir şart olup normlar bazılarının beyanda bulunması için bir takım zorlamalar koyarken sanık için “susma hakkı”nı ilk planda tutmaktadır, aksi halde hukukun nice hukuksuzlukların doğmasına sebep olması da mümkündür. Teknoloji ve bilimdeki gelişmelerle beraber tek olma vasfını yitiren açıklama delilleri elbetteki delil olma değerinden hiç bir şey yitirmezler.

Diğer delil çeşidimiz olan izler ise, delil olma niteliklerini taşıyan, olayın sessiz tanıkları, olaydan geriye kalan eşya ve şeylerdir. Bunlar genel olarak belgeler, görüntü ve ses kaydeden araçlardaki bilgiler, elektronik ortamda kayıtlı veriler ve belirtiler olarak incelenebilir. Elbetteki izlerden yararlanabilmek için de ceza muhakemesi bir takım normlar koymuştur. Hukuk devletinde bu normlara uymak da delil adayının delil olabilmesinde son derece önemlidir. Bu delilleri elde ederken yada değerlendirirken ceza muhakemesi sujelerine düşen yetki ve görevler bulunmaktadır. Usulünce bulunup, tespiti yapılarak muhafaza altına alınmış ve vasfını kaybetmeden yargılama makamlarına sunulabilmiş olan maddi deliller ilk bakışta sessiz

durabilirler. Ancak bunlar ilmi ve teknolojik değerlendirmeler sonucunda doğru söylemekten asla çekinmeyen, hiç kimseden korkmayan tanıklar olurlar.

Olay yeri incelemesi, keşif, ölünün adli muayenesi yada otopsi gibi yollarla ortaya çıkarılıp, muhafaza altına alınan bu cansız delil kaynakları, ceza muhakemesindeki tutuklama, yakalama ve gözaltına alma, arama, el koyma ve vücudun muayenesi gibi koruma tedbirleriyle çok sıkı ilişki içerisinde. Bazen bu tedbirler izleri ortaya çıkarırken bazen de izler bu tedbirleri faaliyete geçirir.

Delil niteliklerine sahip olup elde edilen bu sessiz tanıklar çok büyük ihtimalle, teknik ve bilimsel değerlendirmeler gerektirecektir. İşte bu nedenle bilimsel bir teori yada prensipten hareket eden, tarafsız, sorumluluk sahibi hakim danışmanı da diyebileceğimiz bilirkişilerin usulünce yapacakları ilmi ve teknik değerlendirmeler sonucunda ulaşacakları veriler, bilimsel deliller olarak yargılama makamının elini güçlendirecek ve maddi gerçeğin aydınlatılmasını sağlayacaktır. Bunları yaparken ise hiç kimsenin onuru zedelenmeyecek ve delilden sanığa gidilecektir. Hakim, bu bilimsel verileri, açıklamaları ve mantık kurallarını bir süzgeçten geçirip delilleri serbestçe takdir ederek duruşmadan da edineceği bilgilerle kendi kanaatini oluşturacak ve kararını verecektir. Ancak, bunları yaparken kurallara aykırı olarak elde edilen delilleri, sanığın lehine olan dışında asla değerlendirmeyecektir.

İz delillerin ilmi ve teknik açıdan değerlendirilip anlamlandırılmasını yapan, bu sessiz tanıkların dile gelmesini sağlayan, bilimlerin adalet alanında kullanılması, adaletin emrine verilmesi sağlayan adli bilimler ile bilimsel verilerle teknolojinin sunduğu teknik imkanları kullanarak adaletin hizmetinde çalışan iz incelemeleridir. Birbirleriyle iç içe olan adli bilimler ve iz bilimi, birbirlerini bütünleyerek izlerin değerlendirilmesini yapacak olan yargılama makamlarına vasıta olmakta, onların mikroskobu, teleskobu ve laboratuvarı olmaktadır. Bu bilim ve incelemelerin amacına ulaşması için, hukuk ilmi ile beslenmiş, tarafsız ve bilgili incelemeciler kadar bu incelemeler konusunda bilgilendirilmiş, bunların temellerini, ispat güçlerini ve ceza muhakemesine bulunabilecekleri katkıları bilip idrak eden yargılama makamlarına da ihtiyaç vardır.

Ülkemizde bu bilimsel verileri adli tıp kurumu, kriminal polis ve jandarma laboratuvarları, adli tıp enstitüleri ve tıp fakültelerinin adli tıp bölümleri üretmektedir. Adli delillerin değerlendirme vasıtaları olan adli bilimler ve iz incelemeleri (psikolji ve kriminoloji bunların dışındadır), deyince bu çalışmalarını, yapılan incelemelerin yoğunluğuna göre; a) Fiziksel olanlar (fizik ilminin verilerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı), balistik, alet izi, araç (oto) üzerindeki incelemeler, parmak ve el izi, ayak ve ayakkabı izi, cam, data, belge, diş izi, meteoroloji, palinoloji, entomoloji, jeoloji ve ses-görüntü kayıtlarının incelenmesi, b) Kimyasal olanlar (kimya ilminin ağırlıklı olarak kullanıldığı), uyuşturucu, atış artığı, boya-lif-ip, koku, patlayıcı ve toksikolojik incelemeler, c) Biyolojik olanlar (Biyoloji ilminin ağırlıklı olarak kullanıldığı), DNA analizi, kan, kıl, mikrobiyoloji, verniks-amniyon-anne sütü, mekonyum-gaita-idrar, sperm-meni ve tükürük-kusmuk-sümük incelemeleri olarak başlıca üç kolda ele alabiliriz.

ABSTRACT (SUMMARY)

There are two parts in penalty disagreement, one of them is to discover to find the physical truth in which whether the act is done by the person or not, and the other one is to find the legal reality that whether the act is to form a crime or not and if it is form a crime, to discover to find what kinds of a crime it is.

In order to discover a physical truth, the judging authority must get a complete conviction by means of approving of the law system. This process is called a proving and this means is called an evidence. In order to see means becomes an evidence, this means represents the event and intelligence and physical truth are agreed with the law. Moreover, to see in the judicial decision, each side must know. Since the evidence is this, its content is what it is including (For example, a letter is an evidence and its lines is its content) and the source of the evidence is the thing that the evidence are learned (For example, the testimony is the evidence and the person who give the testimony is the source of the evidence)

To see the relation of evidence with the crime and to profit from them, the evidences should be discovered and submitted to the court. The court, the president judge and the law suit sides may want to disclose the evidences. It is necessary to learn the content of these evidences and to hear the proper persons. Evidences may be connected with the every subjects that influence the judicial decision and the every events which need to prove by the facts. The evidence can not be refused because of passing due date of the notification. However, the evidence can be refused if the evidence can not be influence in final decision and it is submitted only to postpone the law suit.

A proving means can be classified in different bases but in general can be divided by two parts, namely declaration evidence and the print (physical) evidence. These two classifications can be also divided in to subbranches. In these two evidences occasionally; one of the evidence may be superior or weaker from the other evidence. Yet, it should not be forgotten that those two evidences are completed each other, and proved and solved the requested facts easily and clearly.

In order to reach these two evidences, the law of the criminal court, establish certain rulers and one can expect from the state of law that to obey these rules to discover to find the physical truth. Otherwise, the results obtained with illegal way are not meaningful. Declarations does not become characteristic of the evidence if the rules testimony and inquiry are not obeyed and the right of the law suspect and injured party are not respected. These data will not be used even if they are very valuable. As a matter of fact, the rules in this subject are establish in national and international law norms. Declaration evidences, which are obtained by obeying these rules, are evaluated differently whether they belong to judge, suspect, witness or the other persons. Finding the physical truth, which is the fundamental condition, is very important for a criminal judgement, and there are rules that forcing some persons to take part of declaration and also for suspect to use "silenceright". Otherwise, the law can cause many unlawfulness. Declaration evidences are not a single evidence after tecnologic and scientific developments. However, declaration evidences are still the evidences in which they don't loose their evaluate of evidences.

The other kind of evidence is the print (physical) evidence in which the silent witness of the evidence and goods and marks to stay behind the event. In general, these are documents, knowledges in image and sound recorder, registered data in electronic medium. Certainly, the criminal judgement has established some rules to use the physical evidences. In the law of state, to obey these rules and the evidence condidate becomes an evidence are very important. In order

to obtain evidences and to evaluate them, there are some duties on the criminal judgement. In the first view, physical evidence which are obtained in legal way, protected in good place and submitted to the judging authority without loosing their characteristic stays in silence. However, after scientific and technological evaluation these become very important witness in which never afraid to tell the truth and never fear from anybody.

There is good and tight relations between the source of the lifeless evidences, such as examination of the event area, investigation, judicial examination of a dead or autopsy, etc. and arrest, catching, eyecatching, search, take over and body examination, etc. in criminal judgement. Sometimes these plans discover the physical evidence or sometimes physical evidences cause working these plans.

In most probably, the technologic and scientific evaluations are necessary for these silent witnesses. Experts, who are the consultant judges, neutral and responsible persons, obtain the data by using the scientific theory or principle and these data are very important for the judging authority to help their decisions and also clarify the physical truth. While doing these, honor of nobody is damaged and it goes from the evidence to the suspect. Judge evaluates and filters those scientific data, evidences of declarations and logical rules freely. He also obtains the knowledge from the hearing and finally uses his opinion and make the decision. However, while doing these he must not evaluate the evidences which obtained illegal way, except the evidences favor to the suspect.

Physical evidence which is evaluated by scientific and technologic techniques causes to make this silent witness the speaking one. Criminal examinations serve to use sciences and technical data for justices. Judicial sciences and criminal examinations are interconnected and completed each other, and they help judging authority and become their microscope, telescope and a laboratory. In order to reach the goals of the sciences and examinations, one needs not only well-known experts also the very good judging authority.

In our country, these scientific data are produced in judicial medicine institute, criminal police and gendarme laboratories, the judicial medical department in faculty of medicine. Judicial sciences and the criminal examinations in which evaluate the evidences (exception of the psychology and criminology) are investigated following three methods based on the examination density: a) Physical (physical science data are used mostly) such as, firearms (ballistic), tool marks, the examinations on an auto, finger and hand traces, foot and footwear prints, and investigation of sound-image records, b) Chemical (chemical science data are used mostly) such as, drug, point-fiber, smell, explosive and toxicology, c) Biology (biological science data are used mostly) such as, analysis of DNA, blood, hair, microbiology, varnish-amnion-mother milk, meconyurum-feces-urine, semen, saliva-vomited-mucus, entomology and palinology.

GİRİŞ

İnsanlar topluluklar halinde yaşayan sosyal canlılardır. Birden fazla insanın bir arada yaşaması için bir takım kurallar konulmak durumundadır. Bu bazen din, bazen ahlak bazen de hukuk kuralları olarak karşımıza çıkar. Medeni toplumlarda insanlar arasındaki bu sosyal düzeni hukuk kuralları sağlar. Hukukun koyduğu kurallardan bazıları özel bazıları da kamuya ait kurallar olup kamuya ait olanlarının en başta geleni ceza normları ve bu normlara itaatsizliğin sonunda yapılacak yargılama faaliyetlerini düzenleyen ceza muhakemesi usulü normlarıdır.

Bir hukuki ihtilafın çözümünde hukuki ve maddi gerçeğin öğrenilmesi gereği vardır. Maddi gerçeğin bulunmasında ceza muhakemesi faaliyetlerinin başlamasını sağlayan şeyler ise delillerdir. Onlar olmazsa ceza muhakemesinin çarkları işlemez. Ceza uyuşmazlığının çözümünde, olayın maddi yönünün aydınlatılması için vazgeçilmez olan bu deliller, açıklamalar ve izler olarak iki ana başlık altında incelenebilir. Bu iki başlık altındaki delil türlerinin de objektif ve sübjektif tarafları bulunsa da birbirlerini tamamlayıcı olmaları çok önemlidir. Bu bağlamda delilleri birbirinden üstün ya da önemli olarak değerlendirmek doğru olmaz. Bu nedenle biz de ilk önce delil kavramına açıklık getirip devamında bu iki delil türü hakkında bilgiler vereceğiz. Daha sonra, tezimizin adından da anlaşılacağı gibi, izlere, o her hadiseden geriye mutlaka kalan dilsiz tanıklara geçip, ceza muhakemesindeki yerleri ve önemlerini açıklayacağız.

Gelişen ilim ve teknoloji sayesinde her gün bir adım daha ileri giden, izleri konuşurma da diyebileceğimiz, suç hadisesinin izlerini bilimsel teori ve yöntemlerle inceleyip yargılama makamlarının emrine daha anlaşılır bir tarzda sunan, iz bilimi inceleme ve tekniklerinin ne olduğu, iz biliminin görevi ve bunu nasıl yerine getirdiği, günümüzdeki bulunduğu nokta ve izlerle varabildiği neticeler, inceleme yapma sebepleri ve bunun sonucunda vardıkları sonuçlar ile maddi gerçeğin aydınlatılması sürecindeki rolünü ortaya koyacağız.

Üzerinde duracağımız en önemli sorun, günümüzde halen ceza muhakemesinde görev alan kişilerin, özellikle hukukçularımızın iz biliminde yine iz bilimcilerimizin de hukuk alanında gerçekten yeterli bilgi ile donatılmadıkları gerçeğidir. Amerika ve Avrupa'da bir aşırıdır hukuk fakültelerinde iz bilimi kürsüleri kurulmuş durumda iken bizde maalesef hala hukuk fakültelerimizde iz bilimi kürsülerimiz yoktur. Çok daha vahimi ise, hala kolluk okullarında dahi bu kürsüler kurulamamıştır. Bu durum çok ciddi bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Tezimizde, ceza uyuşmazlıklarında maddi gerçeğin bulunması için, bilim-teknik ve bunların verileri ile iç içe olan yargılama makamlarına ve hukuki prosedür ve kuralları bilip ona göre hareket eden, bilgi ve tecrübesini hukuka uygun olarak hukukçunun kullanımına sunan iz bilimi incelemecilerine ulaşabilmek amaçlanmıştır. Bu amaçla çok çeşitli kitap, dergi ve makaleler, laboratuvar veri ve tecrübeleri ile yargılama makamları ve incelemecilerin vardıkları sonuçlardan yararlanılmıştır. Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde çok dinamik hale gelen normlardaki değişimler takip edilerek teze işlenmiştir.

İzlerin iz bilimince nasıl incelendiği, incelemecilerin ve incelemede kullanılan donanımın durumu, uygulanan inceleme teknikleri ve bunların doğruluk oranları, hangi iz üzerinde hangi incelemelerin yapılabildiği, her inceleme sahasının iz üzerinde oluşturduğu risk ve bu risklerin incelemeyi isteyene bir yazıyla bildirilip ikinci bir olurun alınmasının gereği (izlerin incelemede yok olması, deforme olması, eşya sahibinin maddi zarara uğrama ihtimali gibi) konular hem inceleme yapanlar hem de yaptırnanlar için bilinmesi zorunlu bilgilerdir.

İz bilim konusunda genel olarak baktığımızda ortada bir anlam, saha ve yetki karmaşası bulunduğunu görüyoruz. Bunların birincisi kriminalistik kelimesinin dilimize Avusturya'dan aynen alınmasından doğan algılama kısıtlamasının oluşması, bunun da beraberinde gelişmeyi olumsuz yönde etkilediği gerçeğidir.

İkinci olarak iz bilimi incelemelerini yapanlar ve yapması gerekenler açısından bir karmaşa söz konusudur. Mesela tıp bilimi verilerinin suçla ilgili problemlerin çözümünde kullanılması olan adli tıp adı altında tıpla hiç alakası olmayan alanlarda çalışmalar yapılıyor olması gibi.

Üçüncü olarak yapılacak olan iz bilimi çalışmalarının alt sahalara ayrılmasındaki sorunları gösterebiliriz. Buna da entomolojik ve palinolojik çalışmaların halen biyolojik incelemeler ünitelerinin kapsamında incelenmeye başlanmamış olması, atış artıklarının silah inceleme ünitesinde değil de kimyasal incelemelerde ele alınmaya çalışılması, mürekkep incelemelerinin şüpheli doküman incelemelerinde değil de kimyasal incelemeler ünitesinde ele alınması, en belirgin izlerden birini oluşturan parmak izi incelemelerinin halen olay yeri inceleme ünitelerince değerlendirilip iz inceleme laboratuvarları bünyesine alınmamış olması, tüm iz bilimi inceleme laboratuvarlarının görevi izleri değerlendirmek olmasına rağmen oldukça yanlış olarak bir de iz inceleme ünitesi diye bir ünitenin açılmış olması, gibi konuları örnek olarak gösterebiliriz.

Dördüncü bir sorun olarak ise, ülkemizde bu incelemeleri yerine getiren kurumların birbirleriyle olan ilişkilerindeki kopukluk gösterilebilir. Bu sorun öyle bir hale gelmiştir ki, aynı ilde bulunan farklı iki kuruma ait iz inceleme laboratuvarları arasında bile koordine sağlanamamakta ve aynı ilde olup ta suç aleti ve suçun izi farklı kurumların sahalalarında ele geçirildiğinde bu unsurlar arasında bağlantı kurulamamaktadır. Hatta bir kurumun sahasındaki suç unsurları diğer kuruma ait bir laboratuvarında halen beklemekte ve aynı yerde yeni kurulan diğer kurumun laboratuvarına bu izlerin nakli bile gerçekleştirilememektedir, Van JKL ve Diyarbakır KPL örneğinde olduğu gibi. Van JKL kuruluncaya kadar bu ildeki izler incelenmek üzere Diyarbakır KPL'ye gönderilmiş ve uygun görülenler Diyarbakır KPL'de arşivlenmiştir. Oysa daha sonra Van'da JKL kurulmuş ve artık o ildeki bütün suç unsurları bu laboratuvarında incelenir olmasına rağmen Diyarbakır'daki izlerin Van'a nakli hala gerçekleştirilememiştir.

I. BÖLÜM TERİM, TANIM VE KAVRAM, TARİHİ GELİŞİMİ, KONUSU VE AMACI

1. TERİM, TANIM VE KAVRAM

1.1. TERİM

İz bilimi (kriminalistik) yasal öneme haiz olaylarda doğal bilimlerin metotlarını kullanarak izleri tanıma, tanımlama, bireyselleştirme ve değerlendirmeye ilgilidir. Aynı zamanda fiziksel parçalarla ilgili olan durumlarda bütünlemeyi de kapsar. Değişik adli bilimciler bu alanın sahasını değişik tanımlamaktadır. Mesela ateşli silah ve alet izi incelemesi ve şüpheli dokümanlar iz biliminin bir parçasıdır. Bu alanda çalışan kişiler suç izi incelemecisi (kriminalist) olarak tanımlanır¹.

İz bilim, iz ve delil toplamanın bütün alanlarını kapsar; cam, kovan, lif ve saç, kan, vücut sıvıları gibi. Aynı zamanda kundaklama hızlandırıcıları ve patlayıcı artıklarını kapsar, uyuşturucu tanımlama, değişik örnek ve baskı izlerinin uyumu iz biliminin birer alt koludur.

Uygulanacak kurallar ve teknolojideki gelişmeler iz incelemelerinde büyük değişiklikler meydana getirir². Bilim akla muhtaçtır, gerçeği aklın yardımıyla ortaya çıkarır. Muhakeme de gerçeği ortaya çıkarmaya çalıştığı için, bilimden faydalanması doğaldır. Böylece, hakim doğal bilimlerden faydalanması uyuzmazlığın maddi tarafının güvenli bir biçimde çözümlenmesini sağlar³.

Açık denizde işlenen ve hiçbir tanığı bulunmayan suçlar dahi artık iz biliminin yardımı ile ispatlanabilmektedir⁴. Bilimsel deliller aşamasına geçişte gecikilmesi ve yeterli altyapının bulunmaması nedeniyle iz biliminden yeterince yararlanılamaması; izleri konuşturamayan kovuşturma makamlarını, sanıkları zorla konuşturmaya yönlendirmektedir⁵.

Adli metotların optimize edilebilmesi, operatif polisliğin ihmal edilmemesi ile birlikte iz bilimi ve suç mahalli incelemelerinde son teknolojinin kullanılmasını da beraberinde gerektirir⁶.

Ceza Muhakemesinde hakim izlerin dışında, olguların tam olarak bilgisine değil de olgular hakkındaki diğer kişilerin değerlendirmesi, algılamasına sahip olacaktır. Tanıklardan dinlenen olgular konusunda hakim tarihçiler gibi kendisine aktarılanı bilebilmektedir⁷. Fizik, kimya, biyoloji, psikoloji vb. bilim dalları bu gün o kadar ileri durumdadır ki, hukukçuların, hakimlerin bundan yararlanmamaları doğru olamaz. Bugün delil incelemeleriyle bu bilimlerden gerçeğin meydana çıkarılmasında büyük faydalar sağlanmaktadır⁸.

¹ DE FOREST-GAENSSEN- LEE, age, s.4

² HANCI-TUĞ -DOĞAN, agm, s.262.

³ TOSUN Öztekin, Suç Muhakemesi Hukuku El Kitabı, AR Y, İstanbul, 1983, s.213-214.

⁴ ÖZTÜRK Bahri, Yeni Yargıtay Kararları Işığında Delil Yasakları, AÜSBF İHM Yayın No:14, Ankara, 1995, s.6.

⁵ DEMİRBAŞ Timur, İfade Alma Tekniği ve Adli Kolluk, Adli Kolluk Sempozyumu, Antalya, 1998, s.277.

⁶ KUBE, agk, s.15.

⁷ YÜCEL, Ceza Yargılaması ..., s.218.

⁸ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.546-547.

Kuşkusuz cumhuriyet savcılarınca açılan kamu davalarındaki itham yüzdesinin son yıllarda azalma eğilimi göstermesi, ceza mahkemelerindeki karar türü itibariyle beraat yüzdelilerinin yüksek olması, kişi hak ve özgürlüklerinin korunup-korunmadığına yönelik önemli göstergelerdir. Bu sonucu etkileyen unsurlar arasında iz delili bakımından iz inceleme laboratuvarları ile diğer adli bilimlerdeki gelişmeler oldukça önemlidir⁹.

1.2. TANIM VE KAVRAM

Suç incelemesinde iz, sizi vakanın aydınlatılmasına götürecek materyaller, baskılar, şekiller ve durumlardır ki bu bağlamda izler, materyal, baskı, şekil ve durum izler olarak dörde ayrılır¹⁰. İz bilimi de suçu, maddi gerçeğe uygun olarak ortaya koyan, iz ve eserleri ele geçirip¹¹ değerlendiren bir bilim dalıdır¹². İz bilimi, bilimsel ve teknik araçlar yardımıyla suçluyu bulup suçu aydınlatmaya çalışan¹³, izlerin hukuk içerisinde temel bilimlerin metotlarını kullanarak tanımlanmasını ve değerlendirilmesini yapan¹⁴ bilimdir.

İngilizcede “crime” suç anlamına ve “criminal” suçla ilgili, suçlu¹⁵, kabahatli anlamına gelir¹⁶, sözlük anlamı olarak suçsal, suçla ilgili anlamlarına gelen İngilizcedeki “criminalistics”, Avusturya’daki “kriminalistik” ve Fransızcadaki “la crime” kelimesi çok yanlış olarak ülkemizde de aynen kullanılır olmuştur. Bu kelimeyle ülkemizde anlatılmak istenen de suçla ilgili izler ve bunların incelenmesidir, bu bağlamda en anlamlı kelime ise “iz bilimi”dir.

İz bilimci, teknik gelişmeleri ve araçları kullanarak, suçun çözümünde aktif görev alarak delil elde edip bunu değerlendiren uzmandır¹⁷. Bu alanda çalışan kişiler suç izi incelemecisi (kriminalist) olarak tanımlanır¹⁸.

Pozitif bilimlerin metotlarını kullanarak iz çeşitlerini, bunların somut olayda aranması, muhafaza altına alınması ve nihayet değerlendirilmesi tekniklerini ortaya koyar. İz bilimi incelemede beyanları dikkate almaz¹⁹. Olayların maddiyatının ortaya çıkarılması ve suça ait delillerin belirlenmesi ile ilgilenen iz biliminin suçun bilimsel incelenmesi ile ilgisi de yoktur²⁰. Suçla ilgilenen kriminoloji ve adli tıp da dahil bir çok bilim vardır. İz bilimi ise yalnızca suçun izlerinin toplanıp, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesi ile ilgilenir.

⁹ YÜCEL Mustafa Tören, Ceza Adaletinde Tanıklık, Yasa D., Yasa Y., C.14, İstanbul, 1991, s.1055.

¹⁰ ÖZTÜRK Fahri, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖZBEK Veli Özer, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Y., 8.B., Ankara, 2004, s.437.

¹¹ ŞAFAK Ali, Polis Teknolojisi ve İsbat Hukukunda Yeri, Avrupa Birliği Sürecinde Türk Polisi Uluslar arası Sempozyumu 1996 Polis Akademisi, Ankara, 1997, s.296.

¹² ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.436.

¹³ TOSUN Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Cilt:1, Genel Kısım, İstanbul Ün. Yayın No: 2118, 2.B., İstanbul, 1976, s.17.

¹⁴ BAYRAM Levent, Adli Bilimler ..., s.73.

¹⁵ Longman Active Study Dictionary, 3. B., Scotland, İngiltere, Caledonian International Book M., 1998, s.158.

¹⁶ Redhouse, Sev Y., 23. B., İstanbul, 2000, s.42.

¹⁷ KARATAŞ Halil- SEVİNDİK Aytekin, Polis Terimleri Sözlüğü, Nüans Y, İstanbul, 2003, s.240.

¹⁸ DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.4

¹⁹ Fahrettin Kemal YERLİ, Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Deliller ve Adli Tıp Yönünden İncelenmesi, İstanbul, 2001, Yüksek Lisans Tezi, s.122.

²⁰ HANCI Hamit-TUĞ Aysim-DOĞAN Y., Kriminalistik Kriminoloji Değildir, TBBD, Yıl.15, Sayı.48, Ankara, 2003, s.262.

2. BENZER KAVRAMLARDAN FARKI

2.1. Genel Olarak Adli Bilimler; Öncelikle birbirine çok karıştırılan ve birbirine bir o kadar da benzer olan iz bilimi ve adli bilimler kavramlarına açıklık getirelim. Adli Bilimler (Forensic Sciences); doğa bilimlerinin hukuka uygulanmasıdır. Bu bilimle işgal edenler bilimsel metotla geçmişte olan bir olayı canlandırarak olayın hukuk açısından değerlendirilmesine yardımcı olurlar²¹.

Bu alanda geniş bir yelpazedeki meslek grubundan çalışanlara ihtiyaç vardır²². Adli Tıp, Adli Dış Hekimliği, Adli Antropoloji, Adli Jeoloji, Adli Meteoroloji, İz Bilimi ve Adli Psikiyatri adli bilimler içerisinde yer alan alt bilim dallarındandır²³. Bu bilimler kendi dalları ve sahalarında çalışmaya başladıkları ve devam ettikleri sürece adli bilimlerin adalet yardımcı süreci ve etkinliği hızlanacaktır.

Adli Bilimlerde Kullanılan Metotlar: Kimya, biyoloji, fizik, jeoloji, tıp ve psikiyatri gibi geleneksel bilimsel disiplinlerdir²⁴.

Adli Bilim İncelemesi Fiziksel Delil İnceleme Aktivitesinde; 1. Tanımlama 2. Aidiyeti Belirleme 3. Bütünleme (hadisedeki yerine koyma) boyutlarından birini ya da hepsini kullanır²⁵.

Antropolojinin adalet alanına uygulanması olan adli antropoloji en eski adli bilimlerden biridir. Kişisel tanımlama üzerine ilk sistem bir takım vücut ölçüleri üzerine kuruldu. İlk savunucusu olan Alphonse Bertillon (1853–1914) bu antropometri sistemini suç izi incelemelerinde kullanılmaya uygun bir kişisel tanımlama dosyası kurmak için geliştirdi. 1879'da Bertillon, bir bireyi diğerlerinden ayırma vasıtası olarak bir seri vücut ölçülerini içeren sistemli bir prosedür olarak antropometri bilimini geliştirmeye başladı. Yaklaşık yirmi yıl bu sistem çoğu doğru kişisel tanımlama metotlarında göz önünde bulunduruldu. Sonunda antropometrinin yerini 1900'lü yıllarda parmak izi alsa da, Bertillon'un ilk gayretleri ona suçlu tanımlamanın babası olarak bilinme payesini kazandırdı²⁶. Bu sistem aynı zamanda onu geliştirenin onuruna bertillonage olarak adlandırıldı. Adli antropoloji vücut kalıntıları, iskelet parçaları üzerine kurulu kişi tanımlaması yapar. Fiziki antropoloji uygulamacıları adli problemlerle ilgilenirler. Adli antropolojinin diğer dalları cinsiyet, yaş, ırk, boy ve benzeri vücut yapıları üzerine kurulu bilgileri saptamayı kapsar²⁷.

Bir adli bilim olarak meteoroloji de farklı alanlarda söz konusu olmaktadır. Adli meteorolojinin hava ve çevre faktörleri ile ilgili alanları; Motorlu taşıt kazaları, iş kazaları, deniz kazaları, malzeme dayanıklılığı ve güvenilirliği, suç hadiseleri (suç mahalli, ölüm zamanı, ıslak toprak, çamur, ayak izleri üzerine hava koşullarının etkileri gibi), şüphelilerin teşhisi (sis, kar, yağış, aydınlanma düzeyleri, dolunayın görünebilirliğe etkisi vb.), sigorta

²¹ DE FOREST Peter R.-GAENSSLEN R.E.- LEE Henry C., Forensic Science An Introduction to Criminalistics, Mc. Graw-Hill Inc. Publishing, USA, 1983, s.6.- BAYRAM Levent, Adli Bilimler ve Kriminal Olaylarda Kullanılması, Polis D., Y.6,Sayı.21, Ankara, 2000, s.73.

²² HANCI İ.Hamit, Adli Tıp ve Adli Bilimler Analiz Raporu, İzmir BD., Yıl.66, s.1, İzmir, 2001, s.50.

²³ BAFRA Jale, El yazısı-İmza ve Belge İncelemede Bilirkişiliğin Önemi ve Nitelikleri Sorunu, İstanbul Barosu D., C.77, s.4, İstanbul, 2003, s.889.

²⁴ DE FOREST Peter R.-GAENSSLEN R.E.- LEE Henry C, age, s.6

²⁵ DE FOREST Peter R.-GAENSSLEN R.E.- LEE Henry C, age, s.6.

²⁶ SAFERSTEIN, age, s.2.

²⁷ DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.5

talebi (fırtına ve yağmura bağlı olarak çatıların çökmesi, kar derinliği, kaygan kaldırımlara bağlı düşme olaylarında sorumluların araştırılması vb.), yangınlar ve patlamalar olarak karşımıza çıkar²⁸. Hava koşulları etkili olduğu düşünülen hadiselerde meteoroloji uzmanına ihtiyaç duyulur. Adli meteoroloji uzmanı, hava koşullarının belirleyici faktör olduğu davalarda, dünden bugüne (geriye dönük) hava durumları hakkında uzman görüş bildiren kişidir. Hava koşullarının etkili olduğu düşünülen hadiselerde, hava durumunun belirlenmesi dava sürecinin bir parçasıdır, suç hadisesi zamanındaki hava koşullarının tespiti adli meteoroloji uzmanlarının görevidir²⁹.

Çokça kullanılmak durumunda olan adli bilim olarak adli jeoloji karşımıza çıkar. Suç mahallinden alınan toprak örneklerine uygulanacak ilk işlem renk karşılaştırması olayıdır. Adli jeolog yaptığı renk incelemesi ile suç mahallinden ve şüpheliden alınan toprak örneklerinin renk bakımından benzeşip benzeşmediklerini belirler³⁰. Toprak rengi, toprağın geldiği kaynak için bir fikir verebilir. Tipik renklerden hareketle, ilgili toprakların nerelerde olabileceği belirlenir. Karşılaştırma için alınan toprak örneklerinin yoğunluğu, mineral içeriği, kimyasal kompozisyonu ve parçacıklar arasında hava kabarcıklarının bulunmasına göre değişik sonuçlar elde edilir³¹. Bu incelemeler birçok hadiseyle ilgili olarak yapılabilecek ise de, çevrenin kasten kirletilmesi (TCK m.181) ve çevrenin taksirle kirletilmesi hadiselerinde (TCK m.182) özellikle kullanılmaktadır. Toprak delillerinin incelenmesinde, toprağın oluşum süreci, arazi yapısı, iklim özellikleri, organik ve inorganik maddeler, bitki türleri ve mikroorganizmaların oluşturduğu farklılıklar önem kazanmaktadır³². Minerallerin mikroskopik tanımlanmaları, birçok özelliklerin belirtilmesiyle yapılır, bu verilere göre kayalar da tanımlanarak adlandırılır³³. Minerallerin tanımlanmasında ışık yaymaları önemlidir³⁴.

Bir adli bilim olan iz bilimi pozitif bilimlerin metotlarını kullanarak iz çeşitlerini, bunların somut olayda aranması, muhafaza altına alınması ve nihayet değerlendirilmesi tekniklerini ortaya koyar. Tezin terim ve kavram kısımlarında detaylı olarak anlatıldığından burada iz biliminin de adli bilim alt kollarından biri olduğunu belirtmeye yetineceğiz.

2.2. Adli Bilimlerin Bazı Alt Kolları

Adli bilimlerin alt kolları deyince önemi ve uygulama sahası olarak ilk olarak adli tıp üzerinde durmamız gerekir. Tarih boyunca insanlar için en vazgeçilmez bilim tıp olsa gerektir. Tıp, hastalıkların oluşması, etkileri, önlenmesi, tedavisi, rehabilitasyonu ve ölüm üzerine etkileri ile ilgili bilim dalıdır³⁵. Adli tıp ise, tıbbi bilgilerin bu bilgilerle aydınlatılması mümkün olduğu durumlarda suç hadiselerine uygulanmasıdır³⁶. Adli tıp, adli bilimlerin tarihi dokümanlarda kayda geçmiş olan en eski çeşididir. Bu konuda ilk tez, 6. yy.da bir Çinli doktor olan Hsu Chich Ts' tarafından yazıldı. Bu çalışma kaybedildi fakat Çin'de 1247'de, bugün de

²⁸ BALSEVEN Aysun- HANCI İ.Hamit- ÖZDEMİR Çağlar- TUĞ Aysim, Adli Meteoroloji ve Adli Astronomi, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ.Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara, 2002, s.523.

²⁹ BALSEVEN Aysun- ÖZDEMİR Çağlar- HANCI İ.Hamit- TUĞ Aysim, Adli Meteoroloji, İzmir BD, Yıl.67, Sayı.2, İzmir, 2002, s.71.

³⁰ YÜKSEKTEPE Yusuf, Adli Vak'alarda Jeolojik Kanıtların Değerlendirilmesi ve Karşılaşılan Sorunlar, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999, s.35.

³¹ YÜKSEKTEPE, agt, s.36.

³² KAYGUSUZ, Bilimsellik ve Hukukilik, s.243.

³³ YÜKSEKTEPE agt, s.48.

³⁴ YÜKSEKTEPE, agt, s.51.

³⁵ BİLGE Yaşar, Adli Bilimler Sözlüğü, Palme Y., Ankara, 2002, s.300.

³⁶ TUNALI İbrahim, Adli Tıp, Seçkin Y., 4.B., Ankara, 2001, s.21.

geçerli olan bir çalışma yayınlandı. Adli tıp 16.yy.da modern çağın tıp ve bilimleri gibi gelişti³⁷.

Adli tıp uygulamacıları, patoloji ve adli patoloji alanlarında özel sertifikalı tıp doktorlarıdır, bunların çoğu tıp incelemecileridir. Şüpheli ölüm olaylarında ölüm sebebini belirlemeyle ilgilenirler. Aynı zamanda sigortalardan para talepleri ve tıbbi yolsuzlukları çözmede de çalışırlar³⁸. Açıkça anlaşılacağı gibi adli tıp izlerle ilgilenmez ve izler adli tıbbın konusunu oluşturmazlar. Bu nedenle ilerde inceleyeceğimiz gibi adli tıp kurumu kendi konusundan ve uzmanlığının sınırlarından çıkmış ve yanlış olarak iz bilimini de konuları içerisinde değerlendirmeye başlamıştır.

Adalet alanında çokça kullanılan ve iz bilimi ile yakınlığı ile de dikkatimizi çeken bir diğer adli bilim alt kolu ise, Adli Diş Hekimliğidir. Diş hekimliğinin insanların kimliklendirme problemlerinde kullanılan alanıdır. Adli odontologlar, kendi alanlarındaki adli hadiseler üzerine uzmanlaşmış olan diş hekimleridir. Genel olarak tanınmaz haldeki ya da çok kötü durumdaki hadiselerde, insanların diş yapıları üzerine kurulu kişi tanımlamalarıyla ilgilidirler³⁹. Adli odontoloji uygulamacıları, vücudun tanınmaz bir şekilde terk edildiği zamanlarda mağdurun tanımlanmasıyla ilgili olarak bilgiler geliştirdiler. Dişler mineden oluşmakta olup vücudun en sert bölümüdür. Bu mine nedeniyle dişler doku ve organların sonunda ayrı bir başlangıç gibi durur. Dişlerin karakteristikleri, düzgünlükleri ve ağzın baştanbaşa yapısı bilinen bir kişiyi tanımlamak için bireysel delil olurlar. X-Ray görüntüsü ve diş kalıbı ya da bir adamın gülme fotoğrafı gibi kayıtlar kullanılarak diş kalıntıları takımı ile şüpheli mağdur arasında bir karşılaştırma yapılabilir. Adli odontolojinin suç izi incelemelerinde kullanılan diğer bir yönü ısırık izi incelemesidir. Isırmalı hadiselerde mağdur üzerinde ısırma izleri kalır. Adli odontolog bir karşılaştırma için mağdurda bırakılan bu izleri ve şüphelinin diş yapısını inceler⁴⁰.

Diş farklılıklarının oluşması; Çeşitli meslek uygulamaları, çene ve dişlere sürekli kuvvet uygulanması veya alt çenenin sürekli konum değişikliğine itilmesi ile oluşabilir. Çeşitli diş sistemi düzensizlikleri meydana getiren etkenler arasında en önemli yeri fena alışkanlıklar tutar. Bu düzensizliğin etkisi, fena alışkanlığın meydana getirdiği anormal basınç ve itmenin şiddetine ve süresine bağlı olarak meydana gelir⁴¹.

Pek çok yargı sistemine göre, insan kalıntılarında kimliklendirme için kullanılması kabul görmüş üç metot vardır: Görsel kimliklendirme, Parmak izi veya ayak izinden kimliklendirme ve DNA bulguları. Görsel kimliklendirme akraba ve yakınların içinde buldukları stres ve sübjektif faktörler nedeniyle en az güvenilir metottur. Parmak izi yöntemi güvenilir olmakla birlikte, ölüm öncesi parmak izlerinin bir dosya da mevcudiyeti veya birtakım kişisel etkilerden sonra postmortem (ölümden sonra⁴²) parmak izinin tekrar elde edilip edilemeyeceği gibi sorunlar vardır. Travma ve yangın hadiselerinde bazen parmak izleri ve ayak izleri postmortem (ölümden sonra) bozulmaya uğrayabilirler. DNA analizleri ise yasal olarak kabul edilmiştir

³⁷ DE FOREST Peter R.-GAENSSLEN R.E.- LEE Henry C, age, s.8

³⁸ DE FOREST Peter R.-GAENSSLEN R.E.- LEE Henry C, age, s.5

³⁹ SAFERSTEIN Richard, Criminalistics, Prentice-Hall Inc. Publishing, 7. Edition, New Jersey, USA, 2001, s.19-20.- DE FOREST Peter R.-GAENSSLEN R.E.- LEE Henry C., age, s.5.

⁴⁰ SAFERSTEIN, age, s.19-20. - DE FOREST Peter R.-GAENSSLEN R.E.- LEE Henry C, age, s.5

⁴¹ AFŞİN Hüseyin- GÜNÇE M.Elif, Adli Diş Hekimliği Açısından Olay Yeri İncelemesi, Adli Tıp D, C.16, Sayı. 2-4, 2002, s.104-105.

⁴² BİLGE, age, s.246.

ancak ölüm öncesi karşılaştırma verilerinin mevcudiyeti sorunu nedeni ile bazı hallerde sınırlı olarak kullanılabilir⁴³.

Isırma (bite mark⁴⁴) izleri çok karakteristik olup kişiyi ele verebilir⁴⁵. Adli olarak diş izi ya da ısırık izi analizi, ısırık izi ile şüphelinin diş izlerinin karşılaştırılması şeklinde yapılır. Bu karşılaştırmada, dişlerin dizilişleri, mevcut durumları ve eksiklikleri, birbirleriyle konumları, anodonti (doğuştan dişlerin yokluğu) durumu, diş anormallikleri ve dental (dişe ait⁴⁶) arkin genişliği ve şekli dikkatlice incelenir⁴⁷. Genel olarak ısırılarda ön dişlerin izi çıkar, dişlerdeki bozukluklar, kırıklar, eksiklikler, tedaviler, dolgular⁴⁸ incelemede çok önemlidir. Bunların etkisiyle her kişinin kendine has diş izleri oluşacaktır. Doğuştan frengili veya raşitizm⁴⁹ hastası olan birinin çok belirgin, karakteristik diş izleri olur⁵⁰. Eğer diş ölüm sırasında ortadan kaybolduysa (kırıldıysa) ya da otopside kırıldıysa dişin oyuğu sert ve keskin kenarlar gösterir. Ölümden önce dişçi tarafından çekilen dişin oyuğu böyle kenarlar göstermez. Çocukların ve gençlerin dişleri genelde üç sırtlıdır, yaşlıların dişleri düzdür⁵¹. Yirmi beş yaşına kadar olan kişilerin dişlerinin incelenmesi o kişinin yaşı hakkında tam bir sonuç verir⁵².

3. İZ BİLİMİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

3.1. Avrupa'daki Gelişimi:

İz bilimi, ilk olarak Avrupa'da ortaya çıkıp, oradan Amerika'ya geçtiği ve maalesef Türkiye'ye müteakiben geldiği için bizde tarihi gelişimini Avrupa'dan başlayarak anlatacağız. Sonra sırası ile Amerika'daki ve Türkiye'deki gelişim süreçlerini ele alacağız.

18.yy.ın sonları modern tıpın başlamasına damgasını vurdu. Bu toksikolojinin doğmasının yolunu açtı. Toksikolojinin tarihindeki en ünlü şahsiyet belki de M.J.B. Orfiladır (1787-1853). İspanya doğumlu olan Orfila yaşadığı ve sonunda Paris'teki Tıp Fakültesi'nin dekanı olduğu Fransa'ya 1807'de gitti. Orfila, zehir ve hayvanlar üzerindeki etkileri ile ilgili olarak ilk bilimsel tezini 1814'de yayınladı. Bu tez adli toksikolojide, bilimsel gayretlerin kanunu olarak yayınlandı⁵³. Çalışmaları toksikolojinin bilimsel temellerinde yerini aldı ve o bir suç yargılamasında bilimsel delilleri inandırıcı bulunan ilk bilirkişi oldu.

Burada şu hadiseyi de aktarmak gerekecektir. 1839'un Aralık ayında Lafarge adında bir adam evinden birkaç yüz mil uzakta, Paris'te bir iş seyahatinde idi. Karısı tarafından

⁴³ AFŞİN-GÜNÇE, agm, s.95-96.

⁴⁴ KAYGISIZ Mustafa-ARSLAN Tamer Azem- BAYKAL Ali- BAYER Metin, Olay Yeri İnceleme Hizmetiçi Eğitim Kaynak Kitabı, EGM Eğitim Daire Başkanlığı Eğitim Serisi No:24, EGM Basımevi, Ankara, 2002, s.135.

⁴⁵ ŞENOCAK Cengiz, Maddi Suç Delilleri ve Ateşli Silahlar, 3. B, Özyurt Ofset & Tipo Matbaacılık, Ankara, 1997, s.61.

⁴⁶ BİLGE, age, s.67.

⁴⁷ KAYGUSUZ Ziyaettin, Olay Yeri İnceleme Çalışmalarında Bilimsellik ve Hukukilik, Polis D, EGM Y., Yıl:10, Sayı:42, Ankara, 2004, s.241.- HANCI İ.Hamit -AFŞİN Hüseyin-YAŞAR Füsün, Isırık İzleri, İpucu D., EGM Asayiş Dairesi Başkanlığı Y., Sayı.1, Ankara, 2002, s.24.

⁴⁸ KAYGISIZ- ARSLAN- BAYKAL- BAYER, age, s.135

⁴⁹ Raşitizm; Çocuklarda fosfor veya kalsiyum eksikliğinden ya da dengesizliğinden meydana gelen ve şekil bozukluğuna sebebiyet veren kemik hastalığıdır. Bkz. BİLGE, age, s.254.

⁵⁰ SANDER Ender, Olay Yerinde Kriminalistik, Baskı: Yardımcı Ofset, 2.B., Ankara, 1997, s.156.

⁵¹ ŞENOCAK, age, s.63.

⁵² ŞENOCAK, age, s.60.

⁵³ SAFERSTEIN, age, s.2

gönderilen bir keki yedikten sonra hasta oldu ve arsenik zehirlenmesi belirtilerini açıkladı. Bayan Lafarge ilk kocasının ölümünden sonra Lafarge ile merasimle evlenen bir duldu. O evlilik de mutsuz bir evlilikti. Bay Lafarge evine geldi ve durumu 13 Ocak 1840'da ölüncüye kadar gittikçe kötüleşti. Bayan Lafarge kocasını zehirlemekle suçlandı ve geçen aralık ayının ortalarında bir uyuşturucu mağazasından arsenik aldığı saptandı. Otopsisini sonuca varılamayan tıbbi testler izledi. Mahkeme o zaman adli toksikolojinin en iyisi olarak bilinen Orfila'yla irtibat kurdu. ve vücudun tekrar incelenmesi emri verildi. Orfila Paris'ten geldi ve Lafarge'nin iç organlarında arsenik olduğunu gösterdi. Bulduklarını mahkemede ispatladı. Jüridekileri kullandığı laboratuvara götürüp ölünün gömüldüğü yerde arsenik olmadığını tespit etti⁵⁴. Savunma kendi bilirkişisini, Raspail'i tuttu. O Orfila'nın metotlarını kullanarak yargıcın kendi kürsüsünden arsenik çıkaracağını kanıtlayacaktı. Her nedense, at üstünden düştüğü gerekçesi ile mahkemeye gelişi ertelendi ve Raspail kanıtlayamadan bayan Lafarge suçlu bulundu ve kölelik cezasına çarptırıldı⁵⁵.

Francis Galton'un (1822-1911) bilinen ilk çalışmaları parmak izleri ve onları dosyalamak için geliştirdiği sınıflandırma metodudur. 1892'de, onun kişisel tanımlama metodunun desteklendiği ilk istatistikî delilleri de içeren Finger Prints (parmak izleri) başlıklı kitabını yayınladı. Çalışmaları, parmak izlerinin şimdiki tanımlama sisteminin temel prensiplerini tarif üzerine devam etti⁵⁶. Parmak izinin kişisel tanımlamada bir aygıt olarak kullanılması 1870'lerde Hindistan'da memur olan İngiliz William Herschel ve aynı dönemlerde Japonya'da çalışan İskoç doktor Henry Faulds'un ilk gayretleri ile gelişti. Faulds bir suç mahallindeki görünmeyen parmak izlerinin değerini açıkça fark eden ilk kişiydi. Parmak izinin suçluların tanınmasında kullanılabileceğinin ilk önerisi, Washington'da Birleşmiş Milletlerin tarım bölümünde mikroskopta çalışan Thomas Taylor tarafından yapıldı. Taylor'un önerisi 1877 Temmuzunda "The American Journal of Microscopy"de yayınlandı. Hindistan'daki başka bir İngiliz memur olan Edward Henry parmak izi setlerinin katalog haline getirilip yeniden bulunabilmesi için ilk parmak izi sınıflandırma projesini yaptı⁵⁷.

1800'lerde bugünkü anlamda suç izi incelemeleri hayaldi. Sir Arthur Conan Doyle'un Sherlock Holmes hakkındaki hikâyeleri gerçek hayatta bilimsel dedektif ya da suç izi incelemecilerinin mevcudiyetini önceden söyledi. Doyle bu hususta bulunduğu zamandan çok ilerdeydi. Çoğu yazarlar Avustralyalı Hans Gross'a, gerçekte uygulanabilir bir disiplin olarak suç izi inceleme formülüne itibar ettiler ki o sonradan İngilizceye "criminalistics" olarak tercüme edilen kriminalistik kelimesini kullanmıştı. Gross'a göre suç izi incelemesi bir meslek, iş olmaktan ziyade bir görüştü ve bunu suç izi incelemede bilimsel metotlarla ilgili olan fiziksel delillerin inceleme ve açıklanmasında bilimsel bilgi taşıma olarak değerlendirdi. Gross bir avukattı ve Graz'da sulh hakimi olarak hizmette bulundu. O suç izi inceleme işine, kendi alanlarındaki fiziksel delil incelemeleri için çalışan farklı özelliklerdeki bilirkişi servislerinin birleşmesi olarak baktı. Gross bu alanda bir temel yazı yayınladı ve adli bilimlere bir gazetede yazmaya başladı. Suç izi inceleme alanındaki adli disiplinlerin uygulanmasını tarif eden ilk tez Hans Gross (1847-1915) tarafından 1893'de yazıldı. Avusturya'da Graz'da savcı ve hakimlik yapan Gross çoğu yıllarını suç izi inceleme prensiplerini geliştirmeye harcadı. Klasik kitabında, Handbuch für Untersuchungsrichter (Suç İzi İnceleme El Kitabı) ki İngilizceye "Criminal Investigation" olarak çevrilmiştir, araştırmacıları mikroskop, kimya, fizik, mineraloji, zooloji, botanik, antropometri ve parmak izi alanlarında ayrıntılı olarak destekledi.

⁵⁴ DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.8

⁵⁵ DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.9.

⁵⁶ SAFERSTEIN, age, s.2.

⁵⁷ DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.12

Daha sonra, hala suçla ilgili bilimsel keşif metotlarını geliştirmeyi anlamak için vasıta olmaya devam eden bir adli dergi olan *Kriminologie*'yi tanıttı⁵⁸.

Bilinen bir silahın fişegi ateşleyip-ateşlemediğini belirleme, şüpheli silahtan test atışları sonucu elde edilecek fişekle karşılaştırma yapmayı gerektirir. U.S'de bir albay olan Calvin (1891-1955) karşılaştırma mikroskobu kullanarak bu tür bir inceleme yapma tekniğini geliştirdi. Goddard'ın bu tecrübeleri karşılaştırma mikroskobunu modern ateşli silah incelemelerinin vazgeçilmez aleti olarak ortaya koydu⁵⁹.

Albert S. Osborn'un (1858-1946) belge incelemesinde geliştirdiği temel prensip, dokümanların mahkemelerde bilimsel delil olarak kabulü sorumluluğudur. Osborn 1910'da bu alandaki ilk önemli metin olan *Questioned Documents* (Şüpheli Dokümanlar)'ı yazdı. Bu kitap hala doküman incelemecilerince ilk referans olarak kullanılmaktadır⁶⁰.

Dr. Karl Landsteiner 1901'de kanın değişik kategorilerde gruplandırılabilirliğini buldu. Bu kan grupları ya da tipleri şimdi, A, B, AB ve O olarak anlaşıldı. Kanun gruplandırılabilirliği ihtimali, İtalya'da Turin Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nde profesör olan Dr. Leone Lattes'e (1887-1954) göre, bilimsel tanımlamada kullanışlı bir karakteristik olabilirdi. 1915'de suç izi incelemelerini hemen yanıtlayacak olan kuru kan lekesi ile ilgili olarak basit bir kan grubu belirleme prosedürü icat etti. Günümüzde hala Dr. Lattes'in prosedürü adli bilimlerde kullanılmaktadır⁶¹.

Gross'un çalışmalarına benzer olarak Fransa'da Victor Balthazard ve Edmund Locard (1877-1966) bu tür çalışmalar yaptı. Balthazard Paris'te tıbbi incelemeci idi oysaki o çalışmalarını genel olarak parmak izi modelleri, fişek karşılaştırması, hayvan kılları ve sıçramış kan şekilleri gibi konularda yaptı. Locard, 1910'da Lyons şehrinde Avrupa'nın ilk polis suç laboratuvarını kurdu. O etkileşim içerisine giren nesne ve yüzeylerin her zaman iz delilini değiştireceğine dair prensibiyle tanınır. Bu ifade günümüzde Locard'ın değişim prensibi olarak bilinir⁶². Gross suç izi incelemede bilimsel metot kullanmayı çok güçlü olarak desteklemiş ise de, bu alanda hiçbir özel (teknik) bir çalışma yapmamış, yazı yazmamıştır. Gross'un bahsettiği prensiplerin çalışılabilir bir suç izi laboratuvarında nasıl kullanılacağını ortaya koyma, bir Fransız olan Edmond Locard'a kaldı. Locard'ın eğitimi resmi olarak tıp ve hukuk alanlarındaydı. 1910'da Lyons'daki polis merkezini bir polis laboratuvarına başlamak için tavan arasında iki oda ve iki asistan vermeye ikna etti. Çalışmasının ilk yıllarında Locard için kullanılabilir araçlar yalnızca mikroskop ve gelişmemiş bir spektrometre idi. Onun gayretleri karşılaştığı teknik ve maddi eksikliklerin üstesinden çabukça geldi. Bu gösterişsiz başlangıçtan sonra, Locard'ın araştırma ve başarıları tüm dünyadaki adli bilimler ve suç izi incelemecilerince bilinir hale geldi. Sonra Lyons Üniversitesi'nde suç izi inceleme enstitüsünün kurucusu ve yöneticisi oldu. Bu enstitü kısa zamanda adli bilimler alanındaki araştırma ve çalışmalar için uluslar arası bir yöneticilik merkezine dönüştü⁶³.

⁵⁸ SAFERSTEIN, age, s.4.

⁵⁹ SAFERSTEIN, age, s.4.

⁶⁰ SAFERSTEIN, age, s.4.

⁶¹ SAFERSTEIN, age, s.3-4.

⁶² DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.12

⁶³ SAFERSTEIN, age, s.4.

Locard bir suçlu bir obje ya da kişiye dokunduğu zaman delillerde bir çapraz geçiş meydana geleceğine inanırdı (Locard'ın değişim prensibi). Locard her suçlunun temas ettiği suç mahallinden taşıdığı toz zerrecikleri sayesinde suçla ilişkisinin kurulabileceğine inanırdı⁶⁴.

3.2. Amerika'daki Gelişimi:

August Vollmer 1907'de Kaliforniya'da Berkeley'de polis şefi idi. Bir cinayet araştırma kursunda, bir Kaliforniya üniversitesinde kimya profesörü olan Loeb'in şüpheli zehir tanımlamasıyla ilgili çalışmasını kaydetti. Prof. Loeb bu çalışmayı yaptı ve sonuçları bir büyük jüriye sundu fakat sonuçlar kabul görmedi⁶⁵. Vollmer bu başarısızlığı laboratuvar incelemesine gönderilen önceki delillerin uygunsuz elde edilmesine bağladı ve delillerin toplanması ve muhafazasında eğitilmiş polislerin izlenmesinde resmi prosedür tesis etti. Vollmer mahkemelerde delillerin bilimsel analiziyle ilgili olan bilim adamlarını ara sıra Kaliforniya Üniversitesi kampusu yakınlarında görüşmelere çağırdı. Vollmer 1923'de Los Angeles Polis Departmanı'nda yarım yıl çalışmıştı ki departmanda Amerika'nın ilk laboratuvarını kurma sorumluluğu verildi. 1930'da Los Angeles bölüm şerifi departmanında bir laboratuvar kuruldu ve 1931'de Sacramento'da Kaliforniya eyalet laboratuvarı kuruldu. Bunu 1932'de San Francisco ve 1936'da San Diego takip etti. Bu Laboratuvarlar çok küçük olmalarına rağmen, bu ilk başlangıçların etkileri bugün hala görülebilir. Kaliforniya diğer eyaletlerden daha fazla suç izi inceleme laboratuvarlarına sahiptir. Vollmer'ın Kaliforniya Üniversitesi ve Berkeley Polis Departmanı arasında bağlantı kurma gayretleri, diğer bilim adamlarının da adli bilimlerle ilgilenmesiyle sonuçlandı⁶⁶. Edward Oscar Heinrich de Dr. Paul L. Kirk de adli çalışmalara bu yolla girdi. Kirk suç izi incelemeleriyle o kadar ilgili hale geldi ki, kısa zamanda biyokimya alanında mahkemelere tavsiyelerde bulunmaya başladı. Daha sonra suç bilimci ve laboratuvar yöneticisi olma konusunda birçok eğitim ve suç izi inceleme programları kuruldu. Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi'ndeki suç izi inceleme programları, Kaliforniya'nın bu alandaki liderliğine katkıda bulundu ve ülkenin diğer bölgelerinde de olduğu gibi Kaliforniya'da da diğer akademik programların gelişmesini teşvik etti⁶⁷.

1929'da Şikago'da St. Valentine günü katliamını halkın öfke dalgası takip etti. Bir özel büyük jüri salonda olayı sorguladı ve o kadar fişek ve kovanları analiz imkânının olmadığı not edildi. Sonunda bazı etkili jüri üyeleri daimi bir suç laboratuvarı kurulması için fonları yükseltti. Emekli askeri doktor olan albay Calvin Goddard Northwestern Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde kurulan laboratuvarın müdürlüğüne atandı. Goddard silah tanımlaması ve incelemesinde oldukça iyiyken diğer fiziki delil incelemelerinde çok az bir tecrübeye sahipti. Ama bulunduğu sahadaki birçok Avrupa laboratuvarlarını gezmişti. Northwestern'deki laboratuvar 1938'de Şikago Polis Departmanına aktarıldı⁶⁸.

1932'de FBI (Federal Bureau of Investigation) kurdu. Diğer laboratuvarlar Boston, Kansas, Rochester, New York, Detroit ve New Orleans'da birkaç yılda kuruldu. Şimdi laboratuvarlı ya da laboratuvar sistemli, birçok şehir, bölge ve eyalet var. Paul Kirk tarafından 1937'de Kaliforniya Üniversitesi'nde suç izi inceleme programı kuruldu. Günümüzde ülkenin her yanındaki bir çok kolej ve üniversitede adli bilim programları bulunmaktadır⁶⁹.

⁶⁴ SAFERSTEIN, age, s.5.

⁶⁵ DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.12

⁶⁶ DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.13

⁶⁷ DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.14

⁶⁸ DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.14

⁶⁹ DE FOREST-GAENSSLEN- LEE, age, s.15

3.3. Türkiye'deki Gelişimi; Türkiye'de iz biliminin uygulanması daha çok resmi kurumlarca yerine getirilmektedir. Özellikle iz inceleme laboratuvarları polis⁷⁰ ya da jandarmaya ait olan bu laboratuvarlar ile adli tıp fizik ihtisas dairesi bu görevi yerine getirmektedir. Bazı incelemeleri başka kişiler özellikle kollukta çalışan ya da yukarıdaki kurumlardan ayrılan kişiler yapsa da bu iş için özel şartlar da gerekli olup çoğu incelemelerde uygun ortamlara sahip olunması gerekmektedir. Delil elde etmeyi ve delillerden sanığa ulaşmayı bilen, teknik alt ve üst yapıya sahip bir kolluk örgütünün bulunması, insan hakları ihlallerinin önlenmesi bakımından önemli bir işlevi yerine getirecektir⁷¹. Kolluk, iz biliminin gerekleri ile bilgilendirilip donatılmalıdır. Bu alanda özel olarak yetiştirilmelidir. Kolluğun bilimsel verileri kullanarak delil toplama yöntemlerine ağırlık vermesi ve bu konuda kurulacak güçlü iz inceleme laboratuvarlarından yararlanması gerekir⁷². Bizde Avrupa'daki kullanıldığı şekliyle kriminalistik kavramının aynen dilimize geçmesi de kanımızca bu alandaki ilerlemeler adına bir şanssızlıktır, zira iz üzerindeki gelişmeleri izin ne olduğunu bilerek yürütmek şüphesiz ki daha anlamlı ve hızlı sonuçlar verecektir.

Yargıtay'ın uygulamada bu kurumlar arasında ayırım gözetmediği bazı işlerde Adli Tıp'ın verdiği rapor hakkında bir de Polis Laboratuvarlarından görüş istediği⁷³, antika verilmesi hususunda bu kararı Polis Laboratuvarlarının verebileceği yönünde kararları bulunmaktadır. Ancak hazırlık soruşturmasında kollukça düzenlenen belgenin hukuki manada geçerli olmadığı⁷⁴ yönündeki Yargıtay'ın kararı uygulamacılar tarafından da dikkatle irdelenmelidir. Özellikle jandarma inceleme tutanağı⁷⁵ gibi tutanaklara dayanılarak kurulan hükümler uygun olmamaktadır. Bu konularda yeminli bilirkişi incelemesinin mahkemece yaptırılmasının gerektiği aşikârdır⁷⁶.

Genel olarak tam teşekküllü bir suç izi inceleme laboratuvarında bulunan temel servisler: Kimya, Biyoloji, ateşli silah ünitesi, doküman inceleme ve fotoğraf inceleme⁷⁷ olurken, seçimli servisler: Toksikolojik inceleme ünitesi, parmak izi geliştirme ünitesi, ses izi analiz ünitesi ve iz toplama ünitesidir⁷⁸. Bu bağlamda halen polis iz inceleme laboratuvarlarına değil de suç mahalli inceleme birimlerine bağlı olan parmak izi incelemeleri ve suç mahallindeki parmak izlerinden oluşan parmak izi arşivinin bir an önce bu laboratuvarların iz inceleme uzmanlık alanlarından biri haline getirilmesi gerekmektedir. Bir de dağınık durumdaki bomba incelemeleri artık iz inceleme laboratuvarı ortamına alınmalı ve kimya tetkikleri alanında da yetişmiş iz inceleme uzmanlarına bırakılmalıdır.

Türkiye'de, Yusuf Cemil Bey'in 1910 yılında parmak iziyle ilgili olarak başlattığı çalışmalarından sonra, 1938 yılında Polis Enstitüsüne bağlı olarak kurulan iz inceleme laboratuvarı bugünkü modern iz inceleme laboratuvarlarının temelini oluşturmuştur. 1967'de KPL Polis Enstitüsünden tamamen ayrılmış yine aynı yıl İstanbul'da da bir tane KPL kurulmuş, 1971'de İzmir, 1979'da Adana, 1981'de Samsun, 1983'de Diyarbakır, 1985'de Erzurum, 1998'de Bursa, 2000'de Antalya ve 2003'de de Kayseri KPL'leri kurulmuştur. Jandarma teşkilatı da 1993'de Ankara'da, 1994'de Van'da ve 1998'de Bursa'da birer JKL kurmuştur. Asıl olan bunların tüm yurt sathına bir an önce ulaştırılması, en azından bazı iz

⁷⁰ 8.CD. 14.10.1996 11213/12499. MALKOÇ-GÜLER, age, s.496.

⁷¹ GÖKÇE Teoman, Savcılık İşlemlerinin Hukuki Niteliği, Doktora Tezi, Konya, 2001, s.80.

⁷² GÖKÇE, agt, s.81.

⁷³ 8.CD. 11.12.1996 14762/15883- 8.CD. 16.12.1996 15459/16171.

⁷⁴ 8.CD. 19.12.1995 15887/17337.

⁷⁵ 8.CD. 20.05.1996 6355/7270.

⁷⁶ 8.CD. 05.07.1995 9807/10768.

⁷⁷ SAFERSTEIN, age, s.9-11.

⁷⁸ SAFERSTEIN, age, s.11.

inceleme birimlerini ihtiva eden laboratuvarların yaygınlaştırılmasıdır⁷⁹. Örneğin, İsrail’de mobil iz inceleme laboratuvarları yöntemi belli bölgelere yerleştirilmek suretiyle ya da az sayıdaki inceleme birimlerinden oluşan küçük laboratuvarlar pratik çözüm getirebilecektir.

4. İZ BİLİMİNİN KONUSU

4.1. Genel Olarak İz Biliminin Konusu

İz biliminin konusunu, adından da anlaşıldığı gibi izler oluşturur. Bu anlamda materyal (parça), şekil, baskı ve durum izler iz biliminin konusunu oluşturur. İz bilimi bu izleri değerlendirip anlamlandırmak durumundadır. Bu izlere ister maddi delil deyin, isterse diğer türlü sınıflara ayırın hepsi iz biliminin çalışma alanını oluşturmaktadırlar. Anlaşılacağı gibi açıklamalar iz biliminin konusuna her ne kadar girmiyorsa da aşağıda bunlar da açıklanarak delil kavramında izlerin yeri belirtildikten sonra bunların açıklanıp iz bilimindeki değerlendirilmelerine geçilecektir.

İz bilimi (kriminalistik) yasal öneme haiz olaylarda doğal bilimlerin metotlarını kullanarak izleri tanıma, tanımlama, bireyselleştirme ve değerlendirmeye ilgilidir.

İz bilim, iz ve delil toplamanın bütün alanlarını kapsar; cam, kovan, lif ve saç, kan, vücut sıvıları gibi. Aynı zamanda kundaklama hızlandırıcıları ve patlayıcı artıklarını kapsar, uyuşturucu tanımlama, değişik örnek ve baskı izlerinin uyumu iz biliminin birer alt koludur. Burada çok dikkat edilmesi gereken sınırların açık olarak çizilebilmesidir, mesela tıp bir adli bilim ise de iz biliminden alan olarak tamamen ayrılır ya da psikoloji, meteoroloji vb.

4.1.1. Delil Kavramı

Ceza uyuşmazlıklarında iki bölüm vardır. Birincisi eylemin bir kişi tarafından yapıp-yapılmadığını ortaya çıkarmaya çalışan maddi gerçeğin bulunması bölümü, ikincisi de fiilin hukuk kuralları açısından değerlendirildiği⁸⁰ ve maddi gerçeğin kesinlik kazanması halinde geçilen hukuki gerçeğin bulunmaya çalışıldığı, fiilin suç olup-olmadığının ve suç teşkil ediyorsa hangi suçu teşkil ettiğinin ortaya konulduğu bölümdür. Mahkeme esas hakkında, maddi mesele hakkında meseleyi delillerle doğrudan doğruya temasa geçerek araştırıp, öğrenerek vicdani kanaate ulaşır ve kararını verir⁸¹.

Ceza muhakemesinde, esas olarak, fiilin fail tarafından işlendiği veya işlenmediği konusunda, hukuk düzenince kabul edilen vasıtalarla, yargılama makamının tam bir kanaate ulaşmasını temin ameliyesine ispat⁸², bu vasıtalara da delil⁸³ denir. İspat, fiilin maddi yönünün aydınlatılması için yapıldığından fiilin maddi yönüyle ilgili olguların tek tek aydınlatılması gerekir, bu şekilde aydınlatılabilmek bu olguların ispatı ile mümkün olur ki bu da bu alandaki delillerle mümkündür.⁸⁴ Hadiselere dair bilgi edinilebilmesi için mutlaka, maddi aleme -insan

⁷⁹ BAYRAM, Adli Bilimler ..., s.76-77.

⁸⁰ YURTCAN Erdener, CYH, Alfa Y., 9.B., İstanbul, 2002, s.421- KUNTER Nurullah-YENİSEY Feridun, CMH, Beta Y., 12.B, I.K, İstanbul, 2002, s.530.

⁸¹ CİHAN -YENİSEY Feridun, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Y., 3.B, İstanbul, 1998, s.63.

⁸² ÖZTÜRK Bahri-ERDEM Mustafa Ruhan-ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukuku-Ceza Muhakemesi Hukuku, Turhan Y., Ankara, 2001, s.125.

⁸³ KUNTER Nurullah-YENİSEY Feridun, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Y., 12.B, I.K, İstanbul, 2002, s.530-531.

⁸⁴ YURTCAN, Ceza Yargılaması..., s.421-422

veya eşya gibi- ait bir cismin yardım etmesi lazımdır. İşte yargıcın hisleriyle idrak ettiği bu şeye “sübut vasıtası” yani delil denir⁸⁵.

Uyuşmazlıkta üzerinde anlaşılabilen, muallâkta kalan konuların mutlaka aydınlatılması gerekir. Hakim muhakemede maddi gerçeği bulmaya çalışırken, olay önceden olmuş ve bitmiştir. Bu nedenle de eskiden gerçekleşmiş olayın aydınlanması için uğraş vermektedir. Geçmişte olmuş olayı aydınlatıp ispatına gayret gösterilmektedir ki, hakim buna ulaşmak için elindeki imkân bugün var olan varlığını duyularımızla öğrenebildiğimiz şeyler, delillerdir.⁸⁶

Bir vasıtanın delil olarak nitelendirilebilmesi için bu vasıta⁸⁷; 1) Olayı temsil etmelidir (pertinenz)⁸⁸, 2) A. Akla⁸⁹, B. Maddi gerçeğe ve C. Hukuka uygun olmalıdır.⁹⁰ Ayrıca karara gerekçe gösterilecekse müşterekliği⁹¹ (tarafların bilmeleri) de şarttır⁹². Nitekim mahkûmiyet hükmünün gerekçesinde delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi⁹³ gösterilmek durumundadır (CMK m.230, 1b fk).

Delil, meydana gelen bir suçun aydınlatılması⁹⁴ ve suç sanıklarının tespitine yarayan her türlü ispat vasıtası⁹⁵, bir hukuki ihtilafı çözmeye veya suç fiilini ispata yarayan ve ikamesi hukuk tarafından yasaklanmamış her şey⁹⁶, bir yol gösteren, ispatlayıcı kanıt, bir hukuki ihtilafı ispata yarayan bilgi ve bulgular⁹⁷, dava konusu olayın gerçekliğini ortaya koymaya yarayan araç⁹⁸, kanıt⁹⁹ gibi tanımlamalara da tabi tutulmuştur.

4.1.2. Çeşitleri

Delilleri değişik bakış açıları ile farklı şekillerde çeşitlere ayırmak mümkündür nitekim doktrinde de deliller; Sanık, tanık, sanık ve tanıktan başka kişilerin açıklamaları, kolluk, savcı ve hakim tutanakları, özel yazılı açıklamalar, görüntü ve ses kaydeden araçlarla açıklama ve belirtiler¹⁰⁰, doğrudan doğruya¹⁰¹ ve önemli olgularla (tanık açıklaması gibi) ispat, dolaylı olgularla (belirtilerle-eşya açıklamalarıyla¹⁰²) ispat¹⁰³, ya da beyan, belge, belirti¹⁰⁴, kaynağı

⁸⁵ KANTAR Baha, Ceza Muhakemeleri Usulü, II. K, İstanbul, 1946, s.137.

⁸⁶ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.531.

⁸⁷ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi..., s.411-412.

⁸⁸ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.538.

⁸⁹ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.531.

⁹⁰ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s.126. - TOROSLU Nevzat, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Y., 4.B., Ankara, 2003, s.162-163

⁹¹ KANTAR, age, s.183. - AYDIN Murat, Kamu Davasının Açılması ve İddianame, Seçkin Y., Ankara, 2003, s.33.

⁹² ŞAFAK Ali-BIÇAK Vahit-KESKİN Mehmet, Ceza Muhakemeleri Usul Hukuku Hizmetiçi Eğitim Kaynak Kitabı, EGM Basımevi, Ankara, 2002, s.209

⁹³ SAVAŞ Vural - MOLLAMAHMUTOĞLU Sadık, Ceza Muhakemesi Usul Kanunu Yorumu, 2.C, Seçkin Y., Ankara, 1995, s.1391.

⁹⁴ BAYRAM Levent, Deliller ve Bilirkişilik Mütessesesi, Polis D.,Yıl.7, Sayı.28, Ankara, 2001, s.82.

⁹⁵ HILDERBRAND Dwane S., Footwear, The Missed Evidence, Staggs Publishing, Temecula, USA, 1999, s.2. - SANDER E, Olay Yerde Kriminal Araştırma Teknikleri, Ankara, 1996, s.28.

⁹⁶ KAYGISIZ Mustafa, Adli Bilimler, Seçkin Y., Ankara, 2003, S.29.

⁹⁷ ŞAFAK Ali, Hukuk Terimleri Sözlüğü, Rehber, Ankara, 1992, s.94.

⁹⁸ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.535.

⁹⁹ BAĞDATLI Selahattin, Temel Hukuk Kavramları, Tabevi Y, İstanbul, 1995, s. 54 ve s.112

¹⁰⁰ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi..., s.412, ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s.127.

¹⁰¹ ŞAFAK-BIÇAK-KESKİN, age, s.210.

¹⁰² TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.594.

¹⁰³ YURTCAN Erdener, Ceza Yargılaması ..., s.425

kişi olan (tanık ve bilirkişi) ve kaynağı nesne olan (belge ve belirti)¹⁰⁵ deliller gibi bazı sınıflandırmalara tabi tutulmuşlardır.

Ceza işlerinde deliller iki büyük kısma ayrılabilir: doğrudan doğruya ve dolayısıyla deliller. Doğrudan doğruya deliller: 1) hakimın şahsen bilmesi 2) tanıklık 3) bilirkişi mütalaaları 4) yazılar (belgeler), bunlar insanlardan kaynaklanan ifadelerdir. Dolayısıyla deliller de şunlardır: 1) kanuni karineler, 2) maddi karineler ve emareler, bunlar insanların ifadesi değil, kanunun, eşyanın, hal ve vaziyetin ifadesidir¹⁰⁶. İnsanın beş duyusu marifetiyle suçun kurucu unsurları hakkında topladığı bilgilerden oluşan doğrudan doğruya deliller ile başka deliller sayesinde ortaya çıkarılabilen ispat araçları olarak adlandırılan dolayısıyla deliller olarak da bir sınıflandırma yapılmaktadır, yine, suç hadisesi sırasında orda bulunan kişilerin açıklamaları tarihsel delil ve sanığın bıraktığı eşya ve ize de eleştirel deliller denmiştir. Başka bir ayırmada, suçun işlendiği zaman onu bilenlerin yaptıkları açıklamalara kişisel delil ve insanın anlatışı şeklinde olmayan dilsiz ispat vasıtalarına (eşya) nesnel deliller denmiştir¹⁰⁷.

Biz de delilleri açıklamalar ve izler olarak ikiye ayırmayı uygun bulduk. Bunlardan açıklamalar deyince sanık, tanık ve sanık ve tanık dışında kalanların açıklamaları gibi doğrudan açıklamalar ile yazılı açıklama (belge) ve görüntü-ses kaydeden araçlarla yapılan açıklama gibi vasıtalı açıklamalar anlatılmak istenirken, izler deyince de suçla ilgili her türlü (materyal, şekil, baskı ve durum) izler ifade edilmek istenmektedir.

Vasıtalı açıklamalar üzerinde, belgedeki tahrifat incelemesi ya da bantın orijinalliğinin incelenmesi gibi durumlarda iz delili araştırması yapılabilir. Suç mahallinde bulunan bantın kendisi gerçek anlamda bir iz delil olabilecek ise de, bu bantta bir tanığın ya da birilerinin muhakeme konusu olayla ilgili yaptığı açıklama var ise, bu durumda vasıtalı açıklama söz konusu olacaktır.

4.1.3. Açıklamalar

4.1.3.1. Sanık Açıklamaları; Şüpheli¹⁰⁸ kişinin iddia edilen suçu işlediği yolundaki şüphelerin kovuşturma makamlarının gözünde kuvvetlenmesi gerçekleştiği anda şüpheli kişi sanık durumuna girer¹⁰⁹. Sanık¹¹⁰ olmak için bir suç işlemiş olduğunu gösterir kuvvetli deliller, şüpheler¹¹¹ olmalıdır ve buna bağlı olarak da yargı organı tarafından bir takım işlemler yapılmalıdır¹¹². Hakim tarafından bir kimsenin sanık sıfatıyla dinlenmesine “ sorgu”, savcı ya

¹⁰⁴ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.566

¹⁰⁵ CENTEL Nur- ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Y., 2.B., İstanbul, 2003, s.172

¹⁰⁶ TANER, age, s.171.

¹⁰⁷ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.573-574.

¹⁰⁸ Şüpheli, soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişi, sanık ise, kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişidir (5271 Sayılı CMK m.2 a,b bentleri).

¹⁰⁹ ÖZTÜRK Bahri, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, C.1, 2.B, DEÜHF DSİ Yayın No:16, Ankara, 1991, s.175. - ÖZTÜRK Bahri, 1999 CMUK tasarısında Şüpheli ve sanık hakları, Özellikle Savunma Hakkı, Seçkin Y, Prof. Dr. İrfan BAŞTUĞ Armağanı, Ankara, 2001, s.67.

¹¹⁰ ÖZTÜRK Bahri, Soru ve Yanıtlarla ..., s.26'da sanık; suç şüpheleri bulunması nedeniyle hakkında ifade alma veya sorgulama için celp veya tutuklama talebi veya yakalama gibi bir ceza muhakemesi işlemi yapılan veya kamu davası açılan, isnat kabiliyeti bulunan veya kanun koyucu tarafından bulunduğu farz edilen gerçek kişi olarak, bu kişinin içinde bulunacağı hukuki durum da sanıklık olarak adlandırılmaktadır.

¹¹¹ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi Hukuku ..., s.583.

¹¹² SOYASLAN Doğan, Ceza Muhakemesi Usul Hukuku, Yetkin Y., Ankara, 2000, s.158.

da kolluğun şüpheli kişinin bilgisine başvurması faaliyetine ise “ifade alma” denmektedir¹¹³ (5271 Sayılı CMK m.2, 1h, 1g bentleri). Teknik anlamda sorgu, sanığın hakim tarafından dinlenmesi demektir¹¹⁴. İfade ve sorgudaki usuller, CMK m.147, 148 ve 191’de düzenlenmiş olup ifade alma ve sorgunun bu yöntemlere uygun olarak yapılması gerekir¹¹⁵.

Burada özellikle yasak sorgu yöntemleri meselesi çok dikkat edilmesi gereken bir konudur. Sanığın hukuka aykırı olarak sorgulanması ile yalnızca sanığın değil devletin onuru da yıpratılmaktadır. Kendini veya yakınlarını suçlamaya zorlanmama yalnızca yargılama (son soruşturma) aşamasında değil, hazırlık aşamasında da geçerlidir¹¹⁶. İKBMS m.15 ve CMK m.148’de düzenlenmiş olup iradi karar verebilme ve iradi davranma hürriyetini mümkün kılacak fiziksel-ruhsal olgunluğa sahip bulunmayan kişi sorgulanamaz¹¹⁷.

Şüpheli ve Sanık Hakları; 1) Anladığı dilde ve en kısa zamanda suçlamaları öğrenme hakkı (İHEB m.5 İHAS m.6, KSHUS m.9-14), 2) Haklarını öğrenme hakkı¹¹⁸, 3) Susma hakkı, 4) Savunma hakkı (İHAS m.6, KSHUS m.14), 5) Dosyayı inceleme ve müdafii ile görüşme hakkı (İHAS m.6 KSHUS m.14), 6) Kişi dokunulmazlığı hakkı, 7) Yakalandığını yakınlarına bildirebilme hakkı, 8) Lekelenmeme hakkı, 9) Özel hayatına saygı hakkı, 10) Muhakemenin sonuna kadar suçsuz sayılma hakkı¹¹⁹ (İHEB m.11, İHAS m.6). Sanığın müdafininin de mahkemenin yararlanacağı her belgeyi isteyebilmesi gerekir¹²⁰. CMK 90/4’de yakalanan kişiye 147. maddesinde de ifadesi alınacak ya da sorgusu yapılacak kişiye haklarının anlatılacağından bahsedilmektedir¹²¹. Meramını anlatabilme ilkesi ayrıca, delil toplanmasını talep suretiyle mahkemenin kararının belli yönde oluşmasına katkıda bulunma imkânını da vermektedir¹²². Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir (CMK m.202, 1.fk). Engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar, anlayabilecekleri biçimde¹²³ anlatılır (CMK m.202, 2.fk). Bu madde hükümleri, soruşturma evresinde dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar hakkında da uygulanır. Bir duruşmada sanığın yargılama dilini anlamadığı ya da konuşmadığı anlaşılıyorsa, buna rağmen mahkeme de bir tercüman hakkı tanımıyorsa AİHS’nin 6/3-e maddesi ihlal edilmiş olur. Nitekim Türkiye’de de, Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli,

¹¹³ ŞAHİN C., Sorgu Müessesesine ..., s.82.

¹¹⁴ ÖZTÜRK Bahri, Şüpheli ve Sanık Hakları Özellikle Savunma Hakkı, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir BY., İzmir, 2000, s.677.

¹¹⁵ YKD., Cilt:28, Sayı.3, 2002, s.444 vd.’deki YCGK’nun 9.10.2001 tarih ve E.2001/10-209, K.2001/212 sayılı kararı.

¹¹⁶ ŞAHİN Cumhur, Sorguda Sanığın İfade Özgürlüğü ve Yasak Sorgu Yöntemleri, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi EGM Basımevi, Ankara, 1997, s.247.

¹¹⁷ ŞAHİN Cumhur, Sorgu Müessesesine İlişkin CMUK Değişikliklerinin Genel Bir Değerlendirmesi, Halil CİN’e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Konya, 1995, s.87.

¹¹⁸ Hakların hatırlatılmaması bozma nedenidir. YCGK’nun 17.12.1996 tarih ve E.1996/6-263, K.1996/282 sayılı kararı. Bkz; YKD, Cilt.23, Sayı.3, Ankara, 1997, s.434 vd. – Yargıtay 4. CD.’nin 18.03.1997 tarih ve E.1997/1730, K.1997/1999 sayılı kararı, Bkz; YKD, Cilt.23, Sayı.8, Ankara, 1997, s.1323 vd.

¹¹⁹ ÖZTÜRK Bahri, 1999 ..., s.69-77.

¹²⁰ ÖZBEK Veli Özer, DGM’nin Görev Alanına Giren Suçlarda Yapılan Hazırlık Soruşturması ve AB Uyum Süreci Çerçevesinde Yapılan Değişikliklerin Buna Etkisi, Polis D., Sayı.36, 2003, s.248. - YKD., Cilt:16, Sayı.10, 1990, s.1561 vd.’deki Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 9.11.1989 tarih ve E.1989/6626, K.1989/6833 sayılı kararı.

¹²¹ ŞAHİN Cumhur, Yargıtay Kararları Işığında Hukuka Aykırı Deliller ve Değerlendirilmeleri Sorunu, Nurullah KUNTER’e Armağan, Beta Y., İstanbul, 1998, s.350.

¹²² ŞAHİN Cumhur, Ceza Muhakemesinde İnsan Haklarının Korunması-Adli Bir Ceza Muhakemesinin Temel Şartları, Selçuk ÜHFD., C.4, Sayı.1-2, Konya, 1994, s.149.

¹²³ TEZCAN Durmuş, Tercümandan Yararlanma Hakkı, AÜSBFD., C.52, Sayı.1-4, Ankara, 1997, s.695.

sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır (CMK m.324, 5.fk). İngiltere’de de sorgulananın İngilizceye vakıf olmaması halinde, sorgu esnasında ücreti devlet tarafından karşılanan bir tercüman bulundurulur¹²⁴. Sanığın, kendi aleyhine tanıklık etmeye ya da suçluluğunu itirafa zorlanmamak hakkı vardır (KSHUS m.14). Duruşmada, sanığa, yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu bildirilir (CMK m.191, 3c fk). Sanığın kimliğiyle ilgili bilgiler¹²⁵ dışında beyanda bulunması zorunluluğu olmayıp, işkencenin veya kötü muamelenin önlenmesi için susma hakkı tanınmıştır. İkrarın karinesi bile sayılmayan susma hakkını kullanan sanık, bu hakkı kullandığı için cezalandırılmaz¹²⁶. Daha önceki ikrarını savunma hakkını duruşmada susarak kullanan sanığın karşısına çıkarmak sanığı kendini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanmak olur¹²⁷.

Polisler arasında yapılan bir ankete göre, şüpheliye “kendi lehine olan delillerin toplanılmasını isteme hakkı olduğunun” söylenmesinin soruşturmayı engelleyeceğini 50 kişi söylerken 613 kişi, soruşturmayı engellemeyeceğini söylemiştir¹²⁸. Sanığın sorgusu kendi lehine olup, söyleyeceği delillere engel olunmamalıdır¹²⁹. İzlerin iz bilimince değerlendirilmelerinde varılan sonuçlar sorgulamacı için oldukça önemlidir¹³⁰.

Sanığın sorgusu ve tespiti CMK m.169 ve 201’de belirtilmiştir. Duruşmada amaca uygun düşecek bir ses-görüntü kaydedici kullanılmalıdır¹³¹. Bu arada soruşturma ve kovuşturma işlemleri sırasındaki ses veya görüntüleri yetkisiz olarak kayda alan veya nakleden kişiler (TCK m.286) için ceza öngörüldüğü unutulmamalıdır.

¹²⁴ ŞAHİN Cumhur, Polis Tarafından Yapılan Sanık Sorgusunun Mukayeseli Hukukta Düzenlenişi, Selçuk ÜHFD., C.4, Sayı.1-2, Konya, 1994, s.78.

¹²⁵ YKD., Cilt:22, Sayı.5, 1996, s.804 vd.’deki Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 27.9.1995 tarih ve E.1995/7513, K.1995/9526 sayılı kararı.

¹²⁶ SELÇUK Sami, Türk Hukuk Devletinde Sanığın Savunma Hakkı ve Uygulanması, HFSA 3 (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 3), Hazırlayan Hayrettin ÖKÇESİZ, Alkım Y., İstanbul, 1996, s.192.- YKD., Cilt:23, Sayı.5, 1997, s.807’deki Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 11.11.1996 gün ve E.1996/7406, K.1996/8372 sayılı kararı.- YKD., Cilt:26, Sayı.1, 2000, s.116 vd.’deki Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 24.03.1999 gün ve E.1999/2294, K.1999/3346 sayılı kararı.- YKD., Cilt:25, Sayı.9, 1999, s.1308 vd.’deki Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 15.03.1999 gün ve E.1999/1908, K.1999/2664 sayılı kararı.- YKD., Cilt:25, Sayı.5, 1999, s.714 vd.’deki Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 30.11.1998 gün ve E.1998/10507, K.1998/10749 sayılı kararı. - YKD., Cilt:24, Sayı.12, 1998, s.1817 vd.’deki Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 21.4.1998 gün ve E.1998/3126, K.1998/3840 sayılı kararı.- YKD., Cilt:24, Sayı.10, 1998, s.1556 vd.’deki Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 19.3.1998 tarih ve E.1998/1609, K.1998/2562 sayılı kararı.

¹²⁷ ŞAHİN Cumhur, Duruşmada Sanığın Önceki İfadelerinin Okunması, GÜHFD, C.II, s.1-2, Ankara, 1998, s.264.

¹²⁸ YENİSEY Feridun (Proje Yönetmeni), Avrupa Standartları Hakkında Açıklama, Sanık Haklarının Suç Araştırmasına Etkisi 2003-Anket Değerlendirme Toplantısı 2002 Polis Akademisi Anıttepe, Polis Akademisi Başkanlığı Y. No:2, Ankara, 2003, s.82.

¹²⁹ ESER Albin, Alman ve Türk CMH’nda Sanığın Hukuki Durumu, Çeviren; Nur CENTEL, Yargıtay D., C. 16, Ankara, 1990, s.327-328.

¹³⁰ INBAU Fred E.-REID John E.-BUCKLEY Joseph P., Suçlu Sorgulamaları ve İtirafı, Çvr: KULE Ahmet, Başkent Klişe ve Matbaacılık, Ankara, 1997, s.10.

¹³¹ ŞAHİN Cumhur, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, Yetkin Y., Ankara, 1994, s.159.

4.1.3.2. Tanık Açıklamaları; Muhakeme konusu olay hakkında duyu organları marifetiyle sahip oldukları bilgileri hakime¹³², sübut konusunda karar verecek olan mahkemeye veya onun yerine duruşma yaparak tanık dinlemeye yetkili kılınmış mahkemeye¹³³ anlatan üçüncü kişilere (tarafardan başka kişilere¹³⁴) tanık denir. Kural olarak herkes¹³⁵ tanıklık yapabilir¹³⁶. Tanıklıkta dikkat edilmesi gereken en önemli şey, olayın olduğu zaman ile tanıklığa başvurulma zamanı arasında fazla zaman geçmemiş olmasının gereğidir, tanık öğrendiklerini unutabileceği¹³⁷ gibi baskı altına da alınmaya çalışılabilir.¹³⁸ Bazı Askeri Yargıtay kararlarında, hakimin her şeyi serbestçe takdir edebileceği, mahkeme dışı ikrarın da serbest olarak değerlendirilebileceği, bu nedenle poliste yapılan bir ikrar objektif bir şekilde genel ve hukuk mantığı kurallarına uygun olarak değerlendirilmiş ise, mahkûmiyete yeterli sayılmaması için bir neden düşünülmemeyeceği belirtilmiştir¹³⁹.

Tanıkların Hakları, İKBMS m.13'de tanıkların fena muamele veya tehditlere karşı korunmaları, CMK m.58'de kimliklerinin saklı tutulması, CMK m.61'de tazminat verilmesi, CMK m.202 ve 324'de tercüman verilmesi ve masraflarının devletçe ödenmesi olarak düzenlenmiştir.

Tanıklıktan çekinme hakkı CMK m.43, 45, 46 ve 48'de belirtilmektedir. Herkesçe bilinmeyen ve açıklanması sahibinin şeref ve menfaatine zarar verme tehlikesi gösteren hususlar meslek sırrıdır¹⁴⁰. Meslekleri ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinebilecekler ile çekinme konu ve koşulları CMK m.46'da düzenlenmiştir. Müdafilerin bürolarında yapılacak aramada da bu sır saklama yükümlülükleri göz önünde bulundurulmalıdır¹⁴¹. Hatta Almanya'da gazeteciler de tanıklıktan çekinme hakkını kullanıp kullanmamakta serbesttir¹⁴².

Devlet sırrı niteliğindeki bilgilerle tanıklık, CMK m.47'de düzenlenmiştir. 5271 sayılı kanundan önce, resmi bir makamın izin vermeme takdiri, açıklanmasında sakınca bulunan sırrın Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliği ve yüksek menfaatleri ile birlikte yabancı devletlere de ilişkin bulunması gerekçesine dayanması halinde, yetkili makamın bu husustaki kararı kesin idi¹⁴³. Hadjianastassiou / Yunanistan davasında, gizli olarak tasnif edilen ancak çok fazla öneme sahip olmayan bir bilgiyi açıklaması nedeniyle bir subayın askeri mahkeme tarafından

¹³² ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.424 - TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.575.

¹³³ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.567

¹³⁴ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.575.

¹³⁵ TOROSLU, Ceza Muhakemesi ..., 2003, s.169

¹³⁶ FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesinde Tanıklık, Ankara, 1996, s.86.

¹³⁷ TOROSLU, Ceza Muhakemesi ..., s.169- TOROSLU, Ceza Muhakemesi ..., s.169- YÜCEL, Ceza Yargılaması ..., s.220.

¹³⁸ YURTCAN, Ceza Yargılaması ..., s.443

¹³⁹ YILMAZ Esat Mahmut, Askeri Ceza Yargılamasında Sanıklık Statüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002, s.141.

¹⁴⁰ YÜCE Turhan Tufan, Ceza Yargılama Hukukunda Meslek Adaminin Tanıklıktan Çekinme Hakkı, Yargıtay D., C.6, Sayı.1-2, Ankara, 1980, s.52.

¹⁴¹ CENTEL Nur Başar, Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafii, Hukuk Y, İstanbul, 1984, s.183.

¹⁴² İÇEL Kayıhan, Gazetecinin Tanıklıktan Çekilme Hakkı, Ceza Hukuku ve Kriminoloji D, C.1, Sayı.1, 1978, s.41.

¹⁴³ ÖZTÜRK Bahri, Bir Ceza Mahkemesi Olarak Anayasa Mahkemesi Yüce Divan, Anayasa Yargısı, C.12, Ankara, 1995, s.106.

mahkûm edilmesi, AİHM'nde ifade özgürlüğünün ihlali olarak kabul edilmemiştir¹⁴⁴. Oysaki devlet sırrı ile ilgili tanıklık yasağı olmamalıdır çünkü bazı konu ile ilgili ifade tespiti gizli oturumda yapılabilir¹⁴⁵.

Tanıkların yemini, dinlenmesi ve çapraz sorgu, CMK m.50, 51, 52, 54, 55, 56, 59, 178, 180, 181, 182, 201, ve 311'de belirtilmektedir. Çapraz sorgu yöntemi yargılamada asıl yetkili ve etkin konumda olan mahkeme başkanından (veya tek hakimli mahkemelerde hakimden) izin almak suretiyle soru sormak veya iddia ve savunma makamının anlaşarak tanık ve bilirkişilere karşılıklı soru sormaları şekillerinde gerçekleştirilir¹⁴⁶. Çok titiz ve dikkatli araştırma gerektiren suç mahalli işlemleri, çapraz sorguda görev alabilecek olan görevliler açısından büyük öneme sahiptir¹⁴⁷.

Tanık beyanının güvenilirliği ve yalancı tanıklık, Ceza yargılamasında, yargılamaya konu teşkil eden eylem ile ilgili olarak, tanık dinlenmesini kabul etmek, sadece tanık beyanı ile karar vermeye yol açmaz¹⁴⁸. Dolayısıyla belirtilerin (izlerin) işlevi, beyanların değerlendirilmesinde söz konusu olur. Aynı şekilde, sanığın, hukuka uygun sorgu teknikleri kullanılarak elde edilen beyanı da belirtiler (izler) yardımıyla değerlendirilecektir¹⁴⁹. Zira tanıklık yapmaya gelenlerin de, sorgu taktik ve tekniklerini bilmeyenler nedeni ile doğru mu yalan mı söyledikleri anlaşılammakta, tesadüflere kalmaktadır¹⁵⁰.

4.1.3.3. Sanık Ve Tanık Dışında Kalanların Açıklamaları

CMK. m.50 ve CMUK m.52'de belirtildiği şekliyle tahkikatın konusu olan vakıalara iştirakten veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar yeminsiz olarak dinlenirler. Yeminsiz dinlenen tanıklar gerçeğe aykırı tanıklıkta buldukları zaman cezalandırılabilirlerdir ki, bu durum Anayasanın 38. maddesine alenen aykırıdır, tanıklık yapacağı olay kendi olayı olduğundan bunların tanık olarak dinlenmemeleri gerekecektir¹⁵¹.

Soruşturma evresinde, delillerin toplanmasını isteme, CMK'nun 153. maddesine uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme ve kovuşturma evresinde tanıkların davetini isteme mağdurun haklarındandır (CMK m.234).

Şahsi davacı da müdahil de suçtan zarar görendir¹⁵². Bazı suçlarda cumhuriyet savcısının doğrudan takibata başlamasında zarar umulur, bu gibi durumlarda mağdurun bizzat davasını

¹⁴⁴ BIÇAK Vahit, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İfade Özgürlüğü, İzmir Barosu D., Yıl.67, Sayı.1, İzmir, 2002, s.64.

¹⁴⁵ ŞEN Ersan, Türk Ceza Yargılaması Hukukuna Hakim Olması Gereken İlkeler, Polis D, Sayı.36, Ankara, 2003, s.242.

¹⁴⁶ TEZCAN Durmuş, Ceza Davalarında Çapraz Sorgu, Turhan Tufan YÜCE'ye Armağan, DEÜY, İzmir, 2001, s.639.

¹⁴⁷ KARAKUŞ Oğuz - ÜNAL Bülent, Çapraz Sorgu ve Kolluk, İpucu D., Yıl.2, Sayı.2, Ankara, 2004, s.55.

¹⁴⁸ ÜNVER, agm, s.192.

¹⁴⁹ FEYZİOĞLU Metin, Belirtilerin Şüphenin Yenilmesindeki İşlevi ve Benzer İsnatlara Ait Delil Araçlarının Somut Olayın Çözümünde Birlikte Değerlendirilmesi, AB Dergisi, 2000-1, Ankara, 2000, s.26-27.

¹⁵⁰ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi .., s.423

¹⁵¹ ÖZGEN Eralp, Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi, Ankara ÜHFY No: 232, Ankara, 1968, 71.

¹⁵² ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Seçkin Y, Ankara, ??, s.275.

şahsi davacı olarak kendisinin açması ve iddia makamını oluşturması daha isabetli sayılır¹⁵³. Davaya katılacak olan zarar görenin dava ve taraf ehliyetine sahip olması gerekir¹⁵⁴. Bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada tüzel kişinin organ veya temsilcisi, katılan veya savunma makamı yanında yer alan sıfatıyla duruşmaya kabul edilir (CMK m.249, 1.fk). Katılmanın usulü CMK m.238’de açıklanmıştır.

Şahsi davacı tanıklıktan başka, delil gösterme yetkisine de sahiptir. Bunun için iki yolu vardır; Birinci olarak çağırılmasını istediği bilirkişi ya da tanık ile toplanmasını istediği delilleri mahkemeye bildirmek ve mahkemenin bunları sağlaması, diğeri de; mahkeme bu isteğini ret ederse delillerini doğrudan doğruya kendisinin getirmesi ya da davet etmesidir¹⁵⁵.

Soruşturma evresinde, delillerin toplanmasını isteme, 153. maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme ve kovuşturma evresinde tanıkların davetini isteme şikâyetçinin haklarındandır (CMK m.234, 4.fk). Mahkeme maddi gerçeği ararken her şeyi delil olarak kabul edebilir ancak, hüküm kurarken duruşmada ortaya konulan ve tartışılan delillere dayanarak hüküm verebilir¹⁵⁶.

Müdafinin tanık olmasında ise bir sorun bulunmayıp tanıklıktan sonra müdafiliğine devam edebilecektir¹⁵⁷.

4.1.3.4. Yazılı Açıklamalar (Belgeler)

Bir bilgiyi, bir düşünceyi içeren, düşünsel içeriğe sahip olan¹⁵⁸, temsil vasfı olan¹⁵⁹ her türlü yazı yazılı açıklamadır. Özel mektuplar, resmi yazılar ve anonim yazılar gibi çoğu yazı birer yazılı açıklama olup belge delilini oluşturmaktadır. Yargıtay’a göre belge; “Hukuki bir hüküm ifade eden, bir hakkın doğmasına, bir hakkın kanıtlanmasına yarayan yazılar” olarak belirtilmektedir (6.CD.4.7.1983,2707/3846). Belge, devamlı ve değişmez özelliklere de sahiptir¹⁶⁰. Belgenin belli bir amaç için düzenlenmesi veya sonradan bir olayın kanıtı durumuna gelmesi arasında fark bulunmamaktadır¹⁶¹.

Yazılı belgeleri güvenilirlikleri bakımından bir sınıflandırmaya tabi tutmak yerinde olacaktır. Bu özellikleri bakımından yazılı belgeler üçe ayrılır¹⁶²: a) Adi malumat bildiren yazılı belgeler. Haklarında kanuni karine kabul edilmemiş olup herhangi bir delil gibi hâkim tarafından serbestçe takdir edilirler, hatıra notları, gazete yazıları gibi. b) Aksi (hilafı) sabit oluncaya kadar geçerli olan yazılı belgeler. Muhtevasının gerçeği yansıttığı yönünde kanun

¹⁵³ SOYASLAN, Ceza Muhakemesi ..., s 157.

¹⁵⁴ ÇOLAK Haluk, Kamu Davasına Müdahale (KATILMA), Yargıtay D, C.24, Sayı.1-2, Ankara, 1998, s.544.

¹⁵⁵ YURTCAN Erdener, Şahsi Davacı, İÜ Yayın No:2363, İstanbul, 1977, s.217.

¹⁵⁶ YURTCAN Erdener, Şahsi Davası ve Uygulaması, Kazancı Y, Ankara, 1989, s.112.

¹⁵⁷ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.419.

¹⁵⁸ YURTCAN, Ceza Yargılaması ..., s.478. - ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., 7.B, Ankara, 2002, s.425.

¹⁵⁹ CENTEL- ZAFER, Ceza Muhakemesi ..., s.187.

¹⁶⁰ EREM Faruk-TOROSLU Nevzat, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 4.B, Savaş Y, Ankara, 1983, 257.

¹⁶¹ ÇETİN Erol-MALKOÇ İsmail, Sahtekarlık Suçları, Adalet Y., Ankara, 1995, s.130-131.

¹⁶² KARADAĞ Ercan, Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil Yasakları, Yüksek lisans tezi, İstanbul, 1996, s.33.

koyucunun karine kabul ettiği belgelerdir, kolluk tutanakları gibi. c) Sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan yazılı belgeler, duruşma tutanakları, noter tarafından düzenlenen belgeler (mahkeme ilamları ile noterlerce düzenlenen resmi senetler (Noter K m.48,49,51) gibi.

Görevini yapan memurun düzenlediği tutanaklara resmi belge¹⁶³ denir. Resmi belge¹⁶⁴, genelde herkes için ya da özelde kendisine açıklama yapılan kişi açısından anlaşılır olan, kimden kaynaklandığı belirlenebilen ve hukuki neticeler doğuran bir olayın ispatı için hazırlanıp ispata elverişli olan ve somut olarak ortaya çıkmış bulunan irade beyanlarıdır¹⁶⁵. Suçun muhakemesi için hazırlık, ilk ve son soruşturmada tutulan tutanaklar, alınan raporlar gibi resmi açıklamalara resmi yazılı açıklamalar denir¹⁶⁶. Resmi belgede fail memur¹⁶⁷ olup doğrudan kamuyu ilgilendiren belge, şekil ve muhtevası bakımından resmi belgedir. Görevini yapan memurun düzenlediği tutanakların dışında kalan yazılara özel belgeler denir. Olan bir olayla ilgili olarak kişiler bazen yazılı açıklamalar yapar, hatıra notları, gazete yazıları vb. bunlara özel yazılı açıklamalar denir.

Naip veya istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanığa ait sorgu tutanakları, naip veya istinabe yoluyla dinlenen tanığın ifade tutanakları ile muayene¹⁶⁸ ve keşif tutanakları gibi delil olarak kullanılacak belgeler ve diğer yazılar, adli sicil özetleri ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgeler, duruşmada okunur (CMK m.209, 1.fk). Vaka delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise, bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir ve tanıklıktan çekinebilecek olan kişi, duruşmada tanıklıktan çekindiğinde, önceki ifadesine ilişkin tutanak okunamaz (CMK m.210, 2.fk). Ayrıca savcılık ve kolluktaki ikrarı içeren tutanaklar duruşmada kanıt olarak okunamazlar¹⁶⁹.

¹⁶³ TOROSLU, Ceza Muhakemesi ..., s.181.

¹⁶⁴ Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik'in (Resmi Gazete Yayın Tarihi ve Sayısı: 02.12.2004/25658) 4. maddesinde, a) Resmî yazı: Kamu kurum ve kuruluşlarının kendi aralarında veya gerçek ve tüzel kişilerle iletişimlerini sağlamak amacıyla yazılan yazı, resmî belge, resmî bilgi ve elektronik belgeyi, b) Resmî belge: Kamu kurum ve kuruluşlarının kendi aralarında veya gerçek ve tüzel kişilerle iletişimlerini sağlamak amacıyla oluşturdukları, gönderdikleri veya sakladıkları belirli bir standart ve içeriği olan belgeleri, ifade etmektedir.

¹⁶⁵ HANS- JESCHECK-İÇEL-BAYRAKTAR-YENİSEY, age, s.102.

¹⁶⁶ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.589.

¹⁶⁷ KARADAĞ, agt, s.32.

¹⁶⁸ YKD, Cilt:25, Sayı.7, 1999, s.1014'deki Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 25.03.1997 tarih ve E.1997/584, K.1997/1993 sayılı kararı.- YKD, Cilt:22, Sayı.5, 1996, s.794 vd.'deki Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 1.2.1996 tarih ve E.1995/3590, K.1996/175 sayılı kararı. - YKD., Cilt:28, Sayı.5, 2002, s.788 vd.'deki Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 18.9.2001 tarih ve E.2001/2743, K.2001/3251 sayılı kararı.

¹⁶⁹ YCGK'nun 10.12.1990 tarih ve E.1990/6-257, K.1990/335 sayılı kararı. Bkz: YKD, Cilt.17, Sayı.3, Ankara, 1991, s.420 vd.

4.1.3.5. Görüntü Ve/Veya Ses Kaydeden Araçlarla Açıklama

Ses ve/veya görüntü kaydeden araçlarla yapılan kayıtlarının delil olarak kullanılıp-kullanılmayacakları doktrinde tartışmalı bir konudur. Bir konuşmanın kaydedilmesi onun özel bir şekilde yazılması olarak da değerlendirilebilir. Nitekim günümüzde yapılan incelemelerle plak üzerindeki sesin kime ait olup-olmadığını saptamak mümkün olmaktadır¹⁷⁰. Bantlarda ya da diğer CD, videokasetleri ve benzerlerindeki sahtecilik yapılıp yapılmadığı yönündeki şüphe bunların ispat kuvvetini ortadan kaldırmaz¹⁷¹ olsa olsa iz incelemesince de değerlendirilmesi gereğini ortaya koyabilir.

Belge fotokopileri ve sair kopyaları için geçerli olan esaslar kopya bantlar için de geçerlidir. Yargıtay'ımızın yerleşik içtihatlarına göre, usulüne göre onaylanarak aslı gibi olduğu tasdik edilmeyen fotokopiler delil olarak kullanılamaz¹⁷².

Usulüne göre doldurulup muhafaza altına alınmış ve yine usulüne uygun bir şekilde mahkemeye delil olarak sunulmuş bulunan ses ve/veya görüntü bantları belge delili olarak düşünülebilir¹⁷³ ise de belgeyle bazı farkları da vardır; Yazılı belgelerde bilgi edinme okuma suretiyle olmasına rağmen bantlar dinlenir ve CD'ler, filmler izlenir¹⁷⁴. Bu delillerin ispat gücü zayıf olup başka delillerle desteklenmeleri gerekir¹⁷⁵, belgeler ise yargıca doğrudan doğruya içerikleriyle ispatlanacak olay hakkında kanaat verebilen delillerdir¹⁷⁶. Filmler, teyp bantları, videokasetleri, bilgisayar disketleri gibi araçlar da bir çeşit yazılı açıklama durumundadırlar¹⁷⁷. Filmler belge değildir ancak belirti olarak geçerlidir, nihayet fotoğraflardan oluşmaktadır¹⁷⁸.

Bant kayıtları yazılı olmadığı, okunma kabiliyeti bulunmadığı ve üzerindeki tahrifatın kolaylığı nedeniyle belge olarak kabul görmediğinden ancak keşif konusu olarak görülmektedir¹⁷⁹.

İngiltere'de de bir iki istisna dışında belge delili olarak kabul edilmemekle birlikte burada hakimlere, adil yargılanma ilkesi ihlal edilecekse hukuka uygun olarak elde edilen delillerden bile vazgeçme hakkı tanınmıştır. Fransa'da yalnızca belirti olarak kabul görmekte ya da vaka tahmininde kullanılabilir¹⁸⁰. Almanya'da keşif konusu objeler olarak değerlendirilen bant kayıtları Avusturya ve İsviçre'de de benzeri konumdadır¹⁸¹.

Bantlarla ilgili olarak AYM'nin almış olduğu bir kararda özetle, "Bugün bir sesin belirli bir kişiye ilişkin bulunduğu hala parmak izlerinde olduğu gibi kuşkusuzca ve kesinlikle saptanamamasına karşılık birtakım montaj yollarıyla ve gerekirse ses taklit etmede usta kişilerin yardımlarından da yararlanılarak bantlar istenildiği gibi doldurulabilmektedir. Bir toplantıda hazır bulunanlar, zamanında ve usulünce tutanaklarla saptanarak o toplantıya ilişkin

¹⁷⁰ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.593-594.

¹⁷¹ ÖZTÜRK, Yeni Yargıtay Kararları ..., s.5.

¹⁷² ÖZTÜRK Bahri, Ses ve/veya Görüntü Kaydeden Araçlarla Yapılan Tespitlerin CMH'ndaki Değeri, Seyfullah EDİS'e Armağan, DEÜY., İzmir, 2000, s.233.

¹⁷³ ÖZTÜRK, Ses ..., s.232.

¹⁷⁴ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.585.

¹⁷⁵ CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi ..., s.187.

¹⁷⁶ YURTCAN, Ceza Yargılaması ..., s.480.

¹⁷⁷ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s.139.

¹⁷⁸ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.596.

¹⁷⁹ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.431 - YURTCAN, Ceza Yargılaması ..., s.479.

¹⁸⁰ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.431-432.

¹⁸¹ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku- ..., s.140

bulunduğu ileri sürülen ses bantlarına böylece destek ve güç kazandırılmadıkça bant çevirilerine hukuk yönünden tam bir güvenle bağlanılıp dayanılamayacağı ortadadır. Başkaca inandırıcı ve pekiştirici kanıtlar bulunmadıkça yalnızca ses bantlarının ve gizli ajan raporlarının, ağır bir isnada yasama dokunulmazlığının kaldırılması yönünden ciddilik¹⁸² kazandırabilmesi bir Hukuk Devletinde düşünülemez.” denilmektedir¹⁸³.

Yargıtay’ın kararında da belirtildiği gibi, teyp bantları tek başlarına delil vasfına haiz olamayacaktır¹⁸⁴. Demek oluyor ki, bu tür bantların ceza muhakemesinde belge delili olarak kullanılması olanaksızdır¹⁸⁵. Askeri Yargıtay ses bantlarının delil olabilmesi için anayasa ve yasalara uygun olarak kaydedilmiş olması gerektiğini, eğer özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı ve haberleşme hürriyeti ihlal edilerek elde edilmiş ise delil kaynağı ve delil aracı olarak herhangi bir değerinin olamayacağını belirtmiştir¹⁸⁶. Bantlardaki kayıtlar konusundaki en büyük endişe kolay tahrifat yapılabilmesindedir ki, bugün gelişen ilmi ve teknolojik gelişmelerle bantlarda yapılacak montajın (ekleme veya çıkarmaların) tespit edilebilmesi artık mümkündür¹⁸⁷. Usulüne göre doldurulup muhafaza altına alınmış ve yine usulüne uygun bir şekilde mahkemeye delil olarak sunulmuş bulunan ses ve/veya görüntü bantlarının ise delil olduğu açıktır¹⁸⁸.

4.2. İzler

4.2.1. Genel Olarak; Günümüzde izler gün geçtikçe değer kazanmakta ve ceza muhakemesi için fevkalade önem arz etmektedirler. Örneğin sanığın suç mahallinde olmadığını gösteren alibi adı verilen iz başka delillerle desteklendiğinde sanığı beraat ettirebilmektedir¹⁸⁹. Suç mahallinde bulunan fren izi, kan, tükürük, meni, kovan birer iz olup diğer delillerle desteklenmek durumundadır. Kaldı ki, bütün delillerin başka delillerle desteklenmesi gerekir. İz hadiseyi en iyi şekilde temsil eden, suça yakın, güvenilir ve ilk elden delil durumunda olabilir. Mahkemenin görevi bu durumdaki delillere ulaşmak ve hükmünü bu delillere dayandırmak olduğuna göre, diğer deliller kadar iz de mahkemenin bu görevini yerine getirmesini mümkün kılabilir¹⁹⁰. İzler, klasik bir delil olan doğrudan tanık açıklamalarından daha güvenilir sonuçlar verebilirler. Ayrıca, her şeyin delil olabildiği ve delillerin serbestçe takdir edilebildiği bir ceza muhakemesi sisteminde, bu tür delillerin de birer ispat aracı olduğu tartışma dışıdır¹⁹¹. Hatta izler bazen tanık açıklamalarından da değerli olabilmektedir. İlerde bilimsel deliller aşamasına tam olarak geçildiğinde, çok daha önem kazanacaklar ve klasik delillere göre daha güvenilir sonuçlar vereceklerinden vazgeçilmez olacaklardır¹⁹².

¹⁸² ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s 139. - TOROSLU, Ceza Muhakemesi ..., s.182- KARADAĞ, agt, s.34.

¹⁸³ AYM’nin 19.08.1971 gün ve E.1971/41, K.1971/67 sayılı kararı, RG.15.01.1972,S.14073, YURTCAN, Ceza Yargılaması ..., s.481 - ÖZTÜRK, Ses ..., s.227.

¹⁸⁴ KARADAĞ, agt, s.34. - BAYRAM, Ses ve ..., s.595.

¹⁸⁵ ÖZTÜRK, Ses ..., s.228.

¹⁸⁶ YILMAZ Esat Mahmut, Askeri Ceza Yargılamasında Sanıklık Statüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002, s.140.

¹⁸⁷ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.430

¹⁸⁸ ÖZTÜRK, Ses ..., s.226.

¹⁸⁹ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s 142.

¹⁹⁰ ŞAHİN Cumhur, Ceza Muhakemesinde İspat, Yetkin Y, Ankara, 2001, s.184.- ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.432.

¹⁹¹ ŞAHİN C., ... İspat, s.185. - ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.432

¹⁹² ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.432

Birbirini destekleyen izlere dayanılarak mahkûmiyet kararı verilebilmelidir aksi halde doğrudan doğruya delil aracı bulunmayan her durumda beraat kararı verilmek zorunda kalınır. Sadece izler kullanılarak bir sonuca varılmaya çalışılan hallerde, diğer deliller bulunmadığından, olayın ortaya çıkmaya başlayan tablosundaki boşluklar karineler kullanılarak doldurulmaya çalışılır¹⁹³.

Bilimsel delil aşamasına geçildiğinde izlerin değeri çok daha artacak, tanık ifadeleri gibi klasik delillere göre çok daha kesin sonuçlar verecekleri için de vazgeçilmez olacaklardır. İz bilimi izlerin değerini daha da artırmıştır, hiçbir tanık olmayan suçlar iz bilimi (kriminalistik, criminalistics) sayesinde aydınlanabilmektedir¹⁹⁴. İzler iyi toplanıp, tahlil edildiğinde olayın aydınlanmasında çok önemli rol oynamaktadırlar, izleri inceleyerek açıklayan suç izi inceleme ilminin bilirkışı formatındaki verileri bilimsel delilleri oluşturmaktadır¹⁹⁵.

Suç mahalline giden uzman ekip orada olaya ait olabileceğini değerlendirdiği lüzumlu şeyleri suç izi incelemeleri için usulüne uygun olarak muhafaza edip toplamak ve yine uygun bir şekilde, delilin geçtiği zaman ya da aşamalarda şüpheyne mahal bırakmadan incelemeyi yapacak olan suç izi inceleme birimlerine göndermek durumundadır. Sadece güvenliği sonuna kadar sağlanabilmiş izlerin incelenmeleri doğru ve sağlıklı sonuçlar verir ve hakime muhakemede yol gösterebilir. Aksi halde her hangi bir aşamadaki güvenliğinden şüphe edilen iz diğer delillerde olduğu gibi hakime kanaat vermede yardımcı olmayacaktır.

Tek başlarına delil olarak kanaat vermeleri zor olan suni izler bile suç izi incelemeleri sayesinde muhakemeye ışık tutabilmektedirler. Bunlardan eşyanın kime ait olduğunu gösteren harf¹⁹⁶, rakam ya da işaretler de bazen çok önemli olabilmektedirler. Özellikle çalıntı araç, silah hırsızlığı ya da diğer üzerinde bir alamet, suni bir iz olabilecek bir takım izler bulunan eşyaların çalınmasında, suç izi incelemeleri ile sonuca gidilebilmekte, her yıl binlerce motorlu bisiklet, otomobil, hatta otobüsler ya da silahlar sahiplerine geri verilebilmektedir.

Bu nedenlerle vakit geçirmeden nitelikli (yeterli hukuk ve gerekli iz bilimi bilgisi ile donatılmış) uzman personel ve gerekli donanım ile donatılmış iz bilimi çalışanlarına, adli kolluk görevi ile işgal edenlere ihtiyaç duyulmaktadır ki, bu durum ceza muhakemesinin çarklarının sağlam dönmesi ve insan hakları ihlallerinin en aza indirilmesi için şart olmaktadır¹⁹⁷.

4.2.2. Kavramı Ve Çeşitleri

4.2.2.1. Kavram: Delil olma niteliklerine sahip olan eşya, emare, şekil, baskı ve belirtiler iz delilleri oluştururlar¹⁹⁸. Bunlar olayın aydınlatılmasında suç izi inceleme bilimi (criminalistics, kriminalistik) sayesinde ceza muhakemesi açısından vazgeçilemez öneme sahip olmaktadır. Her harekette kişiler kendine has izler ya da eşyalarda değişiklikler meydana getireceklerdir. İşte bu durumu değerlendirip sonuçlar çıkarmak suç izi incelemecinin görevi olduğu kadar, ceza muhakemesi için de vaz geçilmez faaliyetlerdir.

¹⁹³ FEYZİOĞLU, Belirtilerin, s.22.

¹⁹⁴

¹⁹⁵ CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi..., s.189-190

¹⁹⁶ TOROSLU, Ceza Muhakemesi, s.183

¹⁹⁷ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi, s.433

¹⁹⁸ ŞAFAK-BIÇAK-KESKİN, age, s.215- ŞAFAK Ali, Hukuk Terimleri Sözlüğü, Rehber Y, Ankara, 1992, s.59.

Günümüzde izler, kollukça daha çok maddi delil olarak adlandırılmaktadır¹⁹⁹, bu şekilde adlandırıldığında, belge delilinin ya da diğer açıklamaların maddi olmadığı gibi bir yorum yapılır ki, bu da tamamen yanlış olur.

Genel olarak ceza muhakemesi hukukçularınca belirti²⁰⁰ şeklinde de algılanan iz deliller bir suç olayından geriye kalan materyaller, şekiller, baskı ve durumlardır. Vicdani delil sisteminde izleri öteki delillerden ayrı tutmak mümkün değildir²⁰¹. Suç ve suçluyla mücadelede delilden sanığa gidilmesi gereği gün geçtikçe artmakta, tanık ve sanık beyanları iz delillerle desteklenmemesi halinde uluslararası alanda itibar görmemektedir²⁰².

Adli gerçeğin giderek bilimsel gerçekle bütünleşeceği savunulmaktadır ki, sebeplerin başında izler gelmektedir²⁰³. İzler maddi gerçeğin araştırılması amacına yönelik olarak ve delil serbestisi ilkesi gereğince ceza muhakemesi hukukunda delil olarak değerlendirileceklerdir²⁰⁴. Suç mahallinde mesela cesedin incelenmesi esnasında, kanıt değeri taşıyan tüm materyal ilk planda olaya ilgisiz gibi görülse bile veya eser miktarda olsa bile eksiksiz bir şekilde toplanmalıdır²⁰⁵.

İzlerin asıl fonksiyonu ise, somut olaya münhasır delil araçlarının değerlendirilmesinde kendini gösterir²⁰⁶. Bunların içeriği, eğer suç olayını yansıtıyor ve suçun aydınlatılması açısından önemli ve akla uygunsuz, elbette delildir. Ancak bunların başka delillerle de desteklenmesi gerekir. Bir fren izi, suç mahallinde bulunan eşyalar birer iz delilidir ve öteki deliller ile desteklendiğinde bir anlam kazanırlar. Bilimsel deliller aşamasına tam olarak geçtiğimizde, izler vazgeçilmez ispat araçları olarak kabul edileceklerdir. Suç izi inceleme bilimi izlerin değerini daha da artırmıştır. Bu bilim sayesinde Almanya, Danimarka gibi ülkeler büyük ölçüde bilimsel delil aşamasına geçmiş bulunmaktadır²⁰⁷.

İz bilimciler açısından, izi bırakanın çoğunlukla haberdar dahi olamadığı mikro izler makro izlerden daha önemlidir²⁰⁸. Belirti olarak da değerlendirilen bu izler günümüzde ceza muhakemesi için oldukça önemlidir²⁰⁹. Mahkemelerin doğru kararı kısa sürede vermesinde ve adli hataların önlenmesinde, iz inceleme laboratuvarlarındaki ve diğer adli bilimlerdeki gelişmeler çok önemlidir²¹⁰.

¹⁹⁹ KAYGISIZ Mustafa, Adli Bilimler, Seçkin Y, Ankara, 2003, s.31. - KAYGISIZ M- ARSLAN T- BAYKAL A- BAYER M, age, s.10.

²⁰⁰ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.432

²⁰¹ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.597.

²⁰² KAYGUSUZ Ziyaettin, Olay Yeri İnceleme Çalışmalarının İnsan Hakları ve Bilimsel Açından Değerlendirilmesi, Polis D, Sayı.29, 2001, s.147.

²⁰³ ÜNVER, agm, s.203.

²⁰⁴ KARADAĞ, agt, s.35.

²⁰⁵ CANSUNAR Nuray-ALBEK Emre Murat-ALTUĞ Mehtap, Ölüm Olaylarında Olay Yeri İncelemesinin Önemi, İÜHFİM, C.55, İstanbul, 1997, s.302.

²⁰⁶ FEYZİOĞLU, ... Tanıklık, s.90.

²⁰⁷ ÖZTÜRK, Yeni Yargıtay Kararları ..., s.5. - ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.432

²⁰⁸ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.437.

²⁰⁹ ÖZTÜRK, Soru ve Yanıtlarla ..., s.41.

²¹⁰ YÜCEL Mustafa Tören, Ceza Yargılaması Gerçeği: Psiko-sosyo-juridik Açısından Yargılamanın Paradoksal Öznelliği, Makul Süre ve Segmentli Duruşma, HFSA 3 (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 3), Hazırlayan Hayrettin ÖKÇESİZ, Alkım Y, İstanbul, 1996, s.225.

4.2.2.2. Çeşitleri; İzleri, ilk planda sanığın iradesi dışında suç mahallinde kalan, suç olayının parçası olan ve suçu işleyene rağmen suçu tabii olarak temsil eden²¹¹ tabii izler ve sanığın iradesi ile ya da bir insan tarafından bir şeyi temsil etmesi amacıyla oluşturulan suni izler olarak ikiye ayırmak mümkündür²¹². Tabii izlerde bazen sanık tarafından yok edilmeye çalışmalar görülebilir ki bu durum ayrı bir izi ortaya çıkartır. İz, doğrudan doğruya olan ve olmayan iz diye ikiye de ayrılabilir. Doğrudan doğruya olan iz, suçu ispata yarayan izdir, doğrudan doğruya olmayan ise suçu ispata yarayacak bir izi ispat için kullanılan izdir²¹³.

Tabii izleri genel olarak kişiye ait olanlar, kan, kıl, meni gibi ya da eşyaya ait olanlar, tabanca, sahte para ya da fren izi gibi ikiye ayırmak mümkündür²¹⁴. İnsan iradesi dışında kaldıklarından objektiftirler²¹⁵, diğer delillere nazaran daha sağlam iseler de bunların değiştirilmeleri ihtimaline çok dikkat etmek ve bunu önlemek için gerekli önlemleri almak gerekecektir²¹⁶.

Suni izler (contrassegno) ise, iradi olduklarından, insan yapısı²¹⁷ işaret ya da alametlerdirler. Tabii izler ispat amacı ile yapılmamış ise de suni izler ispat için yapılır, örneğin arabanın şasi numarası ya da motor numarasında olduğu gibi. Bunların da eşyanın aidiyetinde mahkemelere ne kadar yardımcı olduğunda şüphe duymamak gerekir. Bu alametlerin değiştirilmiş olup-olmadığı konusu iz bilimi incelemesine konu olmaktadır. Suni izlerde temsil, genel mahiyette olduğundan tek başlarına ispat kuvveti olmasa da²¹⁸, ruhsattaki numara ile şasi ve motor numarasının orijinalliğine dair suç izi inceleme raporu alınan bir aracın, ruhsat şubedeki, noterdeki işlemlerle ya da diğer işlemlerle kendisine ait olduğunu ispatlayan kişinin bu aracın sahibi olduğunda şüphe etmemek gerekecektir. Suni izler şahıslara ve eşyalara ait olmalarına göre ikiye ayrılabilir. Giyilen üniforma, takılan nişan, taşınan ad şahsa ait suni izlerdir. Eşya üzerindeki kime ait olduğunu gösteren işaret, damga, şapkanın kime ait olduğunu bildiren harfler de eşyaya ait suni izlere örnek olarak sayılabilir.

İzleri, hareket kabiliyetlerine göre; hareket etmeyecek durumda olanlar sabit ya da yerleri değiştirilebilecek niteliktekiler seyyar izler²¹⁹ olarak, elde edilişlerine göre; elde dilen, tespit edilenler pozitif ya da hadise mahallinde bulunması gerekirken bulunmayanlar negatif izler olarak, ifade ettikleri anlamlara göre; kesin olarak suçun ispatına yarayan kesin ya da başlangıçta delil olup-olmadığı yönünde tam bir kanaate varılamayan şüpheli izler, devam sürelerine göre; uzun zaman sonra dahi fiziksel ya da kimyasal özelliklerini değiştirmeyen kalıcı (daimi) ya da belli özel şartlarda özelliğini koruyup bu özel şartların değişmesi ile özellikleri değişen geçici (bozulabilen) izler olarak çeşitli tasniflere tutanlar da bulunmaktadır²²⁰.

²¹¹ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.585.

²¹² CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi ..., s.189- TOROSLU, Ceza Muhakemesi ..., s.182-183.

²¹³ EREM Faruk, Ceza Usulü Hukuku, AÜHF Yayın No:324, 4.B, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973, s.355.

²¹⁴ TOROSLU, Ceza Muhakemesi ..., s.183.

²¹⁵ KARADAĞ, agt, s.35.

²¹⁶ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.586

²¹⁷ KARADAĞ, agt, s.36. TOROSLU, Ceza Muhakemesi ..., 183.

²¹⁸ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.586

²¹⁹ SANDER Ender, Olay Yerinde Kriminal Araştırma Teknikleri, Ankara, 1996, s.41-43.

²²⁰ KAYGISIZ M- ARSLAN T- BAYKAL A- BAYER M, age, s.11. - KAYGISIZ Mustafa, Adli Bilimler, Seçkin Y., Ankara, 2003, s.31-32.

Günümüzde izler, kollukça daha çok maddi delil olarak adlandırılmaktadır²²¹, bu şekilde adlandırıldığında, belge delilinin ya da diğer açıklamaların maddi olmadığı gibi bir yorum yapılır ki, bu da tamamen yanlış olur. Diğer delil çeşitleri gibi bu delil de maddidir. Yani manevi olarak kabul edilecek bir takım şeylerle, manevi ya da ruhani boyutlarla ceza muhakemesinde sonuca gitmek zaten günümüzün akılcı toplumunda mümkün de değildir. Bu nedenle maddi delil kelimesini kullananların da aslında izlerden bahsettiği bir gerçektir. Ama yine de kelimelerin yanlış kullanımından kaçınmak gerçekleri bulmada daha fazla işimize yarayacaktır.

Suç izi incelemecileri ise izleri dört grupta incelerler, parça (materyal) izler, şekil izler, baskı izler ve durum izler²²². Bunlardan materyal (parça) izler; makro ya da mikro hacme sahip olan izleri, şekil izler; damlamayla, sıçramayla veya sürtülmeye oluşan izleri, baskı izler; bir yere basma neticesinde oluşan izleri, durum izler; suç mahallinin genel durumunu ortaya koyan izleri ifade eder²²³.

Parça izler, katı, sıvı ya da gaz şeklinde olabilir, bu izler makro ya da mikro izler olarak da alt kollara ayrılabilir ki, bunlardan iz bilimci için en önemlisi mikro izlerdir. Mikro izler izi bırakanın genel olarak haberi olmadığından iz bilim incelemelerinde daha fazla dikkat isteyen ve daha doğru sonuçlara götürebilen izlerdir. Makro izler genel olarak görünen izler olduklarından izi oluşturanlarca yok edilme ya da yok edilmeye çalışma eylemlerine maruz bırakılırlar. Gerçi bu durumda da yeni ve genel olarak mikro izler oluşması gündeme gelir. Makro izler kendi aralarında yaşayan canlıların parçalarıyla ilgili olanlar organik, taş, kum, metal, plastik gibi kimyasal yapılardaki inorganik, organizmaya girince onun hayati fonksiyonlarını bozan zehir ya da diğerleri olmak üzere çeşitli gruplara da ayrılabilir²²⁴.

Şekil izler, damla, sıçrama, parçalanma sonucunda oluşan parçaların durumları birer şekil iz olur²²⁵. Bir yürüyüş sonucu oluşan istikamet ya da yürüyüş şeması, yerde bulunan kanın oluşturmuş olduğu sıçrama ya da dağılma görüntüsü, bir izi yok etmek için o izin silinmesi durumunda ortaya çıkan silinme ya da lekenin görünümü, bombalama olayını müteakip parçaların vaka mahallindeki görüntüleri gibi. Diğer izler laboratuvar ortamında çok daha sağlam sonuçlara götürürken, şekil izlerinde hadise mahalli sonuca ulaşmada daha fazla önem kazanır.

Baskı izler, bir yere baskı uygulama sonucunda oluşan izlerdir²²⁶, parmak izi, ayak ya da ayakkabı izi, tekerlek izi gibi. Baskı izleri oluşurken aynı zamanda materyal iz kalma ihtimali yüksektir. Kanlı bir ayakla bir yere bastığınızda ayaktaki kanın ortama aktarılması da ayağın izinin ortamda kalması da söz konusudur. Ayaktaki kanın ortama aktarılmış olması materyal, ayağın izinin ortamda oluşması ise baskı izine örnek teşkil eder.

²²¹ KAYGISIZ Mustafa, Adli Bilimler, Seçkin Y, Ankara, 2003, s.31. - KAYGISIZ M- ARSLAN T- BAYKAL A- BAYER M, age, s.10.

²²² ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.437. yakın olarak bkz. KAYGISIZ M- ARSLAN T- BAYKAL A- BAYER M, age, s.10 ve KAYGISIZ Mustafa, Adli Bilimler, Seçkin Y, Ankara, 2003, s.30.

²²³ WEIHMANN, Kriminalistik, Hilden, 1992, s.51-52 ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.437-438.

²²⁴ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.437

²²⁵ WEIHMANN, s.51- ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.438.

²²⁶ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.438.

Durum izleri, bir hadise sonrasında ortamın genel görünümü, şekli durumu, kapının açık ya da kapalı olması, hırsızlık hadisesi sonrası odanın dağınıklığı, ası hadisesinde tavanda asılı bir ip oluşu, jilette intiharda yerde yatan bir kişi ve elinde ya da hemen yanında bir jilet oluşu, uyuşturucu komasına girme hadisesinde komada bir kişi ve bulunduğu yerde kolunun bir şeyle sarılmış olması ve yanında şırınga bulunması gibi. Bir takım hadiselerde hadisenin meydana geldiği yere ilk gittiğinizde orada neler olduğu hakkında hemen bir takım yargılara varabilirsiniz. Bu nedenle durum izleri hadise mahalline gidildiğinde çok daha kolay anlamlandırılan izlerdir. Diğer izler laboratuvar ortamında çok daha sağlam sonuçlara götürürken, durum izlerinde oraya gitmek daha etkin olmaktadır²²⁷.

Vasıtalı açıklamalar bazen iz incelemelerine konu olurlar. Sahtecilik yapıldığı düşünülen durumlar ile içeriklerinin algılanamaması durumlarında kendileri ve içerikleri birer izi oluştururlar. Bu nedenle vasıtalı açıklamalar doğrudan yapılan açıklamalardan farklı olarak sık sık suç izi incelemelerine konu olmaktadır.

5. İZ BİLİMİNİN AMACI

5.1. Genel Olarak: İzlerin toplanması, ceza muhakemesinde karar verme yetkisine sahip olanların karar verebilmelerini sağlayabilmek için hazır edilmesidir²²⁸. İzlerin muhafazası ise, suç mahallindeki izlerin emniyet altına alınması, bozulmaması, değişmemesi ve kullanılmaz duruma getirilmemesi anlamına gelir²²⁹. Yine izlerin değerlendirilmesi, ceza muhakemesinde karar verme yetkisine sahip olanların toplanan izlerden sonuçlar çıkarıp bunları kararlarında kullanmaları olarak tanımlanır²³⁰. Bu anlamda değerlendirildiğinde ceza muhakemesinde karar verme yetkisine hakim, savcı ve mahkemelerin sahip olduğunu ve bilirkişilerin izleri değerlendiren değil teknik anlamda değerlendirme yetkisine sahip olanlara yardımcı kişiler olduklarını belirtmek gerekir.

İzlerin toplanması, muhafazası ve değerlendirilmesinde görevli ve yetkili kişiler, kurumlar bulunduğu gibi bu toplama, muhafaza ve değerlendirmeye koruma tedbirlerinin etkileşimleri ve yine toplama vasıtaları bulunmaktadır. Burada bu yetkili ve görevli kişiler, koruma tedbirleriyle ilişkiler ve toplama vasıtaları ortaya konacaktır.

İz biliminin gayesi ve ortaya çıkma sebebi, insanın şeref ve haysiyetini korumak suçlunun şüpheden uzak iz deliller karşısında masumiyet ya da suçluluğunu kesin olarak tespit neticesinde adli hata ve yanılmaları önlemektir. İz bilimi, suçlunun ortaya çıkarılmasını hedeflediği kadar, masumun hatalı yere suçlanmasını önlemeyi de hedefler²³¹. Hızla ilerleyen ilim ve teknik sayesinde bulunan bulgu ve değerlendirmelere rağmen savcı, hakim ya da jüri kendi kanaatlerinin farklı yönde olduğunu söyleyememektedir²³². İz biliminin uygulanmasıyla, delilden sanığa gitme yolu açılmış olmaktadır. İz biliminin yöntemleriyle, artık gerçeği bulmak mümkündür. O halde insan haklarını ihlal etmeye gerek yoktur. Unutmamak gerekir ki, hukuk

²²⁷ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.438.

²²⁸ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.433.

²²⁹ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.439.

²³⁰ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.484.

²³¹ HANCI-TUĞ -DOĞAN, agm, s.262.

²³² ŞAFAK Ali, Polis Teknolojisi ..., s.308.

devletinin üç sütunu vardır, birincisi insan haklarını gerçekleştirir, ikincisi adli devlettir, üçüncüsü de, güvenliği sağlayan devlettir²³³.

Ceza muhakemesi hukuku, suç teşkil eden fiillerin izlerinin araştırılması, kovuşturulması ve mahkemede hüküm kurulurken uyulacak kurallardan oluşmaktadır²³⁴. İz bilimi ceza muhakemesinde insan hakları ihlallerinin önüne geçmede çok önemli bir araçtır ki, ceza muhakemesinin amacı da, insan haklarını ihlal etmeden maddi gerçeğin araştırılıp-bulunması ve adaletin gerçekleştirilerek hukuk barışının sağlanmasıdır²³⁵. Bilimsel metotlarla deliller, toplanıp değerlendirildiğinde hata payı azalmakta bazen tamamen ortadan kalkmaktadır ki, bu nedenle de iz bilimi vazgeçilmez duruma gelmektedir. Bilimsel delil aşamasına geçilmesi halinde iz biliminin değeri, ceza muhakemesine yardımcı²³⁶ bir bilim olarak çok daha artacaktır²³⁷. Günümüzde bilimsel metotlarla elde edilen deliller artık serbest delil sisteminin sınırlarını zorlamaktadır²³⁸, hatta mutlak delil yasaklarına geçişte bu teknik gelişmelerin çok ilerlemiş olmasının da etkisi bulunmaktadır²³⁹.

Genel olarak suçların çözümünde son teknolojinin kullanılmasına önem verilmektedir, teknolojideki gelişmeler ise son hızla devam etmekte, bazen teknolojiyle iç içe olanlar bile bu gelişmeyi takip edememektedir. Uyuşturucunun belirlenmesi, biyolojik unsurlar üzerindeki incelemeler (DNA analizi gibi) ve uydu yer belirleme sistemlerinin kullanılması ve daha bir çok alanda teknoloji son hızla kullanılmaktadır²⁴⁰. Veri işleme sistemlerindeki, mesela parmak izi belirleme sistemindeki (Automated Fingerprint Identification System) gelişmelerin ceza muhakemesine güven ve hız kattığı aşikârdır. Teknolojinin ceza muhakemesinin emrine sunulmasının gerek maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve gerekse insan hakları ihlallerinin önlenmesi bakımından ne kadar önemli olduğu, son yıllarda hukuk hayatımıza giren iz inceleme metotlarıyla, örneğin DNA analizi, kan, koku ve uyuşturucu madde tahlili ile kovan ve mermi çekirdeği incelemeleri gibi vasıtalarla daha da iyi anlaşılmuştur²⁴¹.

Bilimsel bulgu ve tekniklerle suçluların cezalandırılması kolaylaşmaktadır. Yargının sağlıklı işleyebilmesi gelişen teknolojiye dayanması ile paralel olacaktır²⁴². Artık sanığın ifadelerinden değil, teknik gelişmeler kullanılarak sonuca gidilmeli, konular açıklığa

²³³ ÖZTÜRK Bahri, Adli Kolluk Üzerine Genel Düşünceler, Adli Kolluk Sempozyumu, Antalya, 1998, s.270.

²³⁴ HANS H.C- JESCHECK Heinrich-İÇEL Kayıhan-BAYRAKTAR Köksal-YENİSEY Feridun, Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş, Beta Y, İstanbul, 1989, s.9.

²³⁵ ÖZTÜRK Bahri, Soru ve Yanıtlarla Ceza Muhakemesi Hukuku, İş Sınavlarına Hazırlık Dizisi 3, Turhan Y., Ankara, 2002. s.3.

²³⁶ SCHUH Georg, Toplum Hayatındaki Son Gelişmeler, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi Ankara, Egm Basımevi, Ankara, 1997, s.94.

²³⁷ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.436.

²³⁸ ÜNVER Yener, Ceza Yargılaması Hukukunda İspata İlişkin Bir Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararının İncelenmesi, İÜHFİM, C.55, 1994-95, İstanbul, s.202.

²³⁹ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.568.

²⁴⁰ KUBE Edwin, Almanya'da Pasif (proactive) Polislik, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, EGM Basımevi, Polis Akademisi, Ankara, 1997, s.14.

²⁴¹ KÜHNE Hans Heiner, İnternetle Bağlantılı Ceza Muhakemesinde Delil İleri Sürme Problemi, Çvr: Mustafa Ruhan ERDEM, Uluslar arası İnternet Hukuku Sempozyumu, DEÜY, İzmir, 2002, s.526.

²⁴² BAYRAM Levent, Ses ve Görüntü Kayıtlarının Hukukumuzdaki Yeri, Polis D., Y.7, Sayı.26, Ankara, 2001, s.592.

kavuşturulmalıdır²⁴³. Hatta ele geçirilmeden niteliği bilirkişi raporları ile tespit edilmeyen silah hakkında verilen karar dahi artık Yargıtay tarafından bozulmaktadır²⁴⁴, yazılı metin incelemeleri, ateşli silahlar ve bıçaklar üzerinde, parmak izleri üzerinde yapılacak incelemelerde ve benzeri iz incelemelerinde doğruya en yakın şekilde ulaşılmaktadır²⁴⁵.

Sanığın delilleri karartmaya geçmesinden önce bu delillerin toplanması sağlanıp iz inceleme laboratuvarlarında değerlendirilmesiyle yalancı tanıklığa kalkışmak gereksiz olacaktır²⁴⁶. İz bilimi sayesinde adli hatalar ve yanlışlıkların azalması mümkün olup işkence yapılmadan gerçeğin ortaya çıkarılması sağlanabilmektedir²⁴⁷. Bir kişinin gözaltına alınmadan önce suça ilişkin izlerin toplanması sonrasında şüphelinin ifadesine başvurulması, gözaltı süresini de kısaltacaktır²⁴⁸.

5.2. İzlerin Toplanması, Muhafazası Ve Değerlendirilmesinde Ceza Muhakemesi Sūjeleri

5.2.1. Hakim: Hakim bir karar verirken bunu delillere dayandırır, delillerin sonucunda bir yargıya varır ve buna karar verir. Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmayı yönetir ve sanığı sorguya çeker; delillerin ikame edilmesini sağlar (CMK m.192, 1.fk.). Tanık veya bilirkişilerin söyleyeceklerinin dinlenmesi, belgelerin okunması ya da bir olguyu ispata yarayan objelerin taraflarca incelenmesi olan delillerin ortaya konulmasını mahkeme başkanı yönetir²⁴⁹. Sanık iz delillerin toplanmasını, silahın bulunması olası yerde inceleme yapılmasını ve olaydan geriye kalmış olan izlerin incelenmesini de talep edebilir²⁵⁰. Ceza muhakemesinde karar verme yetkisine haiz olanların bu kararlarını verirken delilleri kullanmalarına delillerin değerlendirilmesi denir ki, hakimin ceza muhakemesinde karar verecek merci olduğunda şüphe yoktur²⁵¹. Nitekim hakim mahkemede irad ve ikame edilen delilleri duruşmadan ve tahkikattan edineceği kanaate göre takdir eder ki, buna delillerin serbest değerlendirilmesi ilkesi denir²⁵². Hatta mahkeme istiklal ile hareket etme hak ve görevini haiz olup ceza kanununun tatbikinde kendilerine sunulan iddialarla bağlı değildir.

Suçüstü hâli ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyorsa, sulh ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini²⁵³ yapabilir (CMK m.163, 1.fk). Kolluk âmir ve memurları, sulh ceza hâkimi tarafından emredilen tedbirleri alır ve araştırmaları yerine getirirler (CMK m.163, 2.fk). Sanık, sulh hakimi tarafından yapılan sorgusu²⁵⁴ sırasında

²⁴³ TEZCAN Durmuş, İnsan Hakları ve Adli Soruşturmanın Hukuki Çerçevesi, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi Ankara, Egm Basımevi, Ankara, 1997, s.200.

²⁴⁴ 8.CD. 11.12.1996 14771/15885, MALKOÇ İsmail-GÜLER Mahmut, Ceza ve Yargılamada Temel Yasalar, Adil Y., Ankara, 1998. s.493.

²⁴⁵ ŞAFAK Ali, Polis Teknolojisi ..., s.308.

²⁴⁶ GÖLCÜKLÜ Feyyaz, Ceza Davasında Şahıs Hürriyeti, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1958, s.21.

²⁴⁷ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.17.

²⁴⁸ BUYURAN Hatice, AİHM Kararlarında Adli Kolluk Uygulamaları ve Yasa Tasarısı Değerlendirmesi, Polis D., Sayı.36, Ankara, 2003, s.287.

²⁴⁹ CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi ..., s.505.

²⁵⁰ CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi ..., s.437.

²⁵¹ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.484

²⁵² ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.485

²⁵³ ÖNDER Ayhan, Sulh Ceza Hakiminin Ceza Kararnamesi, İstanbul Üniversitesi Yayın No:1207, İstanbul, 1966, s.92.

²⁵⁴ ÖNDER, age, s.90.

suçsuzluğu yönünde bazı deliller gösterir ve sulh hakimi bu delilleri yerinde götür, bunların kaybolmasından korkar veya bu deliller, sanığın serbest bırakılmasını gerektirir nitelikte bulunursa onları toplar. Bu delillerin başka bir mahkemenin yargı çevresi içinde toplanması gereken hallerde bu işlemlerin yerine getirilmesi o yer sulh hakiminden istenebilir. Kural olarak her sulh hakimi kendi mahkemesinin yargı çevresinde işlenen suçlarda araştırma yapmada yetkili ise de, gecikmede tehlike var ise yer yönünden yetkisiz hakim de araştırmayı resen yapabilecektir²⁵⁵.

5.2.2. Savcı; Ceza muhakemesinde karar vermeye yetkili olanlardan biri de savcıdır, savcı hazırlık soruşturmasında delilleri değerlendirerek, toplanan delillerden çıkartacağı sonuca göre dava açacak veya açmayacaktır. Delillerin serbest değerlendirilmesi ilkesi savcılar için de geçerlidir²⁵⁶. Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir (CMK m.170, 1.fk.). Savcı delilleri değerlendirirken yapılacak olan bir duruşmada sanığın mahkum olması ihtimalini beraat etme ihtimalinden daha yüksek görürse yeterli suç şüphesi var demektir ki, bu durumda ceza davasının açılması da zorunlu olur²⁵⁷. Soruşturma²⁵⁸ evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe²⁵⁹ oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler (CMK m.170, 2.fk.). Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar verir (CMK m.172, 1.fk.).

Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli²⁶⁰ öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar (CMK m.160, 1.fk.). Savcı ihbar, şikâyet (CMK m. 158) ya da polisin bildirmesiyle (CMK m.161,2. fk.) suçu öğrenir. İşlenmediğini bildiği bir suçu, yetkili makamlara işlenmiş gibi ihbar edenlere (TCK m. 271), işlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyenlere (TCK m.278), kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisine (TCK m.279), görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubuna (TCK m.280), işlenmiş olan bir suça ilişkin delil ve eserlerin başkaları tarafından saklandığı yeri bildiği halde yetkili makamlara bildirmeyen kimseye (TCK m.284) ceza öngörülmüştür. Suç haberi savcıya ulaştığı anda savcı suçla ilgili araştırma yapmaya başlar ki, bu faaliyet hazırlık soruşturması olarak adlandırılır²⁶¹.

²⁵⁵ CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi ..., s.104.

²⁵⁶ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s.168- ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi..., s.484

²⁵⁷ ÖZTÜRK Bahri, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koşuşturma Mecburiyeti, DEÜHFDSİ No:17., Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1991, s.144.

²⁵⁸ Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi (5271 Sayılı CMK m.2, 1e.fk.), Kovuşturma ise, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi (5271 Sayılı CMK m.2, 1f.fk.) ifade eder.

²⁵⁹ AYDIN, age, s.31.

²⁶⁰ CİHAN-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., s.126.

²⁶¹ YURTCAN, Ceza Yargılaması ..., s.261,589

Cumhuriyet savcısı, şüphelinin lehine²⁶² ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür (CMK m.160, 2.fk). Gecikmede tehlike varsa bilirkişiye başvurabilir (CMK m.63) ve keşif yapabilir (CMK m.83).

Cumhuriyet savcısı işin hakikatini araştırırken bütün memurlardan her türlü bilgiyi isteyebilir. Gerek doğrudan doğruya kendisi²⁶³ ve gerek zabıta makam ve memurları vasıtasıyla²⁶⁴ her türlü tahkikatı²⁶⁵ yapabilir (CMK m.161, 4.fk.). Beyan ve iz delillerin elde edilmesi için öncelikle delil kaynaklarına ulaşmak gerekecektir, bu nedenle de araştırma yapılacaktır²⁶⁶. Uygulamada savcıların yürüttüğü hazırlık soruşturmasının başarılı olması, önemli ölçüde kolluğun önüne getirdiği bilgi ve delillere bağlı olduğundan bu durum savcıyı adeta kolluğa bağımlı hale getirmiştir²⁶⁷.

5.2.3. Kolluk; Başlangıç soruşturmasının özünü oluşturan bilgi edinme ve araştırma ayrı bir tekniği gerektiren kolluk işi olduğundan, zor kullanma yetkisinin de sadece kolluğa tanınmış olmasından dolayı savcılar soruşturmaları kolluğa havale edip oradan gelen neticeye göre sonuç çıkartmaktadırlar²⁶⁸. Hazırlık soruşturmasında araştırma işlerini kolluk yapar²⁶⁹, hazırlık soruşturmasının gerçek hakimi de kolluktur²⁷⁰. Savcının bizzat yaptığı araştırma işlemleri o kadar azdır ki, savcı tarafından polis araştırmasından sonra yapılan araştırmayı bile sistematik olarak polisin yaptığı araştırma olarak görmek mümkündür²⁷¹. Kanuni olarak sadece acele hallerde işe el koyabilen polis özellikle büyük şehirlerde savcıyı işe katmadan gerekli araştırmaları da yapar hale gelmiştir. İz bilimi alanında uzman olmayan bir savcının bu teknik konuları kolluğa bırakması zaten gerekli olmaktadır. Savcılık, şekli muhakeme kurallarına bağlı kalarak, mahkûmiyet kararı verilebilmesi ihtimalini gerçekleştirmeyi hedeflerken, polis, sahip olduğu geniş teknik imkânları kullanarak olayın aydınlatılması amacına yönelmektedir²⁷². Kolluk, araştırma yapmak için savcının emrini beklemek zorunda değildir; hatta suçla mücadele bakımından bazen beklememelidir²⁷³.

Adli kolluk görevlileri, elkoydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet avcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdürler (CMK 161, 2.fk.). Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırılır²⁷⁴. Adli kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adli görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir (CMK 164, 2.fk.). Kolluğun bazı durumlarda da sulh hâkimlerine bağlı olarak faaliyet göstereceği kabul edilmişken (CMK m.163, Al. CMUK 163; m.151/1 ve son), diğer yandan doğrudan doğruya araştırma yapmasının düzenlendiği de görülmektedir (CMK m.161, 2.fk, Al. CMUK m.163). Tüm bu düzenlemelerden çıkan ortak sonuç, kolluğun

²⁶² ÖZTÜRK, Soru ve Yanıtlarla..., s.23.

²⁶³ CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi ..., s.81

²⁶⁴ ODYAKMAZ A.Nevzad, Ceza Hukuku, 4.B, Alfa Y, İstanbul, 1999, s.291.

²⁶⁵ SAVAŞ – MOLLAMAHMUTOĞLU, age, C.II, s.877.

²⁶⁶ KUNTER Nurullah-YENİSEY Feridun, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12.B, II. K, Beta Y, İstanbul, 2003, s.611.

²⁶⁷ ÖZBEK Veli Özer, Suç Kolluğu, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir BY, İzmir, 2000, s.596.

²⁶⁸ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., II.K, s.614

²⁶⁹ CİHAN-YENİSEY, age, s.136

²⁷⁰ ÖZTÜRK, Soru ve Yanıtlarla..., s.29.

²⁷¹ CİHAN-YENİSEY, age, s.143 - YENİSEY Feridun, Adli Kolluk Kuruluşu ve Modern Soruşturma Teknikleri Konusundaki Yetkileri, Adli Kolluk Sempozyumu, Antalya, 1998, s.333.

²⁷² ŞAHİN C., ... İnsan Haklarının Korunması..., s.145.

²⁷³ ÖZBEK, Suç Kolluğu..., s.596.

²⁷⁴ YKD. Cilt:16, Sayı:10, 1990, s.1534'deki Yargıtay CGK'nun 05.06.1989 gün ve E.1989/YYB-158, K.1989/220 sayılı kararı.

“kovuşturma mecburiyeti ilkesi”ne ve fakat özellikle bu ilkenin alt bir ilkesi olarak nitelenebilecek “araştırma mecburiyeti” ilkesine uygun olarak hareket etmek zorunluluğunun bulunmasıdır²⁷⁵. Emniyet makam ve memurları, CMK’nun 158. maddesi gereğince yapılan bir ihbar üzerine, suç delillerini tespit etmek, suçluları aramak ve acele hallerde gerekli tedbirleri almak mecburiyetindedir. İhbar edilen suçu işleyen kim olduğunu aramak, suça ait delilleri zayi olmadan toplayıp bir tutanakla tespit etmek zabitanın başta gelen kanuni görevlerindedir. Zabıta suçu, suçluyu tespit eden tutanak ve suç delillerini, mesela tanıkların ifadeleri, elde edilen maddi deliller, yaralamada bıçak, hırsızlıkta çalınan eşya ve kullanılan maymuncuk gibi eşyayı soruşturma özeti (fezleke) ile derhal gecikmeksizin cumhuriyet savcısına teslim etmeye mecburdur²⁷⁶ (CMK m.161, 2.fk).

CMK’nun 250. maddesi kapsamına giren suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmalarda kolluk; soruşturma ve kovuşturma sebebiyle şüpheli veya sanığı, tanığı, bilirkişiyi ve suçtan zarar gören şahsı, ağır ceza mahkemesi veya başkanının, Cumhuriyet savcısının, mahkeme naibinin veya istinabe olunan hâkimin emirleriyle belirtilen gün, saat ve yerde hazır bulundurmaya mecburdur (CMK m.251, 6.fk).

Kolluk yaptığı çalışmaların sonucunda ulaştığı neticeyi de içeren bir rapor, fezleke düzenleyerek savcıya gönderir. Adli zabitanın yaptığı araştırmalar ve elde ettiği sonuçlar savcının kararını da doğrudan etkilemektedir²⁷⁷. Adli zabıta acele hallerde suçun aydınlatılması için görevli olup savcı tarafından görevlendirilmeden harekete geçebilir²⁷⁸. Polis gecikmesinde tehlike bulunan bütün tedbirleri²⁷⁹ alıp doğrudan doğruya sulh hakimine de başvurabilir (CMK m.163, 1.fk)²⁸⁰.

Adli kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adli görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir (CMK m.164, 2.fk). Gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi halinde, diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür (CMK m.165).

Adli kolluk; 4.6.1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9 ve 12. maddeleri, 10.3.1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 7. maddesi, 2.7.1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8. maddesi ve 9.7.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4. maddesinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapan güvenlik görevlilerini ifade eder (CMK m.164, 1.fk). Polis, hizmet alanlarına göre idari, siyasi ve adli olmak üzere 3 sınıfa ayrılmaktadır (m.8 ETK). Adli Polis ETK’nun 10. maddesinde açıklanmaktadır. Adli kolluk, adli görevlerin haricindeki hizmetlerde, üstlerinin emrindedir (CMK m.164, 3.fk.)

Suç kolluğunun genel kolluktan farkı, suç işlendikten sonra harekete geçmesi, gizli ve teknik olmasıdır (Laboratuvarlarının olması gibi)²⁸¹. Suçların takibi, delillerin bulunması,

²⁷⁵ ÖZBEK, Suç Kolluğu..., s.594.

²⁷⁶ GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, Emniyet Kuvvetlerinin Adli Görevleri, Adalet D, Yıl.74, s.5, 1983, s.963.

²⁷⁷ AÇIKGÖZOĞLU Muhammet, Ceza Hukuku Açısından Teori ve Uygulamada Mağdur Kavramı, Adil Y, Ankara, 2000, s.79.

²⁷⁸ CİHAN-YENİSEY, age, s.137.

²⁷⁹ KAYGISIZ Mustafa- YILMAZ İsmail, Ceza Adalet Sistemi ve Suç Analizi, Polis D, Sayı.39, Yıl.10, EGM Basımevi, Ankara, 2004, s.341.

²⁸⁰ CİHAN-YENİSEY, age, s.140.

²⁸¹ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.15.

faillerin yakalanarak hâkim önüne çıkarılması faaliyeti, özünde idari bir faaliyet olmakla birlikte biçimsel olarak adli bir faaliyettir. Kişi hak ve hürriyetleri bakımından önemli olan bu farklılaşma, bir yerde savcılık işlemlerinin niteliğiyle de ilgilidir²⁸².

Adli polisin görevi, fiile ve faile ilişkin araştırma işlemleriyle başlar²⁸³.

Bir araştırmada, zabitanın adli-idari zabıta olarak kesin bir ayırımı konusunda ne düşündükleri sorusuna verilen olumlu ve olumsuz cevapların eşit oranda (% 49 ayırımı taraftar %49 ayırımı gerek olmadığı görüşünde) olduğu saptanmıştır. Burada ilginç nokta, ayırımı taraftar olanların yargı organı içinde ve yakınında olanlardan oluştuğu, taraftar olmayanların ise, mülki amirlerden ve zabıta teşkilatı mensuplarından oluştuğudur²⁸⁴. Bu da adli kolluk üzerinde çeşitli organların üstünlük kurma gayretlerini açıkça göstermektedir.

Bir ülkede yeterli sayıda nitelikli uzman personel (özellikle de iz bilimci) ve araç gereçle donatılmış adli kolluğu kurarak²⁸⁵ yaygınlaştırmalı ve o ülke ispat hukuku alanında çağı yakalamalıdır. Bu durumun insan haklarının korunmasına büyük katkı sağlayacağı²⁸⁶ muhakkaktır.

Kolluk teşkilatı içinden deneyimli elemanlar seçilmeli, meslek içi eğitime tabi tutulmalıdır, iyi ve teknik açıdan tam donanımlı elemanlar yetiştirilmelidir, bunun için ayrı bir eğitim birimi oluşturulmalıdır. Suç kolluğu içinde yer alan polisler başka birimlerde görevlendirilmemeli ve iz bilimi ve hukuk eğitimi almalıdır²⁸⁷. Ayrı bir Polis Teşkilatı kurulması gerçekçi değildir. Adli polis de aslında Polis Teşkilatı'nın bir parçasıdır. Polis teşkilatı bölünmemeli, tam tersine tek bir merkezde toplanmalıdır²⁸⁸. Kolluğun, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne inanmaları sağlanarak, suçluları ortaya çıkarma, ifade alma ve delil toplama metotları konusunda çok iyi eğitilip, modern araçlarla donatılmaları gerekir. Çünkü iyi kanunlar iyi uygulayıcılar vasıtasıyla etkilerini göstereceklerdir²⁸⁹.

5.2.4. Bilirkişi; Çözümü özel ya da teknik²⁹⁰ bir bilgiyi gerektiren bir konuda ceza muhakemesinde belirtilen yetkililerce bu bilgisine başvuru olan kişiye bilirkişi denmektedir²⁹¹. Bilirkişi, olayın izi ve/veya parçası durumunda olan delilleri değerlendirerek bunları anlamlandırmak maksadı ile görevlendirilir²⁹². Bilirkişinin özelliği belli bir konuda uzmanlığa sahip olması ve savcı, hakim ya da mahkeme tarafından görevlendirilmesidir. Bilirkişiden, ya soyut olarak soru sorulup bilirkişinin öğrendiği bilgilerle soruya cevap vermesi, ya inceleme konusu şey üzerinde teknik bilgilerini kullanarak belirli olguları tespit etmesi²⁹³ ya da ulaştığı

²⁸² HAFIZOĞULLARI Zeki, İnsan Hakları, Polis Görevi ve Yetkisi, AÜHFD, C.44, s.1-4, Ankara,1995, s.569-570.

²⁸³ FENDOĞLU Hasan Tahsin, Adalet Bakanlığı Tarafından 1997 Yılında Hazırlanan "Adli Kolluk Kanun Tasarısı" Hakkında Düşünceler, Adli Kolluk Sempozyumu, Antalya, 1998, s.220.

²⁸⁴ SAĞLAM Mehmet, Adli Zabıta Hizmetlerinin Etkinliği Üzerine Düşünceler, Yargıtay D, C.3, s.1, Ankara, 1977, s.59.

²⁸⁵ ÖZTÜRK, Adli Kolluk ..., s.272.

²⁸⁶ ÖZTÜRK, Yeni Yargıtay Kararları ..., s.6.

²⁸⁷ ÖZBEK, Suç Kolluğu ..., s.603.

²⁸⁸ ÖZBEK, Suç Kolluğu..., s.603.

²⁸⁹ DEMİRBAŞ, İfade Alma Tekniği ..., s.297.

²⁹⁰ BAYRAM, Deliller ..., s.83.

²⁹¹ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.487, ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s 170

²⁹² CİHAN-YENİSEY, age, s.195

²⁹³ YURTCAN Erdener, CMUK Şerhi, 3.B, Beta Y, İstanbul, 2000, s.185.

bilgilerden bilimsel sonuçlar çıkartması istenebilir²⁹⁴. Özel ve teknik bir konuda bilirkişiye başvurma konusunda hakime takdir yetkisi tanınmış değildir. Bilirkişi kural olarak delilleri değerlendirme vasıtasıdır²⁹⁵. Özel bilgi, sadece belli şartlara sahip olanların bilebilecekleri bilgi, teknik bilgi ise, bilim ve fen ile ilgili olan bilgidir²⁹⁶. Özel bilgiye kaçakçılıkla ilgili eşyaların yabancı menşeli olup-olmadığını belirleme²⁹⁷, ikinciye de silah inceleme uzmanının istimal edilmiş fişek parçaları ile istimal eden silah arasında bir bağlantı bulunup-bulunmadığını belirlemesi ya da DNA analizi örnek gösterilebilir.

Özel veya teknik bilgi gerektiren konunun, hangi uzmanlık alanına girdiğini belirlemek önemli olduğu kadar, o uzmanlık alanında bulunan kimselerden hangilerinin, mesleki yeterlilik bakımından o konuyu açıklamaya/çözümlemeye yeterli olduğunu bilmek de önemlidir²⁹⁸. Bilirkişi yalnız bir saptama değil, aynı zamanda bir takdirde bulunacak, bir değerlendirme de yapacaktır. Bu itibarla bilirkişinin bilgi ve teknik alanda belirli bir tecrübeye sahip olmuş kişilerden seçilmesi ve bu bakımdan adli otoritenin, bir nevi onayının (agrement) elde etmiş bulunması gerekir²⁹⁹.

Bir bilirkişi raporu bulunsun diye hakimlerden daha fazla bilgisi olmayan avukatları bilirkişi tayin etmek ise açıklanması kolay olmayan bir tutumdur³⁰⁰. Aynı eğitimi alan ve yargılama yetkisi ile donatılan hakimin, hangi “özel veya teknik bilgi” alanında “uzman bilirkişi” sıfatıyla diğer hukukçuların görüşüne ihtiyaç duyacağı tartışma konusudur³⁰¹. Yasada hukuki konularda bilirkişi dinlenemez denmekte ise de; Bankalar Kanununa muhalefet olaylarında, Ticari Ceza Hukuku, Kültür Varlıklarının Korunması meselelerinde olduğu gibi teknik ve karmaşık konularda hukuki konularda da bilirkişi dinlenebilmelidir³⁰². Hakim, hakkında karar vermek zorunda olduğu uyumsuzluğun temelini oluşturan vakıaların (olgu ve olayların) saptanması, aydınlatılması ve değerlendirilmesinde kendi bilgi ve deneyiminin yeterli olmadığını saptayınca, bu bilgi eksikliğini tamamlamak zorundadır³⁰³.

Uygulamada bilirkişiler yargılama sürecine sıklıkla katılmakta ve karar büyük oranda bilirkişi mütalaaları doğrultusunda verilmektedir³⁰⁴.

Bilirkişi raporları gerekçeli olmalıdır, gerekçesiz ve çelişkili bilirkişi raporları hükmün verilmesinde yeterli olmaz³⁰⁵. Bu tip durumlarda, ceza yargılamasında hükümlülük kararı vermek için şart olan “kuşkunun tamamen giderilmesi” ilkesinin uygulandığının

²⁹⁴ CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi..., s.190

²⁹⁵ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., 7.B, Ankara, 2002, s.495

²⁹⁶ CİHAN-YENİSEY, age, s.195

²⁹⁷ YKD, Cilt:23, Sayı.8, 1997, s.1332 vd.'deki Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 6.7.1995 tarih ve E.1995/5415, K.1995/6266 sayılı kararı.

²⁹⁸ DERYAL Yahya, Türk Hukukunda Bilirkişinin Nitelikleri ve Avukatın Bilirkişilik Yapması, İzmir BD, Yıl.66, s.4, İzmir, 2001, s.17 vd.

²⁹⁹ DÖNMEZER Sulhi-YENİSEY Feridun, Karşılaştırmalı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve 1999 Tasarısı, Gerekçeler, Alkım Y, s.121.

³⁰⁰ GÜRELLİ Nevzat, Ceza Muhakemesinde Bilirkişilik Kurumuna İlişkin Meseleler, Ümit DOĞANAY'ın Anısına Armağan 1, İstanbul, 1982, s.73.

³⁰¹ DERYAL Yahya, Avukatın Bilirkişilik Yapması, İzmir, 2001, s.23-78.

³⁰² ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.489-490.- YKD., Cilt:19, Sayı.10, 1993, s.1588 vd.'deki Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 18.3.1992 tarih ve E.1992/558, K.1992/839 sayılı kararı

³⁰³ ARSLAN Ramazan, Bilirkişilik Uygulaması ve Bu Uygulamaya Yargıtay'ın Etkisi, Yargıtay D, C.15, Sayı. 1-4, Ankara, 1989, s.156.

³⁰⁴ SAĞ Musa, 3842 Sayılı Yasa Işığında Tutuklamanın Maddi Koşulları, İstanbul Barosu D, C.72, İstanbul, 1998, s.65.

³⁰⁵ AKCAN Recep, Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri, Nobel Y., Ankara, 1999, s.137.

söylenbilmesi çok güçtür³⁰⁶. Mahkemelerin, bilirkişi raporları karşısında kendilerini bağlı saymayıp, diğer bütün delilleri de dikkate alarak kendi kanaatleri doğrultusunda karar vermeleri şart ve gereklidir³⁰⁷.

Bir araştırmada son soruşturma döneminde mahkemeleri uğraştıran faktörlerden biri de bilirkişilik kurumlarının iş çokluğundan ya da başka nedenlerle ortaya çıkan eylemsizliklerinin yargılamanın yavaşlığına dönüşmesidir³⁰⁸. Bilirkişilik incelemelerindeki gecikmeler ve raporlarındaki çelişkiler de davaların uzaması nedenlerindedir³⁰⁹. Bilirkişiliğin resmileştirilmesinden ziyade kurumsallaştırılması gerekir³¹⁰.

Hakimler özel ve teknik bilgi isteyen uzmanlık alanlarında bir karar almaları için, öncelikle sunulan delillerin bilimsel olup-olmadığını ya da yeterince bilimsel olup-olmadığını belirlemek durumundadırlar³¹¹.

Bilimsel bir teori veya prensipten oluşan bir delilin güvenilirliği veya yasal kabulü 3 faktöre bağlıdır: Birinci faktör, delili ortaya koyan bilimsel teorinin yasal olarak kabul edilirliliği veya kesinlik derecesi. İkinci faktör, bilimsel teoriyi uygulayan tekniğin yasal kabul edilebilirliği veya kesinlik derecesidir. Üçüncü faktör ise, tekniğin belli bir olayda uygun olarak tatbik edilmesidir³¹².

Tanıklara ilişkin kurallar, CMUK I. Kitap, 2. Bölümdeki düzenlemelerin dışında kalan konularda bilirkişiler için de geçerlidir (CMK m.62, CMUK m.65). Bilirkişilerin tabi olduğu diğer hükümler de CMK m.62 vd.'nde, 236, 3.fk, m.63) belirtilmektedir. Kural olarak kolluğa bu yetki verilmemiştir³¹³. Bilirkişilikten çekinme hakkı ve bilirkişinin reddi CMK m.45, 46, 47 ve m.69'da, Bilirkişiliği Kabule Mecbur Olanlar ve Bilirkişi Olarak Atanabilecek Olanlar, CMK m.64 ve m.65'de düzenlenmiştir. Kanunların belirli konularda görevlendirdiği resmî bilirkişiler öncelikle atanırlar³¹⁴ (CMK m.64.). Atama Kararı ve İncelemelerin Yürütülmesi, CMK m.66 ve m.281'de, bilirkişi raporu- uzman mütalaası, CMK m.67'de, duruşmada bilirkişinin açıklaması ve bilirkişinin naiple veya istinabe yoluyla dinlenmeleri, CMK m.68, m.178, m.180 ve m.201'de düzenlenmiştir. Bilirkişiye CMK m.64'e göre yemin ettirilir. Görevini yapmayan bilirkişi hakkındaki hükümler, CMK m.66, m.71'de düzenlendiği gibi yine yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaada bulunması cezalandırılmıştır (TCK m.276).

³⁰⁶ TÜMERKAN Somay, Ceza Yargılamamızın Uygulama Açısından Değerlendirilmesi, Nurullah KUNTER'e Armağan, Beta Y., İstanbul, 1998, s.382.

³⁰⁷ BAFRA Jale, El Yazısı ve İmza İncelemesi Alanında Karşılaşılan Güçlükler, Standardizasyon ve Güvenilirlik, İstanbul Barosu D., C. 71, s. 3, İstanbul, 1997, s.536.

³⁰⁸ KORKMAZ Adil - GÜNAY Süleyman, Ceza Yargılama Sürecinde Son Soruşturma Döneminin İncelenmesi, Akdeniz İİBFD., (1), Antalya, 2001, s.76.

³⁰⁹ KESKİN O.Kadri, Adalet Raporu, Ankara, 1996, s.77.

³¹⁰ KÖK N.-ÇANKAYA H., Hukukun Üstünlüğünün Gerçekleştirilmesinde Adli Tıpın Yeri, AÜEHFD, C.5, Sayı.1-4, 2001, s.10.

³¹¹ ATASOY Sevil, Bilimsel Yöntemlerle Elde Edilen Delillerin Hukuka Aykırılığı Sorunu, Hukuka Aykırı Deliller Sempozyumu, 3. Oturum, İstanbul, 1996, s.306.

³¹² DONAY Süheyl, Bilimsel Yöntemlerle Elde Edilen Delillerin Hukuka Aykırılığı Sorunu, Hukuka Aykırı Deliller Sempozyumu, 3.Oturum, İstanbul, 1996, s.282.

³¹³ ÖZTÜRK, Koğuşturma Mecburiyeti..., s.90.

³¹⁴ ARSLAN Ramazan, Bilirkişilik Uygulaması ve Bu Uygulamaya Yargıtay'ın Etkisi, Yargıtay D., C.15, Sayı.1-4, Ankara, 1989, s.171.

Sanık-mağdur ya da ilgilinin cezai ve medeni ehliyetini ortadan kaldıran ya da hafifleten psikiyatrik bozuklukların tespiti, kasten ya da taksirle müessir fiillerde eylemin sonucunun belirlenmesi, yaş tespitinin yapılması, DNA çalışması ile failerin ve babalığın tespiti gibi konular uygulamada adli tıptan en çok görüş istenen hususlardır³¹⁵.

Bilirkişi raporu ve görüşü davanın sonuçlanmasına yarayabilir ancak, hakimi bağlayıcı niteliğe sahip değildir³¹⁶. Kaldı ki bilirkişi, mütalaalarında yanılabilir³¹⁷. Bilirkişi seçiminde hakimin özen göstermesinin gerekliliği ve ayrıca hakimin raporla bağlı olup olmaması meselesinde hakimin esasen mantık ve düşün kanunlarıyla bağlılığı olgusunun önemi de vurgulanmalıdır³¹⁸.

Yargıtay'ın özel veya teknik bilgiyi gerektiren uzmanlık konularında bilirkişiye başvurulması hususunda vermiş bulunduğu kararlara göre, hakim bilirkişi raporunu yeterli görmezse yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılmalıdır³¹⁹.

Bilirkişiye başvurunun zorunlu olduğu haller; CMK m.73, m.86, m.87, m.88 ve m.89'da belirtilmektedir ayrıca TCK m.57'deki vb. durumların tespitinde, tedavi ve muhafazaya hükümlenmede bilirkişi incelemesi yapılması zorunludur.

İHAS'ın 6. maddesine göre sanığın ücretsiz bir tercümandan yararlanma hakkı vardır ki, tercüman da bilirkişi olarak değerlendirilebilir³²⁰.

5.3. İzlerin Toplanma Vasıtaları

5.3.1. Suç Mahalli İncelemeleri

5.3.1.1. Genel Olarak; Suç mahalli, suç hadisesinin başladığı, sürdüğü ve son bulduğu yerleri kapsamaktadır. Suç yeri suçun tarafları ve suç yeri ilişkisi³²¹ ile suçun oluş şeklini gösterir³²². Suç yeri inceleme görevini yürüten yetkililer görevlerini CMK ve ilgili diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde yürütmek durumundadır.

Suç mahalli incelemesinde C. Savcısı adına tahkikat yapıp kaybolacak delilleri toplama görevi bulunduğundan, bu önemli yargısal işlevin sırf personelin içgüdü, tecrübe ve zaman

³¹⁵ KÖK Nezih-ÇANKAYA H., Hukukun Üstünlüğünün Gerçekleştirilmesinde Adli Tıptın Yeri, AÜEHFD, C.5, Sayı.1-4, Erzincan, 2001, s..5

³¹⁶ ÖZKAN Hasan, Ceza Davalarında Keşif ve Tatbikatı, Seçkin Y., Ankara, 1995, s.42. - YKD., Cilt:17, Sayı.6, 1991, s.935 vd.'deki Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 1.3.1991 tarih ve E.1991/391, K.1991/559 sayılı kararı. - YKD., Cilt:26, Sayı.8, Ankara, 2000, s.1237 vd.'deki Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 9.5.2000 tarih ve E.2000/1146, K.2000/4438 sayılı kararı.

³¹⁷ TANER Tahir, Ceza Muhakemeleri Usulü, İÜ YNo.608, 3.B, İstanbul, 1955, s.161.

³¹⁸ YILDIRIM Kamil, Bilirkişi Delilin Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukukundaki Durumu, 75. Yaş Günü İçin Baki KURU Armağanı, , TBB Y, Ankara, 2004, s.841.

³¹⁹ AKCAN Recep, Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri, Nobel Y, Ankara, 1999, s.135.

³²⁰ CİHAN-YENİSEY, age, s.200.

³²¹ BADEM Uğur, Olay Yeri İnceleme ve Delil Toplama Yöntemleri, Baskı: Evran Ofset, Ankara, 1988, s.11.

³²² KAYGISIZ, Adli Bilimler..., s.28.

zaman verilecek eğitime terk edilebilmesi mümkün değildir³²³ bu nedenle suç yeri inceleme uzmanlık işidir.

Suçların aydınlatılması, ceza muhakemesinin amacına ulaşması için gerekli olan iz delilleri tespit edip, toplayıp gerekli yerlere sevkini sağlamayı ve koruma altına almayı amaçlayan suç yeri inceleme çalışmaları, konusunda teknik olarak uzman, gerekli hukuk bilgisine sahip kişilerce teknik ve hukuki kurallara uygun olarak yapılmak durumundadır.

İz deliller çoğu zaman teknik ve bilimsel çalışmaları gerekli kılmaktadır. Delil araştırmaları çok önemli ve kendine has özellikleri olan zor bir uğraş olduğu için bu konuda yetişmiş uzman kişilere ihtiyaç bulunmaktadır³²⁴. Suçların büyük bir kısmında kolluk delilleri toplar, suç yerinin keşif tutanağını düzenler, sanığı yakalayıp ifade alır. Kolluk, görünen delilleri toplayıp göremediklerini de arayacaktır, suçla ilgili olup suçu aydınlatıcı olan her şeyi toplayacaktır³²⁵.

Suç mahalli incelemesindeki temel amaç, suç yeri araştırması, işlenen suçun araştırılmasına yardım edecek fiziksel delillerin bulunması, niteliğinin tespiti ve korunmasıdır. Bu çalışmalar; suçun aydınlatılmasında gerçeği ortaya çıkaracak, suç sanığının suçtaki sorumluluk derecesini izlerle ispat edecek, suçlu olmamasına rağmen suç işlediği şüphesi altında bulunanların masumiyetlerini, yani suçsuz olduklarını da aynı şekilde tespit edecektir³²⁶.

Suç kolluğunu yönlendirecek, ülkenin her yerinde aynı incelemelerin yapılmasını sağlayacak, objektiviteyi temin edecek ve özel eğitim almış ya da almamış tüm personel tarafından uygulanabilecek ve tasnif kabiliyeti olan bilgilerin sağlanabilmesi sayesinde suçla mücadele kolaylaşacaktır³²⁷.

İşlenen bir suçun failini bulmak ve suçu aydınlığa kavuşturmak için yapılan araştırmada, teknolojik imkânları kullanmak çok büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Modern teknolojinin imkânlarını iyi şekilde kullanarak suç yerinde elde edilen en küçük bir bulgudan (örneğin kan, kıl, elbise parçası, kovan, mermi çekirdeğinden) suçlunun belirlenmesi mümkün olabilmektedir. Elde edilen kanlar üzerinde DNA testi ve silahlar üzerinde gerekli inceleme yaptırılarak, failin belirlenmesi mümkün olabilmektedir³²⁸.

Bu çalışmalar gereken bilimsel ve teknik yeterlilikle hukuki prosedür ve gereklere uygun olarak yapılmalıdır. Suç yerinin belli kurallar çerçevesinde, sistemli olarak, amaca uygun bir şekilde incelenmesi gerekir³²⁹. Suç yeri incelemesi, AİHM' nin üzerinde titizlikle durduğu "soruşturmanın etkinliği" ilkesinin belki de en önemli uzantısıdır. Yine Mahkeme'ye göre taraf devletin yükümlülüğü olan etkin bir soruşturmanın yapılması, öncelikle ciddi bir suç yeri incelemesine bağlıdır³³⁰.

³²³ BAŞKAN T.M.-DEMİRCAN Y.T.-ATASOY Sevil, Adli Polisin Suç mahalli İncelemesinde Standardizasyon, Adli Kolluk Sempozyumu, Antalya, 1998, s.133.

³²⁴ KAYGISIZ, Adli Bilimler..., s.26.

³²⁵ SOYASLAN, Ceza Muhakemesi..., s 203

³²⁶ YÜKSEKTEPE, agt, s.14.

³²⁷ BAŞKAN-DEMİRCAN-ATASOY, ags, s.133.

³²⁸ GÖKÇE Teoman, Savcılık İşlemlerinin Hukuki Niteliği, Doktora Tezi, Konya, 2001, s.99.

³²⁹ KAYGISIZ-YILMAZ, agm, s.343.

³³⁰ GÜLSOY M.Tevfik, İHAM'nin Türkiye İle İlgili Kararlarında Adli Tıp Konusundaki İçtihadları, AÜEHFD., C.6, s.1-4, Ankara, 2002, s. 141.

Suç yeri incelemesini yaparken; a) Suç yeri ve izler koruma altına alınmalı, b) Sistemli olarak inceleme ve araştırma yapılmalı, deliller teknik usullere uygun olarak toplanıp gerekli yerlere sevki sağlanmalı, c) Deliller laboratuvar incelemesi gerektiriyorsa geciktirilmemeli ve usulünce ambalajlanarak gönderilmelidir. Bazı şeyleri açığa kavuşturabilmek için yanına eksper alıp onun teknik bilgisinden de yararlanılabilir³³¹.

5.3.1.2. Suç Mahalline İlk Giden Görevliler ve Görevleri; Suça ilk müdahale eden görevli, mevcut durumu bozmadan muhafaza edip delilleri korumalıdır. Bu koruma tedbirleri alanın, kapalı-açık, ıslak-su altında olması vb. durumlara göre değişen tedbir ve yöntemleri de beraberinde getirir³³². Suç yeri incelemede ilk kural suç mahalline ve olaya hakim olmaktır. Suç yerinde güvenlik çemberi oluşturmak, suç yerine ilgili olmayan polis dahil hiç kimseyi sokmamak, ilgili uzmanların dahi suç yerine girerken durum tespiti yapmaları gerekir³³³ ve suç yerine bu şekilde sistemli olarak yaklaşılmalıdır³³⁴. Suç mahalline ilk olarak, genel de uzman olmayan bir ekip ya da güvenlik kuvveti intikal eder. Suç yerinde incelemede uzman ekipler gelmeden, acil durumlar hariç bir şeye dokunmamalı, ortam orijinal haliyle korunmalıdır. Görevli uzman kişilerin dışındakilerin suç mahalline girmeleri önlenmeli, hakim ya da savcıya suç mahallinde dikkat edilmesi gerekenler ivedi olarak anlatıldıktan sonra suç mahalline girmeleri sağlanmalı, herhangi bir kişinin suç yerine ait mekânları kullanmaları, tuvalet gibi, önlenmelidir.

Suç yeri mümkün olan en kısa sürede, mekânın suç mahalli olması nedeniyle koruma altında³³⁵ olduğunu ve görevliler dışındakilerin giremeyeceğini gösteren bir şeritle çevrilmeli ve delillerin bozulmaması ve korunması ile ilgili tedbirler alınmalıdır. Personelin ve soruşturmanın birçok yönden zarar görmesini engellemek için koruma şeridinin zamanında suç mahalline çekilmesi gerekir³³⁶. Suç mahallindeki bulguların yer değiştirmeden, bozulmadan ve zamanında alınması gerekmektedir. 2002–2003 yıllarında Erzurum’da yapılan uygulamalar sonucundaki istatistikler, suç mahalli koruma şeridinin kullanılması halinde olayla ilgili delil elde etmenin arttığını göstermiştir. Ceza yargılamasında, bilimsel ve hukuki çerçevede koruma altına alınmış, suç mahallinde uzmanlarca yapılacak inceleme sonucunda elde edilecek delillerin, suç mahalli inceleme birimleri, Adli Tıp ve iz inceleme laboratuvarları ile bilimsel ve akademik kuruluşların yapacağı çalışmalarda varılacak sonuçlar da ve olayın çözümünde faydası çok büyük olacaktır³³⁷. Suç mahalli inceleme uzmanı suç mahallinin bozulmaması, izlerin yerlerinin değişmemesi, suç mahalline yabancı madde bırakılmaması konusunda titiz davranmalıdır. Suç mahallindeki eşyalara dokunulması kaçınılmaz ise, mümkün olan en küçük temas yüzeyi ile ve eldiven kullanılarak dokunulmalıdır. Suç mahalli, uzmanlarca incelenmesinin bitirilmesine kadar ve mümkünse savcının direktifi alındıktan sonraya kadar korunmaya devam edilmelidir. Suç mahalline gelen görevli buranın herhangi bir yerinde olayla ilgili bir bulgu olabileceğini hesaba katmalıdır. Bir olayın aydınlatılması için suç mahallinin bozulmadan, değiştirilmeden kaydedilip, tespitinin yapıp, burada yapılabilecek teknik incelemelerden sonra bulunabilen şüphe sebeplerinin usulünce toplanması çok önemlidir³³⁸.

³³¹ SOYASLAN, Ceza Muhakemesi..., s.203.

³³² KAYGISIZ - ARSLAN - BAYKAL - BAYER, age, s.26–27.

³³³ KARABENLİ Metin, Bilimsel Yöntemlerle Elde Edilen Delillerin Hukuka Aykırılığı Sorunu, Hukuka Aykırı Deliller Sempozyumu, 3.Oturum, İstanbul, 1996, s.312.

³³⁴ BADEM, age, s.25.

³³⁵ KAYGISIZ Mustafa - DÖNMEZ Mustafa - ÇELİK Adnan, Kriminal Yangınlarda Suç Analizi, , Polis D., Sayı.39, Yıl.10, EGM Basımevi, Ankara, 2004, s.333.

³³⁶ KAYGUSUZ Ziyaettin, Olay Yeri Koruma Şeridi, Polis D., Sayı.36, Ankara, 2003, s.548.

³³⁷ KAYGUSUZ, Koruma Şeridi..., s.550.

³³⁸ KAYGISIZ, Adli Bilimler..., s.39

Söz konusu şüphe sebeplerinin usulüne uygun olarak, standartlara uygun bir şekilde korunması, tespiti, orada yapılması zorunlu olan teknik incelenmesi, toplanması, ambalajlanması ve gerekli yerlere (Soruşturma ve kovuşturma makamlarına ya da laboratuvarlara) gönderilmesi ceza muhakemesinin ileriki evrelerinde büyük öneme sahiptir.

5.3.1.3. Suç Mahalli İnceleme Metotları ve Tespiti; Edmund Locard'ın değişim prensibine göre bir mekâna giren kişi mekana kendisi ile ilgili bir şeyler bırakır ve mekandan kendi üzerine bir takım şeyler izler, belirtiler alır. Suç mahallindeki ayrıntıları kaçırmamak için inceleme ve araştırmaları sistematik olarak yapmak gerekir ki, bu konuda, suç mahallinin sektörlere ayrıldığı sektörlere ayırarak (şeritler halinde araştırma metodu) ve olayın mümkün olduğunca merkezinden başlayıp çevreye doğru genişleyen ya da suç mahallinin merkezine doğru gelen daireler şeklinde yapılan saat istikametinde arama (spiral, dairesel) metodu bulunmaktadır³³⁹. Suç mahalli çok geniş olursa öncelikle küçük parçalara bölünerek (bölge metodu³⁴⁰) inceleme metotları uygulanmalıdır. Bu metotları, şerit, ızgara, spiral, alan ve tekerlek metodu olarak adlandıranlar da bulunmaktadır³⁴¹.

İzlerin muhafaza altına alınabilmesi için izlerin emniyete alınarak korunması gereklidir³⁴². Her iz yerinde etiketlenmelidir³⁴³.

Suç mahallinde öncelikle hiçbir şeye dokunmadan ölçüklerin kullanıldığı, suç mahallinin genel ve müteakiben de delillerin ayrı ayrı görüntüleri fotoğraflanır³⁴⁴ ve/veya kamerayla tespit edilir. Tekniğine uygun olarak kroki³⁴⁵ ya da plan çizilir. Bu krokide kanıt niteliği taşıyacak tüm materyal ile suç mahalline ait özelliklerin belirtilmesi gerekmektedir³⁴⁶. Suç mahallindeki izlerin tanıtımlarının da yapıldığı suç mahalli tespit tutanağı düzenlenerek, delillerin tutanakla da tespiti sağlanır³⁴⁷. Suç mahallinde tespiti yapılan bir delilin, hazırlanan raporda yer alıp kamera ve fotoğrafta görüntülenmemiş olması veya krokide belirtilmemesi, tespit işleminin eksik yapıldığını gösterir. Bu durum kolluğun yaptığı işlemin güvenilirliğini zedeleyecektir³⁴⁸. Maddi şüphe sebeplerinin tespiti yapıldıktan sonra kalıplara alınacak olanların kalıbı alınır, teknik usullere, özelliklerine göre toplanıp gerekli yerlere gönderilmesi sağlanır.

Suç mahallinin giriş ve çıkışlarının, cesedin bulunduğu yerin, bulunan eşyaların, kullanılan silah veya aletin görüntülenmesi gerekir. Öldürme olaylarında ceset suç mahallinden alındıktan sonra da suç mahalli tekrar fotoğraflanmalıdır. Bu esnada suç mahalli ile ilgili notlar alınır. Notların aylar sonra bile suç mahallini göz önüne getirebilecek şekilde ayrıntılı olması gerekir³⁴⁹.

Soruşmanın devam eden ileriki aşamalarında suç mahallinin tekrar incelenmesi gerekebilir. Mesela bir tanığın ifadesinde gerektiğinde, suç mahalli inceleme kayıtları tekrar tekrar incelenebilmektedir. Sonuç olarak suç mahalli plan kroki, fotoğraf, video kamera ve son olarak da tutanaklarla tespit edilmelidir³⁵⁰.

³³⁹ ÖZTÜRK, ERDEM , ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.436.

³⁴⁰ DURMAZ Muharrem, Polisin Adli Görevlerinde Soruşturma Yöntemi, 2.B, Ankara, 1989, s.146

³⁴¹ KAYGISIZ- ARSLAN- BAYKAL-BAYER, age, s.55-59.

³⁴² ÖZTÜRK, ERDEM , ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.439.

³⁴³ SALMANER Hüsrev, Polisin Adli Görevleriyle İlgili El Kitabı, 2.B, İstanbul, 1988, s.34

³⁴⁴ KAYGISIZ -DÖNMEZ -ÇELİK, agm, s.337.

³⁴⁵ DURMAZ, age, s.147.

³⁴⁶ CANSUNAR- ALBEK- ALTUĞ, agm, s.301.

³⁴⁷ KAYGISIZ- ARSLAN- BAYKAL-BAYER, age, s.90

³⁴⁸ KARAKUŞ-ÜNAL, agm, s.55.

³⁴⁹ CANSUNAR- ALBEK- ALTUĞ, agm, s.301.

³⁵⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.71

5.3.1.4. Suç Mahallindeki İzlerin Toplanması; Ceza muhakemesinde karar verme yetkisine sahip bulunanların karar vermelerini sağlayabilmek için delillerin hazır edilmesi³⁵¹ ya da delillerin soruşturma için hazır bulundurulması³⁵² delillerin toplanması olarak değerlendirilir. Delil olmayınca ya da yeterli olmayınca karar vermenin zorluğu ortadadır, bu nedenle delil toplamanın önemi açıktır, buna rağmen ülkemizde de her yerde ve her zaman bu işlerin yeterince titizlikle, özenle ve bilinçli olarak yapıldığı söylenemez³⁵³. Delilleri toplarken bazı temel hak ve hürriyetlere müdahale söz konusu olabilmektedir, bu durumlarda oranlılık ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır³⁵⁴. Delillerin toplanması ve değerlendirilmesi konusundaki çalışmalar göstermiştir ki, bulguların çok az kısmı suç mahallinden toplanıp iz inceleme laboratuvarlarına gönderilmekte, mahkeme ile laboratuvarlar arasında bilgi alışverişi ve sonuçların değerlendirilmesi açısından koordine eksikliği bulunmaktadır³⁵⁵.

Suç mahallindeki bazı izler şu şekilde toplanabilir³⁵⁶: a) Lifler; Cımbızla toplanıp uygun bir kutuya konur. b) İpler; Pens veya benzeri bir aletle toplanıp uygun bir kutuya konur. c) Boya; Buldukları zeminden kazınarak alınır, uygun bir kutuya konur. d) Alet İzleri; Laboratuvara gönderilecek eşya üzerindeki iz eşya ile eşya gönderilemeyecek ise kalıbı alınıp uygun bir kutuya konarak gönderilir. e) Sigara İzmaritleri; Cımbız, kısıkaç ya da eldiven ile toplanıp uygun bir kutuya konur. f) Narkotik Maddeler; Madde sıvı halde ise buharlaşmaya dayanıklı sağlam, metal, cam ya da plastik bir kutuya konur, madde halinde ise bunların yanında zarfa da konabilir. g) Cam parçaları; Cımbız, pens gibi aletlerle toplanır, keskin köşeleri yumuşak maddelerle takviye edilmiş kutu ya da zarflara konur. h) Kıllar; Cımbızla toplanır. j) Kan; Cam ve metal gibi sert yüzeylerde ise, kazınarak alınır, taşınabilir bir cisim üzerinde ise cisimle birlikte alınır, tahta zeminde ise tahtanın o bölgesi kesilir. Toprak üzerinde ise, kanın bulunduğu bölge bozulmadan kepçe türü bir aletle alınır. Henüz yaş ise, sterilize edilmiş pamuk ya da beze emdirilir, laboratuvar çok yakın değilse gölge bir yerde kurutulduktan sonra gönderilir. k) Balistik deliller; üzerlerindeki izlerin yok olmaması için sert cisimlerle müdahale ettirmeden, üzerinde parmak izi olması ihtimali olanlar ise, mümkünse eldivenle ve temas sahası en aza indirgenerek alınmalı ve içine konduğu kutu içerisinde hareket etmemesini sağlamak için sabitlenmelidir. l) Evraklar; Su, nem ve sıcak ortamdaki korunup, plastik poşetlere konmamalıdır. m) Kaset, disket, CD'ler; Bu tür eşyalar manyetik alanlardan uzak tutulmalıdır.

Yapılan bir çalışmada adli ölüm olaylarında suç mahalli incelemesinde ne gibi aksaklıklar bulunduğu ve bu aksaklıkların nasıl düzeltilebileceğinin araştırılması amaçlanmıştır ve bu amaca uygun olarak 13 çoktan seçmeli anket sorusu hazırlanarak 28 hâkim ve hâkim adayı, 34 cumhuriyet savcısı, 40 adli tıp uzmanı ve asistanı, 32 suç mahalli inceleme ekibi polis memurunun bu konudaki görüşlerine başvurulmuştur. Çözüm önerisi olarak cumhuriyet savcısı ve konuya göre eğitilmiş uzmanlar tarafından suç mahalli incelemelerine yönlendirilmiş özel bir

³⁵¹ ÖZTÜRK, ERDEM , ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.433

³⁵² TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., 603.

³⁵³ ÖZTÜRK, ERDEM , ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.435

³⁵⁴ ÖZTÜRK, ERDEM , ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.435

³⁵⁵ BAYRAM, Adli Bilimler ..., s.78.

³⁵⁶ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.175–178.

ekibin kurulmasının bu konudaki olumsuzlukları engelleyebileceği genel kanısı ortaya konulmuştur³⁵⁷.

Hâkim ve savcılar bazen İstanbul gibi anakentlerde, olayın meydana geldiği yer bir başka ilçe sınırında kaldığından ya da yoğun iş tempoları içerisinde fırsat bulamamaları nedeniyle gerçek suç mahallinin incelenmesi görevini suç mahalli inceleme ekiplerine terk ederek yalnızca kaldırıldıkları hastanelerde cesetler üzerinde inceleme yapmakla yetinmektedirler. Buna bağlı olarak gerçek suç mahallinde mevcut olması muhtemel yeterli ve geçerli kanıtlara yeterince ulaşamamakta ve bu nedenle pek çok olayda faile ulaşamamakta ve ulaşılan failer delil yetersizliğinden beraat edebilmektedirler³⁵⁸.

Bu ankete göre, Savcı/Hâkim-Adli Tıp Uzmanı-Polis arasındaki koordinasyon eksikliği 87(%2)³⁵⁹ olarak ortaya çıkmıştır. Yine aynı ankette, ölüm olaylarında suç mahalli inceleme ekibinde bulunması gereken uzmanlar: a) Parmak izi uzmanı bulunmalı 114 (%85) b) Adli fotoğraf uzmanı bulunmalı 117(%87) c) Leke analizleri ve kıl toplama konusunda deneyimli uzman bulunmalı 114(%85) d) Kroki çizme konusunda deneyimli uzman bulunmalı 108(%81) olarak ortaya konmuştur.

Bomba patlaması olaylarında suç mahallindeki parçalar, üzerlerinde kan vb. başkaca bulgular da olabileceği düşünülerek dikkatlice toplanmalıdır. Parçaların dağılımından bulguların merkeze uzaklığı anlaşılır. Olay sonrasında bazı parçaların evler ya da araçlar gibi farklı mekânlarda olabileceği dikkate alınarak bu tür mekânlarda da araştırma yaparak parçaların suç mahallinden uzaklaşmamasına çalışılmalıdır. Suç mahallindeki görünen bulguların toplanmasından sonra suç mahalli süpürülüp bunlar elekten geçirilir. Bomba Bilgi Merkezi ile çalışılarak irtibatına çalışılır. Patlama olaylarında ilgili olabileceği düşünülen kişilerden swaplar alınır, bu swaplarda kimyasal incelemelerle patlayıcı artıkları tespit edilirse suçla ilgileri araştırılır³⁶⁰.

Yangın olaylarında başlangıç noktasının tespitinde, ateş yukarıya doğru hareket edeceğinden duvar üzerinde, tavan kısımlarında kararma izlerinin oluşmasına dikkat etmelidir. “V” şeklinde oluşan bu görüntüde “V”nin alt noktası yangının başlangıç noktasıdır. Yayılmadan söndürülmüş ateş durumlarında karşımıza bu şekil, ters “V” olarak çıkar. Genelde başlangıç noktası zeminde ya da zemine yakın yerde olup, karamanın en yoğun olduğu noktadır. Ateş yayılma esnasında üst kısımlarda, tavanda ateşin başlama noktasının uzağından başlama noktasına doğru kıvrılır, yanık izleri oluşturur. Cam malzemeler 1200 derecede erimeye başlar (pencere camları 1600 derecede sıvılaşmaya başlar) ki, yüksek olan bu ısı başlangıç noktasına delalet edebilir. Camların ısıya ve basınca karşı parçalanmaları, etrafa yayılmaları bu bölgeye yakın yerlerin başlangıç noktası olabileceğini gösterir. Cam malzeme üzerindeki is kolay silinmiyor ise, bu yoğun ve yavaş yavaş yanma sonunda oluşmuş bir ısıyı işaret eder³⁶¹.

Cam üzerindeki küçük nokta şeklinde kararmalar ve koyu duman izleri başlama noktasının yakınında olduğunu, açık duman izleri ise, başlama noktasına uzak olduğunu işaret eder.

³⁵⁷ AŞIRDİZER Mahmut- CANTÜRK Gürol- SARI Hüseyin- BÜKEN Bora- İŞLER Hülya, Ölüm Olaylarında, Suç mahalli İncelemesindeki Aksaklıkların Belirlenmesi ve Çözümü İçin Öneriler (Anket Çalışması), Adli Tıp D., C.15, s.1, 2001, s.45.

³⁵⁸ AŞIRDİZER.- CANTÜRK- SARI- BÜKEN - İŞLER, agm, s.46.

³⁵⁹ AŞIRDİZER.- CANTÜRK- SARI- BÜKEN - İŞLER, agm, s.47-51.

³⁶⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.193

³⁶¹ KAYGISIZ - DÖNMEZ - ÇELİK, agm, s.334.

Elektrik telinde yüksek ısıdan yanma olunca telin izolasyonu dışarıdan yanmaya başlar ve bu izolasyon maddesi tele yapışır. Yüksek voltaj geçmesi sonunda yanan tel kolay kırılabilir olur, dış ısıdan yandığında ise kırılabilir olmaz. Ayrıca telden yüksek voltaj geçince tel ısınır ve izolasyon içten dışa doğru yanar ve kömürleşme içte tel ile temas ettiği bölgede olur³⁶².

Metal yüzeylerde yangın sonrası sıcaklığa bağlı olarak ortaya çıkan renk değişimleri şöyle belirlenmiştir³⁶³.

<u>Isı ile oluşan renkler</u>	<u>Sıcaklık</u>
Sarı	250
Kahve	306
Mavi	333
Koyu Kırmızı	500
Koyu Vişne	778
Beyaz	1222

Başka bir nedenle çıkmış olan yangın bir cihaz veya kabloya zarar vermiş olabilir. Aşırı akıma bağlı değişimler, ark-kıvılcım-kontakt oluşumu, sadece ısı etkisinin varlığı, mekanik bir kuvvetle (zorlanmayla) oluşan zararlar dikkatli incelemelerle birbirinden ayırt edilebilir³⁶⁴. Yangın araştırmacısı oluşan bu zararın tipini, karakteristiğini belirlemelidir.

Bilgisayar bağlantılı suçlarda dikkat edilmesi gereken en önemli noktalar, toplanan delillerin mahkemelerin kabul edeceği nitelikleri taşıması, delillerin bu konuda uzman kişilerce alınmasıdır. Bu kişilerin ele geçirilen sistemin işletim sistemini bilmeye gereksinimi vardır, yapılanlar kaydedilmelidir. Açık olan bilgisayarlar kapatılmadan açık olarak incelenmelidir, bu cihazlar çok hassas olup manyetik ortam ve yanlış kullanım sonucunda telafisi imkansız sonuçlar oluşabilir.

Trafik kazalarında suç mahallindeki deliller, yol kenarındaki cisimler ile yoldaki diğer izler, yol yüzeyindeki metalik cisimlerle bırakılan izler, lastik izleri, lastik profil izleri, fren izleri, sürtünme izleri olabilir. Suç mahalline ilişkin delillerin dokuz grupta toplanması da mümkündür; Karasör altı izleri, taşıt parçaları, taşıttan akan sıvılar, sıvı yük, tane yük, diğer yükler, yol malzemesi, döşeme ve giysi izleri, kan³⁶⁵.

Aracın fren izlerinin başlangıç noktası, seyir biçimleri, bitiş noktası, mesafesi, bankete olan uzaklık ve yakınlığı, yayaya çarpma noktası ile ilişkisi araştırılmalı ve tutanağa geçirilmelidir. Fren mesafesi, fren izi ve kayma izi ile birlikte ölçülerek saptanmalıdır³⁶⁶.

5.3.1.5. Toplanan İzlerin Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi; Toplanan delilleri yapılacak olan duruşmada kullanılabilir duruma getirmek için yapılan işleme delilleri muhafaza altına almak denilmektedir³⁶⁷. Suç mahallinin ortamı, şartları, delillerin özellikleri, hava durumu göz önüne alınarak, deliller soruşturma ya da inceleme sonuçlanıncaya kadar

³⁶² KAYGISIZ - DÖNMEZ - ÇELİK, agm, s.335

³⁶³ CAYMAZ Ayşegül, Yangın ve Kundaklama Olaylarında Suç mahalli İncelemesi ve Önemi, Adli Tıp D., C.15, s.1, 2001, s.77.

³⁶⁴ CAYMAZ, agm, s.80.

³⁶⁵ ÇAKIR Şenal, Trafik Kazalarında Delillerin Saptanması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996, s.33-34.

³⁶⁶ ÇAKIR, agt, s.66-68.

³⁶⁷ ÖZTÜRK, ... Koşuşturma Mecburiyeti, s.94.

muhafaza edilir. Deliller, soruşturmayı yürüten makamlara götürülünceye kadar özel odalarda, kilitli yerlerde ve mühürlü olarak muhafaza edilmelidir.

Deliller, özellikleri de dikkate alınarak, her türlü fiziksel ve kimyasal etkenlere ve çalınmaya karşı korunacak şekilde, ayrı ayrı, sarsıntılar olmayacak şekilde aralarındaki boşluklar doldurularak ambalajlanır. Duruşma yapıncaya kadarki sürede deliller muhafaza altına alınmayacak olsa muhtemelen bir kısmı bozulacaktır, muhakemenin uzaması ihtimaline karşı bunlar gerekli teknik ve teknolojik gelişmelerden yararlanılarak muhafaza edilmelidir³⁶⁸.

İzlerin muhafazaya alınabilmesi için öncelikle görünür hale getirilmeleri tespit edilmeleri gerekecektir. İzlerin muhafaza edilmelerinde de, filme alma ya da fotoğraflama çok önemlidir³⁶⁹. Bazı durumlarda süpürgeyle toplayarak da muhafaza altına alınabilir³⁷⁰.

Suç mahallinde delillerin bulunup, tespitinin yapılıp, güvenliğinin alınmasından sonra en önemli konu olayın aydınlanmasına yardımcı olacak şekilde bu delillerin değerlendirilmesi, adli incelenmesinin yapılmasıdır³⁷¹. Bu konularda Kriminal Polis Laboratuvarları, Kriminal Jandarma Laboratuvarları ve Adli Tıp Laboratuvarları faaliyet göstermekte olup, Kriminal Polis Laboratuvarları iş hacminin yoğunluğundan kaynaklanan tecrübe ve arşiv bilgileri bakımından öncü durumdadır, ayrıca, ATK laboratuvarları ise ölüme bağlı olguların araştırılmasında söz sahibidir³⁷².

5.3.1.6. Suç Mahalli İnceleme Uzmanı ve İz İnceleme Uzmanı İlişkisi; Suç Mahalli İnceleme Uzmanı: Suç mahallinin incelenmesi ve araştırmasını yapar, delilleri tespit eder, toplar, muhafaza eder, ön değerlendirmelerini yapıp gerekli olanları ilgili yerlere usulünce gönderir. Bu uzmanlar görevlerinin gereği olarak tetkik uzmanları ile koordineli çalışmalıdırlar. Suç mahallini incelemeye görevli ekip, suç mahallinin inceleme ve araştırmasını yapmak, soruşturma ekibi ve uzmanlarla bilgi alış-verişinde bulunmak, delilleri belirlemek, tespit etmek, muhafazaya almak, ön değerlendirmelerini yapmak ve ilgili yerlere intikalini sağlamakla görevlidir³⁷³.

Suç mahalli inceleme uzmanları, hangi olaylarda nelerin delil olabileceğini bilen, eğitilmiş, nasıl ve ne tür inceleme yapacağını ve laboratuvarlardan ne gibi çalışma isteyeceğini bilen kişiler olmalıdırlar³⁷⁴. Suç mahalli inceleme uzmanları, suç mahalli inceleme birimlerinde çalışan yetişmiş ve teknik bilgisi belgelendirilmiş personel olabileceği gibi gerek duyulan diğer teknik bilgiye sahip kişiler de olabilirler, ancak burada bahsedilen diğer kişiler suç mahalli inceleme birimlerindeki görevlilerle müştereken onların kontrolü altında çalışmak zorundadır.

İz İnceleme Uzmanı (Kriminalistik uzmanı): Suç mahallindeki fiziksel, kimyasal ve biyolojik delilleri bu bilimlerin verilerini kullanarak, genel olarak laboratuvar ortamında inceleyip, bilimsel ve teknik sonuçlar çıkarabilen gerekli teknik ve hukuki bilgiye sahip kişilerdir. Bu uzmanlar gerekirse (gerek görürse) suç mahallinde branşındaki konularda, suç mahalli inceleme uzmanının yaptığı işlemleri yerine getirebileceği gibi suç mahalli inceleme

³⁶⁸ ÖZTÜRK, ... Koğuşurma Mecburiyeti, s.95.

³⁶⁹ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.439.

³⁷⁰ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.440.

³⁷¹ KAYGISIZ - YILMAZ, agm, s.343.

³⁷² KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.181.

³⁷³ KAYGISIZ - YILMAZ, agm, s.342.

³⁷⁴ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.26.

uzmanının gerek görmesi³⁷⁵ durumunda da ona danışmanlık yapması gereken kişilerdir. İz inceleme uzmanları, gerekiyorsa suç mahalline varıp suç mahalli inceleme uzmanının görevlerini üstlenmek, suç mahalli inceleme uzmanlarına danışmanlık ve yardım etmekle ve delillerin değerlendirilmesini yapmakla görevlidir³⁷⁶.

İz inceleme uzmanlarının yetişmeleri çok zaman aldığından ve zor bir süreç gerektirdiğinden suç mahallinde incelemeyi iz inceleme uzmanlarının yapması kısa zamanda mümkün görülmemektedir. Mesela, bir kimya mühendisi alınırken; yurt çapında açılan bir imtihanla binlerce kişiden beş-altı kişi alınabiliyor. Lisan barajı ve yazılı ve mülakat aşamalarından sonra laboratuvara alınıyor ve polis kimyageri olma gayretiyle en az 2 yıl asistan olarak pratik yapıyor, daha sonra yapılan nazari ve tatbiki imtihandan sonra ancak uzman olabiliyor³⁷⁷. Özellikle fen dalları mezunlarını sereloci, narkotik, balistik, ses gibi dallarda eğitim bunların yurt genelinde hizmet vermeleri sağlanmalıdır³⁷⁸.

5.3.2. Keşif

Hâkimin muhakeme konusu hadise hakkındaki hususları³⁷⁹ beş duyusu³⁸⁰ marifeti ile algılayarak hüküm vermek maksadıyla başvurduğu çareye keşif, algılama faaliyetine ise keşif faaliyeti³⁸¹ denir. Mesela gözle suç mahallindeki parmak ya da ayak izi görülebilir, gürültü durumu işitilebilir, ortamdaki koku kaynağı yiyecekler koklanabilir, bir aletin sivri uçlu oluşu dokunmayla³⁸² ya da videobandı hem görülüp hem de duyulmayla³⁸³ anlaşılabilir. Delille veya delil kaynağıyla doğrudan temasa geçilmesiyle, edinilen kanaat daha sağlıklı olur³⁸⁴.

Hazırlık soruşturması sırasında kollukça yapılan yer gösterme bu bağlamda keşif olarak değerlendirilemez³⁸⁵. Keşif aynı zamanda araştırma konusu belirtilerin tespitine de yaramaktadır, savcı ve kolluğun yaptığı, iz delillerin araştırılıp koruma altına alınması ve kaybolmamasını sağlayan bir teftiştir, bir bakıma olay anındaki durumu muhafazaya çalışmaktır ki, bir bakıma koruma tedbiridir³⁸⁶.

Keşif, hâkim veya mahkeme veya naip hâkim ya da istinabe olunan hâkim veya mahkeme ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır (CMK m.83, Al. CMUK prg.86, Avs. C.prg.116, İt.Cm.244). İstinafta, bölge adliye mahkemesi başkanı veya görevlendireceği üye de gerekli görülen keşfin yapılmasına karar verebilir (5271 Sayılı CMK m.281, 2.fk). Davaya bakan mahkeme keşif yapar, keşif yeri başka bir mahkemenin kaza sınırlarında kalırsa talimat yazılarak keşif yerinin ait olduğu mahkemece keşfin yapılması sağlanır. Bu durumda keşif, görevli mahkemeye eşit mahkemece yerine getirilir³⁸⁷. İstinabe

³⁷⁵ GELERİ AYTEKİN-SOYSAL Mustafa-KAYGISIZ Mustafa- ARSLAN Tamer Azem, Önleyici Polis Hizmetleri, Polis Akademisi Başkanlığı Y., ISBN: 975-8657-05-4, Ankara, 2001, s.203.

³⁷⁶ KAYGISIZ - YILMAZ, agm, s.342.

³⁷⁷ KARABENLİ, ags, s.311.

³⁷⁸ ATASOY, ags, s.304.

³⁷⁹ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.479

³⁸⁰ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.561. YURTCAN, Ceza Yargılaması..., s.200.

³⁸¹ CENTEL Nur-ZAFER Hamide, CMH, Beta Y, 2.B, İstanbul, 2003, s.200.

³⁸² YURTCAN Erdener, CYH, Alfa Y., 9.B., İstanbul, 2002, s.476

³⁸³ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Hukuku..., s 164

³⁸⁴ ŞAHİN C, ... İspat, s.186.

³⁸⁵ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.480

³⁸⁶ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.561

³⁸⁷ ÖZKAN, age, s.33.

olunan hâkim tarafından yapılabileceği gibi mahkeme adına duruşma dışında bir naip tarafından dahi yapılabilir³⁸⁸.

5.3.3. Ölünün Tıbbi Kimliğini Belirleme; Engelleyici sebepler olmadıkça ölü muayenesinden veya otopside önce ölünün kimliği her suretle ve özellikle kendisini tanıyanlara gösterilerek belirlenir ve elde edilmiş bir şüpheli veya sanık varsa, teşhis edilmek üzere ölü ona da gösterilebilir. Ölünün adlı muayenesinde tıbbî belirtiler, ölüm zamanı ve ölüm nedenini belirlemek için tüm bulgular saptanır (CMK m.86, CMUK m.79). Hüviyet cüzdanındaki bilgiler adli kimliği iken, ölünün dış görünüşünün, fotoğraf gibi tarif edilmesi tıbbi kimliğini³⁸⁹ oluşturur. Bu işlemler savcının nezaretinde³⁹⁰ hekim görevlendirilerek yapılır (CMK m.86).

5.3.4. Otopsi: Otopsi³⁹¹ ölüm nedeninin³⁹² öğrenilebilmesi amacı ile ölünün içinin açılarak organlarının incelenmesi, dışla beraber iç muayenesidir³⁹³. Otopsiyi ölen kişinin yakınlarının isteği üzerine yapılan hususi ve adli makamlara intikal eden şüpheli ya da zorlu ölümlerde, rızaya bakılmaksızın yapılan adli otopsi olarak ikiye³⁹⁴ ayırmak mümkündür. Nitekim tıbbî ve adli olarak ikiye ayıranlar da bulunmaktadır³⁹⁵. Bizim üzerinde özellikle durmak istediğimiz adli otopsiler olacaktır. Ölünün dışardan yapılan muayenesinde ölüm sebebi tam olarak tespit edilemiyorsa otopsi yapılır³⁹⁶. Otopsi, ölümün sebep, şekil ve zamanını belirlemek, olayın anlaşılmasına yardımcı olacak delillerin araştırılması, ölümle ilgili koşul ve durumların ortaya çıkarılması, kanun yetkililerine tıbbi bir rapor vermek, hastalıkla olan ölümler ile dış koşullara bağlı olarak meydana gelen ölümleri birbirinden ayırmak amacıyla yapılır³⁹⁷.

Otopsi sonucunda kesin ölüm sebebinin tespit edilemediği durumlarda negatif otopside bahsedilir³⁹⁸. Gıdaların sebep oldukları boğaz ve solunum tıkanması ile meydana gelen havasızlıktan ölümlerde bilhassa otopsi yapılmayan vakalarda tanım mümkün olmamaktadır³⁹⁹. İleri derece çürüme durumlarında bazı ölüm sebepleri ve travma bulguları ortaya çıkarılamayabilir ve mikroskopik araştırmalar ve bazen toksikolojik incelemeler faydasızlık gösterebilir⁴⁰⁰.

Türkiye'yle ilgili olarak AİHS'nin eski 31. maddesine göre hazırlanan komisyon raporları ya da AİHM kararlarıyla saptanan eksiklerden, genellikle "ihlal" tespitlerinden birisi de,

³⁸⁸ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.605.

³⁸⁹ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.481

³⁹⁰ CENTEL -ZAFER, Ceza Muhakemesi..., s.193

³⁹¹ İÇEL Kayıhan-ÜNVER Yener, Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Yasaları, 2.B, 2004, s.396-398 - Otopsiyle ilgili olarak Alman CMUK prg.87, 88.89.90.91'e bkz.

³⁹² CENTEL -ZAFER, Ceza Muhakemesi..., s.193, TOROSLU, Ceza Muhakemesi ..., s.192.

³⁹³ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.563,

³⁹⁴ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.481.

³⁹⁵ KUNTER-YENİSEY, Ceza Muhakemesi ..., I.K, s.563.

³⁹⁶ TOROSLU, Ceza Muhakemesi..., s.192.

³⁹⁷ POLAT Oğuz, Uygulamada Adli Tıp İle İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul, 2001, s.11.

³⁹⁸ GÖK Şemsi- ÖZKARTAL Erol- SOYSAL Zeki, Adli Tıp Meclisi İçtihadı Negatif Otopsi, Adalet D, Yıl.71, Sayı.3, 1980, s.293.

³⁹⁹ ÖZTÜREL Adnan, Besinlerle Meydana Gelen Boğularak Ölümler 39 Olguda Mediko Legal Araştırma, AÜHFD, C.34, Sayı. 1-4, Ankara, 1977, s.311.

⁴⁰⁰ GÖK-ÖZKARTAL-SOYSAL, agm, s.309.

otopsilerde yeterli deneyime sahip hekimlerden yararlanılmamış olmasıdır⁴⁰¹. Otopsi raporu sadece kurşun yaralarının biçimini, ciddiyetini ve konumlarını içermektedir. Buna karşın Mahkeme, Komisyonun raporların bazı önemli konularda, özellikle de kurşun sayısı ve kurşunun atıldığı yaklaşık mesafenin ölçülmesi konularında son derece eksik kaldığına ilişkin görüşünü paylaşmaktadır⁴⁰².

Otopsi, hakim ya da acil durumlarda Cumhuriyet savcısının huzurunda biri adlî tıp, diğeri patoloji uzmanı veya diğeri dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır. Müdafî veya vekil tarafından getirilen hekim de otopside hazır bulunabilir. Zorunluluk bulunduğu otopsi işlemi bir hekim tarafından da yapılabilir; bu durum otopsi raporunda açıkça belirtilir (CMK m.87, CMUK m.79, Al. CMUK prg.87, Fr. C. m.169-1, Avs. C. prg.127).

Ölümünden hemen önceki hastalığında öleni tedavi etmiş olan tabibe, otopsi yapma görevi verilemez. Ancak, bu tabibin otopsi sırasında hazır bulunması ve hastalığın seyri hakkında bilgi vermesi istenebilir (CMK m.87). Burada hastayı son tedavi eden hekimin kusur ya da ihmalinin olması ihtimali göz önünde tutulmaktadır, ayrıca, bu hekimin gerçeği karartma⁴⁰³ ihtimali de söz konudur.

Otopsi, cesedin durumu olanak verdiği takdirde, mutlaka baş, göğüs ve karnın açılmasını gerektirir (CMK m.87, Al.C.prg.89, Avs.C.prg.128,129). Ölünün durumu elverişli oldukça demekten kasıt, ölünün tümü ile çürüyüp dağılmamış veya vücut bütünlüğünün bozulmamış olmasıdır⁴⁰⁴.

Yeni doğanın cesedi üzerinde adlî muayene veya otopside, doğum sırasında veya doğumdan sonra yaşam bulgularının varlığı ve olağan süresinde doğup doğmadığı ve biyolojik olarak yaşamını rahim dışında sürdürebilecek kadar olgunlaşmış olup olmadığı veya yaşama yeteneği bulunup bulunmadığı saptanır (CMK m.88). Bunun için dosimazi denilen tecrübeler yapılır, bu tecrübeler akciğerlerle ilgilidir. Ayrıca dosimazi gastrointestianal'in de değerini unutmamak ve uygulamak gerekir⁴⁰⁵ ve kemikleşme noktalarının ve göbek ipinin durumu araştırılır⁴⁰⁶.

Gömülmüş bulunan bir ceset, incelenmesi veya otopsi yapılması için mezardan çıkarılabilir. Bu husustaki karar, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde mahkeme⁴⁰⁷ tarafından verilir. Mezardan çıkarma kararı, araştırmanın amacını tehlikeye düşürmeyecekse ve ulaşılması da zor değilse ölünün bir yakınına derhâl bildirilir. Yukarıdaki fıkralarda sözü edilen işlemler yapılırken, cesedin görüntüleri kayda alınır (CMK m.87). Her ne kadar otopsi, kararı veren mercice yerine getirilirse de, gömülen bir ölünün tekrar otopsi için hazırlık tahkikatında karar verip otopsiyi yaptırmış olan savcının, tekrar böyle bir karar vermesi mümkün olmamalıdır, zira gömülmüş ölünün mezardan çıkarılıncaya

⁴⁰¹ GÖLCÜKLÜ Feyyaz, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasında “olumlu” (pozitif) Yükümü, Polis D, Sayı.37, Yıl.9, Ankara, 2003, s.5. (Bk. Mad.31: AKTAŞ, 316; AYDIN, 201).

⁴⁰² GÜLSOY, agm, s.141.

⁴⁰³ YURTCAN, Ceza Yargılaması ..., s.464

⁴⁰⁴ GÖK Şemsi- KOLUSAYIN Özdemir, CMUY'nda Otopsi ile ilgili Maddelerin Pratik Uygulaması ve bu maddelere Uygulamada Daha Çok İşlerlik Kazandırmak İçin Öneriler, Ch ve Kriminoloji D., C.1, Sayı.2, 1979, s.46.

⁴⁰⁵ GÖK-KOLUSAYIN, agm, s.47.

⁴⁰⁶ GÖK-KOLUSAYIN, agm, s.48.

⁴⁰⁷ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s 166

kadar hâkime haber vermek⁴⁰⁸ her zaman mümkün olup, savcının bu durumda hâkime haber verip onun izin ve katılımını sağlaması, otopsi kararını ve icrasını hâkime bırakması gerekir. Türkiye’de mezar açma hadisesi pek olmamaktadır. 1990 yılında⁴⁰⁹ 3 adet Antalya’da, 2 adet Eskişehir’de, 2 adet Şişli’de, 3 adet İzmir’de ve 1 adet Sivas’ta olmak üzere toplam 11 mezar açma yapılmıştır; 2000 yılında⁴¹⁰ da, 2 adet Antalya’da, 3 adet Bursa’da, 3 adet Denizli’de, 1 adet Elazığ’da ve 4 adet Erzurum’da olmak üzere toplam 13 mezar açma yapılmıştır.

5.4. Koruma Tedbirleri Ve İzlerin Toplanması, Muhafazası Ve Değerlendirilmesi

5.4.1. Genel Olarak: Koruma tedbirine başvurulması için şu iki ön şartın bulunması gerekir. 1. Bedeli haklı gösteren “gecikemezlik”, 2. Riski azaltan “haklı görünüş”. 1. Gecikmezlik (Urgenza, urgence); Gecikmenin tehlikelerinden korunma zorunluluğu olabilir. Onun için bu önşart “gecikmede tehlike” (periculum in mora) diye ifade edilir. Koruma tedbirinin bedeli ile onu haklı gösteren gecikmedeki tehlike arasında bir nispet bulunmalıdır. Tehlike hafifse bedel de az olmalıdır. Buna “orantılılık prensibi” denilmektedir. 2. Haklı görünüş (apparenza giuridica); Koruma tedbiri bir tehlike tedbiri olduğundan, bir hakkın tehlikede olmasını gerektirir. Ancak hakkın bulunup bulunmadığının araştırılması zaman alacağından ve koruma tedbirindeki yakın tehlike gecikmeye müsaade etmediğinden, önleme tedbirinden farklı olarak haklı görünüşle yetinme zorunludur⁴¹¹.

Tutuklama ceza gibi hatta daha ağır neticeler doğuran bir koruma tedbiri⁴¹² olup Anayasa buna sadece hakim tarafından karar verileceğini belirtmiştir (Any. m.19). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyanname’sinde, kimsenin keyfi olarak tutulamayacağı ve alıkonamayacağı belirtilmiştir (İHEB m.9, KSHUAS m.9). Tutuklama, Anayasanın 30. maddesindeki “tutuklama kararı verilebilir⁴¹³” ifadesiyle kanun koyucu tarafından da ihtiyari olarak düzenlenmiştir⁴¹⁴.

Şu hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir: a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa. b) Şüpheli veya sanığın davranışları; Delilleri yok etme⁴¹⁵, gizleme veya değiştirme⁴¹⁶, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma, hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa⁴¹⁷ (CMK m.100,2.fk). Hâkimlerin sırf sanığı el altında tutabilmek için tutuklama kararı vermeleri, bir kez tutuklanan kimsenin soruşturmanın sonuna kadar tutuklu kalması söz konusu olabilmektedir⁴¹⁸. Tutulan kişinin, suç işlediğine dair duyulan makul şüphe ya da kuşkuvarın sürmesi, tutukluluğun devamının geçerliliği açısından olmazsa olmaz (sine qua non) bir koşuldur⁴¹⁹. Tanıklıktan kaçmaya sevk tabirinden; tanıklık vazifesini engelleyici her türlü hareketi anlamak gerekir⁴²⁰. Bu durum anayasada delillerin yok edilmesi ya da

⁴⁰⁸ KUNTER -YENİSEY, Ceza Muhakemesi..., I.K, s.564

⁴⁰⁹ DİE, Adalet İstatistikleri, 1990, s.14.

⁴¹⁰ DİE, Adalet İstatistikleri, 2000, s.32.

⁴¹¹ KUNTER Nurullah, Muhakeme Hukuku Dahı Olarak CMH, 8.B, Kazancı Y, İstanbul, 1986, s.610–611.

⁴¹² ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s 217

⁴¹³ CENTEL Nur, CMH’nda Tutuklama ve Yakalama, Beta Y, İstanbul, 1992, s.48.

⁴¹⁴ TOROSLU, Ceza Muhakemesi..., s.195.

⁴¹⁵ YÜCEL Mustafa Tören, Tutuklama-Uluslar arası Bir Yaklaşım, Adalet D, Sayı.2, 1988, s.165.

⁴¹⁶ SAĞ, agm, s.60.

⁴¹⁷ KİBAR Recep, Türk Hukukunda Sanık Hakları, Yetkin Y, Ankara, 1997, s.95.

⁴¹⁸ HAKERİ Hakan, Haksız Yakalanan ve Tutuklanana Tazminat Verilmesi, Seçkin Y, Ankara, 1999, s.55.

⁴¹⁹ CENTEL Nur- ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku Pratik Çalışma Kitabı, Beta Y, İstanbul, 2003, s.53. AİHM’nin 08.06.1995–518 sayılı Mansur/Türkiye kararından.

⁴²⁰ AKBULUT İlhan, CMUK’nda Tutuklama, Yargıtay D, C.20, Sayı. 1–2, Ankara, 1994, s.87.

değiştirilmesinin önlenmesi amacı diye belirtilmiştir (Any. m.19). Yasada sanığın delilleri karartma şüphesi altında olduğunu gösteren olguların bulunması, delillerin değiştirilmesi, yok edilmesi, gizlenmesi, şeriklerin uydurma beyana veya tanıkların yalan tanıklığa veya tanıklıktan kaçmaya sevk edildiğini gösteren hal ve davranışların bulunması ifadesi, anayasada delillerin yok edilmesi ya da değiştirilmesinin önlenmesi amacı olarak belirtilmektedir⁴²¹ (Any.19/4). Her suçta delil ve emarelerin yok edilmesi ihtimali söz konusudur. Yalnızca bu ihtimal ise tutuklamaya yeterli değildir, hâkim kararında bu hallerin neler olduğunu belirtmek, göstermek zorundadır⁴²². Kaçma ve delilleri karartma karinelerinin yasada yer alması yerinde değildir. Bu hallerde bile hâkim tutuklama nedeninin var olup olmadığını araştıracaktır⁴²³.

Yakalama⁴²⁴; şüpheli veya sanığın kişi hürriyetinin hâkim kararı olmadan sınırlandırılarak nezarethane adı verilen yere konmasıdır ve kişiyi sanık durumuna sokar⁴²⁵. Polisin veya jandarmanın bir kişiyi yakalayabilmesi için o kişinin suçu işlediğine ilişkin kuvvetli kanıtların⁴²⁶ bulunması gerekir⁴²⁷. Yakalama genel olarak Any. m.13, CMK. m.90 ve PVS m.13'de ve gözaltı meselesi de CMK m.91,92, 168 ve PYSK m.17'de düzenlenmiş olup suç izleri ile bu tedbire başvurulması ve tedbirdeki amaç olarak yakın ilgisi bulunmaktadır. Görevleri gereği usul işlemleri yapan hâkim ve savcı da görevlerinin gereğini yapmalarına engel olanları adli kolluk marifetiyle men edebileceklerdir⁴²⁸.

Arama, kural olarak hâkim gecikmede sakınca bulunan durumlarda savcı ve kolluk tarafından, sanığın yakalanması ya da suç konusu eşya ya da suçun delillerine el konulmasına yönelik olarak, kişinin mesken ve sair yerleri ile üst ve eşyasında yapılan araştırmadır⁴²⁹. El feneri veya dürbün gibi duylara yardımcı olan aletler kullanılırsa aramadan bahsedilemez.⁴³⁰ Arama yaparken aranan kişinin ar ve haya duygularına saygı duyulmalıdır. Bir kadın ancak yine bir kadın polis tarafından aranabilmelidir⁴³¹. İngiliz hukukunda, hukuksal usullere uyulmadan yapılan aramada hakim geniş bir takdir yetkisi vardır, bu yetkinin sınırı muhakemenin adilliğinin olumsuz olarak etkilenip-etkilenmeyeceğine bağlıdır⁴³². Bir konutta arama yapmak için arama kararı verilmiş ise aranan şey kolayca üstte taşınabilecek ya da bulundurulabilecek bir şey ise oradakilerin üstleri de aranabilir⁴³³.

⁴²¹ YURTCAN Erdener, CMUK El Kitabı, Alfa Y, 1.B, İstanbul, 1994, s.32.

⁴²² GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, Tutuklamanın Sebepleri Şartları, Adalet D, Sayı.3, Yıl. 80, 1989, s.56.

⁴²³ CENTEL Nur, 3842 Sayılı Yasa Hükümleri Karşısında Tutuklama ve Yakalama, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir BY, İzmir, 2000, s.612.

⁴²⁴ İHAS M.5, Any m.19, PYSK m.13-17, JTGYY m. 29-30-88 vd.-119 vd, CMUK m. 127'de düzenlenmişlerdir.

⁴²⁵ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s 210.

⁴²⁶ KİBAR, age, s.92.

⁴²⁷ GÜNAY Erhan, Ceza Davalarında Yargılama Keşif Usul ve Esasları, Seçkin Y, Ankara, 1998, s.297.

⁴²⁸ BARDAK Cengiz, Ceza Muhakemesinde Hazırlık Soruşturması, Yetkin Y, Ankara, 1996, s.392.

⁴²⁹ ÖZTÜRK -ERDEM -ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s 249

⁴³⁰ KUNTER Nurullah - YENİSEY Feridun, Arama, El koyma ve İletişimin Denetlenmesi, Beta Y, İstanbul, 2000, s.22.

⁴³¹ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama, Seçkin Y, Ankara, 1999, s.117

⁴³² BIÇAK A. Vahit, İngiliz Hukukunda Arama, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi Ankara, EGM Basımevi, Ankara, 1997, s.87.

⁴³³ YENİSEY Feridun, Yeni Arama Hukukumuz, Polis D, Sayı.37, Ankara, 2003, s.8.

Aramanın sonucunda delil olabilecek belirtilere ulaşılmak istenebilir ve bunlar maddi gerçeğe ulaşmada doğrudan doğruya etkili de olabilmektedirler⁴³⁴. Gerçekleştirilen durdurma ve aramaların %38'inin arkasında yatan amaç, çalınmış veya yasaklanmış eşyaya ulaşmaktır⁴³⁵. Maddi bir varlığa sahip, taşınabilir ve delil olacak nitelikteki her şey eşya olarak aramaya konu teşkil edebilir⁴³⁶. Arama Any m.20,21, CMK m.116 vd., 138, PYSK m.9, JTGTYT m.31-33, 88, 113, 115'de düzenlenmiştir. Sonuç olarak arama suç sanıklarını ya da sübut vasıtalarını elde edebilmek için yapılır⁴³⁷. Şu da unutulmamalıdır ki, hukuka aykırı olarak bir kimsenin üstünü veya eşyasını arayan kamu görevlisine üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir (TCK m.120).

El koyma, ceza muhakemesinde delil olabilecek⁴³⁸ ya da ileride müsadere edilebilecek bir eşya üzerinde zilyedin tasarrufunun kaldırılmasıdır⁴³⁹. Zabıt zilyetliğe son vermek olup, zilyet talep üzerine eşyayı gösterip teslim etmekle yükümlüdür⁴⁴⁰. El koyma Any m.20,28, 30, CMK m.126 vd., PYSK m.9, UMMHK m.20 ve ÇASÖMK m.4'de düzenlenmiş bulunmaktadır. El konacak eşyayı kişi vermeme hakkını bilerek teslim ederse hâkim kararına gerek yoktur⁴⁴¹.

Yasaklı delillerin dışında kalan eşya el koymaya konu olabilir⁴⁴². Delil niteliğinde olup el koymadan masun olan eşya; tanıklıktan çekinme hakkına sahip kişi veya kişiler yanında bulunan ve bu kişilerle sanık arasında teati edilen "mektup"lardır⁴⁴³. Resmi makamlarda bulunup içeriğinin açıklanmasının, ülkenin menfaatine zarar vereceği o dairenin en büyük amiri tarafından beyan edilen belgelere el konulamaz⁴⁴⁴.

5.4.2. Vücutun Muayenesi; Vücutun muayenesi kişinin vücut boşluklarında, iç organlarında veya vücut sıvılarında tıbbi yöntem ve araçlarla delil araştırılmasıdır⁴⁴⁵. Muayene, Sağlık Bakanlığı, adli tıp kurumu veya resmi sağlık kuruluşları veya belediye tabiplerince ücretsiz yapılır (YĞİY m.10)

Vücutun muayenesi vücut sathında, boşluklarında olabileceği gibi kan alma gibi numune alma şeklinde de olabilir. Birinci durumda el ve gözle muayene söz konusu iken ikinci durumda araç-gereç söz konusudur. Vücutun muayenesini kural olarak uzman, bilgi ve

⁴³⁴ ÖZBEK, Arama, s.56.

⁴³⁵ ERYILMAZ M. Bedri, Türk ve İngiliz Hukukunda ve Uygulamasında Durdurma ve Arama, Seçkin Y, Ankara, 2003, s.110.

⁴³⁶ ÖZBEK, Arama, s.117-118.

⁴³⁷ ŞAFAK Ali, Adli ve İdari Emrin İfasında Polisin Arama Faaliyeti, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi Ankara, EGM Basımevi, Ankara, 1997, s.138.

⁴³⁸ SÖZEN Elife Selma, CMH'nda ve Adli Tıpta Delil Kavramı, Hukuka Aykırı Deliller ve Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999, s 61.

⁴³⁹ CENTEL Nur, Koruma Tedbirlerinde Gelişmeler, Hukuk Araştırmaları D, C.8, Sayı. 1-3, 1994, s.72

⁴⁴⁰ ARSLAN Sadettin, Tatbikatta Hazırlık Soruşturması ve Şahsi Dava, Adil Y, Ankara, 1996, s.37.

⁴⁴¹ YENİSEY Feridun, İnsan Hakları ve Adli Soruşturmanın Hukuki Çerçevesi, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi Ankara, EGM Basımevi, Ankara, 1997, s.141.

⁴⁴² GÖKCEN Ahmet, Basit El Koyma ve Postada El Koyma, DEÜHFDSY, Ankara, 1994, s.79

⁴⁴³ SAVAŞ Vural-MOLLAMAHMUTOĞLU Sadık, CMUK'nun Yorumu, C.I, 1995, s. 608.

⁴⁴⁴ KAYMAZ Seydi, CM'nde Yasak Deliller, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996, s.97.

⁴⁴⁵ ÖZBEK, Arama, s.112

becerisi olan bir kişi yapar, kan almayı hekim yapar iken alkolmetre ile alkol kontrolünü kolluk yapar⁴⁴⁶.

Vücudun muayenesi ile vücudun aranması farklı kavramlardır. Vücudun muayenesi tamamen veya kısmen çıplak bir vücudun niteliklerini öğrenmek için yapılır, vücudun aranması ise elbiselerin altında ya da arasında ya da vücut yüzeyindeki saklı maddeleri bulmak için yapılır⁴⁴⁷.

Şüpheli kendisinin suçsuz olduğunu ispat etmek zorunda olmadığı gibi bu konuda delil göstermeye de zorlanamaz. Şüpheli kendisinin suçsuz olduğunu göstermek için vücudunun muayenesine veya kendisinden örnek alınmasına rıza göstermek zorunda olmadığı gibi hukuk sistemi, suç işlediğine inanılan şüpheliyi vücudunun muayenesi veya örnek vermesi için zorlamamalıdır⁴⁴⁸. Ayrıca kişisel verileri hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçirenler (TCK m. 136) ve yine kanunlarla belirlenen sürelerde verileri yok etmeyenler (TCK m.138), yetkili hâkim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapanlar (TCK m.287) için ceza öngörülmektedir.

Ceza muhakemesinde gerçeğin ortaya çıkartılması, kuşkusuz sanığın ya da diğer kişilerin vücutlarının muayenesini, kanından örnek alınmasını veya vücuduna müdahalelerde bulunulmasını gerektirebilir⁴⁴⁹. Bu durum genel olarak doktorların müdahalesini de gerektirir⁴⁵⁰. Kaldı ki doktorlar savcının gönderdiği kişilerin ifasını yerine getirmek zorundadır. Kanunen yetkili merciinin emri söz konusudur, aksi halde suç işlemiş olacaktır, vazifenin ifasında bir mükellefiyet mevcuttur⁴⁵¹. CMUK m.66 bu konuda çok genel ve ihtiyaca cevap vermemekteydi, bir an önce CMK'nda koruma tedbirlerinin bulunduğu kısımda geniş olarak düzenlenmesi gerekiyordu⁴⁵² ki, 5271 sayılı CMK'nda daha geniş düzenlemeler yapılmıştır. Nitekim AİHS'ne taraf olan ülkeler bu tür operasyonların nasıl yapılacağını gösteren kanunlar ve usuller koymuşlardır⁴⁵³. Almanya'da ise ilgilinin rızası olmadan bedenden parça ve kısım alınabilir. Bu işlem hâkim, savcı ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde polis tarafından gerçekleştirilebilir. Ancak ön koşul kişinin sağlığının bir riske maruz kalmaması ve işin ağır bir tıbbi müdahaleyi gerektirmemesidir⁴⁵⁴. Muayeneleri icap eden kimseler sanık ya da sanıktan başka kimseler de olabilirler⁴⁵⁵.

Vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı anayasada güvence altına alınmıştır. Bu hakkın sınırlandırılması ancak yasada açıkça hüküm bulunması durumunda söz konusudur (Any. m.17). Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz, rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz (Any m.17/2).

⁴⁴⁶ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s 259 - ÖZTÜRK, Soru ve Yanıtlarla..., s.55.

⁴⁴⁷ CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi ..., s.286

⁴⁴⁸ ERYILMAZ M.Bedri, Kolluğun Yetkileri Açısından CMUK ile Yeni CMUK Tasarısının Karşılaştırılması ve Yeni Tasarımın Düşündürdükleri, Ankara BD, Yıl.57, 2000-1, Ankara, 2000, s.58.

⁴⁴⁹ CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi..., s.287

⁴⁵⁰ İnsan Hakları, EGM Eğitim Daire Başkanlığı Y. No:1, Ankara, 2000, s.39.

⁴⁵¹ DÖNMEZER Sulhi-ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Umumi Kısım, Cilt. II/1, İstanbul Üniversitesi Yayın No:832, İstanbul, 1959, s.83.

⁴⁵² ÖZTÜRK Bahri, Organize Suçlulukla Mücadele, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi Ankara, EGM Basımevi, Ankara, 1997, s.215.

⁴⁵³ BAŞLAR Kemal, İnsan Hakları ve Kamu Hürriyetleri (2), Polis Akademisi Başkanlığı Y, Ankara, 2001, s.67.

⁴⁵⁴ DÖNMEZER Sulhi-YENİSEY Feridun, Karşılaştırmalı CMUK ve 1999 Tasarısı, Gerekçeler, Alkım Y, s.139.

⁴⁵⁵ ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, Ceza Hukuku-..., s 258

Gerektiğinde bu hakkın sınırlandırılması ancak yasanın açıklık varsa söz konusu olabilir⁴⁵⁶. Beden muayenesi ile ilgili hükümlerin (CMK m.75 vd), Any. m.38'de yer alan; hiç kimsenin kendisini kanunda gösterilen yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya ve bu yönde delil göstermeye zorlanamayacağı kuralı ile ne ölçüde bağdaşacağı düşünülmesi gerekir. Şüpheli veya sanıktan örnek alınmasının “çok zorunlu ve başka surette delil elde etme olasılığı bulunmayan haller”le sınırlı tutulması dahi bu aykırılığı kaldıramaz⁴⁵⁷ görüşü artık geçerli olamaz görüşündeyiz.

Bir suça ilişkin delil elde etmek için şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz. İç beden muayenesi yapılabilmesi veya vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınabilmesi için müdahalenin, kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir. İç beden muayenesi veya vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınması, ancak tabip veya sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir. Cinsel organlar veya anüs bölgesinde yapılan muayene de iç beden muayenesi sayılır. Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz; kişiden kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınamaz. (CMK m.75).

Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz. Mağdurun rızasının varlığı halinde, bu işlemlerin yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınmasına gerek yoktur. Çocuğun soy bağının araştırılmasına gerek duyulması halinde; bu araştırmanın yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınması gerekir. Tanıklıktan çekinme sebepleri ile muayeneden veya vücuttan örnek alınmasından kaçınılabılır. Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanunî temsilcisi karar verir. Çocuk veya akıl hastasının, tanıklığın hukukî anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması hâlinde, görüşü de alınır. Kanunî temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hâkim tarafından karar verilir. Ancak, bu hâlde elde edilen deliller davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan kanunî temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz (CMK m.76).

Kadının muayenesi, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır (CMK m.77).

⁴⁵⁶ CENTEL Nur, CMUK 2000 Tasarısına Eleştirel Yaklaşım, Mehmet Tevfik BİRSEL'e Armağan, DEÜY, İzmir, 2001, s.505.

⁴⁵⁷ ŞAHİN Cumhur- ÖZGENÇ İzzettin, CMUK Tasarısı (2002) Üzerine Düşünceler, GÜHFD, C.III, s. 1-2, Ankara, 1999, s.216.

CMK'nun 75 ve 76. maddelerinde öngörülen işlemlerle elde edilen örnekler üzerinde, soy bağının veya elde edilen bulgunun şüpheli veya sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması hâlinde moleküler genetik incelemeler yapılabilir. Alınan örnekler üzerinde bu amaçlar dışında tespitler yapılmasına yönelik incelemeler yasaktır (CMK m.78, 1. fk). Bu incelemeler, bulunan ve kime ait olduğu belli olmayan beden parçaları üzerinde de yapılabilir (CMK m.78, 2.fk). Moleküler genetik incelemeler yapılmasına sadece hâkim karar verebilir (CMK m.79).

Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin tespiti için gerekli olması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir. (CMK m.81). Burada belirtilen kayıtlarla ilgili olarak kişilere ait arşiv oluşturmak, parmak izi arşivi gibi, mümkün değildir. Yani bu kayıtlarla fişleme yapılamayacaktır.

Uyuşturucu madde kullanan ya da sarhoş olanların durumlarının hekim ya da sağlık personeli raporu ile saptanması yükümlülüğü bulunmaktadır (PVSK m.13). Yine uyuşturucu ve keyif verici madde kullanan sürücülerde bunların türünü ve alkollü içki alanlarda ise bunun miktarını ve etki derecesini tespit usul ve muayene koşullarının yönetmelikte belirleneceği ifade edilmiştir (KTK m. 48), KTY' nin 110. maddesi; Uyuşturucu ve keyif verici madde almış olanların, tıbbi yönden incelenmek, kan veya idrar analizlerini yapmak üzere adli tıp kuruluşlarına, olmazsa sağlık bakanlığına bağlı tahlil yapabilecek teknik ve tıbbi olanaklara sahip sağlık kuruluşlarına gönderilmeleri yükümlülüğü vardır. Benzer olarak aynı yönetmeliğe göre, alkollü içki almış olan sürücülerin kandaki alkol miktarının teknik cihazlarla saptanması durumunda sürücü buna itiraz ederse kan örneği bu konuda eğitilmiş personel tarafından alınarak iz bilim laboratuvarlarına, olmazsa adli tıp merkezlerine veya sağlık bakanlığı kuruluşlarına gönderilecektir.

5.4.3. DNA Analizi (Moleküler Genetik İnceleme); 5271 sayılı yasa çıkmadan önce vücudun muayenesi tedbiri altında DNA-Analizine başvurulması oranlılık ve bu ilke ile iç içe olan hukuk devleti ilkesine aykırı idi⁴⁵⁸, çünkü düzenleme çok yetersizdi⁴⁵⁹. Yalnızca vücudun muayenesi diye genel bir çerçevede yapılmaya çalışılıyordu.

Bir suça ilişkin delil elde etmek için şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin

⁴⁵⁸ ÖZBEK, DNA-Analizi, s.524.

⁴⁵⁹ ÖZBEK, DNA-Analizi, s.564.

onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz. İç beden muayenesi yapılabilmesi veya vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınabilmesi için müdahalenin, kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir. İç beden muayenesi veya vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınması, ancak tabip veya sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir. Cinsel organlar veya anüs bölgesinde yapılan muayene de iç beden muayenesi sayılır. Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz; kişiden kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınamaz. (CMK m.75). Burada üst sınırı iki yıl meselesini anlamak da mümkün değildir. Kanımızca, yasal olarak konmuş suçların sanığını bulurken, şu suçunkini bulmak daha önemli diğerini bulmaya gerek yok denilemez, öyle ise soruşturmada gerekli ise her suçta bu muayene yapılmalı ya da hiç birinde yapılmamalıdır. Zaten bu incelemelerin kişinin aleyhine delil göstermeme hakkını da alenen ihlal ettiğini düşünmek gerekir.

Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz. Mağdurun rızasının varlığı halinde, bu işlemlerin yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınmasına gerek yoktur. Çocuğun soy bağının araştırılmasına gerek duyulması halinde; bu araştırmanın yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınması gerekir. Tanıklıktan çekinme sebepleri ile muayeneden veya vücuttan örnek alınmasından kaçınılabılır. Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanunî temsilcisi karar verir. Çocuk veya akıl hastasının, tanıklığın hukukî anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması hâlinde, görüşü de alınır. Kanunî temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hâkim tarafından karar verilir. Ancak, bu hâlde elde edilen deliller davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan kanunî temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz (CMK m.76). Tanıklıktan çekinme sebeplerine haiz olanlardan örnek alınmasından kaçınılabılır denmektedir, oysaki kaçınılabılır değil, örnek alınamaz olarak değişiklik yapılmalıdır. Burada tanıklıktan çekinme sebeplerine yine bir ayrıcalık verilmiş iken, kişinin kendisini ya da yakınlarını suçlayıcı delil göstermeme hakkı neden görmezlikten gelinmiş bilinmemektedir.

Kadının muayenesi, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır (CMK m.77). Bu düzenleme yerinde gibi görünse de, olanaklar elverdiğince denmekle hangi olanakların belirtildiği açık değildir, bayan doktorun olması olanak için yeterli midir, yoksa bayan doktor var ise de, başka bahaneler de olanak yorumuna dahil olacak mıdır, burası net değildir. Ayrıca kadın için ortaya konan bu hassasiyet erkek için neden konmamıştır bilinmez ama bu kanunlar önünde aleni bir cinsiyet eşitsizliğini de yaratmıştır. Bu nedenle kanunun ilgili maddesinin aslında istem ve olanakların uygunluğu halinde muayenesi yapılacak kişinin kendi cinsiyetine dahil bir hekim tarafından muayene edileceği şeklinde değiştirilmesi gerekir ki, ilk etapta eşitsizlik yaratılmamış olsun. Aslında bu şekilde maddenin değiştirilmesi bile nihai hedef olamaz, zira muayenede cinsiyet meselesinin hiç ortaya konmaması gerekir.

Buldukları yerleşim yerleri nedeni ile bir yerdeki kadınlar kadın doktora diğer yerdekiler de erkek doktora muayene olmak zorunda olacaklardır ki, bu açıkça eşitsizliktir.

CMK'nun 75 ve 76. maddelerinde öngörülen işlemlerle elde edilen örnekler üzerinde, soy bağının veya elde edilen bulgunun şüpheliye, sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması hâlinde moleküler genetik incelemeler yapılabilir. Alınan örnekler üzerinde bu amaçlar dışında tespitler yapılmasına yönelik incelemeler yasaktır. Bu fıkra uyarınca yapılabilen incelemeler, bulunan ve kime ait olduğu belli olmayan beden parçaları üzerinde de yapılabilir (CMK m.78).

CMK'nun 78. maddesi uyarınca moleküler genetik incelemeler yapılmasına sadece hâkim karar verebilir. Kararda inceleme ile görevlendirilen bilirkişi de gösterilir. Yapılacak incelemeler için resmen atanan veya bilirkişilikle yükümlü olan ya da soruşturma veya kovuşturmayı yürüten makama mensup olmayan veya bu makamın soruşturma veya kovuşturmayı yürüten dairesinden teşkilât yapısı itibarıyla ve objektif olarak ayrı bir birimine mensup olan görevliler, bilirkişi olarak görevlendirilebilirler. Bu kişiler, teknik ve teşkilât bakımından uygun tedbirlerle yasak moleküler genetik incelemelerin yapılmasını ve yetkisiz üçüncü kişilerin bilgi edinmesini önlemekle yükümlüdürler. İncelenecek bulgu, bilirkişiye ilgilinin adı ve soyadı, adresi, doğum tarihi bildirilmeksizin verilir (CMK m.79).

75, 76 ve 78. madde hükümlerine göre alınan örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçları, kişisel veri niteliğinde olup, başka bir amaçla kullanılamaz; dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından bir başkasına verilemez. Bu bilgiler, kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir (CMK m.80)

DNA-Analizinin ceza muhakemesi bakımından önemi, bir yandan mağdurun, diğer yandan da failin kimliğinin tespit edilebilmesidir⁴⁶⁰. Bir insanın DNA yapısı tüm hücrelerinde aynı olup insandan insana farklılık gösterir. Bu yüzden suç mahallinde fail veya mağdurun vücut boşluklarında yapılacak olan muayene ceza muhakemesi bakımından hayati bir öneme sahip olmaktadır. Zira parmak izi testi ya da DNA analizi ile sanığın ve/veya iz bırakan diğer bir kişinin mevcut materyalleri (kan, saç, idrar gibi) genetik olarak araştırılır ve mukayese edilir⁴⁶¹.

DNA-Analizinde iki ayrı inceleme yapılır. Birincisi suç mahallinden elde edilen izni tetkiki, ikincisi ise sanıktan alınan "vücut materyali"nin tetkikidir. Bu durumda DNA-Analizi sanık ve/veya mağdur ile bir mukayeseyi gerektireceğinden temel haklara müdahaleyi de içinde barındırır⁴⁶².

Bireyin, kendisine ait bir parçanın, verinin elde edilmesi ve işlenmesini denetleyebilmesi imkânını ortadan kaldıran her türlü işlem, kişinin kendisine ait verilerin kaderini belirleme hakkını ortadan kaldıracak niteliktedir. Bununla birlikte, üstün kamu yararı çerçevesinde normun açıklığı ve oranlılık ilkesine uygun yasal bir dayanakla söz konusu hak sınırlandırılabilir⁴⁶³. İnsan haysiyeti hukuk düzeninin koruduğu en üst değer olduğundan ki, ceza muhakemesinde bazı soruşturma metotları ve delil elde etme araçları insan haysiyetini ihlal ettiği için kabul edilmezler, örneğin yalan makinesi ve narko-analiz gibi.

DNA-Analizinin amacı analize tabi tutulan kişinin, suç hadisesi anında suç mahallinde olup olmadığı ve mağdur ile olan ilişkisini ortaya koymaktır. DNA-Analizi için vücut materyali elde

⁴⁶⁰ ÖZBEK, DNA-Analizi, s.528.

⁴⁶¹ ÖZBEK, DNA-Analizi, s.528.

⁴⁶² ÖZBEK, DNA-Analizi, s.534.

⁴⁶³ ERDEM Mustafa R, Gizli Soruşturma Tedbirleri, Seçkin Y, Ankara, 2001, s.375.

etmek amacı ile vücuttan kan alınması da sanığın katlanma yükümlülüğü içinde değerlendirilebilir. Kan tahlilinde olduğu gibi, DNA-Analizinde de vücudun sadece bir kısmı göz önündedir. Kan tahlilinde, kandaki proteinlerin mukayesesi yapılırken, DNA-Analizinde DNA incelenmektedir ki, burada da kan alma gibi bir şey söz konusu değildir⁴⁶⁴. DNA-Analizi ancak, irsiyetin tespiti ya da suça konu izin, sanık ya da mağdura ait olup olmadığına açıklığa kavuşturmak amacıyla kabul edilebilmektedir⁴⁶⁵.

Sonuç itibarıyla vücuda müdahale suretiyle materyal alma, vücut dokunulmazlığını ihlal etmektedir, böyle bir müdahale ancak yasal düzenlemelerle hukuka uygun hale getirilebilir. Nitekim anayasa, kanunda yazılı hallerin varlığı halinde, vücut bütünlüğüne dokunulabileceğini belirtmektedir (Any m.17/2). DNA-Analizi hakkında yapılacak kapsamlı ve açık düzenlemeler, sınırlarının da çizilmesi sonucunu doğuracağı için bireylerin gen teknolojisindeki hızlı ilerleme karşısında kişilik haklarına müdahale edileceği endişesini taşımamaları için bir güvence oluşturacaktır⁴⁶⁶ ki 5271 sayılı CMK ile ileri bir adım atılmıştır.

Suçun ispatlanması için önemli olan DNA analizi, gizli alana ait olarak kabul edilmemelidir görüşünde olanlar; buradan çıkacak sonuç bizi suçun aydınlatılmasına götürebilecektir. Hukuka uygun olmak kaydıyla yapılacak bir müdahale, özellikle de oranlılık ilkesine uygun olmak koşuluyla bir suçun aydınlatılmasındaki kamu menfaati, vücuda ait bir bulgunun soruşturulmasını da kapsamaktadır. Fail, bir suçla bağlantılı ise toplumsal bir bağ da oluşmuş olur. Bu bağ onu giz alanından çıkarıp, özel hayat alanına sokar ki, böylece analiz mümkün hale gelir. Bu durumda, failin kimliğinin tespitini mümkün kılan veriler onun dokunulamaz gizli alanına değil, özel alanına ait olmaktadır⁴⁶⁷, görüşünü savunmaktadırlar.

Bu konu ikinci bölümdeki biyolojik incelemeler kısmında daha detaylı olarak ele alınacağı için burada daha fazla değinmeyeceğiz.

5.4.4. Fiziki Kimliğin Tespiti; Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin tespiti için gerekli olması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma dosyasına konulur. (CMK m.81/1).

Kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir (CMK m.81/2). Öngörülen işlemlerin yapılması ile ilgili usuller yönetmelikte gösterilir (CMK m.82).

Artık parmak izi alınması yalnızca hakim ya da savcının kararıyla olacaktır. Ancak, uygulayıcılar maalesef genel olarak açık arayıp, işte kişi isterse hakim ya da savcı kararına gerek yok diye yorumlar yapmaktadırlar oysaki kanun çok açıktır. Yine zaman gösterecek ise de burada belirtilen donelerden parmak izinde olduğu gibi geçmişte alınanlar var ise onlarda derhal yok edilmek durumundadırlar. Bunun için bir denetleme mekanizması konması ya da savcıların doğrudan denetlemeleri daha uygun olacaktır. Bu konu ikinci bölümdeki kendi inceleme alanlarında daha detaylı olarak ele alınacaktır.

⁴⁶⁴ ÖZBEK, DNA-Analizi, s.538,539.

⁴⁶⁵ ÖZBEK, DNA-Analizi, s.544.

⁴⁶⁶ ÖZBEK, DNA-Analizi, s.525.

⁴⁶⁷ ÖZBEK, DNA-Analizi, s.542.

İKİNCİ BÖLÜM DELİLLERİN İZ BİLİMİNDE İNCELENMELERİ

1. GENEL OLARAK; İz bilimi yukarda da belirttiğimiz gibi fizik, kimya ve biyolojinin verilerini kullanarak izlerden anlamlı sonuçlar çıkartmaya yarayan bir bilimdir. İzler üzerinde yapılan bu çalışmalarda bazen bu bilimlerden birinden bazen de bir kaçından faydalanmak gerekebilmektedir. Bu nedenle bir izi inceleyen sahayı belirlerken, o izin incelenmesinde verileri en fazla kullanılan bilim dikkate alınır. Örneğin suni belirti olarak numaraların incelenmesinde hem kimyasal hem de fiziksel incelemeler yapılmaktadır ama ağırlıklı olarak fiziksel incelemeler kullanıldığından bu incelemeler fiziksel incelemeler ana kategorisinde değerlendirilmektedir. Bir izi incelerken hangi sahada inceleneceğini belirlemede bir diğer yöntem de, o inceleme sahası için bir özel inceleme sahası geliştirilmiş olması halidir. Şayet böyle bir saha var ise, o iz üzerindeki incelemeler farklı ilimlerin metotlarından yararlanmayı gerekli kılsa da o özel sahada değerlendirilir, mesela atış artıklarını incelerken kimyasal metotlar ağırlıklı kullanılsa da bu incelemeler ateşli silah incelemeleri sahasında değerlendirilir aynı şekilde mürekkep incelemeleri de kimyasal incelemeler de değil şüpheli doküman incelemeleri sahasında ele alınır. Oysaki daha genel olarak irdelendiğinde ateşli silah incelemeleri de şüpheli doküman incelemeleri de en fazla fizik ilminin verilerini kullandığından fiziksel inceleme sahasında ele alınır.

Biz de çalışmamızda izlerin inceleme sahalarını belirlerken bu yöntemlere dikkat ettik, halen olanı değil olması gerekeni ortaya koymaya çalıştık. Bu çalışma irdelendiğinde bir çok izin incelenme sahasında ülkemizde yaşanan karmaşa, dünya da kullanıldığı şekli göz önünde bulundurularak çözüme kavuşturulmuştur. Nitekim aynı karmaşalar adli tıpın sahası ile Adli Tıp Kurumu'nun kendine çizdiği sahada da hemen dikkati çekmektedir. Tıp ilmi dışındaki bir çok konuyu (meteoroloji, doküman inceleme, balistik inceleme gibi) bu kurum yanlış olarak kendi alanında görmeye başlamıştır. Bu durumu izah ise elbette ki mümkün değildir. Anlam ve alan karmaşası kendini hemen göstermektedir. Unutmamalı ki herkes her işi yapamaz, yapar düşüncesi o kadar tehlikelidir ki her alanda eksikliklerin ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılar.

Bu alandaki karmaşaları, bilimler, otoriteler ya da kurumlar arasındaki görev karmaşası ile kurumların ya da otoritelerin alt sahaları arasındaki karmaşa olarak iki kategoride ele alabiliriz. Birinci karmaşanın çözümü için kavramların tekrar okunması yeterli olmaktadır. İkinci karmaşanın çözümünde de, saha belirleme yöntemlerine dikkat edilip dünyadaki örneklerinin incelenmesi yeterli olmaktadır. Belki de en büyük hatamız gelişmeleri doğrudan almak, uyarlamada bulunmamak olsa gerek, mesela biz kriminalistik kavramını bile Avrupa'da kullanıldığı haliyle bire bir almışız, bunu kolay bellemişiz. Bu beraberinde bu bilimin anlamını kavramamızı zayıflatıyor ve bir nevi ezberciliği de beraberinde getiriyor. Biz kriminalistik kelimesi yerine "iz bilimi"ni kullanmaya ve izin anlam ve çeşitlerini öğrenmeye başladığımız zaman bu alanda çok daha hızlı ilerlemeler kaydedeceğiz.

Tabiki iz biliminin de sınırlarını ortaya koymak çok önemlidir. Bunun ortaya konması ise iz kelimesinin ve çeşitlerinin iyi anlaşılmasında yatmaktadır. Mesela insanın anatomisi ya da hastalıkları ve bunların tedavi süreçleri iz bilimi ile hiç ilgili olmayan bire bir tıp ilminin alanını oluşturur. Oysaki iz, suça konu bir hadisede, o hadisenin çözümünde etkili olabilecek şeyler, şekil, durum, materyal ya da baskılardır. Bu sınırların aşılması hem saha karmaşasına son verecek hem de asıl sahada ilerleme sağlanmasına yardımcı olacaktır.

Hukuki açıdan dikkat edilmesi gereken önemli bir husus, izleri inceleyip anlamlandırmak durumunda olan incelemecilerin bu incelemelerdeki hukuki gayeyi ve yine bu çalışmalarının hukuken geçerli olabilmesi şartlarını bilmelerinin ve elbette ceza yargılamasında karar verme durumunda olanların bu incelemelerde varılan sonuçların güvenilirliğini ve esaslarını bilmelerinin gereğidir. Bu gayeyle çalışmamızda iz inceleme esasları, usul ve gerekleri üzerinde durulmaktadır.

Bazı incelemeleri yapmadan önce o incelemeyi isteyen makama ayrıntılı bilgi verip ek izin almak gerekli olabilmektedir. Bunlara Kimyasal inceleme ünitesi için şunları örnek gösterebiliriz; Atış artıkları incelenirken yararlanılan swaptaki artıklar inceleme sonunda tamamen çözeltiye geçtiğinden tekrar kullanılması mümkün değil, yani bunlarda atış artığı tespitini yaptıktan sonra bir daha başka inceleme yapmak mümkün olamamaktadır, başka bir bilirkişiye götürme ya da hakim veya savcı huzurunda yeniden bu bulgulara ulaşabilme şansı kaybolmakta, açıkça delil yok olmaktadır. Yangın başlatıcı olarak kullanılan petrol türevi maddeler uçucu olduğundan bu maddeler incelenme sonrasında tamamen uçmuş olurlar yine yeniden inceleme mümkün olamamakta ve yine izler yok olmaktadır. İncelemede kullanılan kimyasallar daha sonraki incelemede yanlışlıkla yangın başlatıcı gibi algılanabilip, değerlendirilebilmektedir. Yine yangın artıklarındaki gibi, patlayıcı incelemelerinde de inceleme sırasında madde (nesne) yıkanarak araştırma yapıldığı için bu artıklar inceleme sonucunda ortadan kaybolmaktadır. Şüpheli doküman inceleme ünitesi için; Resmi belge (Nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, pasaport vb.) incelerken, fotoğrafın bulunduğu bölge veya kenarının kesilebilmesi, fotoğrafın kaldırılması böylece belgenin bütünlüğünün bozulması; Numara incelemesi yapılan üniteler için, numara tetkiki yapılırken kullanılan kimyasallarla numaraların bulunduğu bölgelerin boyalarının kaldırılması, inceleme sonrasında bu bölgelerde oksitlenmelerin oluşması, kaldı ki, bazen altta yeni bir numaranın olmadığı ortay çıkması ya da sathi durumdaki bazı numaraların da tamamen ortadan kaldırılabilmesi örnek olarak gösterilebilir. Silah incelemesindeki dikkat edilmesi gereken konu; ülkemizdeki uygulamalar açısından, ruhsatlı silahların mukayeselerinin arşivlenmesi ve arşivlenmeden önce faili meçhul suç hadiselerine ait olup önceden arşivlenmiş olan istimal edilmiş silah mühimmatı parçaları ile irtibatlandırılmasına yönelik karşılaştırmalarının yapılması ki, bu durum zaten adli emanet yerine kollukta bekletilmesi nedeniyle şüphe götüren suça ait istimal edilmiş silah mühimmatı parçalarının, şüphe olmadan faaliyete geçmemesi gereken ceza muhakemesi kurumlarının burada açıkça kural dışı bir işlemle örtülü olarak faaliyete geçirdiği, nitekim her ruhsatlı vatandaşın şüpheli addedildiği bir anlayışa götürür ki kabul edilemez. Bu durum Any m.38/4 ve AİHS m.6/2’de ifadesini bulan “suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz” prensibini ihlaldir. Çünkü bu bilgilerin saklanması arkasında bu kişilerin suç işleyip-işlemediğini ortaya çıkarmak (faili meçhul araştırması yapılması) ya da bir gün suç işleyeceği varsayımı vardır. Bu prensipte olduğu gibi, devlet ve onu temsil eden kamu görevlileri, kişiler suç işlemeden suç işlemiş veya suç işleyecek varsayımıyla hareket edemezler.

2. İZ BİLİMİ İNCELEMESİ YAPMA YETKİSİ

2.1. Genel Olarak; İz bilimi incelemelerini yapan kurumlar ve kişiler vardır. Bu bilimin konularından herhangi birinde yeterli görülenler hakim ya da soruşturma safhasında savcının uygun göreceği kişi ya da kurumlar bu incelemeleri yapacaklardır. Hatta CMK’nda açıkça gösterilen kurum ya da kişiler de vardır. Mesela para ve devlet tarafından çıkarılan tahvil ve hazine bonosu gibi değerler üzerinde işlenen sahtecilik suçlarında inceleme ancak, bunların asıllarını tedavüle çıkaran kurumlara inceletirilir (CMK m.73). Ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene de bir hekim görevlendirilir (CMK m.86), otopsi biri adli tıp, diğeri patoloji

uzmanı veya diğer dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır (CMK m.87), bilirkişi bazı usullerle belirlenenler arasından seçilebileceği gibi bu listelere girmeyenler arasından da seçilebilir (CMK m.64).

Kanunların belirli konularda görevlendirdiği resmi kişiler öncelikle atanır (CMK m.64, 3.fk). Ayrıca incelemenin yapılması için bilinmesi gerekli fen ve sanatları meslek edinenler ile incelemenin yapılması için gerekli mesleği yapmaya resmen yetkili olanlar verilen bilirkişilik görevini kabul ile yükümlüdürler (CMK m.65).

Bütün bunlar göz önünde tutulduğunda fert fert kendini geliştirmiş olan kişilerden daha ağırlıklı olarak resmi kurumların bu işleri yapması gündeme gelmektedir. Nitekim ülkemizde bazı iz incelemeleri ile görevlendirilmiş, bu işle işgal eden ve gerekli bilgi ve donanıma sahip, kendi kanun ya da kanunlarına dayalı yönetmeliklerle görevli ve yetkili kılınmış bazı kurumlar vardır. Bu kurumlar gerçekten de günümüzde iz inceleme sahasında belli noktalara gelmiş ve kendini kanıtlamış durumdadırlar. Bunların en belli başlıları Adli Tıp Kurumu, Polis ve jandarma laboratuvarlarıdır. Gerek seviyeleri, geldikleri noktalar gerekse iş yoğunlukları göz önünde bulundurulduğunda dikkatle incelenmesi gereken bu kurumlarımızı kuruluş dayanakları, tarihi gelişimleri ve faaliyet alanları ile açıklamaya çalışacağız. Burada tekrar şunu belirtmeliyiz ki, bu kurumlarımız arasında da bir görev karmaşası ve akreditasyon ve standardizasyon sorunu bulunmaktadır. Bu sorunların çözümü için önerimiz ise şudur; bu kurumlar üzerinde etkin bir denetim ve yönlendirme yetkisi ile gerekli donanım ve yetiye sahip olan, hukuk ve adli bilimler konularında kendini yetiştirilmiş insanlardan oluşan, Adli Bilimler üst kurulunun bir an önce kurulması gereklidir. Aksi halde bu kopukluklar hep sürüp gidecek ve bu işten adalet yara almaya devam edecektir.

Teknik bir bilgiyi gerektiren meselelerde bilirkişiye başvurmak zorunludur, bir kimsenin eceli ile mi, yoksa bir intihar veya cürüm neticesinde mi öldüğünü, bir kan lekesinin insan kanı mı, yoksa hayvan kanı mı olduğunu anlamak için bilim adamlarının görüşlerinin alınması zorunludur. Suçun bıraktığı izlerin, lekelerin incelenmesinin, bir suçun failini ortaya çıkarmak hususunda yardımı büyüktür. Bilimsel incelemeler bilhassa mevcut olan ve belki de kanaat vermeyen başka delilleri kontrol etmek için onları takviye için çok önemlidir. Bilim ve teknik geliştikçe yeni aletler yeni yeni vasıtalar icat edildikçe bu hizmetlerin sahası genişlemektedir; bu maksatla önemli ve büyük merkezlerde iz inceleme laboratuvarları (Laboratoires de scientifique) kurularak suçun izlerinin meydana çıkarılması ve muhafazası yolunda bilimsel usuller uygulanmaktadır¹.

2.2. Polis Ve Jandarma İz İnceleme Laboratuvarları

1938 yılında Polis Enstitüsüne bağlı olarak kurulan iz inceleme laboratuvarı bugünkü modern iz inceleme laboratuvarlarının temelini oluşturmuştur. 1967'de KPL Polis Enstitüsünden tamamen ayrılmış yine aynı yıl İstanbul'da da bir tane KPL kurulmuş, 1971'de İzmir, 1979'da Adana, 1981'de Samsun, 1983'de Diyarbakır, 1985'de Erzurum, 1998'de Bursa, 2000'de Antalya ve 2003'de de Kayseri KPL'leri kurulmuştur. Jandarma teşkilatı da 1993'de Ankara'da, 1994'de Van'da ve 1998'de Bursa'da birer KJL kurulmuştur. Asıl olan bunların tüm yurt sathına bir an önce ulaştırılması, en azından bazı iz inceleme birimlerini ihtiva eden laboratuvarların yaygınlaştırılmasıdır². Örneğin, İsrail'de mobil iz inceleme laboratuvarları kurulmuştur, bu yöntem, belli bölgelere yerleştirilmek suretiyle pratik çözüm

¹ TANER, age, s.160.

² BAYRAM, Adli Bilimler ..., s.76-77.

getirebilecek bir yöntemdir³. Dünyada bu işi ağırlıklı olarak polislerden oluşan (Almanya, BKA) laboratuvarlar yaptığı gibi sivillerden oluşan laboratuvarlar da yapmaktadır (İngiltere), ancak bu incelemelerin özerk yapıdaki laboratuvarlarca yapılmasının daha uygun olacağı görüşündeyiz.

Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlükleri halen, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun değişik 16 ncı maddesi ve 17.10.1996 tarih ve 4199 sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesi; Emniyet Teşkilatı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Ek Maddeler Eklenmesi; 190 Sayılı Kanun Hükmünde Karamamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve 09.01.1998 tarih ve 23225 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 97/10460 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına dayanılarak hazırlanmış (KPLY m.3) olan ve 23.08.2002 tarihli İçişleri Bakanı oluru ile yayınlanmış olan “EGM Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı ve Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlükleri Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği”ne göre yetkilendirilmiştir. Jandarma laboratuvarları ise, RG. Yayın Tarihi: 5 Ağustos 1998 ve Sayısı:23424 olan Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Daire Başkanlığı ve Bölge Kriminal Laboratuvar Şube Müdürlükleri Görev ve Yetkileri Yönetmeliği’ne göre yetkilendirilmiştir.

İz inceleme Laboratuvarlarında bulunan inceleme birimleri, yaptığı incelemeler ve iş yükleri⁴ kısaca şöyledir;

Silah İnceleme Ünitesi; Silah, mermi ve kovanlar üzerinde inceleme yaparak görüşlerini bildirir; Silahı tespit edilemeyen olaylara ait kovan ve mermi çekirdeklerini inceleyip tasnif tabii tutar ve bunların ele geçen ateşli silahlarla ve diğer olaylarla irtibatını araştırıp çözümlenmesine yardımcı olur, bu amaçla yapılan arşivlemeler ise yanlış olduğuna inandığımız bir uygulama olup Türkiye’de Laboratuvarların birbirleriyle bu bağlamda bağlantısı bulunmadığı gibi koordinasyonu da bulunmamaktadır mesela Bursa KPL’ndeki bir suça konu kovanın silahı Bursa’da yakalansa dahi Jandarma bölgesinde ise KJL’na gönderileceğinden tespit yapılamamaktadır yine silah başka ilde bir laboratuvarın sorumluluk bölgesinde yakalansa tespit mümkün olamamaktadır, bu durum Diyarbakır-Van ya da diğer Laboratuvarlar için de böyledir. Ayrıca çoğu zaman savcıdan geçmeden Laboratuvarlara gönderilen delillerin yıllarca (20–30 yıl) bu laboratuvarlarda beklemesi de çok sağlıksız olmaktadır; Ateşli-ateşsiz silahlar ve benzeri aletlerle, bunlara ait mühimmatların ilgili mevzuata göre, yasak niteliğe sahip silahlardan olup olmadığını belirler; Ateşli ve ateşsiz silahların antika olup olmadıklarını tespit eder; Silah kullanımı suretiyle veya benzeri şekillerde meydana gelen taksirli suçlarda kusur derecesinin tespiti yönünde mütalaada bulunur; Gerekliğinde suç mahallinde incelemede uzmanına yardımcı olur ve yön gösterir; İncelemeye tabii tutulan silahlardan elde edilen, mukayese kovan ve mermi çekirdeklerini tasnif edip arşivler (KPLY⁵.m.23, JKLY⁶ m.14b). 1995 yılında KPL Balistik inceleme birimlerine

³ KOLUSAYIN Özdemir, Bilimsel Yöntemlerle Elde Edilen Delillerin Hukuka Aykırılığı Sorunu, Hukuka Aykırı Deliller Sempozyumu, 3.Oturum, İstanbul, 1996, s.315.

⁴ Burada verilecek olan istatistikî bilgiler; 15.03.2004 günlü KPLDB’na hitaplı Antalya KPLM’ne vermiş olduğum dilekçeye cevaben gönderilen KPL Daire Başkanlığının 05.04.2004 gün ve B.05.1.EGM.0.34.77.116–4981 sayılı yazısı ekindeki bir adet disketteki ve 15.03.2004 günlü KPLDB’na hitaplı Antalya KPLM’ne vermiş olduğum dilekçeye cevaben gönderilen KPLDB’nın 30.06.2004 gün ve 201–9651 sayılı yazısı eklerinde gönderilen disketteki verilerdir. Ayrıca 2001 yılı verileri için bkz. Polis 2001, EGM APK Yayın No: 191, EGM Basımevi, Ankara, 2001, s.155.

⁵ Bu bölümde geçen KPL Yönetmelik, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun değişik 16 ncı maddesi ve 17.10.1996 tarih ve 4199 sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesi; Emniyet Teşkilatı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Ek Maddeler

52500 kovan gelmiş olup bunlardan 15430 adedini atan silah tespit edilmiştir. Ayrıca aynı dönemde gönderilen 6730 mermi çekirdeğinden 2125 adedini atan silah da tespit edilmiştir. 2000 yılında gönderilen 47230 adet kovandan 16745 adedini ve 11095 adet mermi çekirdeğinden 2604 adedini atan silah tespit edilmiştir. Bu konuda 2003 verilerine bakıldığında ise, 45340 adet kovandan 17926 adedini ve 11821 adet mermi çekirdeğinden 2749 adedini atan silahın tespit edildiği görülür.

Şüpheli Doküman İnceleme Ünitesi; El yazıları ve imzaların kaligrafik incelemesini yapar ve kişilere aidiyetleri veya sahtelikleri hususunda görüş bildirir; Suça konu el yazılı belgeleri tasnif ederek kişiler bakımından irtibatlarını belirler; Tümüyle sahte düzenlenmiş veya tahrif edilmiş belgeler üzerinde inceleme yaparak, sahteliklerini ve yöntemlerini belirler; Mühür-kaşe izi, baskı ve benzerlerinin orijinal örnekleriyle mukayesesi suretiyle orijinal olup olmadıklarını belirler. Fotokopi belgeler üzerinde inceleme yaparak makine yönünden aidiyetlerini ve montaj yapılıp-yapılmadığını belirler; Suça konu belgeleri tasnif ederek kişiler veya belgeler bakımından irtibatlarını belirler; Tümüyle sahte düzenlenmiş veya tahrifata uğratılmış belgelerin iğfal kabiliyeti hususunda mütalaada bulunur; Mekanik, elektrikli/elektronik daktilo makineleri ve bilgisayar yazıcıları yazılarını inceleyerek makinelere/yazıcılara aidiyetlerini belirler; Suça konu makine yazılarını tasnif ederek makineler bakımından irtibatlarını belirler; Sahteliğinden şüphe edilen yerli ve yabancı paraları inceler ve orijinal örnekleriyle mukayesesi sureti ile orijinal veya sahte olduklarını belirler; Sahte olan kâğıt paraların sahtelik yöntemlerini belirler; Sahte paraların tedavül kabiliyetleri hususunda görüş belirtir (KPLY m.28, JKLY m.14c). Ayrıca mürekkep incelemesini de bu ünitenin yapması gerekir. KPL belge inceleme birimlerinde 1995 yılında, 354478 adet, 2000 yılında 242514 adet ve 2003 yılında 296104 adet suça konu belge incelenerek rapor düzenlenmiştir.

Biyolojik İnceleme Ünitesi; Biyolojik izlerin ayırım ve tanımını yapar; Kan numunelerini gruplandırma ve alt gruplandırmalarını antijenik olarak yapar; Tükürük, meni ve benzeri vücut sıvılarının antijenik özelliklerini belirler; Biyolojik numunelerin enzim tiplerini belirler ve gruplamalarını yapar; Suç mahallinden elde edilen numunelere ait enzim tiplerinin kendi aralarında ve şüphelilerle olan mukayeselerini yapar; Kan, kıl, meni, tükürük gibi biyolojik numunelerin genetik özelliklerini tespit eder; Uygun biyolojik numunelerden deoksiribonükleik asit (DNA) analizleri yapar; Şüphelilerden alınan benzer biyolojik numunelerin genetik özelliklerini belirler ve suç konusu örnekleriyle mukayeselerini yaparak irtibatını araştırır (KPLY m.34, JKLY m.14f). KPL biyolojik inceleme birimlerinde 1995 yılında, 1702 adet kan numunesi, 48 adet diğer vücut sıvısı numuneleri, 275 adet kıl, 50 adet lif, 2055 adet de diğer biyolojik numuneler incelenmiştir. 2000 yılında 7581 adet numune üzerinde 52202 adet, 2003 yılında ise, 31927 numune üzerinde 298991 adet analiz yapılmıştır.

İz İnceleme Ünitesi (Şüpheli doküman ve silah inceleme bölümleri dışında kalan fiziki incelemelerin yapıldığı ünite); Fiziksel incelemelerden silah incelemesi, şüpheli doküman incelemesi dışında kalanların incelendiği ve yanlış olarak bu adla kullanılan bu bölümlerde, suça konu olan ayakkabı ve araç tekerlek izlerinin kaynaklarının tespiti ve irtibatlandırılmasına yönelik incelemeler yapar; Suça konu olan alet izlerinin kaynaklarının tespiti ile metaller

Eklenmesi; 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve 09.01.1998 tarih ve 23225 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 97/10460 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına dayanılarak hazırlanmış(KPLY m.3) olan ve 23.08.2002 tarihli İçişleri Bakanı oluru ile yayınlanmış olan "EGM Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı ve Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlükleri Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği"dir.

⁶ Bu bölümde geçen JKLY; RG. Yayın T:5 Ağustos 1998 ve sayısı:23424 olan Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Daire Başkanlığı ve Bölge Kriminal Laboratuvar Şube Müdürlükleri Görev ve Yetkileri Yönetmeliğidir.

üzerine basılı mühürlerin orijinal olup olmadığına yönelik incelemeler yapar; Özellikle silah ve araçlar üzerinde bulunan tanımlayıcı seri numaralarının⁷ orijinal olup olmadığı yönünde incelemeler yapar. Metal, cam, plastik, ahşap ve benzeri nesnelerin kırılması ve parçalanması neticesinde ortaya çıkan parça delillerini fiziki olarak inceler; Karakteristik izleri taşımaya müsait yüzeyler üzerinde ateşsiz silahlar ile meydana getirilmiş olan fiziki değişiklikleri inceleyerek teşhis, tespit ve belirli nesnelere ile irtibatlandırılmalarına yönelik çalışmalar yapar (KPLY m.39 JKLY m.14b). KPL iz inceleme birimlerinde, 2000 yılında 16 adet alet izi, 1 adet oto lastik izi, 9 adet ayakkabı izi, 3 adet cam parçası, 727 adet silah numarası incelemesi ve 57 adet de diğer tetkikler yapılmış ayrıca 36 adet oto motor numarasının ve 96 adet oto şasi numarasının sonradan vurma oldukları belirlenmiştir. 2003 yılında ise, 90 alet izi, 38 oto lastik izi, 116 ayakkabı izi, 44 cam parçası, 1546 adet silah numarası incelemesi ve 795 diğer tetkikler yapılmış, ayrıca, 122 oto motor numarası ile 264 oto şasi numarasının sonradan vurma oldukları tespit edilmiştir. Rakamlardaki yıllara göre artmalar, iz incelemeler biriminin yeni kurulmasından kaynaklandığı gibi maddi delil incelemelerindeki büyük uyanışı da göstermektedir.

Kimyasal İnceleme Ünitesi; Her türlü uyuşturucu ve suiistimal edilen maddelerin nitel ve nicel analizini yapar ve gerekirse diğer olaylarla irtibatını araştırır (KPLY m.44 JKLY m.14e1); Patlayıcı maddelerin nitel ve nicel analizlerini yapar (KPLY m.45 JKLY m.14e2); Swapları analiz ederek, bu swaplarda atış artığı olup olmadığını belirler; Atış artıklarının dağılımını inceleyerek atış mesafesini tayin eder; Yangın artıklarını analiz ederek kullanılmış olan yangın hızlandırıcısı maddeyi belirler (KPLY m.46 JKLY m.14e3); Orijinal toksik maddelerin nitelik ve niceliklerini belirler; Kanda alkol analizi ile idrar ve kanda uyuşturucu madde analizi yapar (KPLY m.47); Lif, mürekkep, boya, metal, cam, yapışkan, polimer vb. bilinmeyen nitelikteki maddeleri inceler (KPLY m.48). Türkiye’de durum böyle ise de aslında mürekkep incelemelerinin dünyadaki kabul gördüğü haliyle şüpheli doküman incelemeleri ünitesinde yapılması gerekir. KPL’nda, 1995 yılında; 75 afyon, 4750 esrar, 7827 eroin, 1459 morfin, 249 kokain ve 676 diğer uyuşturucu madde analizi ile 284 dinamit, 207 TNT⁸, 1957 adet de diğer patlayıcı tetkiki yapılmıştır. 2000 yılında; 450 afyon, 3791 eroin, 50 morfin, 8644 esrar, 204 kokain ve 1263 diğer uyuşturucu madde analizi ile 333 dinamit, 219 TNT, 1022 molotof kokteyli, 1 plastik patlayıcı ve 2143 diğer patlayıcı tetkiki yapılmıştır. Aynı bölümlerde 2003 yılında ise; 1609 afyon, 2447 eroin, 252 morfin, 11046 esrar, 364 kokain ve 5429 diğer uyuşturucu madde analizi ile 3608 molotof kokteyli, 64 dinamit, 200 TNT, 439 plastik patlayıcı ve 2159 diğer patlayıcı tetkiki yapılmıştır. Bütün bu çalışmaların yanında 2000 yılında 12865 el swabı, 1337 atış mesafesi ve 1162 adet de diğer kimyasal incelemeler ve 2003 yılında da, 33604 el sıwabı, 4362 adet atış mesafesi ve 2006 adet de diğer kimyasal incelemeler yapılarak rapor düzenlenmiştir.

Ses-Görüntü ve Data İnceleme Ünitesi; Teyp, video ve benzeri ortamlara kaydedilmiş ses ve görüntülerin orijinallikini araştırır, fiziki hasar olup olmadığını belirler, varsa montajı tespit eder; Teyp, video ve benzeri ortamlara kaydedilmiş konuşmaları anlaşılır hale getirir, konuşmacı seslerini belirginleştirir; Teyp, video ve benzeri ortamlara kaydedilmiş konuşmaların içeriklerini belirleyerek, metin haline dönüştürür; Teyp, video ve benzeri ortamlara kaydedilmiş insan seslerinin işitsel ve spektrografik analizini yaparak, kişilere aidiyetini tespit eder; Videokasetleri, kompakt disk ve benzeri medyalar içerisindeki görüntülerin orijinallikini araştırır, montaj, rötuş veya benzeri usullerle değişiklik yapıp

⁷ Silahın seri numarası: Her bir silahı tanımlayan numaradır. Bkz. BALDERSON Robert H, Gunmarks, House of Colectibles Publishing, 3. Edition, Nemyork City, USA, 1996, 3.

⁸ GANDER Terry J.- CUTSHAW Charles Q, Ammunition Handbook, Jane’s Publishing, 10. Edition, Virginia, USA, 2001, s.5.

yapılmadığını belirler, elverişsiz görüntüleri iyileştirir, diğer görüntü, fotoğraf veya kişilerle karşılaştırılması suretiyle aidiyetlerini tespit eder; Bilişim teknolojileri alanında işlenen suçların delillerini inceler; Veri depolama medyalarının içerdiği suç delillerini gizli dosyaları, silinmiş dosyaları, şifreleri, korumalı dosyaları araştırır; Veri depolamada kullanılan medyaların bırakabileceği fiziki izleri inceler; Bilişim sistemlerinde güvenlik yapılarını inceleyip, bu sistemler içerisinde oluşabilecek açıkları tespit edip bu açıkların istismarı esnasında bırakılabilecek delilleri inceler; Fotoğraflar üzerinde inceleme yaparak fotomontaj, rötuş veya benzeri usullerle değişiklik yapıp yapılmadığını belirler, diğer fotoğraf veya kişilerle karşılaştırılması suretiyle aidiyetlerini tespit eder (KPLY m.50). Bu bölümlerde 2000 yılında; 12 adet teyp kaseti, 8 adet mikro kaset, 5 videokaseti, 57 adet de diğerleri olmak üzere toplam 82 eşya üzerinde incelemelerde bulunulmuş bu incelemelerde; 1 konuşmacı tanıma ve tanımlama, 1 kayıt iyileştirme, 6 kaset çözümü, 1 görüntü karşılaştırma ve teşhisi yapılmıştır. 2003 yılında da; 33 adet teyp kaseti, 17 adet mikro kaset, 28 adet videokaseti, 365 adet de diğerleri olmak üzere toplam 443 eşya üzerinde incelemelerde bulunulmuş bu incelemelerde; 18 konuşmacı tanıma ve tanımlama, 2 kayıt iyileştirme, 34 kaset çözümü, 13 görüntü karşılaştırma ve teşhisi, 2 görüntü fotoğraflama ve 19 adet diğer incelemeler yapılmıştır.

Burada, iz inceleme laboratuvarlarının savcı ile ilişkilerine de değinmek gerekirse; Üniversitelerimizin Adli Tıp Enstitüleri ve Anabilim dalları, Adli Tıp Kurumu Laboratuvarları ve yargıya hizmet eden diğer resmi ya da özel kuruluşlarla birlikte Polis iz inceleme laboratuvarları da bilimsel delillere dayalı bilirkişi raporları vermektedirler⁹. Cumhuriyet başsavcısı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığında bulunan laboratuvar personeline adli görevler konusunda emir verebilir¹⁰ ve verebilmelidir çünkü bu adli kollukla ilgili bir durumdur¹¹. Elbette ki bu durum kurumların idari yapısına müdahale tarzında olmamalıdır.

Silah incelemelerindeki en belirgin sorun polis ve jandarma laboratuvarları arasındaki kopukluğun getirdiği telafisi imkânsız gibi görünen tehlike ve çözüm önerimiz de bir an önce polis ve jandarma iz inceleme laboratuvarlarında çalışan üst düzey ve gerekli yetkiyle donatılmış iz bilimcilerin bir araya gelerek gereği gibi tedbirler almasıdır. Mesela, Van'daki her suç hadisesine ait izler ve Van'la ilgili faili meçhullere ait izler Van jandarma iz inceleme laboratuvarında toplanmalıdır. Atış artıklarının tespit ve değerlendirilmesi incelemelerinin de silah inceleme ünitelerine bırakılmasının gereği çok açıktır. Kimyasal incelemelerde de mürekkep incelemesinin bir an önce şüpheli doküman inceleme ünitelerine bırakılması gerekmektedir. Yine tüm inceleme ünitelerinin boyunu aşacak olan ve diğer adli bilimlerin konularındaki, adli dış hekimliği, adli meteoroloji, adli jeoloji, adli palionoloji vb. incelemelere de girilmemeli ve konu uzmanlarına terk edilmelidir. Aynı şekilde biraz göreceğimiz gibi Adli Tıp Kurumu'nun da bir an önce gerçek sahasına, tıbbi incelemelere dönüşü sağlanmalı ve fiziksel incelemelerden özellikle meteoroloji, şüpheli doküman inceleme ve silah inceleme vb. alanlardan ayrılarak kendi işini yapması sağlanmalıdır.

⁹ ATASOY, ags, s.305.

¹⁰ FENDOĞLU, ags, s.221.

¹¹ FENDOĞLU, ags, s.224.

2.3. Adli Tıp Kurumu; Adli Tıp, tıp bilimindeki genel prensip ve gelişmeleri adli olayların çözümü için kullanan bilim dalıdır¹². Adli Tıp Teşkilatı 1879 yılında İstanbul Polis Müdürlüğü'ne bağlı olarak Zabıta Tababeti Adliye Şubesi ismi ile kurulmuştur¹³ ve başına Adli Tıp Hocası Ali Rüştü Paşa getirilmiştir¹⁴. 1953 yılında 6119 sayılı kanun kabul edilerek bu kurumda fizik şubesi açılmıştır¹⁵. Bu şubede, balistik, grafoloji, klimatoloji bölümleri bulunmaktadır¹⁶.

Adli Tıp Kurumu'nun elindeki teknik cihazlar günümüzde yetersiz durumdadır. Adli Tıp Kurumunda uzman olarak görev yapan birçok eleman, bunu ikinci görev olarak yapmaktadır. İhtisas kurullarında hizmet veren birçok öğretim üyesi, aslında üniversitelerde görev yapmakta olup Adli Tıp Kurumunda ikinci iş olarak çalışmaktadır¹⁷.

Adli tabiplik görevini yapan pratisyen hekimlerinin çoğunun ne yazık ki adli tıp konusundaki bilgisi yetersizdir. Bunlar adli olaylara gitmeyi kabul etmemeleri halinde cezalarla karşı karşıya kalacaklar, gittiklerinde ise trajik sonuçlara varan yanlış raporlar yazabileceklerdir¹⁸. Uzmanlık eğitiminde de, mezuniyet öncesi eğitimde olduğu gibi bir standart bulunmamaktadır ancak Adli Tıp Ana Bilim Dalları dışında Adli Tıp Kurumu Başkanlığınca da uzmanlık eğitimi verilmektedir¹⁹. Ülkemizde yürütülen adli tıp hizmetleri konusunda genel kabul görmüş uygulamalar dışında herhangi bir şekilde düzenlenmiş bir standart yoktur²⁰.

Adli Tıp Kurumu, halen 14.4.1982 tarih ve 2659 sayılı (R. Gazete Yayım Tarihi: 20/4/1982 ve sayısı: 17670) Adli Tıp Kurumu Kanunu²¹ çerçevesinde görev yapmaktadır.

Adli Tıp Kurumu, adalet işlerinde bilirkişilik görevi yapmak, adli tıp uzmanlığı ve yan dal uzmanlığı programları ile görev alanına giren konularda diğer adli bilim alanlarında sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek ve bunlara ilişkin eğitim programları uygulamak üzere Adalet Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Adalet Bakanlığınca kuruma bağlı olarak Adli Tıp Kurumu grup başkanlıkları veya şube müdürlükleri kurulabilir. Adli Tıp Kurumu grup başkanlıkları bünyesinde bir veya daha çok adli tıp ihtisas dairesi bulunur (ATKK m.1).

Adli Tıp Kurumunun görevleri şunlardır (ATKK m.2); Mahkemeler ile hâkimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen adli tıpla ilgili konularda bilimsel ve teknik görüş bildirmek, Adli tıp uzmanlığı ve yan dal uzmanlığı eğitimini Tıpta Uzmanlık Tüzüğü çerçevesinde vermek, Adli tıp ve adli bilim alanlarında çalışmalarını yürütmek üzere seminer, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek, bunlara ilişkin eğitim programları uygulamak ve ilgili kurum, kuruluş ve kurulların hazırlayacakları adli tıpla ilgili eğitim programlarının yapılmasına ve yürütülmesine yardımcı olmak, Adli tıp hizmetlerinin görülmesi sırasında yapılması zorunlu sağlık hizmetlerini vermek.

¹² HANCI, ...Analiz Raporu, s.50.

¹³ BAYRAM, Adli Bilimler ..., s.77.

¹⁴ POLAT Oğuz, Uygulamada Adli Tıp İle İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul, 2001, s.1.

¹⁵ POLAT, Uygulamada Adli Tıp ..., s.1.

¹⁶ POLAT, Uygulamada Adli Tıp ..., s.6.

¹⁷ POLAT, Uygulamada Adli Tıp ..., s.1.

¹⁸ HANCI, ...Analiz Raporu, s.49.

¹⁹ HANCI, ...Analiz Raporu, s.52.

²⁰ HANCI, ...Analiz Raporu, s.53.

²¹ DEMİRBAŞ Timur-ÖZBEK Veli Özer- EKER Behriye, Ceza Kanunları, Barış Y, İzmir, 1999, s.625 vd.

Kurumun İhtisas Dairelerinden,

Morg İhtisas Dairesi, mahkemeler ve savcılıklar tarafından gönderilen cesetler ve ceset kısımları ile canlılara ait doku ve biyolojik materyal üzerinde her türlü incelemeleri yapar (ATKK m.17).

Gözlem İhtisas Dairesi, mahkemeler ve hâkimlerce gözleme tabi tutulmasına karar verilenleri gözleme tabi tutar (ATKK m.18).

Kimya İhtisas Dairesi, mahkemeler ile hâkimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen toksikolojik, gıdai, sınaî, narkotik, ilaç ve diğer çeşitli maddelerin analizi ile alkolometrik analizler yapar (ATKK m.19).

Biyoloji İhtisas Dairesi, mahkemeler ile hâkimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen her türlü biyolojik örnek ve biyolojik örnek taşıması muhtemel materyalin mikrobiyolojik, hematolojik, serolojik ve genetik yönden incelemelerini yapar (ATKK m.20).

Fizik İhtisas Dairesi, mahkemeler ile hâkimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen silah, mermi, yazı (grafolojik – daktiloskopik), fotoğraf, resim, imza, imza niteliğini taşıyan parmak izleri ile radyolojik, radyoizotop, klimatolojik, diğer fiziksel materyal ve olaylarla ilgili olarak incelemeler yapar (ATKK m.21).

Trafik İhtisas Dairesi mahkemeler ile hâkimlikler ve savcılıklarca gönderilen trafik olayları ile ilgili konularda gerekli muayene ve incelemeler yapar (ATKK m.22).

Bu kanunda hukuki açıdan tam bir karmaşaya yol açan konu, bilirkişi davet edilmesine ve dinlenmesine karar verilebileceği meselesidir. Adli Tıp Genel Kurulu ve adli tıp ihtisas kurulları ile adli tıp ihtisas daireleri, inceledikleri konularla ilgili olarak Adli Tıp Kurumunda bulunmayan tıp ve diğer uzmanlık dallarında Adli Tıp Kurumu dışından uzmanların bilirkişi olarak davet edilmesine karar verebilirler. Uzman kişiler oy hakları olmamakla beraber görüşlerini bir raporla Adli Tıp Genel Kurulu, adli tıp ihtisas kurulu veya adli tıp ihtisas dairesi başkanlığına bildirirler. Bilirkişilere yönetmelikteki esaslara göre Adli Tıp Genel Kurulu, adli tıp ihtisas kurulu ve adli tıp ihtisas dairesi başkanlığınca yaptıkları çalışmaya uygun ücret takdir olunur (ATKK m.24). Bu durum hakim ya da savcının bilirkişi yetkisini kullanma anlamına gelir ki kabul edilemez.

Yine iz inceleme laboratuvarları bölümünde de değindiğimiz gibi, Adli Tıp Kurumu'nun bir an önce gerçek sahasına, tıbbi incelemelere dönüşü sağlanarak fiziksel incelemelerden özellikle meteoroloji, şüpheli doküman inceleme ve silah inceleme vb. alanlardan ayrılarak kendi işini yapması sağlanmalıdır.

3. FİZİKSEL İNCELEMELER

3.1. SİLAH İNCELEME ÜNİTESİ (BALİSTİK)

3.1.1. Genel Olarak; Balistik, Fransızcadaki balistique sözcüğünden gelmekte olup, silahtan²² atılan bir cismin, silah içindeki, atmosferdeki ve hedefteki hareketi ve etkisini inceleyen multidisipliner bir disiplindir²³ ve silah bilgisi olarak da görülmektedir²⁴. Silah incelemesi, silahın tanımlanmasını, özellikle bir merminin bilinen bir silahtan ateşlenmiş olup olmadığını belirlemek amacıyla kovan, kartuş, mermiler ve diğer mermi parçaları üzerindeki izlerin karşılaştırılmasını yapar²⁵. Silah ve mermilerin incelenmesi sayesinde, bir mermi çekirdeğinin hangi silahtan atılmış olduğu anlaşılabilir ve bu sayede suçta kullanılan silah bulunarak soruşturmanın doğru yönlendirilmesi sağlanabilmektedir²⁶.

Balistik, mermilerin²⁷ itme kuvvetini, uçuşunu ve çarpma etkisini inceleyen bilim dalıdır. Bu bağlamda üç bölüme ayrılır, merminin namludaki hareketini inceleyen iç balistik, mermi çekirdeklerinin namlu ile hedef arasındaki hareketlerini inceleyen dış balistik, mermi çekirdeğinin hedef üzerindeki çarpma etkisini inceleyen nüfuzi (etki) balistik²⁸.

Genel kriterler ve yaygın kullanılan haliyle değerlendirildiğinde ateşli silahı tanımlamak gerekirse; patlayıcı madde, gaz ya da hava tazyiki veya başka bir itici güç vasıtasıyla gülle, mermi veya füze veya zararlı gaz veya bir başka cisim atabilen bir silah olarak tasarlanan ya da bu amaca uygun hale sonradan getirilen aletlerdir ki, bu aletler şu özelliklere sahip olmamalıdır; kullanmaya elverişli bulunmama, bulunduğu gücü sebebiyle bulunduğu ülkede kontrole tabi olmama, alarm, sinyal verme, hayat kurtarma veya sadece belli teknik ve endüstriyel amaçlarla kullanılmama ve antika olması nedeniyle ülkesinde kontrole tabi

²² Silah, 6136 sayılı yasanın 2. maddesinin b bendinde tanımını, uzaktan veya yakından canlıları öldürebilen, yaralayan etkisiz bırakan, canlı organizmaları hasta eden cansızları parçalayan veya yok eden araç ve aletler şeklinde bulmuştur. Aynı maddenin e bendinde ise ateşli silahlar, mermi çekirdeği veya saçma tabir edilen özel şekil ve nitelikteki maddeleri, barut gazı veya bu neviden patlayıcı ve itici güç ile uzak mesafelere kadar atabilen silahlar olarak tanımlanmaktadır. Aynı silah tanım için bkz. Silah Bilgisi ve Atış, EGM Eğitim Daire Başkanlığı Y. No:7, 2000, s.8 ve 1991 tarihli Ateşli Silahlar Ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkındaki Yönetmelik'in 2. maddesinin b bendine ve benzer ateşli silah tanımını için bkz. MILLER David, The Illustrated Book of Guns, Salamander Publishing, London, UK, 2002, s.298. Ateşli silahlar ağır ateşli silahlar ve hafif (kısa (tabanca) ve uzun (tüfek) namlulular) ateşli silahlar olarak ikiye sınıflandırılmaktadır. Polis Okulları Ders Kitapları II, EGM Basımevi, Ankara, 1997, s.686'da ateşli silah; mermi çekirdeğini barut gazı basıncı ile uzak mesafelere atabilen aletler olarak tanımlanmıştır.

²³ ÇEBİ İsmail, Ateşli Silahla İşlenmiş Olaylarda Atış Orijini Tespiti, İpucu D, Yıl. 2, Sayı. 2, Ankara, 2004, s.19.

²⁴ TOSUN, Türk Suç Muhakemesi ..., s.17.

²⁵ FOREST-GAENSSEN-LEE, age, s.5

²⁶ TOSUN, Suç Muhakemesi ..., s.213-214.

²⁷ Mermi; balistik incelemelerde çok önemli ve kavram karmaşasına neden olan terimlerden olup, fişek demektir, yani silahla atılan nüve gibi maddeleri, bu maddenin atılmasına yarayan barutu, patlamayı temin eden kapsül ve bunların muhafazası durumundaki kovana da ihtiva eden bir bütündür. Nitekim atılan unsur (nüve), tabanca ve yivli tüfeklerden atılmışsa mermi çekirdeği, av tüfeğinden atılmışsa saçma, şevrotin gibi isimler alırken bunların muhafazası durumundaki kovan (kartridge), tabanca ve yivli tüfeklerde kovan adını alırken av tüfekleriyle istimal edilmiş bir fişek için kartuş adını almaktadır. Yivli silahlardan atılmış fişeklere ait mermi çekirdekleri üzerinde teşhise elverişli karakteristik izler bulunurken saçma, şevrotin ya da nüvelerde bu tür izler bulunmaz (Bu konuda bkz. KPL Adli Servisler El Kitabı, Editör YÜKSEL Cem, KPL Y, Ankara, 2001, s.21.). Kovan ve kartuşlar üzerinde de atıldıkları silahın teşhisine yarayan karakteristik izler bulunur.

²⁸ KAYGISIZ, Adli Bilimler..., s.144.

tutulmama²⁹. Silah genel olarak, saldırı ve savunma maksadıyla kullanılan şeylerdir (düzenek, aygıt ya da araçlar)³⁰.

Silahları ateşli, ateşsiz (delici, kesici, ezici ve bereleyici), kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlar olarak sınıflara ayırabiliriz³¹. Ateşli silahları da uzun ve kısa namlulu olarak ikiye ayırabiliriz. Genel olarak tabancalar kısa, tüfekler ise, uzun namlulu olarak değerlendirilirler³². Ateşli silahlar iz taşıyıcısı ve özellikle de iz yaratıcısı³³ olarak ceza muhakemesi açısından çok önemlidir³⁴, nitekim balistik unsurlar özellikle silahlar, bıçaklar ve fişekler hakkında bilirkişi raporu olmadan verilen kararlar Yargıtay'ca bozulmaktadır³⁵.

Silahtan atılan nesne, kütesine ve hızına bağlı olarak bir kinetik enerji kazanır. Bu kinetik enerji nesnenin ağırlığı ve hızının karesiyle doğru orantılıdır, kinetik enerji ağırlığının arttığı kat kadar artarken, hızının arttığı katın karesi kadar artmaktadır³⁶.

Silahın ateş etmesi; Ateşli silah mermisinin kapsülünde bulunan ve ilk ateşlemeyi yapan Fulminate de Mercure maddesidir, ayrıca kapsülde Antimon sülfür, Baryum nitrat, Kurşuntiosiyanat ve Tetrasen de bulunur. Ateşli silahın iğnesinin kapsüle çarpması neticesinde bu madde alev alarak barutu tutuşturur. Barutun tutuşması ile de barut hacminin 900-1000 misli kadar yanma gazları oluşur. Ancak mermi çekirdeğinin dönme momenti almasına karşılık barut parçacıkları bu türlü bir güç kazanmamış olduklarından, kütleleriyle doğru orantılı olarak hızları sifıra erişinceye kadar belli bir mesafe kat ederler. Bu mesafe barutun cinsine bağlı olduğu gibi atış yapılan silahın namlu uzunluğuna da bağlıdır. Hadisede kullanılan silahın namlu uzunluğu kısa, mermi kovani içindeki barutun dumansız barut olması halinde barut parçacıklarının ulaşabileceği en uzak mesafenin 35-40 cm olabileceği kullanılan barutun dumanlı barut (kara barut) olması halinde ise bu mesafenin 75-100 cm kadar uzadığı tespit edilmiştir³⁷.

Genel olarak silah incelemelerinde, silahların nitelikleri, varsa arızaları, yasal durumları, işgal kabiliyetleri, emniyet durumları, ateşli silahlarla meydana gelen olaylarda ateşli silahlara ait mühimmat ya da mühimmat parçalarının birbirleriyle, başka olaylarla ve silahlarla iribatı, ateşli silahlarla yapılan atışlar sonrasında oluşan atış artıkları ve atış mesafesi bilimsel olarak sistematik bir şekilde incelenir³⁸. Halen ülkemizdeki uygulamada atış artıkları ve atış mesafesi kimyasal inceleme ünitelerinde yapılmakta ise de, spesifik olarak silahları konu alan silah incelemelerinde silahın istimal edilmiş mühimmat parçalarından bir kısmının incelenmesi diğer kısmının ise başka bir ünite de incelenmesi savunulamaz. Bu nedenle biz ideal olanı, ateşli silahla istimal edilmiş parçaların dağılımları ve mesafelerini de silah incelemesi ünitesinin

²⁹ ABLUM Bahattin-HEPER Vahit Rüştu- GÖKÇEER Fikri, Açıklamalı Ateşli Silahlar Mevzuatı, Türk İdareciler Derneği Y, Ankara, 1983, s.2-3.

³⁰ ÖZER Fehmi-EKŞİ Taner, Silah Bilgisi ve Atış, Polis Akademisi Bşk.'lığı Y, Ankara, 2001, s.3.

³¹ ÖZDEMİR Adnan, YAVUZ Mehmet, CANDEMİR Ersin, GÖKTEPE Ferhat, Silah & Atış, Başkent Klişe Matbaacılık, Ankara, 1999, s.37 - YÜKSEL Cem, KPL Adli Servisler El Kitabı, , KPL Y, Ankara, 2001, s.11.

³² Nitekim 21.03.1991 tarih ve 20888 numaralı (1.6.1991 R.G.) Ateşli silahlar ile diğer aletler hakkında yönetmelik'in tanımlar adlı 2. maddesinin f bendinde tabanca, tam otomatik olmamak şartıyla namlu uzunluğu fişek yatağı hariç 30 cm.yi ve tüm uzunluğu 50 cm.yi geçmeyen ateşli silahlar olarak tanımlanmaktadır.

³³ ŞAFAK, Polis Teknolojisi ..., s.300.

³⁴ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.443.

³⁵ 8.CD. 10.04.1996 4699/5171.

³⁶ ÇEBİ, agm, s.19-20.

³⁷ GÖK Şemsi-SEÇKİN Fikret-KOLUSAYIN Özdemir, Ateşli Silah Mermi Yaralarında Elbiseden Atış Mesafesinin Tayini, Adalet D, Yıl.72, Sayı.2, 1981, s.190-191.

³⁸ YÜKSEL, age, s.11-12.

yapması gerektiğini savunuyoruz. Atış mesafesi ve artıklarının değerlendirilmesinde kimya ilminin verilerinden yararlanılmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki, bazı üniteler bir çok ilmin verilerinden yararlanır, numara incelemesi yaparken de bir takım kimyasal metotlar uygulanıyor ama bu incelemeleri de kimya yapmıyor, nitekim bir fiziksel inceleme gibi değerlendiriyoruz.

3.1.2. Ateşli Silah Mühimmatlarında Silaha Ait İzlerin Oluşumu ve İncelenmesi³⁹; 1- Fişegin şarjöre takılması ve çıkarılması halinde şarjör yanaklarının izi kovan üzerine sathi olarak çıkar.

2- Şarjör yuvasına takıldığında şarjörün en üstünde bulunan fişek mekanizma başının alt kısmına gerdel yayının baskısıyla temas eder, sürgünün geri ve ileri hareketi izlerin oluşmasına neden olur.

3- Sürgü geri çekilip bırakıldığında mekanizma başı, şarjörde üstte bulunan fişegi kovan dip tablasından rampaya doğru iterek fişek yatağına yerleşmesini sağlar. Fişek, fişek yatağına yerleştiğinde tırnak kovanın dip tablasına takılır ve mekanizma başı fişek yatağında bulunan kovan dip tablasının arkasında bulunur. Bu durumda fişek patlatılmaz ve sürgü geri çekilerek dışarıya atılırsa, fişek üzerinde tırnak sathi izi oluşur.

4- Ateşleme iğnesinin fişegin dip tablasında bulunan kapsüle darbe yapması ile patlayan fişegin kapsülünde ateşleme iğnesi izi oluşur.

5- Patlatılan fişegin içerisinde bulunan barutun yanmasıyla oluşan basınç, kovayı genişleterek fişek yatağının izlerinin kovan boğazına ve gövdesine çıkmasına neden olur.

6- Patlamadan sonra barut gazı basıncıyla ya da elle geriye gelen sürgünün üzerindeki tırnak vasıtasıyla istimal edilmiş ya da edilmemiş mühimmat ta geriye doğru gelir, çerçevedeki tırnağın hizasına gelince dip tablası bu çıkarıcıya vurur ve bu nesne kovan atma boşluğundan dışarı atılır. İşte bu durumlarda bu nesnelere üzerinde çıkarıcı izleri oluşur.

7- Namlu içerisinde ilerleyen çekirdeğin namlu içerisinde bulunan yiv⁴⁰ ve setlere temas etmesi, kovandan ayrılan çekirdeğin namlu içinde bulunan yiv-setlerin etkisiyle yiv-setlerin dönüş yönüne dönmesi⁴¹ ve çekirdek çapının namlu çapından⁴² daha büyük olması nedeniyle çekirdek üzerinde namludaki setlerin oluşturduğu ama bakıldığında yiv izi izlenimi veren ve rayyür⁴³ adı verilen izler meydana gelir. Mermi çekirdeğinin teşhisinde üzerindeki bu yiv gibi görünen namludaki setlerin bıraktığı izler çok önemlidir⁴⁴.

³⁹ ŞENOCAK, age, s.71.

⁴⁰ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.443

⁴¹ ŞENOCAK, age, s.73.

⁴² Namlunun çapı, namlu içerisindeki karşılıklı iki set arasındaki mesafedir. Silahın istimal edeceği fişegin çapı ise gömleksiz mermi çekirdeklerinde namlunun çapından 0.01 mm ve gömlekleli mermi çekirdeklerinde namlunun çapından 0.025 mm. daha büyüktür. Bkz. ÖZPINAR Bilal, Tabanca ve Atış Kültürü, 4.B, ISBN 975-96372-0-0, Hazırlık ve Baskı: Öncü Reklamcılık, Ankara, 1999, s.36. Burada bazı anglo-sakson ülkelerinde "caliber" olarak belirtilen çap ölçüsünün Türkçede kullandığımız çapa dönüştürülürken Çap (mm. 9 = çap (cal. 9 x 0.254 formülünü kullanmamız gerektiğini de belirtelim. Bkz. Silah Bilgisi ve Atış, EGM Eğitim Daire Başkanlığı Y. No:7, Ankara, 2000, s.10.

⁴³ Silah Bilgisi ve Atış, EGM Eğitim Daire Başkanlığı Y. No:7, Ankara, 2000, s.10.

⁴⁴ GÖÇER Serdar, Türk Ceza Uygulamasında Silah ve Adli Tıp Bakımından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001, s.155.

Kazınma, çentikler, kopma ve aşınmaların sebep olduğu yapısal değişiklikler ve düzensizlikler iz bilimcinin bir kurşunla bir silah, bir kazınma ya da aşınma iziyle belli bir alet ya da bir teker izi ile bilinen bir otomobil arasında ilişki kurmasına izin verir. Namlu imalatı oyma olarak bilinen bir adımı, iç yüzeyine helezonik oluklu yapılarla baskıyı gerektirir. Orijinal namlu iç yüzeyi set olarak adlandırılan oyuklar arasında yer alır, uzanır. Yalnızca iki oyulmuş namlu değil, aynı zamanda birbiri ardınca imal edilen iki tabanca dahi tanımlanabilir kendine has izlere sahiptir. Bu kendine haslıklar namlunun bireysel karakteristiğini meydana getirir. İçinden geçen bir kurşuna kendine has izleri bırakan bir silah namlusunun iç yüzeyidir. Yiv ve setlerin sayısı ve dönme yönleri, bir incelemenin ilk aşaması sırasında açık olan karşılaştırma noktalarıdır. Bu sınıf karakteristiklerdeki herhangi bir farklılık iki kurşunun aynı namludan geçmiş olması ihtimalini ortadan kaldırmada hemen yardımcı olur⁴⁵.

İstimal edilmiş fişeğe ait olup teşhise elverişli izler bulundurması söz konusu olan unsurların silaha aidiyeti yönünde uzman incelemesi gerekmektedir, kişinin itirafı ya da tanık beyanlarına dayanılarak⁴⁶ hüküm kurulması Yargıtay'da bozma sebebi olmaktadır⁴⁷, nitekim silah inceleme uzmanınca varılan netice tespit şeklinde ise, kesin olup yakalatıcı niteliktedir⁴⁸.

Karşılaştırma mikroskobu, ateşli silah incelemecisine yardımcı olan çok önemli ve tek alettir. İki kurşun dikkatlice incelenir ve aynı zamanda görüntünün aynı sahaları ile karşılaştırılır. Yalnızca mukayese ve delil olan kurşunların yiv ve set genişliklerinin aynı olması değil aynı zamanda her birinin kendine has olan uzunluk özelliklerinin de uygun olması gerekir. Bununla birlikte ateşleme iğnesi, mekanizma başı, tırnak, çıkarıcı ve mekanizma da, fişek kovanlarının bireyselliği için, yüksek düzeyde ayırt edici nitelik sunar. Bilgisayarlı görüntüleme teknolojisi, kurşun ve kovan yüzeylerinin karakteristiklerini, otomatik parmak izi arşivlemeye benzer bir usulle depolamayı mümkün hale getirir. Elbette final (son) karşılaştırmasında esas kararı vermek için gerekli olan mikroskobik metotlarla incelenmesi kararının adli incelemeci tarafından saptanacağı unutulmaması gerekir⁴⁹.

Mühimmat ya da parçalarında izlerin oluşması mantığı da, metallerin birbirleriyle temas etmeleri durumunda kendi özelliklerinden bir kısmını karşı metale bırakmalarındadır. Silah ve kullanılmış mühimmat parçaları üzerinde hatta bazen kullanılmadan da mühimmatlar üzerinde suçu aydınlatacak, kimliklendirmeye olanak tanıyacak izler oluşmaktadır⁵⁰. Kullanılmamış ya da kullanılmış mühimmat parçaları üzerindeki izler, sonuç olarak bir alet izi gibidirler, metal sürtünmesi sonunda oluşmuşlardır. Bu tür izleri ihtiva ettiğinden şüphelenilen olgularda, parçaların birbirlerine temas etmeden gönderilmeleri elbette daha sağlıklı olacaksa da bunlar üzerindeki izler metal olmayan diğer nesnelere değmesi ile değişmeyecektir.

3.1.3. Silahın Parçaları Üzerindeki Değişikliklerin Oluşması; Silahta kullanılan mermi çekirdeklerinin madde yapılarına göre, namlularda az ya da çok aşınma oluşur ve atış sayısı arttıkça set derinliği de yüzeysel hale gelir⁵¹. Zamanla iğne veya horozun uç kısmında ezilme, kısalma hatta yüzeylerinde genişleme, tırnak ve çıkarıcıda uzun vadede aşınmalar olmaktadır. Aşınan yüzeylerin şekilleri aşınmaya bağlı olarak değişeceğinden bırakacakları izler de değişik

⁴⁵ SAFERSTEİN, age, s.449.

⁴⁶ 8.CD. 30.10.1996 11738/13202. MALKOÇ-GÜLER, age, s.501.

⁴⁷ 8.CD. 12.12.1996 Gün ve 14722/16069 sayılı kararı.

⁴⁸ ŞAFAK, Polis Teknolojisi ..., s.300.

⁴⁹ SAFERSTEİN, age, s.449.

⁵⁰ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.443

⁵¹ ŞENOCAK, age, s.70.

olacaktır⁵². Açıkça görüldüğü gibi mühimmatla ya da mühimmat parçalarıyla temas eden silahın parçalarında dolayısıyla da izlerinde zamanla değişme meydana gelmektedir.

Silahın parçalarının istimal edilen fişek (mermi) parçaları üzerinde bıraktığı ve teşhise imkan veren karakteristik izlerdeki değişimin bir başka şekli de, oksitlenme (paslanma) olayıdır. Silahların parçaları buldukları ortamın nem oranıyla ve bu ortamda kaldığı süreyle doğru orantılı olarak oksitlenmeye başlar, oksitlenen parçaların şekli, yapısı ve ihtiva ettikleri diğer karakteristik iz ve ayrıntılar kısmen ya da tamamen değişir. Tamamen değişime uğradığında bu mühimmat parçalarından bir sonuca gitmek artık mümkün olamamaktadır. Dikkat edilmesi gereken incelenecek olan silahta bu durumun tespitini yapabilmektir. Kısmen uğranılan değişimlerde ise, her parçanın bırakmış olacağı izler ayrı ayrı değerlendirilmeli daha dikkatli ve titiz olunmak suretiyle geriye kalan teşhise elverişli karakteristik izler bulunmaya çalışılmalıdır ki, bu çoğu zaman mümkündür.

Sudan çıkarılan silah hemen ılık tatlı suda bir kaç dakika bekletilip daha sonra akan su altına tutulmalıdır. Bundan sonra silah kurutulmadan saf alkol veya aseton içerisinde 10 dk. kadar bekletilir ki, amaç, silahtaki su moleküllerinin buldukları yerden tamamen ayrılmasını sağlamaktır. En son olarak silah, koruyucu olan mazot veya gaz banyosuna tabi tutulmalıdır⁵³.

3.1.4. Silahın TCK ve 6136 Sayılı Yasalar Yönünden Değerlendirilmesi; Failden elde edilen bir aletin, 6136 sayılı kanun kapsamında olup-olmadığının mutlaka bir bilirkişi kararı ile tespit ettirilmesi gerekmektedir⁵⁴. Bazen yasaya gireceği düşünülen tüm parçaları yerli yerinde görülen silahlar, sırf ateşleme iğneleri 1 mm. kısa olduğu için ateşleme yapmayabilir ve çalışmaz durumda değerlendirilecek olan bu silah yasak niteliğe sahip olmaz. Av saçması atan silahların dahi aynı yasa yönünden değerlendirilmesi gerekir⁵⁵. 6136 sayılı ateşli silahlar ve bıçaklar ile diğer aletler hakkındaki kanuna göre silahın değerlendirmesini yapabilmek için; silahın niteliklerini (tüfek ve tabanca ayrımı, menşei vb.), ateşleme sistemlerindeki (iğneli, horozlu, horozlu-iğneli, horozlu-memeli⁵⁶ vb.) aksaklıkları, yasak niteliğini, emniyet durumunu (mandal, horoz, tetik, kabza, şarjör vb), vahametini belirlemek ve antika durumunu ortaya koymak gerekir.

Bu inceleme, bilen⁵⁷ bir kişi ve uygun bir Laboratuvar ya da başkaca atış yapabilecek ortam⁵⁸ gerektirmektedir. Çünkü silahın çalışıp-çalışmadığına karar vermek için deneme atışı yapmak gerekmektedir. Aynı durum fişekler için de geçerlidir⁵⁹ hatta paslı silah için dahi gereklidir⁶⁰.

⁵² ŞENOCAK, age, s.69.

⁵³ CEYLAN Tahsin, Su Ortamı İle İlgili Kriminal Değerlendirme, İpucu D, EGM Asayiş Dairesi Başkanlığı Y., Sayı.1, Ankara, 2002, s.13-14.

⁵⁴ GÖÇER, agt, s.153.

⁵⁵ YKD., Cilt:28, Sayı.6, Ankara, 2002, s.962 vd.'deki Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 26.11.2001 tarih ve E.2001/6066, K.2001/16499 sayılı kararı.

⁵⁶ SMITH W.H.B, Small Arms of the World, Galahad Publishing, 10th Edition, Newyork City, USA, 1973, s.21 vd.

⁵⁷ 8.CD. 25.12.1996 15202/16971.- 8.CD. 07.11.1996 12320/13866- 8.CD. 26.11.2001 E.2001/6066 K.2001/16499 Yargıtay Kararlar Dergisi, Cilt.28, Sayı.6, Ankara, 2002.

⁵⁸ 8.CD. 28.11.1996 13791/15273.

⁵⁹ 8.CD. 10.12.1996 11438/15877. – 8.CD 16.12.1996 15318/16236.- 8.CD. 05.02.1996 446/1439.

⁶⁰ 8.CD. 05.12.1996 13712/15621. MALKOÇ-GÜLER, age, s.492.

Bazı maddeler vardır ki, üretilme amacı, bu maddenin, başkalarına zarar vereceğini kendiliğinden ortaya koyar ve ayrıca bu maddenin nasıl kullanılırsa zararlı olacağını açıklamaya gerek yoktur. Bunlar, süngü, kasatura, muşta, kılıç, patlayıcılar veya ateşli silahlar olabilir⁶¹, ki bir aletin bunlardan olup-olmadığını belirlemek de silah inceleme uzmanının görevlerindedir.

Cezaların uygulanması açısından silah; 1. Ateşli silahlar, 2. Patlayıcı maddeler, 3. Saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet, 4. Saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler, 5. Yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler olarak belirtilmektedir (TCK m.6/f). Kasten yaralama suçunun (TCK m.86), cinsel saldırının (TCK m.102), tehdidin (TCK m.106), halk arasında endişe, korku ve panik yaratmak amacıyla hayat, sağlık, vücut veya cinsel dokunulmazlık ya da malvarlığı bakımından alenen tehditte bulunmanın (TCK m.213), kişi hürriyetinden yoksun bırakmanın (TCK m.109), eğitim ve öğretimin engellenmesi, kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin engellenmesi, siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi, inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme, konut dokunulmazlığının ihlali ile iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçlarının (TCK m.119), yağmanın (TCK m.149), kamu görevlisine karşı görevini yapmasını engellemek amacıyla, cebir veya tehdit kullanmanın (TCK m.265) tutukeviden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçmanın (TCK m. 292) silahla işlenmesi ağırlaştırıcı sebep olmaktadır. Yine kişilerin hayatı, sağlığı veya mal varlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda silahla ateş etme (TCK m.170), infaz kurumu veya tutukevine silah sokma (TCK m.297), örgüte silah sağlama (TCK 315), TCK II.Kitap 4.Kısım 4-5. bölümlerdeki suçları işlemek amacıyla silahlı örgüt kurma (TCK m.314) suç olurken, suç işlemek amacıyla kurulan örgütün silahlı olması ağırlaştırıcı (TCK m.220) sebep olmaktadır.

Silahlar ceza kanunu yönünden değerlendirildiğinde yalnızca niteliklerinin ortaya konması ve kararın tamamen hâkimin takdirine bırakılması gerekir. Silahın niteliklerinin ve işgal kabiliyetinin belirtilmesi hâkime yol gösterecek en önemli kıstaslardır.

3.1.5. Antika Kararı; Silahın antika⁶² olup olmadığı konusunda bilirkişi görüşüne başvurulması gerektiğini vurgulayan bir karar da; suç konusu silahın antika olup olmadığı kararını vermek için, “1.6.1991 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 1991/1779 sayılı Yönetmeliğin 59. maddesi uyarınca Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Kriminal Laboratuvarından düşünce alınıp..... Denilmektedir⁶³. 17.02.2004 gün ve 25376 sayılı RG’ de yayınlanan 12.04.2004 tarih ve 5095 sayılı kanunla Türkiye’de de yürürlüğe giren Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Ateşli Silahlar, Parçaları ve Aksamları İle Mühimmatının Yasadışı Üretimine ve Kaçakçılığına Karşı Protokol’ün 3. maddesinin a fıkrasında, antika silahların, iç hukuk uyarınca tanımlanacakları ancak, 1899 yılından sonra üretilmiş olan silahların hiçbir koşulda antika silah sayılmayacakları açıkça belirtilmiştir. Bizce sınırlama, şu yıldan sonra üretilenler şeklinde değil de, belli bir zaman aralığı (100 yıl gibi) olarak konmalıdır.

⁶¹ ERYILMAZ, ...Durdurma ve Arama, s.107-108.

⁶² Bkz. Silahın antika olup-olmadığı hususunda Kriminal Polis Laboratuvarlarından görüş alınması hususunda 8.CD. 30.09.1996 9538/11632.

⁶³ GÖÇER, agt, s.155.

Antika silahlar konusu silah incelemecisi için bazen muamma olur, çünkü bunları belirlemede bilimsel kıstaslar maalesef hala kullanılmamaktadır. Bu durum adli tıp ya da diğer iz inceleme laboratuvarları için de böyledir. Bilimsel metotları araştırmak yerine kanundaki belirsizliğin⁶⁴ de etkisiyle maalesef antika kararları, demirbaşta kayıtlı bulunan bir kaç kitaba⁶⁵ bağlı olarak ya da tecrübe kurallarına dayalı olarak verilmektedir. Bu durumda özellikle bıçaklar ya da imal yılı tespit edilemeyen silahların antika olup-olmadıkları silah inceleme uzmanından silah inceleme uzmanına değişebilmektedir. Oysaki asıl olan, emin olunamadığı durumlarda şüpheden sanık yararlanır ilkesini işletmek olduğu unutulmadan, kesin karara ulaşılamayan durumlarda, bir karara varılmadığının açıkça belirtilmesidir.

3.1.6. Silahlarda Vahim Nitelik; Bir silahın vahim olup olmadığı hususu da uzman incelemesini gerektirecek niteliktedir. Uygulamada da bu konularda uzman görüşüne başvurulmaktadır⁶⁶. Bir silahın vahamet arz edip etmediği o silahın tüfek⁶⁷ oluşuna, seri ya da tam otomatik⁶⁸ oluşuna veya dürbünlü tüfek-tabanca oluşuna göre belirlenmektedir⁶⁹. Açıkça görüldüğü gibi bir silah seri atış yapabiliyorsa vahamet arz edecektir. Silahın yarı otomatik olarak yapılıp-yapılmadığının, imal edilip-edilmediğinin bir önemi silah inceleme uzmanı açısından yoktur. Keza istemi dışında meydana gelen değişiklik sonucunda ortaya çıkan durumların takdiri elbette hâkime kalacaktır. Zira bilirkişi olarak silah inceleme uzmanı mevcut durumu ortaya koymalı, hâkimin takdirine müdahale niteliği taşıyabilecek adımlardan uzak kalmalıdır.

Dürbünlü tabanca/tüfekler konusunda da, uygulamada farklılıklar oluşabilmektedir. Mesela pointer, noktalayıcılar bu kategoride değerlendirilmeli mi? Değerlendirilmemeli mi? Kanaatimizce yasaklayıcı kanun hükümlerinde bu tür ifadelerde yalnızca yasada yazılanın ve bu yasada olduğu gibi benzerlerinin ima edildiği, bu nedenle başkaca unsurların bunlara benzetilmeye çalışılması gayretinin abartılarak bu unsurların da yasak kategorisine konmaya çalışılması ancak yasaklayıcı bir anlayışın göstergesi olarak hukuka aykırı bir adım olarak değerlendirilebilir.

Ateşsiz silahlar da şüphesiz ki silah inceleme uzmanlarınca incelenmekte, yasak niteliği, antikahğı ya da vahameti⁷⁰ hususlarında raporlar verilmektedir. Ateşsiz silahların vahameti konusunda yasada bir açıklık yoktur. Buradaki sıkıntı 6136 sayılı yasanın 4. maddesinde düğümlenmektedir. Yani bu maddede sayılanlar ile benzerleri mi yoksa bu maddede sayılanlar, benzerleri ve salt saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış diğer aletler de yasak

⁶⁴ Antika silah deyimi, 6136 sayılı kanunun 11. maddesinde ve aynı yasanın 1991 tarihli yönetmeliğinin 2. maddesinin m fıkrasında, eskiden kalma, değerli belli bir özelliği olan, benzerlerine az rastlanan ve artık imal edilmeyen olarak tarifini bulmuştur ki, bu ifadelerin hemen hepsi bir balistik uzmanının her zaman bilebileceği şeyler de değildir.

⁶⁵ KPL'larındaki balistik inceleme şubelerinde antika kararı vermede genel olarak kullanılan kitaplar; SCHWING Ned, Standart Catalog of Military Firearms, Krause Publications, USA, 2001 ve TRAISTER John E., Antique Guns, Stoege Publications, 2nd Edition, USA, 1994 ile BALL Robert W.D., Mauser Military Rifles of the World, Krause Publications, 2nd Edition, USA, 2000.

⁶⁶ GÖÇER, agt, s.154.

⁶⁷ Kalashnikov tüfeğın vahim olmasıyla ilgili olarak 8.CD. 19.12.1996 15769/16651.

⁶⁸ 8.CD. 19.12.1995 13580/17568. Ateşli Silahların Kişiler Tarafından İktisabını ve Bulundurulmasının Kontrolü Hakkında Avrupa Sözleşmesi'ne (A-6) göre: Otomatik deyimi, tetiğın her çekilişinde devamlı atış yapabilen-yarı otomatik ise, tetiğın sadece her hareketinde fişegi ateşleyen anlamında değerlendirilmektedir. ABLUM -HEPER - GÖKÇEER, age, 1983, s.3.

⁶⁹ 6136 sayılı yasanın 12. maddesinin 4. fıkrasındaki hüküm bu şekildedir, zira dürbün ile pointer elbetteki bazı yönlerden aynı amaca hizmet etse de bazı yönlerden de birbirinden çok farklıdır, mesela, pointer hedefi büyütememekte, yaklaştıramamaktadır.

⁷⁰ Bkz. Sustalı-muştalı tabir edilen bıçağın vahamet arz etmesi, 8.CD. 19.12.1995 15876/17521

mıdır? Bizce, bu maddedeki “benzer” kelimesinin oraya yanlışlıkla konmamış olduğunu düşünerek yasak olan ateşsiz silahlar bu maddede sayılanlar ile bunların benzerleridir. Uygulamada karşılaşılan bir aletin benzeri yine kendisidir görüşüne de katılmıyoruz. Bir kama deyince herkesin aklına çift ağızlı ve sivri uçlu namluya sahip bıçak gelir, buradaki çift ağızlı namlu boyunca uzandığı düşünülür. Oysaki tek ağızlı bir bıçağın sırt kısmında belli bir bölgede, sonra ağız açılması durumu kama benzerine güzel bir örnek teşkil eder.

3.1.7. Atış Yapılan Yerin Tespiti; Atış orijininin tespiti için, atılan nesnenin (mermi çekirdeği, kurşun parçası, saçma vb.) giriş açısı, takip ettiği yol ve gittiği mesafenin bilinmesi gerekir. Atış orijininin bulunması için kullanılan yöntemlerden biri Açıl Ölçer-Lazer yöntemidir. Sert bir yüzeyde bir atılan nesne giriş deliği varsa giriş deliğinin şeklinden giriş açısının bulunması için arksin formülü kullanılır⁷¹.

Bu formül $\sin = \frac{\text{Kısa Kenar}}{\text{Uzun Kenar}}$

(Arksin) $\sin = \frac{\text{Nesne Giriş Deliği kısa kenar uzunluğu}}{\text{Nesne Giriş Deliği Uzun kenar uzunluğu}}$ şeklindedir. Atılan nesnenin giriş açısı bulunduktan sonra açıl ölçer, bu giriş açısına göre giriş deliğinin bulunduğu yere yerleştirilir, lazer bu açı doğrultusunda tutularak atış yönü ve orijini bulunur. Lazer ışığının makul bir mesafede sağ ve sol tarafında silahtan atılan nesne parçalarına, kovan ya da kartuşlara rastlanır.

Atış orijininin bulunmasında başka bir yol da Prob-ip/lazer yöntemidir; Bu yöntemde atılan nesnenin temas ettiği ya da delip geçtiği en az iki noktaya ihtiyaç vardır. Atılan nesnenin geçtiği iki noktaya düz bir çubuk (prob) geçirilerek bir doğru elde edilir, bu doğrunun sağ ve sol taraflarında makul bir mesafe incelenerek atılan nesneye ait parçalar bulunabilir⁷².

3.1.8. Vücutta Kalan Mermi Çekirdekleri; Mermi çekirdeği vücutta kalmışsa, bunu çıkaracak olan doktor, bu çekirdeğe üzerindeki izleri yok edebilecek sert metallere dokunurken dikkatli olması ve mümkün olduğunca sürtünme yapmaması yönünde ikaz edilmeli ve mermi çekirdeğinin önemi anlatılarak atmaması sağlanmalıdır⁷³. Uygulamada bu konuda pek sorun yaşanmamaktadır. Asıl sorun vücuttan çıkarılan mermi çekirdeklerinin laboratuvarlara geç gönderildiklerinde bu çekirdekler üzerindeki izlerde, kanın kuruması ve oksitlenmeler sonucu meydana gelen deformasyonlardır.

Radyolojik incelemeler, özellikle çıkış yarası bulunmayan yaralanmaların değerlendirilmesinde, vücut içerisinde kalmış mermi çekirdeğinin veya parçalarının saptanması ve yerlerinin belirlenmesinde, mermi çekirdeğinin veya silahın tipinin tespitinde, vücut içerisinde trajenin değerlendirilmesinde oldukça yararlıdır. Vücutta kalmış kurşunun hayati organlara ve damarlara yakın olması nedeniyle çıkarılmasının risk teşkil ettiği olgularda, radyografik incelemeler, kurşunun yeri ve morfolojik özellikleri hakkında hatta silahın yapısı hakkında genel bilgiler verebilmektedir⁷⁴. Aynı bölgeden aradan uzun zaman geçtikten sonra elde edilecek bilgisayarlı tomografide yaralanma sonrasındaki kurşunun şekline hiç benzemeyen, çevresinde çizgisel artefaktlara yol açan, düzensiz kenarlı, amorf yabancı bir cisim tespit edilebilmektedir⁷⁵.

⁷¹ ÇEBİ, agm, s.21.

⁷² ÇEBİ, agm, s.21.

⁷³ ÖZTÜRK, ERDEM, ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.444

⁷⁴ OYAR Orhan-YAVUZ Mehmet Sunay-KÖROĞLU Mert, Vücut İçerisinde Kalmış ve Zamanla Değişime Uğramış Bir Mermi Çekirdeği, Olgu Sunumu, Adli Bilimler D, C.3, s.1, AÜ Tıp Fak. Editör. İ.HAMİT HANCI, Seçkin Y, Ankara, 2004, s.42.

⁷⁵ OYAR-YAVUZ-KÖROĞLU, agm, s.43.

Bir olayda kullanılan merminin gömleksiz olması, aradan geçen süre içerisinde kurşunun şeklinin değişmesinde kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak da uzun süre vücutta kalan mermi çekirdeklerinin, yapısal özellikleri ilk görünüşlerinden çok farklı bir morfolojide tespit edilebilmektedir.⁷⁶

Ateşli silah yaralanmalarında, vücuttan çıkarılamayan mermi çekirdeklerinde, görüntüleme yöntemleri ile saptanan şaşırtıcı yabancı cisimlerde yorum hatasına düşülmemesi bakımından aralıklı röntgen takiplerinin yapılması ve değerlendirmeyi yapacak hekimin konu ile ilgili uyarılması gereklidir.⁷⁷

3.1.9. Atış Artıkları

3.1.9.1. Genel Olarak; Yanmış ve yanmamış barut artıkları ile antimon, baryum, kurşun gibi metal taneciklerini de ihtiva eden toz bulutuna atış artıkları (Gunshot Residues) denir. Ateşlemeden sonra meydana gelen yanma işlemi esnasında nitroselüloz veya kara barut tamamen yanmamaktadır, böylece de barut artıkları atış artıkları içinde yerini almaktadır.

Mermi çekirdeği namludan geçerken yiv ve setlerde bulunan kir, is ve pas üzerine bulaşır, çekirdek cildi delip geçerken üzerindeki bu artıkları deliğin çevresine bulaştırır, buna silinti halkası denilmektedir. Giriş deliğinin⁷⁸ çevresinde mermi çekirdeğinin cildi sıyrılmasından meydana gelen dar, esmer, şerit şeklindeki bölgeye vurma halkası, kontüzyon halkası ya da zon ekimotik denir. Silinti halkası silmek ve yıkamak ile çıkar, vurma halkası ise çıkmaz. Vurma halkası yakın ya da uzak her atılan mermi çekirdeğinden sonra her kurşun yarasında oluşurken silinti halkası namlusu kirli silahlarda oluşur ve 2-3 atıştan sonra namlu temizlendiğinden artık teşekkül etmez.⁷⁹

Barutun yanması ile meydana gelen gaz, alev, is ve barut taneleri çekirdeğin ciltte açtığı delikten cildin altına doğru dolar. Bitişik atışlarda cildin kabarak teppe kısmı namlu tarafında olan huni şeklini almasına Hofmann maden çukuru ismi verilir.⁸⁰

Mermi çekirdeği giriş deliğinin etrafında görülen yanık, is ve barut tanelerinin oluşturduğu şeklin hepsine birden tatuaj denmektedir.⁸¹ Tatuaj yuvarlak olup mermi çekirdeği deliği dairenin ortasında görülür. Mesafe ne kadar yakınsa daire o kadar küçük olmakta ve is, yanık, barut taneleri iç içine ve yoğun olarak görülmektedir. Mesafe uzadıkça dairenin çapı genişlemekte ve is, yanık ve barut taneleri daha seyrek olmaktadır.⁸²

⁷⁶ OYAR-YAVUZ-KÖROĞLU, agm, s.44.

⁷⁷ OYAR-YAVUZ-KÖROĞLU, agm, s.45.

⁷⁸ KARATAŞ-SEVİNDİK, age, s.242'de Kurşun giriş deliği; mermi çekirdeğinin vücuda girdiği yerde açılan, çevresinde Hoffman maden çukuru bulunan delik olup, atıcık giriş deliğinde çizgi, yırtık ya da yıldız biçiminde olurlar. Kurşun çıkış deliği ise; mermi çekirdeğinin vücuttan çıktığı noktada bulunan giriş deliğinden daha büyük olan, kenarlarında dışa çıkmış kemik ya da doku parçaları bulunan delik olarak tanımlanmıştır.

⁷⁹ GÖK Şemsi, Adli Tıp, 6. B, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1991, s.211.

⁸⁰ GÖK-SEÇKİN-KOLUSAYIN, agm, s.192.

⁸¹ GÖK, age, s.219.

⁸² GÖK, age, s.220

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi vermiş olduğu çeşitli tarihlerdeki kararlarda soruşturmanın yetersizliği nedeniyle ülkemizi tazminata mahkûm etmiştir, bu eksikliklerden biri de parmaklarda barut artıklarının bulunup-bulunmadığının araştırılmamasıdır⁸³.

3.1.9.2. Atış Mesafesi ve Atış Artıkları; Barut artıklarının ve diğer artıkların kurşun deliği etrafında dağılımı, ateşlenen tabanca ya da tüfekten mesafeyi tayine izin verir. Silah ateşleme barut artıklarını yalnızca hedefe doğru sevk etmez, barut ve birincil artıklar geriye atıcıya doğru da dağılır. Sonuçta, bu artık zerrecikleri genelde atıcının ateş eden eli üzerinde birikir ve bunların keşfedilmesi bir şahsın son zamanlarda bir silahla ateş edip-etmediği hakkında değerli bir bilgi sağlayabilir. İncelemeciler, bir kişinin silahla ateş edip-etmediğini, bir silaha dokunup-dokunmadığını ya da bu ateşli silahın yakınlarında bulunup-bulunmadığını saptamak için şüpheli kişinin elleri ya da bu elementlerin bulaşabileceği diğer kısımlarda baryum ve antimon miktarını ölçerler⁸⁴.

İnorganik bir bileşik olan potasyum nitratın belli stokiyometrik oranlarda kükürt ve karbon ile karıştırılmasından meydana gelen barut içinde potasyum nitrate ait nitrat grubu bulunmaktadır işte barutun kimyasal yapısındaki bu nitrik ve nitrat gruplarının mevcudiyetinin kimyasal yöntemlerle tespit edilmesi ve bu bulguların fiziksel bulgularla birleştirilmesi suretiyle atış mesafesi tayin edilebilir⁸⁵. Duman içinde kısmen yanmış ve yanmamış tanecikler hedefe doğru çekirdek ile beraber namlunun içinden şiddetle atılır. Eğer namlu ucu hedefe yakın ise bu ürünler hedefte toplanır. Bir silah ile ateş edildiğinde namludan humi şekilde çıkan barut artıkları ve diğer artıklar mermi deliği ve etrafında toplanır ki bu ürünler mermi deliği tespitinde ve atış mesafesinin tayininde faydalı olur.⁸⁶

Laboratuvara gönderilen elbiseler diğer bulgular barut artıklarının olup olmadığını belirlemek için mikroskopta incelenerek bu taneciklerin renk, şekil ve büyüklüklerinden tanımlama yapmak çoğu zaman mümkün olmaktadır⁸⁷.

Askerler tarafından kullanılan gizleme kumaşına ve altına yerleştirilen beyaz pamuklu kumaşa tam temas (0), 2,5, 5, 10, 20, 30, 45 ve 60 cm mesafeden ve her bir mesafeden beşer atış olmak üzere toplam 40 atış yapıp daha sonra giriş deliği çevresindeki kumaş parçalarına Sodyum Rodizonat Testi uygulandığında; Kamuflaj kumaşında 60 cm mesafeden yapılan atışlar dışındaki tüm atışlarda atış artıklarının varlığı tespit edilebilmiştir. Beyaz pamuklu kumaş parçalarında 0 cm mesafeden yapılan atışlarda atış artıkları tespit edilirken diğer mesafelerden yapılan atışlarda atış artıklarına rastlanılamamıştır⁸⁸.

3.1.9.3. Atış Artıklarının Bulaşması; Ateşli silahlarda ateşleme anında oluşan barut gazı mermi çekirdeğini ileriye doğru iterken atış artıklarını da beraberinde taşır, giriş deliği etrafına bu artıkları bulaştırır. Mermi çekirdeğinin atılmasından geriye kalan bir miktar gaz ise, kovan

⁸³ KARABURUN Gökhan, Adli Tıp Açısından Olay Yeri İncelemesi ve Otopsi, ATD, C. 15, S. 3, 2001, s.76-77.

⁸⁴ SAFERSTEIN, age, s.449-450.

⁸⁵ GÖK-SEÇKİN-KOLUSAYIN, agm, s.191.

⁸⁶ AKBAŞ Osman, Kriminal Laboratuvar Kimya Bölümü Pratik Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994, s.72.

⁸⁷ BAYER Metin, Olay Yeri İnceleme, Ankara, 2003, s.286.

⁸⁸ TUĞCU Harun- ÜNER H.Bülent - ŞAM Bülent - YORULMAZ Coşkun, MKEK Yapımı 9 mm. Parabellum Mermilerle Yapılan Deneysel Atışlarda Sodyum Rodizonat Testi İle Giysilerde Atış Artıklarının Araştırılmasının Önemi, Adli Tıp D, C. 16, s. 2-4, 2002, s.63.

atma boşluğundan ya da ilk bulacağı boşluklardan dışarı atılır ve atış artıkları da yakın bölgelere bulaşır⁸⁹.

Namlu kısaltıkça yanmayan barut taneleri daha çok ve daha uzağa gitmektedirler. Dumanlı barutun alev, is ve yanmamış artıkları, dumansız baruta göre daha uzak mesafelere gidebilmektedir⁹⁰.

3.1.9.4. Ateşli Silah İle Ateş Eden Elin Tespiti; Mağdurların ve şüphelilerin ellerinin tampon bölge dışında kalan bölümlerinden⁹¹ suç mahalli inceleme uzmanları tarafından atış artıkları alınarak fişğin yapısında var olan ve atış sonrasında ellere bulaşan baryum, antimon ve kurşun gibi elementlerin varlığı araştırılmak üzere laboratuvara gönderilmelidir. Ateş eden şahsın ve ateş etme sebebinin ortaya çıkarılması hem yargı hem de taraflar açısından aydınlatılması gereken önemli iz bilimi olgularındandır⁹².

Bir silahta atışı müteakip ortaya çıkacak olan atış artıkları özellikle kovan atma boşluğu olmak üzere meydana çıkan barut ve artıkların buldukları basınçlı ortamı terk edebilecekleri deliklerden dışarıya çıkar. Böylece atış artıkları ateş eden şahsın eli üzerine bulaşmaktadır.

Ayrıca şüpheli kişinin en dıştaki giysisinin her iki kol ağzından 15-20 cm. uzunluğunda bir parça kesilerek atış artığı araştırılabilir⁹³.

3.1.9.5. Mermi Deliklerinin İncelenmesi; Fiziksel inceleme göz ve stereo mikroskopla yapılır. Gözle yapılan ilk incelemede mermi çekirdeğinin geçişi sırasında meydana gelen delikler etrafında yanık, kavruk, is lekesi gibi belirtiler aranır. Silahın temas halinde veya temasa yakın mesafede olduğu durumlarda mermi giriş deliği etrafında genellikle isin yoğun halkası bulunur. Çevresinde yırtılmalar olur, ayrıca yanma ve kavrulma vardır. Atış uzaktan yapılmış ise düzgün bir delik vardır ve delik etrafındaki lifler içeriye doğru dönüktür⁹⁴.

Kimyasal incelemeler bize kesin sonucu verecektir⁹⁵. Kimyasal deney sonucu bu delik etrafında sadece kurşunun neden olduğu mavi-mor menekşe renk kalır. Bu mermi deliği olduğunun kesin kanıtıdır ve kuvvetle muhtemel giriş deliğini gösterir⁹⁶.

3.1.9.6. Ciltte ve Elbisede Giriş ve Çıkış Deliklerinin Ayırt Edilmesi; Genel olarak giriş deliğinin çapı çıkış deliğinin çapından daha küçüktür. Mermi çekirdeği vücuda girdikten sonra vücut içerisinde ilerlerken önüne gelen ve koparttığı et vb. dokuları da üzerine sararak yoluna devam eder, bu durumda daha büyük bir yapıya sahip olan mermi çekirdeği çıkış deliğinde daha fazla kopma ve açılmaya sebep olur. Giriş deliğinin kenarları vücut içine doğru kıvrık çıkış deliğinin kenarları ise vücuttan dışa doğru dönük vaziyette olur. Altında Hofmann çukuru

⁸⁹ BATI Cengiz, Atış Artıklarını Toplama ve Belirleme Yöntemleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998, s.44.

⁹⁰ GÖK, age, s.217.

⁹¹ YÜKSEL, age, s.68.

⁹² AKBAŞ, agt, s.59.

⁹³ YÜKSEL, age, s.68.

⁹⁴ AKBAŞ, agt, s.74.

⁹⁵ AKBAŞ, agt, s.75.

⁹⁶ AKBAŞ, agt, s.76.

bulunan delik giriş deliğini ifade eder. Delik etrafında tatuajın olması, yalnız vurma halkasının bulunuşu giriş deliği olduğunu kesin olarak ortaya koymaktadır⁹⁷.

Atış artıklarının cilt ve giysiler üzerinde oluşturdukları görünümü etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler arasında atış uzaklığı namlu uzunluğu, barutun yanma hızı, barutun tipi, silahın çapı, namlu hedef açısı, kapsülün tipi ve içeriği, barutun ağırlığı, barutun nem, ortamın fiziksel durumu, (nem, rüzgâr sıcaklık), giysinin yapısı, araya giren cisimler (ara hedef) hedef ile ilgili özellikler (dokuların özelliği, çürüme, kan bulaşığı) olarak sayılabilmektedir⁹⁸.

Kumaşlarda hangi delik etrafında yanık, is ve kir lekeleri ile barut taneleri bulunursa o delik giriş deliği olacaktır. Ancak bu bulgular yakın atışlarda bulunur. Elbiselerde giriş deliği çevresinde, barut is ve bileşenindeki nitrit ve nitrat elemanlarının bulunup-bulunmadığı fiziksel ve kimyasal yöntemlerle araştırmalı sonuca bu şekilde varılmalıdır⁹⁹.

Adalet Bakanlığı tetkik hâkimlerinden A.KAYA'ya göre, İHM'ne başvurulara ilişkin dosyaların özelliklerinden biri de, elbiselerdeki kurşun giriş deliklerinin incelenmesinin yapılmamış olmasıdır¹⁰⁰.

3.1.9.7. Camda Giriş-Çıkış Deliği; Eğer bir cam kurşun tarafından delinirse delik kurşunun çıktığı tarafa bir krater gibi genişler. Böylece çıkış deliğinin etrafındaki bu genişlemeden atışın yönüne karar verilebilir¹⁰¹. Burada da yukarıda belirttiğimiz gibi mermi çekirdeği çıkarken üzerine aldığı ya da sürüklediği cam parçacıkları nedeniyle ortaya böyle bir durum çıkmaktadır.

3.1.9.8. Genel Olarak Atış Artıklarını Toplama Metotları; Belli başlıcalarını sekiz maddede sayabiliriz. 1- Parafin ile çekme metodu. 2- Swap alma yöntemi, atomik absorpsiyon spektrofotometresi (AAS, ışın kaynağı, numune tutucu, dalga boyu seçici, detektör, sinyal işleyicisi ve göstergeden oluşur¹⁰²) aletinin kullanıldığı laboratuvarlarda çok rağbet gören bir yöntemdir. Swap çubukları ile swap alınacak bölgeler ayrı ayrı silinir. Swaplama, bir asit çözeltisi ile nemlendirilen pamuk çubuğu kuruyup artıkları kaldırıncaya kadar sürterek atış artığı toplama yöntemidir¹⁰³. Swap alınacak bölgelerin atıştan itibaren yıkanmamasına ve silinmemesine dikkat edilmelidir. Swap alma işlemine şüpheli veya mağdurun atış yapmayan elinden başlanması önerilmektedir¹⁰⁴. 3- Yapışkan yüzey (flaster bant) üzerine transfer etme yöntemi, atış artıkları ilgili bölgeye bantlar yapıştırılıp kaldırılarak¹⁰⁵ bantlar üzerine transfer edilir, bantlardan kirlilik gelebilir, ayrıca bunlarla toplanan artıkları tamamen çözeltiye çekebilmek için uzun bir süre gerekir, bu nedenlerle nitrik asit gibi verimli değildir¹⁰⁶. Saçlardan atış artığı toplamak için çift taraflı yapışkan bantla tutturulmuş staplar

⁹⁷ GÖK, age, s.222.

⁹⁸ TUĞCU-ÜNER-ŞAM-YORULMAZ, agm, s.64.

⁹⁹ GÖK, age, s.223.

¹⁰⁰ CENTEL Nur, Adli Tıp Bilimleri ve İnsan Hakları, EHFD, C. 4, Sayı. 1-2, Erzincan, 2000, s. 16-17.

¹⁰¹ ŞENOCAK, age, s.49.

¹⁰² SKOOG Douglas A.-HOLLER F.James- NIEMAN Timothy A, Principles Of Instrumental Analysis, Saunders Colleges Publishing, 5. Editiondan, Florida, USA, 1998'dan çeviri, Enstrümantal Analiz İlkeleri, Çevr: KILIÇ Esmâ- KÖSEOĞLU Fitnat- YILMAZ Hamza, , Bilim Y., I.B, Ankara, s.213-214.

¹⁰³ BATI, agt, s.53.

¹⁰⁴ AKBAŞ, agt, s.61.

¹⁰⁵ YÜKSEL, age, s.68.

¹⁰⁶ BATI, agt, s.56.

kullanılmaktadır¹⁰⁷. 4- Çözeltiye daldırma. 5- Her iki tarafı da yapışkan ve şeffaf olan özel bant, çelik disk (stub) üzerine yapıştırılıp şüphelinin ellerine çok defa bastırılıp çekilerek atış artıkları toplanabilir. 6- Vakumla çekmek suretiyle toplama, atış artıkları, ucuna filtre eklenmiş vakum cihazı ile toplanmaktadır¹⁰⁸. 7- Nitrik asit (HNO₃) yöntemi (Ucu steril pamuklu çubukla silme); Ellerdeki atış artıkları % 5'lik HNO₃ içinde nemlendirilen pamukla toplanmaktadır. Nitrik asit yöntemi özellikle kanlı yüzeylerde etkili ve önemli bir yöntemdir. En iyi atış artığı toplama metodu nitrik asitle swaplama olup bunda da atış artıklarından biri olan antimonun çözülme oranı % 60-70 kadardır¹⁰⁹. 8- Polivinil alkol (PVA) ile çekme metodu, atış artıklarının elden tam olarak toplanması, korumaya alınması, analiz sonunda atış artıklarının dağılımının görülebilmesi gibi nedenlerle bu yöntem avantajlı bir yöntem olmaktadır¹¹⁰. Bu metot ile araba kaportası gibi yüzeylerden de atış artıkları alınabilmektedir¹¹¹.

Polivinil alkol, vinil asetatın polimerleştirilmesi ile elde edilen Polivinil asetatın hidrojenle tepkimesi sonucu oluşur. Bu yöntemi yaparken 1200 ml. kadar bir Polivinil alkol çözeltisine gerek duyulmaktadır¹¹². PVAL çözeltisi, ateş edilen bölge üzerine püskürtülüp bu bölgeye gazlı bez konur, PVAL tekrar püskürtülüp gazlı bezin o bölgeye yapışması sağlanır. Oda sıcaklığında yaklaşık bir saat bekletildikten sonra gazlı bez yavaşça çıkartılır. Bu alınan örneklerde atış artıklarını belirleyebilmek için renklendirici reaktifler kullanılmaktadır¹¹³. Atış artıkları Polivinil alkol tarafından kaplandığından kaybolma riski ortadan kalkmaktadır. Derinin kıvrım ve gözeneklerine saklanmış olan parçalar dahi PVAL filmi ile alınabilmektedir. Alınan örneklere, atış artıklarının belirlenmesini sağlayan renklendirici spreylere uygulandığında, renklendirmeden sonra gazlı bez üzerinden renkli tanecikler kesilip SEM/EDXA'da yapılan çalışmaların sonunda atış artığı olup-olmadığı kesinleşmektedir¹¹⁴.

3.1.9.9. Giysi ve Kumaş Üzerinden Atış Artığı Toplama; Giysiler mağdurların üzerinden çıkarılırken deliklerin bulunduğu yerlerden kesilmemesine veya yırtılmamasına dikkat edilmelidir. Giysinin çıkarılırken ve çıkarıldıktan sonra silkelenmemesi gerekir, aksi halde delik ve delik etrafındaki atış artıkları zarar görür ve azalır¹¹⁵.

Basınç makinesi kullanılması yöntemi, olabileceği değerlendirilen bölgelerdeki artıkların filtre kâğıdı, ince plastik, gazlı bez ya da PVAL filmi üzerine aktarılması, transfer edilmesi şeklindedir. Bu işlemde kullanılacak olan hidrolik laboratuvar basınç makinesi 100 tona kadar basınç yapabilme özelliğine sahip olmalıdır¹¹⁶. Kimyasal araştırma yaparken bazı yalancı müspet reaksiyonların alınabileceği dikkate alınmalıdır. Bazı kumaşların doku maddesi, özellikle pamuk, nitro grubu içeren Azoboyar maddelerle boyanmış kumaşlar ve bazı kumaşların apresi de yalancı müspet reaksiyon vermektedir. Bu bakımdan giysideki ateşli silah mermi çekirdeğine ait delik etrafında kimyasal olarak müspet reaksiyon alındığında elbisenin diğer bölümlerinde de kimyasal deneyler yapmak gerekir. Şayet giysideki mermi giriş deliği

¹⁰⁷ BATI, agt, s.65.

¹⁰⁸ BATI, agt, s.55.

¹⁰⁹ BATI, agt, s.53.

¹¹⁰ BATI, agt, s.62.

¹¹¹ AKBAŞ, agt, s.60-61.

¹¹² BATI, agt, s.63.

¹¹³ BATI, agt, s.73.

¹¹⁴ BATI, agt, s.64.

¹¹⁵ AKBAŞ, agt, s.72.

¹¹⁶ BATI, agt, s.66.

etrafında kimyasal olarak olumlu reaksiyon alınır ve elbisenin diğer bölümlerinde reaksiyon müspet olarak görülmez ise sonuç önem kazanır¹¹⁷.

Elbise kanlı ise güneş ışığında veya açık havada kurutulması gerekir. Dış giysi ayrı bir torbaya diğer giysiler ise başka bir torbaya konmalıdır. Kanlı giysilerin bez torbaya konulması uygun olacaktır.

3.1.9.10. Atış Artıklarını Analitik Cihazlarla Belirleme Yöntemleri; Günümüz iz inceleme laboratuvarlarında atış artığı analizinde genel olarak, Nötron Aktivasyon Analizi (Neutron Activation Analysis-NAA), Alevsiz Atomik Absorbsiyon Spectrofotometre Analizi (Flameless Atomic Absorption Analysis¹¹⁸-FAAS) ve Enerji Dağılımlı X-Işını Analizörlü Taramalı Elektron Mikroskobu Analizi (Scanning Electron Microscopy/ Energy Dispersive X-Ray Analysis-SEM/EDXA), Dalga boyu dağılımlı X-Işını Analizörlü Taramalı Elektron Mikroskobu (SEM-WDXA), Auger Elektron Spektroskopisi (AES) ve Sekonder İyon Kütle Spektroskopisi (SIMS) kullanılmaktadır¹¹⁹. Bu her geçen gün gelişen teknoloji ile paralel olarak gelişip değişecek olan bir durumdur.

3.1.9.11. Atış Artıklarını Koruma Yöntemleri; Atış artıklarının miktarı bu artıkları taşıyanların hareketleri sonunda zamanla azalmaktadır. Bu nedenle atış yaptığından şüphelenilen bu kişilerin ellerinin yıkanmamasına, kolonya vb. kullanmamalarına, ellerini başka yerlere temas ettirmemelerine, gözyaşlarını silmemelerine özen gösterilmelidir. Terlemeye bağlı olarak da artıklar daha kolay transfer olabilir ve azalabilir¹²⁰. Nitekim FBI laboratuvarlarında 5 saatten sonra alınan örnekler değerlendirmeye alınmamaktadır¹²¹.

3.1.9.12. Atış Artıklarının Yorumlanması; Sadece avuç içinden alınan swaplarda atış artığı tespit edilmiş ise bu, o kişinin ateş ettiğini değil de ateş edilmiş bir silaha temas ettiğini gösterir¹²². Atış artığının el üzerindeki dağılımı tam olarak belirlenebildiği zaman, atan silahın kovan atma boşluğu ve tipi hakkında yorum yapılabilir¹²³.

İz inceleme laboratuvarlarında silahla atış yapılmadan önce, geldiği haliyle namlusundan hidrofil pamuğu geçirilmek suretiyle namlu içerisinde kalan atış artıkları toplanır. Bu pamuğun makro mikroskopla yapılan incelenmesinde yanmamış barut artıkları ve isler kolayca görülür, eğer bu artıklar görülürse, silahla atış yapıldığı ve son atıştan sonra silahın namlusunun temizlenmemiş olduğu belirlenmiş olacaktır. Bu artıkların zamana göre değişiklik göstermemesi sonucu bunlardan atış zamanını tespit edebilmek mümkün değildir¹²⁴. Bu silah inceleme ve kimya uzmanlarının sıklıkla karşılaşabilecekleri bir sorudur, ancak, bilinen yöntemler maalesef böyle bir sonuca varmayı mümkün kılmamaktadır.

Ateş eden kişi de, Pb, Ba ve Sb. elde edilmelidir, antimon için 0.035 ppm, baryum için 0.150 ppm. ve kurşun için 0.850 ppm. seviyelerindeki tespit önemli bir olgudur. Nitekim KPL'lerinde AAS ile yapılan analizlerde atış artıklarının belirlenmesinde antimon değerlerine bakılır ve bu değerlerin önemli sayılabilmesi için ön görülen değerler yukarıda belirtilen

¹¹⁷ GÖK-SEÇKİN-KOLUSAYIN, agm, s.193.

¹¹⁸ SAFERSTEIN, age, s.153-154.

¹¹⁹ BATI, agt, s.85.

¹²⁰ BATI, agt, s.49.

¹²¹ BATI, agt, s.51.

¹²² BATI, agt, s.102-103.

¹²³ BATI, agt, s.103.

¹²⁴ BATI, agt, s.104.

değerlere yakındır. FBI Laboratuvarında NAA ile yapılan atış artığı tespit çalışmalarında, atış sonrası tespit edilen antimon değerlerinin grafiklerde 0.001 ppm.'den 0.01 ppm.'e kadar olan değerleri önemsiz kabul edilmekte, dikkate alınmamaktadır çünkü bunların çevresel faktörlerle oluşabileceği kabul edilmektedir¹²⁵.

3.1.9.13. Atış Mesafesi:

3.1.9.13.1. Bitişik Atış; Namlunun hedefe teması ya da en fazla 2 cm.ye kadar uzaktaki atışlara denir. Namlu ucunun cilde bastırıldığı durumlarda, giriş deliği etrafında namlu ağzının stampa gibi izi görülür ve belirtiler cildin altında meydana gelir. Namlu ucu biraz uzaklaştırılmışsa, bitişğe yakın bir atış yapılmışsa cilt üzerindeki bulgular daha belirgin olur. Deliğin çevresinde merkeze çok yakın ve iç içine yer alan kirli is bölgesi ve bu bölge içinde de yanmamış barut artıkları (barut kakması, barut saplanması) oluşur¹²⁶.

Bitişik atış yarısında cilt üzerinde¹²⁷, kurşun giriş deliği, giriş deliğinin etrafında silinti halkası, merminin meydana getirdiği bere, yara etrafında yanmamış barut tanelerinin deri altına saplanmasıyla oluşan dövme, barut gazının oluşturduğu is meydana gelir ve görülür ki, bitişik atışın en belirgin özelliği cilt altında meydana gelen boşluk ve bu boşluk duvarlarında barut is ve asarının bulunmasıdır. Bitişik atışta cilt altında görülen bu bulguya Hofmann Maden Çukuru denmektedir. Elbiseye tam temasla yapılan atışlarda elbise üzerinde yukarıda belirtildiği gibi, fiziksel veya kimyasal bir belirti alınmamasına karşılık cilt veya cilt altında alev, sıcak gaz ve yanmamış barut partiküllerinin meydana getireceği belirti görülür¹²⁸.

3.1.9.13.2. Yakın Atış (Kısa Mesafeden Atış): Atış sonrasında meydana gelen duman, is, yanık ve barut tanelerinin cilt üzerinde kalabildiği mesafeden yapılan atışlara yakın atış denir. Ciltte görülen bu belirtiler barutun cinsi, namlu uzunluğu ve hedefin uzaklığına göre değişiklik gösterir. Bazılarında yanan barut ürünlerinin hepsi bazılarında ise bir kısmı ciltte bulunabilir. Yakından atış mesafeleri, dumansız barutla yapılan atışlarda 2-40 cm. arasında ve dumanlı barutla yapılan atışlarda 2-75 ya da 100 cm. arasında değişir¹²⁹. Yakın atış mesafesinden yapılan atışlarda giysideki delik etrafında yanık, kavruk, barut is ve asarı mikroskopta tespit edildikten sonra kimyasal incelemede de müspet reaksiyon alındığında atışın yakın atış mesafesinden yapılmış olduğu belirlenmiş olur¹³⁰.

Yakın atışta kurşun elbiseden geçmişse meydana gelen elemanlar elbisede kalır. Ciltte ise, kurşunun meydana getirdiği belirtiler bulunur. Elbise çok ince ise, barut tanelerinin cilde ulaşması da mümkündür. Atış ne kadar yakınsa giriş deliğinin çapı mermi çekirdeğinin çapına eşit ya da mermi çekirdeğinin çapından geniş olur¹³¹.

¹²⁵ BATI, agt, s.105.

¹²⁶ GÖK, age, s.213.

¹²⁷ BAYER, age, s.278.

¹²⁸ GÖK-SEÇKİN-KOLUSAYIN, agm, s.192.

¹²⁹ GÖK, age, s.216

¹³⁰ GÖK-SEÇKİN-KOLUSAYIN, agm, s.192.

¹³¹ GÖK, age, s.208

Yakın atış sonucunda cilt üzerinde¹³², kurşun giriş deliği, giriş deliğinin çevresinde silinti halkası, namludan gelen alevin yaptığı yanık halkası, namludan gelen is ve dumanın kirlettiği esmer saha, is sahasının içinde ve dışında cilde saklanan yanmamış barut taneleri ve mermi çekirdeğinin cildi delerken meydana getirdiği vurma halkası görülür.

3.1.9.13.3. Uzak Atış: Barut yanınca ortaya çıkan elemanların cilt üzerine ulaşamayacağı kadar uzak mesafeden yapılan atışlara uzak atış denir. Bu tip atışlarda mesafe barutun cinsine göre değişir; Dumansız barutlarda, 40 cm.'den sonrası, dumanlı barutlarda, 70-100 cm.'den ötesi uzak mesafe olarak kabul edilir¹³³.

Bitişik ve yakın atışlarda hedefte görülen belirtiler bu tip atışlarda görülmez. Atışı karakterize eden belirtiler sadece çekirdeğin oluşturduğu izler olarak karşımıza çıkar¹³⁴. Uzaktan atışlarda giriş deliğinin çapı mermi çekirdeğinin çapından daha küçük olmaktadır¹³⁵. Bazı durumlarda atış mesafesini tespit etmek için kimyasal renk testleri uygulamak zorunda kalınabilir¹³⁶.

3.1.10. Silah İncelemelerine İlişkin AİHM Kararlarının Değerlendirilmesi; Mahkemenin üzerinde durduğu başlıca hususlar suç mahalli incelemesi, ölü muayenesi ve otopsi ile sağlık raporlarına ilişkindir. Mesela, Cumhuriyet savcısının balistik incelemenin sonucunu beklemeden yetkisizlik kararı vermesini kabul etmemektedir¹³⁷. AİHM'ne Türkiye'den intikal eden davalarda, sadece dava dosyasında balistik raporu olmadığı için, Türkiye yüklü miktarda tazminat ödemeye mahkûm edilebilmektedir.

Türkiye'yle ilgili olarak AİHS'nin eski 31. maddesine göre hazırlanan komisyon raporları ya da AİHM kararlarıyla saptanan eksiklerden birisi de, balistik muayene raporunda mermi sayısı ve menşenin ayrıntılı olarak yer almamasıdır¹³⁸. AİHM' nin Türkiye ile ilgili kararlarında, ölenin ellerinde ve giysilerinde barut ve silahın üzerinde parmak izi bulunması için herhangi bir çaba gösterilmemiş olmasının nedeni ortaya konamamaktadır. Cesedin ailesine geç teslim edilmesi durumunda, ceset üzerindeki kurşunlar dahil olmak üzere hiçbir konuda ileri analiz yapılmasının mümkün olmaması ciddi kusur olarak kabul edilmektedir¹³⁹.

Adalet Bakanlığı tetkik hakimlerinden A.KAYA'ya göre İHM.'ndeki başvurulara ilişkin dosyaların özelliklerinden bazıları; Soruşturmalarda modern metotlar kullanılmaması, dosyalarda parmak izi incelemesi, gen karşılaştırılması, kan lekesinin cinsi ya da grubunun tespitinin yapılmamış olması, suç mahalli fotoğrafı veya ölçekli krokisinin olmaması, kovan ve çekirdeklerin suç mahalli krokisinde yerinin işaretlenmemiş olması, bunların ayrı torbalara konularak saklanmaması, elbiselerdeki kurşun giriş deliklerinin incelenmesinin yapılmamış olması, otopsi ve ölü muayene tutanaklarının usulüne uygun olarak yapılmamış olması, otopsi yapan hekimlerin yeterli deneyim ve bilgiden yoksun olmaları şeklinde sayılmaktadır¹⁴⁰.

¹³² BAYER, age, s.281.

¹³³ GÖK, age, s.220.

¹³⁴ BAYER, age, s.283.

¹³⁵ GÖK, age, s.208.

¹³⁶ BAYER, age, s.287.

¹³⁷ GÜLSOY, agm, s.141.

¹³⁸ GÖLCÜKLÜ Feyyaz, İnsan Hakları ..., s.4.

¹³⁹ GÜLSOY, agm, s.141.

¹⁴⁰ CENTEL, Adli Tıp Bilimleri ..., s.16-17.

3.2. ALET İZLERİ

3.2.1. Genel Olarak; Alet izi inceleme, belli baskı izlerinin bilinen aletlerle oluşturulup-oluşturulmadığıyla ilgilenir¹⁴¹ ve fizik ilminin verilerini kullanarak hadiseyle ilgili olan izlerin incelenmelerini yapar. Bu incelemede insan yerine eşyayı konuşurma esasından hareketle izleri arayan, muhafaza altına alan ve değerlendiren iz biliminden yararlanılmaktadır¹⁴². Bununla birlikte delillerin fiziki yapıları ya da fiziki yapılarında meydana gelen ya da getirilen değişiklikler izlenmektedir.

Metaller şiddetli basınç çarpma ve sürtünme sonucunda birbirleri ve daha yumuşak yapıllı maddeler¹⁴³ üzerinde izler bırakırlar. İzlerin meydana gelmesi sırasında etkileşen metaller karşılıklı olarak birbirleri üzerinde yıpranma ve aşınma meydana getirirler. Etkileşen iki cisimden yapıca sert olanın yüzeyindeki karakteristik özellikler yumuşak olan cismin temas eden yüzeyine çıkar. Yumuşak metallerde aşınma fazla sert metallerde ise çok daha az olur¹⁴⁴. Sert metalin yumuşak metallere üzerinde oluşturduğu kadar net ve yoğun olmasa da yumuşak metallere de sert metallere üzerinde bir takım izler oluşturabilmektedirler. Prof. Dr. E.LOKARD'ın dile getirdiği "her temas bir iz bırakır." görüşündeki durum çoğu zaman karşılıklı olmaktadır.

Alet izi tetkikinden bir çok suçun aydınlatılmasında yararlanılabilmektedir, mesela nitelikli hırsızlık suçunun anahtar ya da diğer aletlerle kilit açmak suretiyle olması hali cezada artırıcı bir etken olarak değerlendirilmektedir (TCK m.142, d).

Bir izin delil olarak değerlendirilebilmesi için genel olarak bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar; tanımlanabilme yani tarif edilebilme, sınıflandırılabilme ve yorumlanabilmesi, mahkemeye delil olarak sunulduğunda delil niteliğinin değişmemesidir¹⁴⁵. Alet izleri üzerinde bulunan özellikler itibariyle tanımlanabilir niteliktedir. İzler ilk tespit edildiğinde hangi alet tarafından bırakıldığı, izi bırakan aletin fiziksel özellikleri bilinebildiği için sınıflandırma yapmak ta mümkündür. Eğer izler doğru yöntemlerle tespit edilip alınırsa mahkemede delil olarak sunulabilecek karakterde olur¹⁴⁶.

Alet izlerinin bulunduğu parçalar laboratuvarlara, izler bozulmayacak, sert nesnelere temas etmeyecek şekilde ambalajlanıp mühürlenerek gönderilmelidir¹⁴⁷.

3.2.2. Alet İzi Tipleri ve Alet İzlerindeki Değişiklikler: Alet izleri temelde üç tipe ayrılır; Aletin şekil yapısının nesnelere üzerine tam olarak çıkarak aletin ne tip olduğunun ve ölçüsünün bilinebildiği baskı izleri, düzensiz ve karışık şekillerin bulunduğu çizgi izleri ve her iki iz şeklinin ortak bulunduğu birleşik izler¹⁴⁸.

¹⁴¹ FOREST-GAENSSEN-LEE, age, s.5

¹⁴² ÖZTÜRK,ERDEM,ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.436

¹⁴³ YÜKSEL, age, s.59.

¹⁴⁴ ŞENOCAK, age, s.67.

¹⁴⁵ YALÇINKAYA Ramazan, Suç İşlenen Yerlerde Bulunan Alet İzlerinin Yorumlanması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000, s.1.

¹⁴⁶ YALÇINKAYA, agt, s.2.

¹⁴⁷ MARABA Fuat, Olay Yeri İncelemesi, Polis Okulları Ders Kitabı, Ankara, 1994, EGM Basımevi, s.77- Polis Okulları Ders Kitapları I, Ankara, 1997, s.541.

¹⁴⁸ YALÇINKAYA, agt, s.4.

Bir aletin başka bir obje ile teması sonucunda sebep olduğu aşınma, oyma, kesik ya da herhangi bir baskı alet izi olarak kabul edilir. Bu nedenle bir alet üzerindeki herhangi bir ufacık eksikliğin varlığı o aletin bireysel özelliklerini gösterir. Bu eksikliklerin biçim ve düzeni o aletin varlığı süresince gördüğü zarar ve kullanımından dolayı ayrıca değişir. Karşılaştırma mikroskobu, suç mahallindeki alet izleri ile şüpheli aletle oluşturulan mukayese baskı izlerinin karşılaştırılması için kullanılır¹⁴⁹.

İzler oluştukları farklı maddeler üzerinde değişik özellikler gösterebilir. Açık zeminlerde oluşacak sıyrık ya da çizgi vb. izler koyu zeminlere göre daha zor takip edilir. Balta izinin üzerinde bulunan detaylarda, mesafe, aletin hareket yönüyle aletin aldığı açı ilişkisi önem kazanmaktadır¹⁵⁰.

Alet izlerinden genelde iki şekilde yararlanılır. Birincisinde aletin genel yapısı ya da büyüklüğü tespit edilir. İkincisinde aletin üzerinde bulunan hasar, düzensizlik ve alete mahsus (karakteristik) özelliklerin diğer bir eşya üzerine (çizgi, bere ya da çentik şeklinde) bıraktığı izlerden hareketle, izi meydana getiren alet tespit edilir¹⁵¹.

3.2.3. Alet İzlerinin Yorumlanmasında Dikkat Edilmesi Gerekenler¹⁵²: Aletler kendi özelliklerini temas ettikleri nesnelere üzerine aktarırlar. İzin hangi alet tarafından bırakıldığı tam olarak belirlenemeyebilir. Şüpheli aletlerin üzerinde temas ettikleri yüzeylerden bulaşan kalıntılar (boya parçaları, kan kalıntıları gibi) bulunabilir ki, bu durumda diğer kimyasal ya da biyolojik incelemelere öncelik verilmelidir.

3.3. OTO ÜZERİNDEKİ İNCELEMELER İLE TEKERLEK İZLERİ

3.3.1. Oto Üzerindeki İncelemeler

3.3.1.1. Motor ve Şasi Numarası Tetkiki; Nihayet numara tetkiki olan bu incelemelerde ilk önce mevcut durumun tespiti, fotoğraf, kamera vb. yollarla yapılmalıdır. Daha sonra fiziki incelemeyle sonuca varılamayacak ise, kimyasal metotlara başvurulmalıdır. Aynı inceleme silahlarda, üzerlerinde bulunan marka, menşei tespitine yarayan çeşitli işaretleri ve numaralarını araştırırken de uygulanır. Orijinal olmayan numaraların genel özellikleri; düzensiz yapıda olabilirler ve numarayı da ihtiva eden parça bulunduğu bölgeye kaynak yoluyla nakil yapılmış olabilir, numaranın bulunduğu yüzey ile etrafında oynama yapıldığını gösterir nitelikte çeşitli alet ve araç izleri olabilir¹⁵³.

İz bilimciler bir numara ezilerek, soyularak ya da vurularak kaldırıldığında ya da yok edildiğinde bu numarayı tespit edebilmek ister. Basıldığı bölgedeki metal kristalleri orijinalinin altında ve yakın bir mesafede yer ediniş burada sürekli kaldıklarından orijinal numarayı yeniden okumak kimyasal yöntemlerle mümkün olmaktadır¹⁵⁴. Kimyasal metotlara başvurulduğunda ilk olarak bu numaraların bulunduğu bölgenin gerek duyulursa da daha sonra şüphe duyulan bölgenin boyası açılır. Yine fiziksel incelemeyle sonuca varılamayacağına bakılır. Zira bu durumda numaralarda değişiklik yapılmış ve boya ile gizlenmeye çalışılmış ise bu durum ortaya çıkar. Boya söküldükten sonra da, neticeye

¹⁴⁹ SAFERSTEIN, age, s.450. - KAYGUSUZ, Bilimsellik ve Hukukilik, s.242.

¹⁵⁰ ŞENOCAK, age, s.76.

¹⁵¹ ŞENOCAK, age, s.74.

¹⁵² YALÇINKAYA, agt, s.56-57.

¹⁵³ YÜKSEL, age, s.62-63.

¹⁵⁴ SAFERSTEIN, age, s.450.

varılmıyorsa ve numara vurma (rakamları ihtiva eden metal bloğun vurulması ya da rakam şeklindeki aletlerin vurulması) şeklinde oluşturulmuş ise, önceki numarasına ait rakamların bu bölgedeki metalde meydana getirdiği sıkıştırma sonucunda her rakamın altına gelen bölgede meydana gelmiş olan metal sıkışmasından dolayı, metalin asitle bir miktar indirgenmesiyle orijinal numaraya ulaşılmaya çalışılır, bu çoğu zaman başarıya götüren bir metottur.

Ancak orijinal numara spiral ile (nokta vuruşla) ile oluşturulmuş ise, bu durumda asitle indirgemenen kaçınmak gerekecektir. Zira bu tür numaralarda numaranın altında bir metal sıkışması tespit edilememektedir. Bu nedenle bu tür kimyasal metod eğer varsa eski orijinal numaraya ait kalıntı ve izlerin tamamen yok olmasına, delilin ortadan kaldırılmasına sebebiyet verebilecektir. Vurma numaralarda kimyasal metotlardan sonra, nokta vuruşla oluşturulmuş numaralarda ise boyanın sökülmesini müteakip elde edilen bulguların tekrar tespiti yapılarak varılan sonuçlar uygun bir tarzda mümkünse görüntülü ve yazılı olarak ilgili mercilere aktarılmalıdır.

3.3.1.2. Parça Bütünleme; Kırılmış ya da kopmuş parçalar da delil niteliği olan bulgulardandır. Kablo gibi nesnelere koparılması durumlarında da koparılan her iki parça incelenerek aralarındaki benzerlikler (aynı bütünden kopma olup-olmadıkları) bulunabilir. Parça deliller aynı bütünden kopma olduğu düşünülen türden delillerdir. Bu tür delillerde gerek fiziksel özellikleri kenar yapıları gibi, gerekse kimyasal özellikleri yönünden birbirleriyle uyumlu olup-olmadıkları araştırılır. Sonunda suç mahallinde bulunan parça ile şüpheli bir parçanın aynı bütüne ait olup-olmadığı ortaya konur¹⁵⁵.

Trafik kazası ya da kaza süsü verilmiş başkaca hadiselerde suç mahallinde bulunan küçük bir araç lambası parçasıyla yola çıkılarak olaya karışan otomobil belirlenebilmektedir. Bu tür incelemede öncelikle eldeki parçaların detaylı bir tespitini yapmak gerekir. Şayet birden fazla parça var ise, bu parçaların aynı bütüne ait olup-olmadıklarını kesin olarak belirlemek gerekir ki bu her zaman mümkün olmayabilir. Birbirine birleşik yerden kırılmamış ya da aradaki parçalar mevcut olmadığı durumlarda bu tespit mümkün değildir.

3.3.2. Tekerlek İzleri

Motorlu vasıtaların lastik ya da diğer maddelerden imal edilmiş tekerleklerine ait izler bize bu vasıtaların hareketi istikametlerini tayinde ipucu verir. Şayet motorlu vasıta düz bir hat boyunca ve doğru olarak hareket halinde ise sadece arka tekerleğin izleri görülebilir. Geri manevra ve seyir halinde ise ön tekerlek izleri görülecektir. Dönüş yapmış ise dört tekerleğin izini de bulmak mümkündür.

Tekerlek izlerini tespit ederken, uygun aydınlatma şartlarının sağlandığı, dik açıyla titreme olmadan yapılan ve ölçek kullanılan¹⁵⁶ fotoğraf çekimi tamamlandıktan sonra izin bulunduğu zemine göre farklı kalıp alma malzemeleri kullanılmalıdır. Karlı zeminlerde bırakılan izlerden kalıp almak için kar-izi-mum spreyi (renkli toz) kullanılmalıdır. İzler yumuşak toprakta oluşmuş ise; çeşitli alçılar kullanılabilir¹⁵⁷, alınan kalıp açık havada gerektiği kadar bekletilerek kurutulmalıdır¹⁵⁸. Elektrostatik¹⁵⁹ iz alma tekniğinden de yararlanılabilir¹⁶⁰. Tekerleklerin sırt

¹⁵⁵ YÜKSEL, age, s.63.

¹⁵⁶ YÜKSEL, age, s.55-56.

¹⁵⁷ BAYER, age, s.182.

¹⁵⁸ YÜKSEL, age, s.57.

¹⁵⁹ BODZIAK Willam J, Footwear Impression Evidence, CRC Press, 2. Edition, Florida, USA, 2000, s.101 vd.

¹⁶⁰ YÜKSEL, age, s.58.

desenleri girintili çıkıntılıdır. Bu sebeple geçtikleri zeminde toprak, asfalt, çakıl taşı, çimento, çamur, kireç gibi maddeler bu girinti ve çıkıntılara bulaşabilir. Tekerlek üzerindeki toprak, çamur, kireç, vb. kalıntılar, suç mahallindeki malzemelerle ilişkilendirmek için önemlidir¹⁶¹. Bu durumda tekerlek üzerinden elde edilebilen maddeler konunun uzmanlarına gönderilmelidir.

Suç mahallindeki lastik dış desenlerinden, lastiğin markası bulunabilir. Tekerlek izleri suç mahallinde yumuşak bir toprakta oluştuğunda bunların muhafazası en iyi fotoğraf ve alçı ile başılır¹⁶². Asıl inceleme bu izlerle fotoğraflama, kalıp alma şeklinde alınan şüpheli lastik izlerinin karşılaştırılması ile yapılır. Amaç şüpheli araçlardan alınan araçlarla incelenecek olan teker izlerinin pozitif bir uygunluk sağlayıp-sağlamadıklarını ve bu izler arasında teşhise elverişli izler bulunmadığı durumlarda genel özellikler yönünden uygunluk sağlayıp-sağlamadıklarını tespittir¹⁶³.

Bir yıl içerisinde aynı lastik fabrikasında aynı marka ve model, aynı tür araçlar için üretilen aynı desene, ebatlara, şekle ve yapıya sahip lastik tekerlerin özellikleri, sınıfsal özelliğe örnek olarak gösterilebilir. Bu tür lastiklerin oluşturduğu izlerle başka ebatlarda ya da yapılarıdaki diğer lastik teker izleri birbirinden ayırt edilebileceği gibi, şüpheli olarak düşünülen ve inceleme konusu lastikle aynı fabrikada yapılmış aynı niteliklerdeki lastikler için şüphenin devamı noktasından başka etki yapmazlar.

Tekerlek izlerini, kabartma ya da negatif (çamurlu, kirli tozlu yollarda, kum ve kar üstünde) ve pozitif (yağ, boya veya ziftli kısımlarla ıslanmış kısımlardan geçen tekerleklerin yolun temiz kısmına çıktıklarında bu bölgelerde bıraktıkları) izler olarak ikiye ayırarak inceleyebiliriz¹⁶⁴.

Negatif ya da kabartma tekerlek izleri araç yumuşak zeminlerde¹⁶⁵ gittiğinde oluşur. Pozitif tekerlek izleri, tozlu veya çamurlu yoldan asfalt yola ilk geçişte tekerleğin temiz olan asfalt yolda bıraktığı kısa mesafede görülen izlerdir¹⁶⁶. Lastik taban izleri, lastiğin kalıbını yumuşak yol kaplamasına çizen izlerdir. Tekerleğin dönüşü sırasında ileriye fırlattığı yumuşak malzeme sıçramadır, bu tekerlek tabanlarının çamurdan kopardığı parçalardır. Noktalama şeklinde sıçratma ise, tekerleğin dönüşü sırasında kaplamadan kopararak geriye fırlattığı parçalardır¹⁶⁷. Normal lastik yere değme yüzeyi, kenarları yuvarlak bir şekildedir. Yuvarlanan lastik yol ıslak veya yumuşaksa profil iz bırakır, lastiğin yola değme yüzeyi lastik içindeki havanın basıncı ile taşıtın hareketine bağlı olarak değişir¹⁶⁸.

¹⁶¹ BAYER, age, s.183.

¹⁶² SAFERSTEIN, age, s.450.

¹⁶³ YÜKSEL, age, s.54–55.

¹⁶⁴ MARABA, age, s.91- Polis Okulları Ders Kitapları I, s.549.

¹⁶⁵ McDONALD Peter, Tire Imprint Evidence, CRC Press, Florida, USA, 1993, s.40.

¹⁶⁶ YÜKSEL, age, s.54. - BAYER, age, s.181.

¹⁶⁷ ÇAKIR, agt, s.60.

¹⁶⁸ ÇAKIR, agt, s.36.

3.4. PARMAK İZİ

3.4.1. Genel Olarak; Papil hatlarının cisimler üzerinde bırakmış olduğu izlere parmak izi denir¹⁶⁹. Parmak uçları derisinde sıralar halinde bulunan deri papilla setlerinin görüntüsüne (parmak izlerine bakma işine¹⁷⁰) daktiloskopi, parmakların dokunduğu yerlerde bıraktığı izlere daktilografi denilmiştir¹⁷¹. Parmaklara bakmak demek olan daktiloskopinin oldukça eski bir tarihi vardır. 1892’de İngiliz Francis GALTON, parmak izinin değişmezliğini ve her kişiye ait ayrı özelliğini tespit edip, daktiloskopinin esasları konulu bir eser yazmıştır. Nitekim daktiloskopiye dünya da ceza muhakemesinde ilk kullanan ülke Arjantin olmuştur. Ülkemizde de, otomatik parmak izi analizi sistemi kullanılmakta ve gittikçe de yaygınlaştırılmaktadır¹⁷². Frances (Francis) Galton 1892’deki “Finger Prints (Parmak İzleri)” adlı ünlü eseriyle kimlik tespitinde parmak izlerini istatistikî temele de oturtmuştur¹⁷³.

Parmak izi inceleme, parmak izlerinin sınıflandırılması ve izlerin kullanılabilir arşivleme organizasyonu ile ilgilidir. Görünmeyen izleri geliştirmek ve bilinen ve bilinmeyen parmak izlerini karşılaştırmak bu çalışmanın bir parçasıdır¹⁷⁴. Parmak izlerinin kişiye özgü olduğu gerçeği anlaşıldıktan sonra, bir eşya üzerindeki izlerin kimin parmağına ait olduğu kolaylıkla saptanabilir olmuş, bu sayede parmak izlerinden sanıkların kolaylıkla bulunması olanağı doğmuştur¹⁷⁵. Çok maksatlı kullanılabilir olan parmak izlerini, mesela, Amerikan Deniz Bakanlığı bütün mensuplarına bir tarafında sahibinin sağ el işaret parmağının izi, diğer tarafında ismi de yer alan bir madalya düzenleyerek¹⁷⁶ kullanmaktadır.

Parmak uçları papillerinden hazırlanan preparatlar mikroskop altında dikkatle incelenecek olursa üzerinde sinir sistemi ile binlerce ter deliğinin yan yana sıralanmış olduğu görülür. Parmaklar ne kadar temiz ve kuru olursa olsun, papiller üzerinde ter daima mevcuttur. Eşya ile temas eden papiller üzerindeki ter maddesini ince tabakalar halinde bu eşyalar üzerine bırakırlar¹⁷⁷. Parmak izini oluşturan papillerden her biri mikroskobik ortamda büyütülerek papili oluşturan karakteristik özelliklerin tespit edilip tek bir papilin de incelemeye, değerlendirilmeye alınması gerekir¹⁷⁸. Suç mahallindeki parmak izinin daha sonra bir şüpheliye ait olduğu belirlenebilir, bu şüphelinin suç hadisesinin bir bölümünde suç mahallinde olduğunu kanıtlar, neden ya da ne zaman olduğuna dair bir ispatlama yapamaz¹⁷⁹.

Mukayese parmak izleri genel olarak, mürekkeplendirilen parmakların içerde kalan (izli) yüzünün kâğıt ya da başka yüzeylerde yuvarlanması ile elde edilir¹⁸⁰. Mukayese parmak izi alınırken, teknik görevliler tarafından alınması ile net ve seçilir özellikte olmalarına dikkat

¹⁶⁹ ŞENOCAK, age, s.30.

¹⁷⁰ ŞAFAK, Polis Teknolojisi ..., s.295.

¹⁷¹ ALBAYRAK Bülent, Olay Yeri İncelemesi ve Hüviyet Tayini, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001, s.54.

¹⁷² ÖZTÜRK,ERDEM,ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.442.

¹⁷³ KÖK Ahmet Nezh, Parmak İzlerinin Delil Olarak Kullanılması, Erzincan Hukuk Fakültesi D., C. 7, s. 3-4, Erzincan, 2003, s. 6.

¹⁷⁴ FOREST-GAENSSLEN-LEE, age, s.5.

¹⁷⁵ TOSUN, Suç Muhakemesi ..., s.213-214.

¹⁷⁶ ŞAHİN Eyüp, Parmak izinin Amerika Bahriyesince Tayin-i Hüviyette İstimali, Polis D, Sayı.36, Ankara, 2003, s.497.

¹⁷⁷ ŞENOCAK, age, s.31.

¹⁷⁸ KAYGUSUZ, Olay Yeri İnceleme ..., s.149.

¹⁷⁹ POLAT Oğuz, Olay Yeri İncelemesinin Adli Tıp Açısından Önemi, Adli Tıp D, C. 16, s. 2-4, 2002, s.16.

¹⁸⁰ ÖZTÜRK,ERDEM,ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.443.

edilmesi gerekir¹⁸¹. Bir cismin emicilik özelliği arttıkça üzerinde parmak izinin kalma süresi azalır¹⁸².

Silah üzerindeki parmak izleri silinmemişse, su altında 2 hafta bozulmadan kalabilir, ancak sudan çıkarıldığında birkaç dakika içerisinde bozulabilmektedir. Bu nedenle silah sudan çıkarıldıktan sonra sadece havayla kurutulup herhangi bir silme yapmadan parmak izleri araştırılmalıdır¹⁸³.

Suçsuz olduğu için serbest bırakılan kişiler hakkında hazırlık soruşturması sırasında toplanan bilgi ve belgelerin tekrar kullanılabilmesi düşünülerek saklanması Ay m.38/4 ve AİHS m.6/2'de ifadesini bulan "suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz" prensibini ihlaldir. Çünkü bu bilgilerin saklanması arkasında bu kişilerin bir gün tekrar suç işleyeceği varsayımı vardır. Bu prensibe göre ise, devlet ve onu temsil eden kamu görevlileri, kişiler suç işlemeyen suç işlemiş veya suç işleyecek varsayımıyla hareket edemez. Yine yakalanarak gözaltına alınan fakat serbest bırakılan kişilere ait özel parmak izi, fotoğraf gibi bilgi ve belgelerin rızası dışında saklanması Ay m.20/1 de ve AİHS m.8/ e ifadesini bulan kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının da ihlali anlamına gelir. Bu maddelere göre, kişinin özel hayatına saygı hakkının bir ifadesi olarak, toplanan bilgiler kişi hakkında suç işleme şüphesinin ortadan kalkması ile birlikte ortadan kaldırılarak yok edilmelidir¹⁸⁴. Nitekim Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin teşhisi için gerekli olması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir. (CMK m.81).

İzin olmadıkça kimsenin parmak izi alınmaz, fotoğrafı çekilemez. Kişinin cebir, tehdit veya şiddetle parmak izinin alınması veya fotoğrafının çekilmesi, şartlarına göre tehdit veya hürriyeti tahdit suçuna vücut verebileceği unutulmamalıdır¹⁸⁵.

PVSK da parmak izi ile fotoğraf alma yetkisini düzenlemiştir¹⁸⁶ olup burada da savcının veya mahkemenin gerek görmesi halinde kişilerin parmak izlerinin ve fotoğraflarının alınacağı açıktır¹⁸⁷.

Parmak izi incelemesinin yapılmamış olması, Adalet Bakanlığı tetkik hâkimlerinden A.KAYA'ya göre İHM'ne başvurulara ilişkin dosyaların özelliklerinden birisini oluşturmaktadır¹⁸⁸.

¹⁸¹ POLAT, Uygulamada Adli Tıp ..., s.35-36.

¹⁸² ŞENOCAK, age, s.32.

¹⁸³ CEYLAN, agm, s.13.

¹⁸⁴ ERYILMAZ, Kolluğun Yetkileri ..., s.65.

¹⁸⁵ HAFIZOĞULLARI, agm, s.576.

¹⁸⁶ Parmak izi alınması ve incelenmesi ayrıntılı olarak Parmak İzi Teknik Hizmetleri Yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Bu konuda ayrıntılı olarak bkz. İÇEL Kayıhan-YENİSEY Feridun, KOMPENDIUM Ceza Kanunları, 1.B., 2.Cilt, Beta Y, İstanbul, 1998, s.60 vd.

¹⁸⁷ HAFIZOĞULLARI, agm, s.576.

¹⁸⁸ CENTEL, Adli Tıp Bilimleri ..., s.16-17.

3.4.2. Delil Olma Özelliği ve Tespiti; Gözle görünür hale getirilmiş olan parmak izinin fotoğrafını çekmek, izin taşınması ve mukayesesinin yapılabilmesi için en iyi yöntemdir. Tozla belirli hale getirilmiş olup ta fotoğrafı çekilmeyecek pozisyonda olan parmak izlerinin folyo veya selefon bant ile nakledilmesi gerekir¹⁸⁹.

Parmak izleri şu özellikleri nedeniyle delil olarak kullanılmaktadır¹⁹⁰; 1- Değişmezlik özelliği, 2- Benzemezlik özelliği, 3- Sınıflanabilir olma özelliği. Parmak izleri kesin delil niteliğindedir, bireysel karakteristikleri bulunur ve suçluların kesin tespitinde yararlanılır. Bu niteliğini değişmez, değiştirilmez ve birbirine benzemez olmalarından almaktadır. Canlılarda üst deri tabakasındaki bir tahribat sebebiyle parmak izinin değişmesi mümkün değildir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda birbirinin aynı iki parmak izi tespit edilememiştir¹⁹¹. İki parmaktaki papil şekilleri, hiçbir zaman birbirinin aynı olmamaktadır¹⁹². Parmak izi inceleme çalışmalarıyla, parmak izlerinden izi meydana getiren parmağın tespit edilebileceği, parmak izinin değiştirilmesinin mümkün olmadığı ve literatür taramaları sonucunda günümüze kadar hiçbir parmak izinin birbirinin aynı olmadığı anlaşılmaktadır¹⁹³.

3.4.3. Çeşitleri ve Sınıflandırılmaları; Parmak izlerini genel olarak üç gruba ayırabiliriz; a) Kabartma parmak izleri, parmakların yumuşak yüzeylerde oluşturdukları izlerdir. b) Görünmeyen parmak izleri, gözle görülemeyen ancak, fiziksel ya da kimyasal yöntemlerle görünür hale getirilebilecek olan izlerdir. Tespitinde zemine zıt renkte bir toz sürülür ya da kimyasal yöntemlerden faydalanılır. c) Renkli parmak izleri, renkli maddelerle kirlenen parmağın cisimlere temasıyla oluşan izlerdir¹⁹⁴. Parmak izlerinin buldukları zemin taşınabilir ise eşya laboratuvara gönderilir ve burada teknik olarak tespit edilir, taşınamayacak yüzeyde ise, fotoğrafla tespit edilebilirler. Kabartma parmak izlerine negatif, görünmeyen ya da renkli parmak izlerine pozitif izler de diyebiliriz.

Parmak izleri incelemede kolaylık sağlaması için, kendi aralarındaki benzer noktalardan yola çıkılarak oluşturulmuş olan bir takım ana gruplara ayrılırlar. Olay yerinden alınan ve kime ait olduğu belirlenmeye çalışılan parmak izinin, öncelikle, ana sınıflardan hangisine girdiği belirlenmektedir. Bu amaçla parmak izinin göbek noktası belirlenerek buradan itibaren hat sonları ve çatallar işaretlenir. Ana sınıfı belirlenmiş parmak izi kayıtlarda saklanmakta olan ana sınıfına uygun sınıftaki parmak izleri ile karşılaştırılır¹⁹⁵.

3.5. EL (AVUÇ) İZİ İNCELEMELERİ

Parmak izlerindeki gibi papil izleri avuç izlerinde de bulunmaktadır. Avuçla kavranan zeminler üzerinde şartların uygunluğuna paralel olarak mükemmel avuç izleri kalabilmektedir¹⁹⁶.

¹⁸⁹ ŞENOCAK, age, s.33.

¹⁹⁰ KAYGUSUZ, Bilimsellik ve Hukukilik, s.241.-KÖK, agm, s. 3-4, 7.

¹⁹¹ ŞENOCAK, age, s.33.

¹⁹² ŞENOCAK, age, s.35.

¹⁹³ ŞENOCAK, age, s.38.

¹⁹⁴ MARABA, age, s.60- Polis Okulları Ders Kitapları I, s.534.

¹⁹⁵ KÖK, agm, s. 8.

¹⁹⁶ ÇETİN M. Salih, El İzleri (Avuç İzleri), İpucu D., Yıl. 2, Sayı. 2, Ankara, 2004, s.60 ÇETİN M., agm, s.61.

Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin teşhisi için gerekli olması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir (CMK m.81).

El, ayak ya da parmak bir yere basıldığında ortaya çıkan izler baskı izlere örnek olarak verilebilir¹⁹⁷. El izlerinin parmak izine göre daha kolay tasnif edilebilir olması suç mahalli inceleme uzmanları için bir avantaj olmaktadır¹⁹⁸.

Elin şekli, parmakların uzunluk, genişlik ve birbirlerine göre durumları, avuç içlerinde bulunan çizgilerin uzunlukları ve birbirleriyle kesiştikleri noktalar, çizgiler arasındaki mesafeler belirlenerek inceleme yapmak ve kesin sonuca varmak mümkündür. Avuç izleri üç bölgeye ayrılarak belirlenip, incelenir; Yukarı gelecek şekilde yerleştirilen başparmak bölgesi (1.grup), aşağı gelecek şekilde yerleştirilen küçük parmak bölgesi (2.grup) ve yan tarafa gelecek şekilde yerleştirilen yukarı bölge (3.grup) olarak ayrılırlar¹⁹⁹.

İncelenecek yüzeyin parçalara bölünmesi hem bu bölgelerin birbirleriyle olan ortak noktalarını tespit hem de inceleme yaparken daha detaylı bir incelemeye imkân verebilmek içindir. Bu izler parmak izleri gibi belirlenip, fotoğraf ya da kamera vb. alternatiflerle tespit edilmelidir.

3.6. AYAK VE AYAKKABI İZİ İNCELEMELERİ

3.6.1. Genel Olarak: Ayak izleri karakteristik özellik gösteriyorsa ve yeterli sayıda ise kesin tespite imkân verir²⁰⁰. Her ayağın kendine has bir farklılığı olacağı muhakkaktır, bu durumun oluşan izde yeterince meydana gelip-gelmediği önemlidir. Ayakkabı ya da ayak izi incelemeleri genel olarak hırsızlık olaylarında önem kazanır ki, zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla bulunduğu yerden alanlar (TCK m.141 vd.) ile bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden ya da malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından bahisle tehdit ederek veya cebir kullanarak, bir malı teslim veya malın alınmasına karşı koymamaya mecbur kılan kişiler (yağma yapanlar) (TCK m.148 vd.) cezalandırılmaktadır.

Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin teşhisi için gerekli olması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde söz konusu

¹⁹⁷ ÖZTÜRK,ERDEM,ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.436.

¹⁹⁸ ÇETİN M, agm, s.60.

¹⁹⁹ ÇETİN M, agm, s.61.

²⁰⁰ ŞENOCAK, age, s.42.

kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir (CMK m.81). Böylece ilk kez bu konuda bir açık mevzuat hükmü konmuş olmaktadır.

3.6.2. Oluştugu Zemine Göre İzler; a) Yumuşak zemin üzerindeki izler, vücut ağırlığından dolayı ayakkabının veya ayağın izi bu tür yüzeylerde oluşur, buna kabartma (üç boyutlu²⁰¹) ayak izleri veya negatif ayak izleri denilir. b) Sert zemin üzerindeki izler, ayağın ya da ayakkabının zeminle temas ettiği kısımlarının özellikleri sert yüzeyde oluşur, buna pozitif ayak izleri denilir²⁰². Ayak izinin çıplak, çoraplı ya da ayakkabılı olmak üzere değişik şekillerde tasnifi inceleme için kolaylık sağlayacaktır ki, çıplak izlerde ayak ayasındaki papil hatları parmakların vaziyetleri ayak çevresinin şekli gibi özelliklere bakılırken, çoraplı ayak izlerinde, çorap örgüsü, yırtık ve yamalar vb. izlere bakılır²⁰³. Ayakkabı izlerinde ise sınıfsal (üretim aşamasında meydana gelen) ve karakteristik (üretim ve kullanım aşamalarında meydana gelen değişimler, farklılıklar) izlere bakılır.

3.6.3. Tespit Yöntemleri; Ayak ya da ayakkabı izlerinde, fotoğraflama²⁰⁴ (özellikle pozitif, iki boyutlu²⁰⁵ izlerde), kalıp alma (negatif izlerde) ya da nakil yöntemleri (zemin taşınabiliyorsa) uygulanır²⁰⁶. Genel olarak ölçme, kalke (ayak izi kenarlarına konan yükseltmeler üzerine bir cam vb. konarak alttaki izin şeklini çizmek) ve fotoğraflama yöntemleri uygulanabilir²⁰⁷. Çıplak ayaklarda papil izlerinin düz ve cilalı bir yüzey üzerine temasıyla oluşan ayak izleri, tozlama metoduyla görünür hale getirip elektrostatik transfer, jelatin veya folyo ile tespit edilebilir²⁰⁸.

Eğer ayakkabı, lastik izi gibi izler yumuşak toprakta oluşmuş ise, bu izlerin korunması ilk önceden fotoğrafını çekmek ve sonra kalıbını almak suretiyle yapılır²⁰⁹. Toprak gibi yumuşak zeminlerde oluşan ayak izlerinin önce fotoğrafı çekilir, yürüyüş özellikleri belirlenir ve uygun malzeme (dişçi alçısı, silikon kauçuk vb) ile kalıbı alınır²¹⁰. Kullanılacak alçı kuru olmalı ve içinde tanecikler olmamalıdır²¹¹.

Ayakkabı ya da tekerlek izleri suç mahallinde yumuşak bir toprakta oluştuğunda bunların muhafazası en iyi fotoğraf ve alçı ile başarılıdır. Kanlı ayakkabı baskı izlerinin çok donuk olduğu ya da nesnenin kanlı baskının sürtünmesini bıraktığı yerde kimyasal metotlar (fazlaştırma) gelişmemiş ya da neredeyse görülmez durumdaki kan baskı izlerini görünür hale getirebilir. Yeterli karşılaştırılan nokta sayısı ya da bu noktalardan bir teki bile şüpheli ve mukayese baskı izlerinin aynı kaynaktan çıktığını bulmayı destekleyecektir²¹².

Eğer bir iz sıvı veya nemli ise, bu çıkarmadan önce kurutulmalıdır. Bu şırınga ile toz pudra püskürterek yapılabilir. Nemli alan üzerinde tozun yerleşmesini sağlamak amacıyla bir toz bulutunu iz üzerinde bırakabiliriz sonra, kullanılmamış bir şırınga ile kenardaki fazla pudrayı

²⁰¹ HANCI İ.Hamit-ÖZDEMİR Çağlar- BOZBIYIK Arif-GÜNDÜZ Yunus, Ayak ve Ayakkabı İzleri, İpucu D., EGM Asayiş Dairesi Başkanlığı Y., Sayı. 1, Ankara, 2002, s.20.

²⁰² MARABA, age, s.65- Polis Okulları Ders Kitapları I, s.537.

²⁰³ HANCI-ÖZDEMİR-BOZBIYIK-GÜNDÜZ, agm, s.20.

²⁰⁴ CASSIDY Michael J., Lightning Powder Company Inc. Publishing, Oregon, USA, 1995, s.3.

²⁰⁵ HANCI-ÖZDEMİR-BOZBIYIK-GÜNDÜZ, agm, s.20.

²⁰⁶ MARABA, age, s.69

²⁰⁷ HANCI-ÖZDEMİR-BOZBIYIK-GÜNDÜZ, agm, s.20.

²⁰⁸ HANCI-ÖZDEMİR-BOZBIYIK-GÜNDÜZ, agm, s.22.

²⁰⁹ BAYER, age, s.168.

²¹⁰ BAYER, age, s.171.

²¹¹ ŞENOCAK, age, s.43.

²¹² SAFERSTEIN, age, s.450.

almak için alan üzerine hava üflenir. Nem pudrayı desen üzerinde tutar ve sonra kolayca kaldırılabilir²¹³.

Üç boyutlu izlerde, birbirlerini desteklemek için hem fotoğraf hem de alçı kalıp alma kullanılmalıdır. Alçı kalıbı almak için ilk önce bir set hazırlanmalıdır. Bu setin alçının kalınlığının belirlenmesinde bir kılavuz olarak kullanılması tavsiye edilir. Bu set, izin kolayca temizlenebilmesi için yeterince geniş olmalı, yeterli büyüklüğe sahip olmalıdır ve bu set toprak yığımindan, plastik şeritten, muşambadan veya çinkodan yapılabilir. Sonra alçı kalıbı hazırlanır. Alçı, yüzeyi kaplayana kadar ve kurumuş bir nehir yatağına benzeyene kadar elenerek suya dökülür. Kımıldatmadan önce alçının su ile doymuş hale gelmesi için beklenir. Asla karıştırma işlemi tamamlandıktan sonra su veya alçı ilave etmeyin. Eğer karışım çok ince gibi görünüyorsa uzunca bir zaman sadece karıştırın, kalınlaşacaktır. Kuruma zamanını hızlandırmak için, alçıyı dökmeden önce, suya tuz ilave edin. Su altındaki baskı izleri için ise daha kalın bir karışım kullanılır. Bu noktada, karışım dikkatlice ve hafifçe, kalıbı alınacak bölgeye boşaltılır. Eğer kalıp genişse takviye (kuvvetlendirici) gereklidir. Bunun için çuval bezi, patates çuvalı, soğan çuvalı ya da dokuma veya geniş ağ gözü olan kıyafetler yeterli olacaktır. Metal çubuklar, tel ya da ahşap çubuklar takviye olarak kullanılmadan önce şellaclanmalıdır (cilaalanmalıdır). Bu genişlemeye ve daralmaya sebep olan sıcaklık ve soğukluktan metali korumak için ve ağacı, şişlik ve genişlemeye sebep olan nemden korumak içindir²¹⁴.

Alçı iki aşamada hazırlanır. Birincisi alçının mat görünümünü kaybedip canlı bir görüntü almasıdır. Karışımdaki su alçının üzerinden kaybolduğu sırada yüzeye bir kalem ucuyla işaret koymak mümkündür (numaralandırma, çeşitli bilgiler, gün, saat vs.). İkincisi alçının üzerine elimizi koyarak sıcaklığını ölçmektir. Alçı katı hale geldiği zaman belirli bir sıcaklık ortaya çıkar ve en üst sıcaklığa ulaştığı zaman alçı son aşamaya ulaşmış olur. Alçı soğuyana kadar kaldırmak için herhangi bir şey yapılmamalıdır. Bir zaman sonra soğuduğunda yavaşça, dikkatlice ve bir tarafından kaldırılmalıdır. Bir kağıdın üzerine ters vaziyette konulmalı ve kalıbın üzerindeki kir ve tozu temizlemeden önce kurumaya bırakılmalıdır. Tamamen kurduğunda yavaş su akıntısı altında yumuşak kıllı fırçayla kir ve tozu temizlenebilir. Kesinlikle bir materyalle zorlanmamalı, ovulmamalı, kazınmamalı ve silinmemelidir. Bunlar değerli ipuçları ve bilgileri yok edebilir ve teknik elemanın mahkemede sıkıntı verici sorulara maruz kalmasına sebep olabilir. İz alınacak yüzey gözenekli ise –mesela kuru kil- alçı yapmadan önce, bu yüzeye yeterli miktarda su dikkatlice püskürtülmelidir. Bu baskının orijinal haline gelmesi ve alçının daha kolay alınabilmesi için gereklidir. Bu yüzeyler için hazırlanacak alçı karışımı koyu boya kıvamında olmalıdır²¹⁵.

Çamurlu su birikintilerinde tanımlama özelliği %75 den fazla olan baskılar genellikle araştırmacıları şaşırtır. Çamurdan bir baskı izini kalıba alma, detayları ihtiva eden çökeltinin karıştırılmaması için çok büyük dikkat gerektirir. İlk önce su kurutulmalı ya da bir su tabancası, pompa ya da şırınga ile uzak bir yere çekilmelidir. Tabanca, pompa ya da şırıngayı suya daldırmadan önce içlerinde hava kalmadığından emin olmalıdır aksi halde dışarıya çıkacak olan hava suyu, tortuyu ve bir aradaki detayları karıştıracaktır. Alçıya almak için suyun tamamının uzaklaştırılması gerekmez, sudan daha ağır olduğu için alçı önce izin orta kısmına batacak ve sonra da suyun altına düzenli olarak yerleşecektir²¹⁶.

²¹³ ABBOTT John Reginald-GERMANN A.C, Footwear Evidence, Thomas Publishing, Florida, USA, 1964, s.32.

²¹⁴ ABBOTT-GERMANN, age, s.33–34.

²¹⁵ ABBOTT-GERMANN, age, s.34–35

²¹⁶ ABBOTT-GERMANN, age, s.35

Set görevini görecek olan bir duvar suyu geçirmemeli ve çamurun içine bir-iki inch kadar sokmaya izin verecek genişlikte olmalıdır. Bu baskı izini alçıya almak için, alçı karıştırılmadan önce bir kaşık tuz eklenmelidir. Bu karışım ilk kıvamına yaklaşıncaya kadar karıştırılmalıdır. Alçı kepçeyle izin bir ucundan dökülmelidir, sonra kendisi alanın denge durumuna göre uygun bir şekilde dağılacaktır. Bu şekilde alçı alma kuru yüzeylerden kalıp almadan daha uzun sürecektir ve alçı döküldükten sonra en az bir saat süreyle beklenmelidir²¹⁷.

İz alınacak yüzey olarak kar güzel detaylar korur ve buradaki baskı izleri kalıba alınabilir. İlk olarak baskı izine renkli toz dikkatlice püskürtülür. Eğer alçı toz olarak kullanılacaksa bu tozun üzerine buhar gibi su tutulmalıdır. Bu tozları püskürtmenin sebebi, alçı karışımının kara sızmasını engelleyecek bir kabuk geliştirmektir. Bu toz sıçratmalar çok ince bir tabaka halinde uygulanmalıdır. Tam kıvamında bir alçı karışımı hazırlanması için çok soğuk su kullanılmalıdır²¹⁸.

Karlı zeminlerde bırakılan izleri almak için karlı-baskı-mum spreyi (Snow-Print-Wax) kullanılmalıdır²¹⁹. İz üzerine bir şırınga ile ince bir tabaka halinde talk pudrası dökülmeli, pudra sıkılmalı ve gerekirse talk pudra tekrar sıkılmalıdır, iz su birikintisi içinde ise, dökülen alçının dağılmasını engellemek için bir kalıp yapılmalı ve çabuk donması için tuz içeriği artırılmış alçı iz üzerine yavaş yavaş dökülmelidir²²⁰.

Eğer iz kar ve buzun ikisiyle birlikte oluşmuş ise (muhtemelen donmuş toprakla karışmıştır) koyu alçı karışımını uygulamadan önce, dikkatlice tam izin üzerine getirilip dörtte üçü kullanılarak daha kolay uygulanabilir. Karda baskı izi bulunduğu incelemeçiler onları güneşin direk ışıklarından korumalıdır. Fakat kutu içinde yumuşayan havanın baskı izini kolayca eritmemesi için asla üzerlerine bir kutu yerleştirilmemelidir²²¹.

3.6.4. Değerlendirilmesi; Ayak izleri değerlendirilerek yararlı bilgilere ulaşılabilir; a) Olayda bulunan kişi sayısı, bulunacak farklı özelliklere sahip ayakkabı izlerine bakılarak bilinebilir. b) Farklı cinsiyetlere sahip insanların farklı özelliklerde ayakkabı giyecekleri göz önünde bulundurularak cinsiyet tespiti yapılabilir. c) Ayak boyutu, yaklaşık olarak kişinin ayak numarasını verir. Bundan hareketle ayak izinin çocuğa mı yoksa yetişkin bir kişiye mi ait olduğu tespit edilebilir²²², yaşın önceden tespit edilebildiği hallerde, her yaş için ayakkabı numarasının belirlenmesi, araştırmacıyı önemli sonuçlara götürecektir²²³. d) Tek ayaklı, bastonlu, koltuk değnekli izlerden, kişilerin ayak özürleri hakkında bilgi edinilebilir e) Ayak izlerinden parmakların biçimleri, konumları ve sayıları hakkında bilgi edinmek mümkündür. f) Ayakkabılar basıldıkları yerlerden üzerlerine toz vb. artıklar bulaştırırlar, bunlardan kişinin geçtiği yerler hakkında bilgi edinilebilir, hatta bu artıkların Laboratuvarlarda tetkiki ile kesin sonuçlara bile varılabilir. g) Geldiği ya da gittiği yön hakkında bilgi sahibi olunabilir²²⁴. h) Suç

²¹⁷ ABBOTT-GERMANN, age, s.35–36

²¹⁸ ABBOTT-GERMANN, age, s.36

²¹⁹ BAYER, age, s.169.

²²⁰ HANCI-ÖZDEMİR-BOZBIYIK-GÜNDÜZ, agm, s.21.

²²¹ ABBOTT-GERMANN, age, s.37

²²² ŞENOCAK, age, s.42.

²²³ BOZKURT Harun, Olay Yeri İncelemesi Sonucu Elde Edilen Ayak İzi İle İlgili Bulguların Boy Yaş Ağırlık ve Cinsiyet Tespiti Hakkında Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996, s.122.

²²⁴ MARABA, age, s.72

mahallinden götürdüğü eşya, suç mahalline geliş ve uzaklaşma şekli anlaşılabilir²²⁵. Genel olarak tekerlek incelemesi ile ayakkabı izi incelemeleri birbirleriyle uygunluk gösterirler.

3.6.5. Karşılaştırma; Ayak izlerinden teşhise gidebilmek için mukayese izlerinin elde bulunması veya alınması gerekir. Mukayese izi şüpheliden alınarak, tespit olunmuş izle karşılaştırılır. Karşılaştırma, genellikle aşınma, tamir izleri, çivi izleri ve ökçeler gibi özelliklerine bakılarak yapılır. Çıplak ayak izlerinde ridge hatları incelemesi, papil hatları, parmakların şekilleri, en büyük uzunluk, topuk ve üzengi genişliği gibi özellikler²²⁶ önemli sonuçlar verir²²⁷.

Amaç, şüpheli kişilerden alınan ayakkabıların izleriyle incelenecek olan ayakkabı izlerinin pozitif bir uygunluk sağlayıp-sağlamadıklarını ve bu izler arasında teşhise elverişli izler bulunmadığı durumlarda genel (klasik) özellikler yönünden uygunluk sağlayıp-sağlamadıklarını tespittir²²⁸.

3.6.6. Yürüyüş Özellikleri; Adli bilim uzmanları, yürüyüş özelliklerinden olan istikamet, yürüme, ayak hatları, ayak, asıl açılar ve adım uzunluğu, genişliğinden (yürüyüş tablosundan) yararlanarak çok önemli sonuçlara ulaşmaktadırlar. Bunların incelenmesi neticesinde; ayak izinin sahibinin boyu, kilosu, yük taşıyıp taşımadığı, fiziki durumu, (topal vb), koşarak mı yoksa yürüyerek²²⁹ mi iz bıraktığı, sarhoş ya da hasta olup olmadığı tespit edilebilir²³⁰.

Ayak izleri konusunda soruşturmacıyı bilhassa ilgilendiren husus yürüyüş tablosudur²³¹. Bir kişinin yürürken veya koşarken bıraktığı izlerine yürüyüş şekli denir. Yön çizgisi ise, şahsın kat ettiği yolu gösterir²³². Ayak yönü ile yön çizgisi arasında meydana gelen açı kişiye göre değişken olduğu için yürüyüş şeklinde önemli bir detaydır²³³.

İnsanlarda adım uzunlukları ortalama 50–100 cm arasında değişir ve yavaş yürürken bu uzunluk 70 cm ye hızlı yürüyüşte ise 90 cm ye ulaşır. Eğer adım uzunluğu 100 cm veya daha fazla ise koştuğuna karar vermek oldukça mantıklıdır. Kısa boylu ve uzun boylu iki insan aynı hızla yürüdükleri zaman uzun boylu olanın adımları daha uzundur. Yürüyüş özellikleri dikkate alınarak, izden yük taşıyıp taşımadığını anlamak mümkündür²³⁴, yükün olduğu taraftaki ayak izi daha belirgin olacaktır. Yumuşak zeminde geriye doğru yüründüğünde örneğin karda, ayağın her kalkışında basılan yerden geriye doğru bir miktar kar itilir. Geriye doğru yürümeye, adım uzunluğu daha kısa ve ayak açısı daha düzensiz ve ayakuçlarındaki derinlik daha fazladır.

Belli bir cismin veya kütleinin yere teması ile, yumuşak zeminlerde cisim veya kütleinin ağırlığına göre, yere yapılan basınçtan ağırlık tespiti yapılabilir²³⁵. Ağırlığın çok olduğu durumlarda daha derin, az olduğu durumlarda ise, daha sık baskı izi oluşacaktır.

²²⁵ HANCI-ÖZDEMİR-BOZBIYIK-GÜNDÜZ, agm, s.19.

²²⁶ HANCI-ÖZDEMİR-BOZBIYIK-GÜNDÜZ, agm, s.22.

²²⁷ ALBAYRAK, agt, s.52.

²²⁸ YÜKSEL, age, s.54–55.

²²⁹ ABBOTT-GERMANN, age, s.20.

²³⁰ BAYER, age, s.169.

²³¹ ALBAYRAK, agt, s.52.

²³² ŞENOCAK, age, s.40.

²³³ ŞENOCAK, age, s.41.

²³⁴ BAYER, age, s.171. - ŞENOCAK, age, s.42.

²³⁵ BOZKURT, agt, s.124.

3.6.7. Ayak İzinden Boy ve Cinsiyet Tespiti:

Parville tarafından yapılan çalışmalar neticesi keşfedilen ve Parville Formülü olarak adlandırılan sisteme göre,

$$T = \frac{2 \times P}{0,287} - 0,05 \text{ m. formülü ile azami 2mm'lik bir hata ile çıplak ayak izi sahibinin boyu öğrenilebilir}^{236}.$$

Bu formülde, T= Şahsın Boyu, P= Çıplak ayak izi uzunluğunu gösterir. Çıkan sonuçlar 5'er cm üst ve alt sınırlar doğru olarak kabul edildiğinde % 80'lik bir doğruluk oranı tespit edilir. %20'lik yanılma payının ölçüm hatalarından, ama özellikle de kişilerin ayak uzunluğu ve/veya boy dengesizliğinden kaynaklandığı kanaatine varılabilir²³⁷.

Türkiye'de bayanlar, % 70–80 oranında bariz şekilde bayan ayakkabısı olduğu anlaşılan ayakkabılardan giymektedirler²³⁸. Diğer % 20–30 oranında belirsiz ayakkabı izleri hakkında da ayak izleri boyutundan belli bir kanaate varılabilir. Örneğin 41 numara bayan ayakkabısının uzunluğu 26.4–27.3 cm arasında değişirken, bu ölçüler erkek ayakkabıları için 37–40 numaraya tekabül etmektedir. Bayanlarda ayak uzunluğunun ayak genişliğine oranının daha az olması nedeniyle, hiçbir numara erkek ayakkabısına uzunluk ve genişlik ölçüleri itibariyle uymamaktadır²³⁹. Ayakkabı uzunluğu ve genişliği 42 ve daha üst numara erkek ayakkabısına denk gelen bir ayak izinin kesin olarak erkeğe ait bir ayak izi olduğunu söylemek mümkündür²⁴⁰.

3.7. CAM İNCELEMELERİ

3.7.1. Genel Olarak; Cam, kimyasal bileşimi ve fiziksel özellikleri açısından büyük değişiklikler gösteren birçok türe ayrılabilir. Cam karışımları belirli metal oksitleriyle birlikte eritildiklerinde değişik renkler almaktadırlar²⁴¹.

Güvenlik camı denen sertleştirilmiş (su verilmiş) cam, düz camın yumuşama sıcaklığına yakın bir sıcaklığa kadar ısıtıldıktan sonra üstüne soğuk hava püskürtülüp birdenbire soğutulmasıyla elde edilir. Böylelikle bükülmeye ve darbelere karşı büyük bir dayanıklılık kazanan cam, kırıldığında küçük küp biçiminde, kenarları içbükey olduğu için çok kesici olmayan parçalara ayrılmaktadır²⁴².

Cam parçaları, cımbız, pens gibi aletlerle toplanıp, keskin köşeleri yumuşak maddelerle takviye edilmiş kutulara konabilir²⁴³. Paketleme işlemi, nakliye sırasında kırılma ve başka türlü zarar görme tehlikesini önleyici nitelikte olmalıdır.

²³⁶ HANCI-ÖZDEMİR-BOZBIYIK-GÜNDÜZ, agm, s.23.

²³⁷ BOZKURT, agt, s.119.

²³⁸ BOZKURT, agt, s.126.

²³⁹ BOZKURT, agt, s.127.

²⁴⁰ BOZKURT, agt, s.128.

²⁴¹ ÖZDEMİR Turgay Atakan, Olay Yeri İncelemelerinde Ateşli Silahların Kullanımı Sonucunda Mermi Çekirdeklerinin Camlarda Meydana Getirmiş Oldukları Deliklerin ve Çatlakların Boyutlarının İncelenerek Atış Mesafeleri ve Yönünün Tespit Edilip Edilemeyeceğine Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995, s.26.

²⁴² ÖZDEMİR, agt, s.29.

²⁴³ KAYGISIZ, Adli Bilimler..., s.175-176-177-178.

3.7.2. Sınıfsal Özellik-Bireysel (Karakteristik) Özellik; Fiziksel delillerin incelemedeki özellikleri, bireysel (karakteristik) ve sınıfsal özellik olmak üzere iki gruba ayrılır. Sınıfsal özelliğe sahip delil şüpheden kurtarır ya da şüphenin devamını sağlar. Bireysel karakteristiğe sahip delillerin (parmak izi gibi) uygunluğu şüphenin doğruluğunu kesin olarak belirler. Yani sınıfsal özelliğe sahip izde kesinlik yoktur, oysa bireysel karakteristiğe sahip izde kesinlik vardır²⁴⁴.

Öncelikle gönderilen cam parçaları üzerinde kan, kıl, lif varsa bunlar şüpheli yer ya da kişilerden elde edilecek numunelerle fiziksel, kimyasal ya da biyolojik olarak incelenmelidir. Bazı durumlarda kırılan cam parçalarının, söz konusu parçanın bulunduğu yer ya da kaynağındaki parçalarla bir araya getirilerek aynı bütünün parçaları olup-olmadıkları araştırılır²⁴⁵.

Araştırmalar sonucu elde edilen cam parçasının suç mahallindeki cam parçalarına düzensiz kenarlarının kırık yüzeylerinin tüm düzensizlikleri ile kalınlık ya da diğer fiziki yapısının tam olarak uyup-uyumadığı incelenir. Böyle bir uygunluk cam parçalarının tek bir kaynağa ait olduklarını gösterir. Bu şekildeki delil bireysel karakteristiğe sahip bir delildir²⁴⁶. Bireysel karakteristik izler yalnızca o maddeye, parçaya aittir, bu nedenle kimliklendirmede son derece önemlidir.

Katı parçacıkların, içinde buldukları sıvının yoğunluğuna bağlı olarak sıvı içinde dibe çöktükleri, ortada ya da yukarıda kaldıkları bilinir. Yüzdürme metodu ile yoğunluk farkları 0,001 g/ml olan camların bile ayırımı yapılabilmektedir²⁴⁷.

Bir tek cam tabakasından alınan cam parçalarının kırılma indis değerleri arasında 0,0002 kadar değişim gözlenebilir. Bu nedenle mukayese ve kontrol cam parçaları arasındaki kırılma indisi farkı bu değeri aşmamak durumundadır ki, aynı kaynağa ait olduklarını ortaya koysun²⁴⁸.

3.7.3. Camlardaki Delikler; Lamine camlarda çarpma yönünde oluşan çökme bize çarpmanın yönünü göstermektedir²⁴⁹. Eğer bir cam kurşun tarafından delinirse delik kurşunun çıktığı tarafa doğru bir krater gibi genişlemektedir. Çıkış deliğinin etrafındaki bu genişlemeden atışın yönüne karar verilebilmektedir²⁵⁰.

Pencere camına hızla atılan küçük bir taşla mermi çekirdeği birbirine benzer, radyal²⁵¹ ve konsantrik kırıklar oluştururlar²⁵², ancak, taşın meydana getirdiği kraterimsi delik, mermi çekirdeğinin açtığı deliğin etrafındaki kavisler gibi düzenli olmaz, mermi çekirdeğinin açtığı deliğin etrafındaki çatlak ve kırıklar, geometriksel olarak daha düzgün ve düzenli olurlar²⁵³.

²⁴⁴ ÜNER B.- AŞICIOĞLU F, Fiziksel Delil Olarak Cam, İÜHFM, C. 56, s. 1-4, İstanbul, 1998, s.281.

²⁴⁵ MARABA, age, s.82- Polis Okulları Ders Kitapları I, s.544.

²⁴⁶ ÜNER-AŞICIOĞLU, agm, s.282. GÜNDÜZ Yunus- BOZBIYIK Arif- HANCI İ.Hamit, Delil Olarak Cam, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ.Hamit HANCI, Seçkin Y, Ankara, 2002, s.663.

²⁴⁷ ÜNER-AŞICIOĞLU, agm, s.283. Ayrıca, aynı bilgiler için, GÜNDÜZ-BOZBIYIK-HANCI, agm, s.663.

²⁴⁸ ÜNER-AŞICIOĞLU, agm, s.283.

²⁴⁹ ÜNER-AŞICIOĞLU, agm, s.285.

²⁵⁰ ŞENOCAK, age, s.49.

²⁵¹ YÜKSEL, age, s.75.

²⁵² GÜNDÜZ-BOZBIYIK-HANCI, agm, s.665.

²⁵³ ŞENOCAK, age, s.51.

Büyük bir taş ateşli silahlarla yakın atışla meydana getirilmiş gibi pencere camını tamamen parçalayabilecektir, bu gibi durumlarda parçalar üzerinde atış artığı aramak gerekir²⁵⁴.

Mermi çekirdeği yüksek bir hıza sahipse deldiği madde üzerindeki delik çok küçük bir daireden ibarettir ve çatlak yoktur ya da çok küçük çatlaklar vardır²⁵⁵. Mermi çekirdeğinin hızı düşükse de bunun tersi olarak delik daha büyüktür ve çatlaklar oluşur. Camın çok yakından bir ateşli silah atışı ile kırıldığına dair en güvenilir işaret camın üzerinde biriken duman artıklarıdır. Eğer mermi kara barutla doldurulmuşsa bu duman artıkları camın rengini açıkça değiştirir ve siyahlaştırır²⁵⁶.

Bir camda birbirine yakın mermi deliklerinin bulunması halinde 2. deliğin radyal kırıklarının ucu 1. deliğin radyal kırıklarına kadar devam eder ki, böylece hangi deliğin önce meydana getirildiği anlaşılır²⁵⁷.

3.7.4. Yangın Olaylarında; Yangın çıkarma ve yangına sebep olma (TCK m.170), taksirle yangına sebep olma (TCK m.171) cezayı gerektirmektedir. Kasten öldürme suçunun, yangın çıkararak işlenmesi (TCK m.82) ve mala zarar verme suçunun yakarak işlenmesi halinde (TCK m.152) cezada artırım söz konusudur. Dolayısıyla ortada bir yangın var ise sebebini ortaya çıkarmak çok önemlidir.

Yangın yerinde camın ince çatlamış olması, düzensiz şekilli çatlaklar ve ince duman filmi genellikle hızlı yanmanın belirtisi olur, geniş çatlaklar ve yoğun duman ise genellikle yavaş yanma belirtisidir²⁵⁸. Isıdan dolayı çatlayan ya da patlayan cam kendine has uzun dalgalı kırıklar meydana getirir. Camdan kopmalar olduğunda düşen parçaların yönü genellikle ısı yönüyle aynıdır²⁵⁹. Bu da bize yangının başlangıç noktası ve yönü hakkında bilgi sunar.

Cam üzerindeki karıncalanmalar, küçük nokta şeklinde kararmalar ve koyu duman izleri başlama noktasının yakınında olduğunu, açık duman izleri ise, başlama noktasının uzağında olduğunu işaret eder.

Elektrik ampulünün, sıcaklık kaynağına dönük olan yüzeyi ısınarak yumuşarken içindeki gaz genişlemeye ve camın yumuşayan taraftaki yüzeyi dışarıya doğru şişmeye başlar. Ampulün eğilme veya çekilme kısmı ısı kaynağının yönündedir²⁶⁰. Isınmadan dolayı yumuşayan tarafı, içindeki gazın genleşmesi nedeniyle dışa doğru uzantı oluşturur.

Cam malzemeler 1200 derecede erimeye başlar (pencere camları 1600 derecede sıvılaşmaya başlar) ki yüksek olan bu ısı başlangıç noktasına delalet eder. Camların ısıya ve basınca karşı parçalanmaları, etrafa yayılmaları bu bölgeye yakın yerlerin başlangıç noktası olabileceğini gösterir. Cam malzeme üzerindeki is kolay silinmiyor ise, bu yoğun ve yavaş yavaş yanma sonunda oluşmuş bir ısıyı işaret eder²⁶¹.

²⁵⁴ GÜNDÜZ-BOZBIYIK-HANCI, agm, s.666.

²⁵⁵ ŞENOCAK, age, s.49.

²⁵⁶ ŞENOCAK, age, s.51.

²⁵⁷ ÜNER-AŞICIOĞLU, agm, s.285.

²⁵⁸ AKKAPLAN Sedef, Yangın ve Kundakçılık, İpucu D, Yıl. 2, Sayı. 2, Ankara, 2004, s.38.

²⁵⁹ ŞENOCAK, age, s.52.

²⁶⁰ AKKAPLAN, agm, s.39.

²⁶¹ KAYGISIZ-DÖNMEZ-ÇELİK, agm, s.334.

3.8. VERİ İNCELEMELERİ

3.8.1. Genel Olarak; Bilgi (data, veri), bilgisayarda işlem gören, işlem görmüş olan, saklanmış, saklanan, işlenmesi planlanan ya da saklanması düşünülen enformasyon, bilgi, gerçekler ya da komutlardır²⁶².

4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğe göre veri; disket, CD ve kaset gibi araçlara kaydedilen ses ve görüntü bilgileridir²⁶³. Aslında veri, istatistik ölçme, izleme vb. şekilde kazanılmış olan bilgileri ifade eder. Elektronik veri aslında somut bir şey olmayıp sanal bir varlığı ifade etmektedir ki bu verinin somutlaştırılması için bazı araçlar kullanılmalıdır²⁶⁴.

Elektronik ortamda bulunan veriler üç biçimde karşımıza çıkabilir; bellekte, ekranda ya da çıktı olarak. Bunlardan ilk ikisi yazılı bir şekle sahip değildir, üçüncüsü ise aslın bir kopyası olarak değerlendirilmelidir²⁶⁵.

Dikkat edilmesi gereken en önemli noktalar, toplanan delillerin mahkemelerin kabul edeceği nitelikleri taşımasının ve bu konuda uzman kişilerce²⁶⁶ alınmasının gerektiğidir. Bilgisayara müdahale etmek için özel bir bilgi gerekmektedir ki, bu bilgiye sahip olanların müdahalede bulunup, delilleri toplaması sağlanmalıdır. Bu kişi, ele geçirilen sistemin işletim sistemini bilmek durumundadır, yapılanlar da kaydedilmelidir. Açık olarak bulunan bilgisayarlar kapatılmadan incelenmelidir. Bu cihazlar çok hassas olduklarından manyetik ortam ve yanlış kullanım sonucunda telafisi imkânsız sonuçların ortaya çıkabileceği unutulmamalıdır.

Kaset, disket, CD'ler, vb. eşyalar manyetik alanlardan uzak olarak muhafaza edilmelidir.²⁶⁷

Henüz suç işlenmeden önce özellikle organize suçluluğun çıkış sebebini, yapısını aydınlatılabilmek ve lojistiğine zarar verebilmek için verilere ulaşılması, bunların toplanması, mukayese edilmesi ve saklanması, yani verilerin işlenmesine ilişkin hükümlere ihtiyaç olmaktadır²⁶⁸. Bilgisayarla delillendirmede bilgisayarı güvene aldıktan sonra ilk yapılacak şey, bilgisayarın bütün bilgilerinin bitlerini içeren yedeklemesinin, üzerinde çalışmadan ve tekrar gözden geçirmeden yapılmasıdır²⁶⁹.

Amaç, bir bilgisayarda ne tür veri dosyaları olduğunu ortaya koyabilmek, daha önceden bilinen data dosyaları ve belgelerini bilgisayardaki data dosyaları ile karşılaştırarak data dosyalarının oluşturulma zaman ve sıralarını belirlemek, data dosyalarını gerektiğinde dış ortamlara kopyalamak, silinmiş dosyaları kurtararak dış ortamlara aktarmak, dosyalarda geçen

²⁶² ÇETİN Erol-MALKOÇ İsmail, Sahtekârlık Suçları, Adalet Y, Ankara, 1995, s.545.

²⁶³ ÖZBEK Veli Özer, Elektronik Ortamda Saklı Bulunan Verilerin Ceza Muhakemesinde Delil Niteliği ve Değerlendirilmesi, İÜHF, C. 59, s. 1-2, İstanbul, 2001, s.183-184.

²⁶⁴ ÖZBEK, Elektronik Ortamda ..., s.184.

²⁶⁵ ÖZBEK, Elektronik Ortamda ..., s.185.

²⁶⁶ KAYGUSUZ Ziyaettin, Olay Yerinde.... Sayı:42, Yıl:10, Polis D, EGM Y, s.245.

²⁶⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler..., s.175-176-177-178

²⁶⁸ ÖZBEK Veli Özer, Organize Suçlulukla Mücadelede Ön Alan Soruşturmaları, DEÜHFD, C.4, s.2, İzmir, 2002, s.69.

²⁶⁹ ŞEKER Güven, Bilişim Suçlarının Delillendirilmesinde Amerikan Uygulaması ve Ülkemizdeki Durum, Polis D., Yıl.9, s.34, Ankara, 2003, s.96.

anahtar sözcük ya da metni arayıp tüm olayları kaydetmek, şifreleri kırıp kodları çözmek, kaynak kodu analiz edip karşılaştırma yapmak ve veri saklamak için kullanılan unsurlar üzerinde inceleme yapmaktır²⁷⁰.

3.8.2. Bilgisayardaki Unsurların Hukuki Durumu; Bilgisayar, bilgileri otomatik işleme tabi tutan sistemdir²⁷¹. Bilgisayar sistemindeki veriler, sahibinin hukukça korunan kişisel alanın da Anayasanın 20. maddesindeki özel hayatın gizliliğinin de kapsamına dahildir. Konutlar ve kişinin haberleşme araçları özel hayatın gerçekleştiği başlıca alanlardır. Bilgisayardan faydalanarak kişinin evinden bilgi alma anayasanın 20. maddesindeki konut dokunulmazlığını ihlaldir²⁷². Nitekim kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlal edenler için hapis ve para cezası uygun görülürken bunun görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle yapılması halinde cezanın alt sınırı yukarı çekilmektedir (TCK m.134).

Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, başka surette delil elde etme²⁷³ imkânının bulunmaması halinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözümlenerek metin hâline getirilmesine hâkim tarafından karar verilir (CMK m.134, 1.fk). Bilgisayar kütüklerinde arama yapılması ve kayıtlardan kopya çıkartılmasına hakim tarafından karar verilmesi çok yerinde ise de, bu işlemleri kimin yapacağı konusuna açıklık getirilmelidir. Zira gerçekten kişilerin özel hayatıyla bağlantılı olabilecek olan bilgisayar verilerinin, bizzat hakim tarafından açılıp-okunup değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Kâğıda yazdırılacak olan bu verilerin kişilerin özel hayatıyla bağlantılı olmadığını kimse garanti edemez, bu yetki direk kolluk ya da savcıya verildiği zaman, suçla ilgili belgeler bile mühürlenip hakime sunulup yalnızca hakim tarafından okunabilirken bilgisayar verileri için bir boşluk yaratılmış olur. Zaten savcıya verilmiş gibi görülen yetkiler direk olarak kolluğa verilmiş olur. Bu konuyu izlerin savcı ve kollukla ilişkisini ele alırken inceleyeceğiz ve göreceğiz ki, kolluk uygulamada savcı gibi (savcı adına) hareket etmektedir.

Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşamaması halinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere elkonulabilir²⁷⁴. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir (CMK m.134, 2.fk). Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır (CMK m.134, 3.fk). İstemesi halinde, bu yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır (CMK m.134, 4.fk). Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan veriler kâğıda yazdırılarak, bu husus tutanağa kaydedilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır (CMK m.134, 5.fk).

Bu çerçevede akla 4422 sayılı ÇASÖMK gelebilir, bilindiği üzere bu kanunun getirmiş olduğu tedbirler diğer klasik tedbirlerden gizli olması niteliği ile ayrılır. O halde söz konusu

²⁷⁰ YÜKSEL, age, s.99–100.

²⁷¹ YAZICIOĞLU R.Yılmaz, Bilgisayar Suçları, Alfa Y., İstanbul, 1997, s.136, 1988 yılından sonraki Yeni Fransız Ceza Kanunu 323-1 ile 7. maddeler arası.

²⁷² ÇETİN E.-MALKOÇ, age, s.546.

²⁷³ CENTEL, Koruma ..., s.84.

²⁷⁴ DÖNMEZER–YENİSEY, age, s.188.

kanunda düzenlenmiş bulunan “iletişimin dinlenmesi ve tespiti” (m.2), “gizli izleme” (m.3), “kayıt ve verilerin incelenmesi” (m.4) ve “gizli görevli kullanılması” (m.5) tedbirlerinin ön alanda da uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalıdır²⁷⁵. Kanaatimizce kullanılmamalıdır zira bir çok hukuka aykırılıkları da beraberinde getirmesi çok muhtemeldir. Suç delillerini ortaya çıkarmak amacı ile devletin ulusal güvenliği bakımından gizli tutulması zorunlu olanlar dışındaki, suçların işleniş biçimine benzer tutum ve davranışlarda bulunan kişilere ilişkin yer, kuruluş, çevre ve kurumlardaki her türlü resmi ve özel kayıtlarla bilgisayar verileri incelenebilmektedir (ÇASÖMK m. 4).

Kayıt ve verilerin koruma işlemine başvurma yetkisi, hakimin ise de, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcıya da tanınmıştır (ÇASÖMK.m.2/5). Bu yetkiye dayanarak savcı veya onun görevlendirmesiyle kolluk, her türlü yer, kuruluş ve kurumda gerekli incelemeyi yapar. İnceleme sonucu tutanakla belirlenir. Söz konusu işlem sonucunda suç işlendiğine ilişkin bir bilgi ve belge elde edilememiş ve şüphe ortadan kalkmış ise, elde edilen orijinal veriler ilgili kurum, kuruluş veya kişilere iade edilir²⁷⁶.

Yapılan kimlik denetimlerinde elde edilen verilerin bilgisayara kaydedilmesi, yasada açıkça gösterilen bir suçun işlendiğini gösterir nitelikte şüphenin ortaya çıkması durumunda, ancak failin yakalanması için faydalı olacağı durumlarda mümkün olmalıdır²⁷⁷.

3.8.3. Bilgisayardan Delil Elde Etme; Bilişim polislerinin kelime işlemcilerden microsoft word ve word perfect gibi programlara bile güvenmesi kendi adlarına bir tehlike yaratabilir. Bu programların çalışma anlayışı; kelime işlemci dosyalar açıldığı ve görüldüğü zaman geçici dosyaların kelime işlemci tarafından oluşturulması şeklindedir. Bu dosyalar geçici dosyalar üzerinde daha önceden potansiyel delil olarak kullanılabilir bölümlerin üzerine yazılır, bu durumda başka delillerin ortadan kalkmasına neden olabilir²⁷⁸.

Makro ve mikro izlerin, kural olarak, internet marifetiyle toplanması olanaklıdır. Ancak bu, her zaman pratik bir yol değildir. Örneğin bir ayak veya dudak izinin bu yolla toplanması, bugün için olanaklı değildir, keza bir mikro izin, örneğin bir kan lekesi, kıl veya deri parçasının yine internet aracılığı ile delil olarak toplanması, bugün sahip olunan teknoloji çerçevesinde mümkün değildir. Ancak bunlara ilişkin raporlar ve değerlendirmeler internet aracılığı ile toplanabilir²⁷⁹.

Amerika’da özel sektör, özel kişi veya kurumlara yönelik özde delillendirmeyi önleyecek makinenin hard diskindeki verilerin bulunamayacak şekilde, istenilen zamanda ve/veya her makine açılıp kapandığında ortadan kaldırılan programları piyasaya sürmüştür²⁸⁰. Ulaşıp elde edilen bilgilerin, yerleştirildiği sisteme verilecek bir komutla yok edilmesi, hard diskteki kopyasının ortadan kaldırılması çok kolay ve çabuk yapılabilir ve silmeyi müteakip hard diskteki boşluk çabucak başka verilerle doldurulabilir. Bu nedenle bilgisayardan delil elde etme uzman kişi gerektirir²⁸¹.

²⁷⁵ ÖZBEK, Organize ..., s.77.

²⁷⁶ GÖKÇE, agt, s.212.

²⁷⁷ CENTEL, Koruma ..., s.85. - Alman CMUK m.163d.

²⁷⁸ ŞEKER, agm, s.96.

²⁷⁹ ÖZTÜRK Bahri, Ceza Muhakemesi ve İnternet, Uluslar arası İnternet Hukuku Sempozyumu, DEÜY, İzmir, 2002, s.498.

²⁸⁰ ŞEKER, agm, s.98.

²⁸¹ ÇETİN E.- MALKOÇ, age, s.561.

Bilgisayar eşkâl incelemede de değerli bir yardımcıdır. Eşkâlde amaç, kişinin belirgin özelliklerini tarif ederek kişinin tanınmasını sağlamaktır ve fotoğraf olmadığı durumlarda başvurulur. Bu şekilde kimlik belirtmeler değişik yöntemlerin eşkâl veri tabanında birleşmesi ile oluşmakta, özellikle bilgisayar tabanında, fotoğraf, görüntü (video kamera) çizim vb. verilerden eşkâl arşivi oluşturma ve sorgulama yapılarak kimlik bilgilerine ulaşılmaktadır. Bir olayın tanığının olduğu durumlarda bunun verdiği bilgilerle sanığın kimliğinin tespitine gidilir. Tanıklardan birçok ağız, burun, kaş, saç alternatifinin olduğu katalogdan seçme yapılmaları istenip, verilen cevaplar kodlanarak arşiv bilgilerine pratik ulaşım sağlanır²⁸².

3.9. ŞÜPHELİ DÖKÜMAN İNCELEMELERİ

3.9.1. Genel Olarak; Şüpheli doküman incelemesi, el yazısı, mekanik olarak oluşturulan materyaller (daktilo yazısı, yazıcı çıktısı) ve fotokopi materyallerin karşılaştırılmalarını ve uyum çalışmalarını, aynı zamanda kâğıt, mürekkep ve doküman oluşturmada kullanılan diğer materyallerin incelenmesini de kapsar²⁸³.

Yazı incelemelerinde, incelemeye konu yazı ile yazı kaynağı arasında bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. Bu el yazısı ile yazılmış bir belge ise o zaman şüpheli kişi ile yazı arasındaki bağlantı kurulmaya çalışılacaktır, bununla birlikte ülkemizde grafolojik incelemeler (yazı üzerinden psikoloji tahlili) yapılmamakta ve yazı yaşı tayini yapılamamaktadır²⁸⁴. Halen grafoloji ile belge inceleme kavramları arasındaki kavram kargaşasından dolayı belge inceleme yerine grafoloji kelimesi kullanılabilir, jandarma iz inceleme laboratuvarlarındaki belge inceleme birimlerinin adının grafoloji ve sahtecilik olarak kullanılması gibi²⁸⁵. Bu incelemeye konu evraklar, su, nem ve sıcak ortamdaki korunmalı, plastik poşetlere konmamalıdır²⁸⁶. Hazırlık soruşturmasında kâğıdın cinsi, miktarı, baskı yeri ve özellikleri (paralar için) savcı tarafından tespit edilmeli iken genel olarak bu işin takibini kolluk yapmaktadır²⁸⁷.

Adli doküman incelemesinin temelleri ABD’de 1910’larda, Avrupa kıtasında 1930’larda atılmıştır²⁸⁸. Yazı incelemeleri konusunda bilirkişilik yapan resmi kuruluşlarımız, kuruluş kanun ve yönetmelikleri gereğince Adli Tıp Kurumu ve iz bilimi laboratuvarlarıdır²⁸⁹.

Para ya da para gibi işlem gören kâğıtlar, özel yasaları gereğince çıkartılmış olan damgalı kâğıtlar, damgaya yarayan markalar, pullar ve pula denk tutulan başka değerli kâğıtlardır²⁹⁰. Memlekette veya yabancı ülkelerde kanunen tedavülde bulunan parayı, sahte olarak üreten, ülkeye sokan, nakleden, muhafaza eden veya tedavüle koyan kişiler ile sahte parayı bilerek kabul eden kişiler ve sahteliğini bilmeden kabul ettiği parayı bu niteliğini bilerek tedavüle koyan kişiler hakkında ceza ön görülmektedir (TCK m.197). Yine paraya eşit sayılan değerler²⁹¹, devlet tarafından ihraç edilip de hamiline yazılı bonolar, hisse senetleri, tahviller ve

²⁸² KAYGISIZ Mustafa, Suç Analizinde Eşkâl, Polis D, Sayı.36, Ankara, 2003, s.551.

²⁸³ FOREST-GAENSSLEN-LEE, age, s.5

²⁸⁴ YÜKSEL, age, s.23.

²⁸⁵ JGK. KDB Y, Kriminal Daire Başkanlığı Tanıtım Broşürü, Kozan Ofset, Ankara, 2000, s.6,7,12.

²⁸⁶ KAYGISIZ, Adli Bilimler..., s.175-178.

²⁸⁷ ŞAFAK-BIÇAK-KESKİN, age, s.143

²⁸⁸ ALKAN Nevzat-ÖZBAŞANDAÇ Funda, Yurdumuzda Adli Belge İncelemesinin Tarihçesi ve Günümüzdeki Durumu, İstanbul Barosu D, C.73, Sayı.1, İstanbul, 1999, Giriş.

²⁸⁹ BAFRA, El Yazısı ve ..., s.529.

²⁹⁰ ÇETİN E.-MALKOÇ, age, s.84

²⁹¹ DÖNMEZER Sulhi-ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Umumi Kısım, Cilt.2, İstanbul Üniversitesi Yayın No:900, İstanbul, 1961, s.1100.

kuponlar, yetkili kurumlar tarafından çıkarılmış olup da kanunen tedavül eden senetler, tahviller ve evrak ile milli ziynet altınları, olarak belirtilmektedir (TCK m.198). Bu bağlamda sahte olarak oluşturulan veya üzerinde sahtecilik yapılan kredi kartının kullanılması (TCK m.245) da yine ceza gerektirmektedir.

20 Nisan 1920 Cenevre Mukavelesinden sonra bizde de, para ve itibarı amme kâğıdının Türk parası ya da yabancı olması fark etmeden, ikisinde de yapılacak sahtecilikler cezalandırılmıştır²⁹². Ancak unutulmamalıdır ki, para sıfatını ortaya koymak için kanunen tedavülde olması gerekmektedir²⁹³. Kıymetli damgayı sahte olarak üreten, ülkeye sokan, nakleden, muhafaza eden veya tedavüle koyan kişiler sahte olarak üretilmiş kıymetli damgayı bilerek kabul eden kişiler, sahteliğini bilmeden kabul ettiği kıymetli damgayı bu niteliğini bilerek tedavüle koyan kişiler cezalandırılırken, damgalı kâğıtlar; damga ve posta pulları ve muayyen bir miktar vergi veya harcın ödendiğini belgelemek amacıyla kullanılan pullar olarak belirtilmektedir (TCK m.199).

Bir özel belgeyi sahte olarak düzenleyen veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren ve kullanan kişi hapis cezası ile cezalandırılır. Bir sahte özel belgeyi bu özelliğini bilerek kullanan kişi de aynı cezaya çarptırılır (TCK m.207). Yine, gerçek bir özel belgeyi bozan, yok eden veya gizleyen kişi için de hapis cezası ön görülmektedir (TCK m.208).

Bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişiler için ve görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlileri için hapis cezası ön görülmektedir (TCK m.204).

Gerçek bir resmi belgeyi bozan, yok eden veya gizleyen kişiler de hapis cezası ile cezalandırılmaktadırlar. Suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılmaktadır (TCK m.205). Resmi belge hükmündeki belgeler, özel belgede sahtecilik suçunun konusunun, emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetname olması, tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı olarak düzenlediği belgelerdir (TCK m.210).

Resmi belgenin aslı, doğrudan doğruya resmi memur tarafından oluşturulmuş nüshadır. Asıl belge yazılırken altına kopya kâğıdı konarak oluşturulan ilk örnekler de asıl kabul edilir. Asıl yerine geçen belgeler, aslı yok olunca asıl yerine geçen belgelerdir, asılda yapılan sahtecilikle aynı derecede sahtekârlık meydana gelir. Resmi bir daire veya noterlikte bulunan bir resmi belgenin aslına tamamen uygun bulunan ve bu uygunluğu yetkili ve görevli memurlarca onanan belgeler örnek olarak gösterilebilir. Önceden var olan resmi veya özel bir belgenin asıl örneğinde ya da resmi sicil ve kütüklere dayanılarak memur tarafından oluşturulan bazı önemli hak, hadise ve durumların varlığını ya da yokluğunu onaylayan, ortaya koyan belgeler, bunlar memur tarafından görevi gereğince düzenlendikleri için resmi belgelerdir²⁹⁴.

²⁹² DÖNMEZER-ERMAN, age, Cilt.2, s.1099.

²⁹³ DÖNMEZER-ERMAN, age, Cilt.2, s.1100.

²⁹⁴ ÇETİN-MALKOÇ, age, s.164

Devletin güvenliğine veya iç veya dış siyasal yararlarına ilişkin belge veya vesikaları kısmen veya tamamen yok eden, tahrir eden veya bunlar üzerinde sahtecilik yapan veya geçici de olsa, bunları tahsis olundukları yerden başka bir yerde kullanan, hileyle alan veya çalan kimseye (TCK m.326) ve Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve Başbakanlık tarafından kullanılan mührü sahte olarak üreten veya kullanan kişiler için, iki yıldan sekiz yıla kadar ve kamu kurum ve kuruluşlarınca veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca kullanılan onaylayıcı veya belgeleyici mührü sahte olarak üreten veya kullanan kişiler için (TCK m.199) ceza ön görülmektedir.

Belgenin ne tür baskı yöntemiyle oluşturulduğu, kalpazanlık sonucu elde edilen sahte pul, para, bilet vs. belgelerin elde edilmiş olan kalıp, levha vb. materyallerden elde edilip-edilmediği şüpheli doküman incelemeleri ile belirlenmektedir, bu konuda elde edilen belgeler kurutulup gönderilmelidir²⁹⁵. Şüpheli belge üzerindeki mürekkepli ya da soğuk mühür izleri ile kaşelerin orijinalleriyle oluşturulup oluşturulmadığı, orijinallerinden elde edilecek olan mukayeselerle karşılaştırılarak tespit edilmektedir²⁹⁶.

3.9.2. Sahtecilik Çeşitleri: Sahte aldatan demek olduğundan her türlü hile bu tanıma uymaktadır²⁹⁷. Nitekim duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliğinin anlaşılması yargılamanın hükümlü lehine yenilenmesine sebep teşkil eder (CMK m.311, 1.fk, a bendi), aynı şekilde hükümlü aleyhine de yargılamanın yenilenmesine sebep olur (CMK m.314, a bendi).

Gerçek düzenleyen kişi tarafından değil de, bir başka kişi tarafından düzenlenmiş intibanı uyandıran bir belge düzenlemek sahte belge düzenlemek olur. Açılan imzanın üzeri imza sahibinin rızası olmadan ya da talimatından farklı olarak doldurulursa, sahte belge düzenlenmiş demektir²⁹⁸.

Sürşarj, dokümanlardaki harf, rakam ya da şekiller üzerinde değişiklik yapılarak gerçekleştirilir²⁹⁹. Tahrif ise, sahit olan bir şeyi, iradelere aykırı olarak değiştirmektir³⁰⁰. Belgeler üzerinde, fiziksel ya da kimyasal olarak silme, ekleme, fotoğraf değişikliği, karalama, yırtma, yakma vb. şekillerle tahrifat yapılıp-yapılmadığı ve tahrifatın kandırabilirliği (iğfal kabiliyeti) belirlenmeye çalışılır³⁰¹. Ayrıca belgedeki fotoğrafla aranan kişilerin fotoğrafları arasında karşılaştırma yaparak aynı kişiye ait olup-olmadıkları tespit edilmektedir³⁰². Maddi sahtekârlık suçu herkes tarafından işlenebilir, sıfatı ne olursa olsun, herhangi bir kimse eline geçirdiği sahit bir belgeyi taklit, tahrif veya yok edebilir³⁰³.

Gerçek paranın üzerindeki taşıdığı değerleri, işlem yaparak değiştirmeye tağyir (değiştirme) denmektedir. Tağyirde kişi yeni bir değer yaratmamakta, eski değeri değiştirerek yeni bir değer (kıymet) oluşturmaktadır³⁰⁴. Bir nevi sürşarj yapılmaktadır. Taklit ise, gerçek olanına benzetmek gayretiyle sahtesini yapmaktır. Parayı taklit etme, normal ilişkilerde saf ve

²⁹⁵ YÜKSEL, age, s.30.

²⁹⁶ YÜKSEL, age, s.31.

²⁹⁷ EREM-TOROSLU, age, s.257-158.

²⁹⁸ HANS-JESCHECK-İÇEL-BAYRAKTAR-YENİSEY, age, s.103.

²⁹⁹ KARATAŞ-SEVİNDİK, age, s.402

³⁰⁰ EREM-TOROSLU, age, s.268.

³⁰¹ YÜKSEL, age, s.32.

³⁰² YÜKSEL, age, s.33.

³⁰³ İÇEL Kayıhan-ÜNVER Yener, Uygulamalı Ceza Hukuku, 4.Kitap, Beta Y, 2000, İstanbul, s.1096.

³⁰⁴ ÇETİN-MALKOÇ, age, s.26

temiz kişileri aldatmaya uygun olan paranın sahtesini yapmaktır. Bu da paranın normal değerinden daha yüksek bir değerde anlaşılması şeklinde, kalp parayı kendi hakimiyetine geçirmesi şeklinde ve kalp paranın tedavüle çıkarılması şekillerinde işlenir³⁰⁵.

Evrakın faili, üçüncü kişinin zararına bir hususu kasten evrakta göstermezse gizleme yoluyla sahtecilik oluşur³⁰⁶.

Bir yazı yazılırken kaleme uygulanan basınçla birlikte belge üzerinde ve altında bulunan diğer belgeler, kâğıtlar üzerinde oluşan izlere fulaj izi denir, bunları belirlemek için belgenin yatay ışık altında taranması gerekir³⁰⁷. Fulaj izleri, laboratuvarında teknik cihazlarla (ESDA cihazı) yapılan inceleme ile de tespit edilebilmektedir³⁰⁸. Ayrıca bazen kâğıda bazı kimyasallarla yazılmış ve çıplak gözle görülmeyen (gizli yazı) yazılar ile yanmış kâğıtlar üzerindeki yazılar da uygun incelemelerle okunabilmektedir³⁰⁹.

3.9.3. Fotokopi-Print Çıktısı-Daktilo Yazısı;

Şüpheli doküman incelemede bazen incelenecek materyal print, fotokopi ya da daktilo yazısı olabilmektedir³¹⁰. Bunlarda cihaza aidiyeti belirleme, bu makinelerin üretim sürecinde geliştirilen ya da kullanımla sonradan ortaya çıkan karakteristik özelliklerin incelenmesiyle yapılır³¹¹. Fotokopi makinesinin ya da printerin marka ve modeline bağlı olarak kağıt üzerinde oluşturacağı spesifik izlerden de hareket edilebilir. Ancak değiştirilebilir parçaları (papatya çarklı, küresel başlıklı, yüzük thimble gibi) olanlarda zorluklar yaşanabilir³¹².

Ayrıca fotokopi makineleri kopyaladıkları dokümanlara bireysel özelliklerini, kirden, kayış çemberindeki işaretlerden, cam başlık ve koruyucu başlıktan verebilir. Çıktılar printerlarda fotokopilere göre daha temiz olurlar³¹³.

Ne kadar eski ise o kadar da kolay tanınma imkânı olan yazıcı ya da fotokopi cihazlarının, üretim sırasında, aynı marka ya da modele ait karakteristiklerin kâğıt üzerinde belirmesini sağlayacak yöntemler kullanılarak yapılması, fotokopi kâğıtları içine üretim esnasında ayırıcılar ya da filigranlar konulması en azından belgenin fotokopi olup-olmadığını anlamaya yarayacaktır³¹⁴.

³⁰⁵ HANS-JESCHECK-İÇEL-BAYRAKTAR-YENİSEY, age, 106.

³⁰⁶ EREM-TOROSLU, age, s.268.

³⁰⁷ YÜKSEL, age, s.29.

³⁰⁸ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.157.

³⁰⁹ YÜKSEL, age, s.34.

³¹⁰ YÜKSEL, age, s.26.

³¹¹ ÇALI Hasan Hüseyin, Kriminal Olaydaki Şüpheli Yazı; Printer çıktısı mı, yoksa Fotokopi belge mi?, Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl.2, Cilt.2, Gaziantep Polis Meslek Yüksek Okulu Y, Gaziantep, 2004, s.309.

³¹² YÜKSEL, age, s.26.

³¹³ ÇALI, agm, 316.

³¹⁴ ÇALI, agm, s.317.

3.9.4. El Yazısının Özellikleri; Çok kompleks olup bünyesinde pek çok güçlükler ihtiva eden el yazısı kan, kıl, parmak izi gibi fiziki delillerden olup taşıdığı karakteristik özellikler bakımından sahibinin kimliğinin belirlenmesinde yardımcı bir materyaldir. Ancak, el yazısı tek ve benzemez değildir. El yazıları, okul, öğretmen, aile ve millet, yer ve zaman gibi çok çeşitli nedenlerle birbirine benzeyebilmektedir³¹⁵.

Uzun bir zaman periyodunda kişinin yazısında bir takım değişmeler meydana gelmekte, yazısına yeni yazı karakterleri eklenmektedir. Bazen de kişiler belli bir amaca ulaşabilmek için yazılarını değiştirmeye çalışırlar. Her ne kadar yazı değiştirmenin imkansız olduğu, kişinin yazısındaki kişisel özelliklerin değiştirilemeyeceği düşünülmekte ise de yapılan araştırmalar kişilerin oldukça başarılı bir biçimde yazılarını değiştirebildiklerini ve uzmanları yanıltabildiklerini göstermektedir. İsbetli bir değerlendirme ise incelemecinin mevcut teorik bilgilerle donanmış ve yeterli zaman, malzeme ve deneyime sahip olmasını gerektirmektedir. Bu yeterlilik ise ancak birkaç yıllık bir süre içerisinde ve uygulamaya yönelik yoğun bir çalışma ile elde edilebilir³¹⁶.

3.9.5. Yazı-Karakter İlişkisi; Yazı karakterlerinin oluşumunda yazının öğrenildiği yer ve zaman önemli bir etkidir. Bu nedenle yazıyı Almanya'da Alman öğretmenlerden öğrenmiş bulunan bir Türk'ün yazısı kaçınılmaz olarak Almanlara has birtakım özellikler taşıyacaktır. İnsan bir makine olmadığına göre bir çizgiyi bile ikinci kez aynı şekilde çizemez. El yazısı doküman incelemelerinde yazının kendi içerisindeki değişkenliğinin ya da tekrarlanabilirliğinin araştırılması çok önemlidir. Bu da mümkün olduğu kadar çok sayıda örnek incelenmesiyle mümkündür, aksi takdirde değişik bir unsurla karşılaşıldığında yanılığa düşmek ihtimali yüksektir. Bunun dışında yazı, yazıldığı şartlar, yazı vasıtaları, yazıldığı yer ve zaman, yazarın ruhsal veya bedensel durumu gibi pek çok faktöre bağlı olarak değişebilmektedir³¹⁷. El yazısı birçok karakteristiği ihtiva eder, kişi bunu gizlemek istese de tüm özelliklerini saklayamaz³¹⁸. Elyazısından kişilik analizi (grafoloji) rehberlikte, personel seçiminde, kredi vermede, güvenlik işlerinde, sağlık ve tıpta, yaş ve cinsiyet tespitinde kullanılabilir³¹⁹.

3.9.6. El Yazısından Aidiyet Belirleme; El yazısından aidiyet belirleme, yaygın kişisel karakteristiklerin hem örnek hem de şüpheli yazılarda bulunması ve önemli bir zıt özelliğin örnek ve şüpheli yazılarda bulunmaması esasına dayanır. Yazı identifikasyonunda (kimliklendirilmesinde) yazının bütün unsurları (harf şekilleri, orantılar, ölçü, eğim, harf ve kelime aralıkları, başlama ve bitirme çizgileri, basınç, kalem hareketleri ve yazı kalitesi, yazının kâğıt üzerindeki düzenlenişi, çıkıntılar, boşluklar, istifler, eklemeler, sıralama, heceleme, noktalama, üslup ve gramer) dikkate alınmalıdır. Ayrıca yazı incelemelerinde doğal çeşitlilik diye isimlendirilen ve aynı kişinin çeşitli yazı örneklerinin hiçbir zaman tümüyle birbirine benzememesi olgusu da büyük önem taşımaktadır. Doğal çeşitlilik yazandan yazana miktar ve mahiyet bakımından farklılıklar taşımakta ise de, yazanın yeterli miktardaki yazı örnekleri dikkatlice incelendiğinde bu özelliğin belirlenerek doğru yorumlanması mümkün olabilmektedir³²⁰.

³¹⁵ BAFRA, El Yazısı ve ..., s.530.

³¹⁶ BAFRA, El Yazısı ve ..., s.532.

³¹⁷ BAFRA, El Yazısı ve ..., s.531.

³¹⁸ KOYUNCU İbrahim, Elyazısı Analizi ve Kişiliğiniz, Alamuk Y, Ankara, 1993, s.11.

³¹⁹ KOYUNCU, age, s.11-13.

³²⁰ BAFRA, El Yazısı ve ..., s.533

3.9.7. Sürüm Yeteneği-İğfal Kabiliyeti; Sürüm yeteneği; gerçek olanla sahte olanın, bu konuda deneyim sahibi olmayan birçok kişiyi, kamuyu aldatabilecek bir benzerliğe sahip olması halidir ki, bu benzerliğin herkesi aldatabilecek düzeyde olması gerekmez³²¹. Korunan menfaat kamunun güvenliği olduğundan sahtekârlığın halkı aldatabilmesi yeterlidir³²².

Resmi belgelerde yapılacak olan sahtekârlıkların belirli kimseleri aldatabilecek nitelikte ve güçte olması gerekir. Sahte olduğu alenen görülen veya orijinal olduğundan kuşku duyulan resmi belgelerin aldaticılık niteliği bulunmamaktadır³²³. Yargıtay bu konuda, resmi belgede görülen başlık, imza, tarih, sayı, resim, soğuk damga ve mühür gibi biçimsel unsurların yer almaması durumunda, hukuki sonuç doğuracak nitelikte bir belgenin ve aldaticılık kabiliyetinin bulunmadığını kabul etmektedir³²⁴. Hiçbir durumda resmi evrak olduğu kabul edilemeyecek bir şekilde olan kaba sahtekârlıkta veya kanuni ya da idari usul ve şartlara uygun olmadığından sonuç ortaya çıkarmasına imkân olmayan evrakta iğfal kabiliyeti bulunmaz, bu bakımdan zararın mümkün olması yeterli olup muhtemel olması gerekmez³²⁵.

3.9.8. Uzmanı ve Laboratuvar Ortamının Gereği ve Raporların Nitelikleri; Şüpheli doküman incelemeci; 1- Mevcut dokümanı değerlendirerek adaletin yerine gelmesine olanak sağlamada, 2- Mevcut doküman ve bilgilerden sonuçlar çıkararak soruşturmaya yön vermede, bu bilgilerle soruşturmada başarıya ulaşabilmede görev üstlenmekte ve yoğun olarak bu alanlarda çalışmaktadır³²⁶.

Herhangi bir dokümandaki imza ve yazının atfedildiği kişiye ait olup olmadığı hususunda yapılacak incelemenin, konunun uzmanınca ve yeterli teknik donanıma sahip bir laboratuvar ortamında, optik aletler ve o incelemenin gerektirdiği diğer cihazlar kullanılarak; grafolojik ve grafometrik yöntemlerle yapılması; bu alet ve yöntemlerle gerek incelemeye konu ve gerekse karşılaştırmaya esas belgelerdeki imza ve yazının tersim, seyir, baskı derecesi, eğitim, doğrultu gibi yönlerden taşıdığı özelliklerin tam ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde belirlenip karşılaştırılması; sonuçta imza ve yazının atfedilen kişiye ait olup olmadığının, dayanaklarının gösterilmiş, tarafların, mahkemenin ve Yargıtay'ın denetimine elverişli bir raporla ortaya konulması; gerektiğinde karşılaştırılan imza ve yazının hangi nedenle farklı veya aynı kişinin el ürünü olduklarının fotoğraf ya da diğer uygun görüntü teknikleriyle de desteklenmesi gerekir. Hangi ortamda ne tür cihazlar kullanılarak inceleme yapılıp sonuca varıldığı açıklanmamış, sadece, grafolojik ve grafometrik metotların uygulandığının belirtilmesiyle yetinilmiş, ulaşılan sonucun maddi dayanakları denetime elverişli şekilde ortaya konulmamış bilirkişi raporuna dayalı olarak hüküm kurulamaz³²⁷.

Ceza Hukuku'nda belirlilik esastır; olasılıklara, tahminlere dayanılarak bir suçun olduğu söylenemez ve suçun maddi konusu belirlenmeden suçun unsurlarının mevcudiyetinden bahsetmek elbette ki mümkün değildir. Bazı kişilerin ceza hukuku ilke ve kurallarına tamamen aykırı olan bu tür görüşleri, ceza hukuku uzmanı olmayışlarının bir sonucu olmaktadır³²⁸.

³²¹ ÇETİN-MALKOÇ, age, s.24.

³²² ÇETİN-MALKOÇ, age, s.108

³²³ ÇETİN-MALKOÇ, age, s.165

³²⁴ ÇETİN-MALKOÇ, age, s.166, (6. CD.23.9.1987,5065/7931)

³²⁵ EREM-TOROSLU, age, s.268-269.

³²⁶ ALKAN Nevzat- BİRİNCİOĞLU İsmail- KURTAŞ Ömer- ÖZBAŞANDAÇ Funda, Adli Belge İncelemesinde Kağıt İncelemeleri ve Filigranın Önemi, İstanbul Barosu D., C. 74, s. 1-2-3, İstanbul, 2000, s.136.

³²⁷ BAFRA, El Yazısı-İmza ..., s.896-897. - TÜMERKAN, agm, s.382.

³²⁸ İÇEL-ÜNVER, Ceza Hukuku..., s.1118.

Nitekim kesin sonuçlar belirtemeyen (kanaat belirten, -bileceği ile biten) bilirkişi raporları ceza hukukunda dikkate alınmamalıdır, zira bunlar belirsizliği de beraberinde taşımaktadırlar.

3.9.9. Fotokopi Üzerinden İnceleme Yapmadan Kaçınmak; Yazı incelemelerinde örneklerin miktar ya da kalite olarak elverişli olmaması nedeniyle sonuca varılamıyorsa bunun raporda belirtilmesi gerekmektedir. Fotokopi üzerinden inceleme yapmak doğru değildir³²⁹, çünkü bir imza ya da yazı incelemesi için önem taşıyan harflerin ya da çizgilerin başlangıç ve bitiriş noktalarını, hareket yönünü ve baskı özelliklerini fotokopide belirleyebilmek hemen hemen mümkün değildir. Bu nedenle belgenin aslına ulaşılmaya çalışılmalıdır. Ancak, orijinal belge bulunamıyorsa fotokopisi incelemeye alınabilir ki bu takdirde de fotokopi üzerinde çalışıldığı raporda belirtilmelidir. Sonuca varılamıyorsa (negatif identifikasyon) mutlaka sonuç çıkartmaya çalışılmamalı ve bu hususun açıklanmasıyla yetinilmelidir³³⁰.

3.9.10. Örnek ve Mukayese Alma³³¹; Örnek el yazısı standart olarak, şüpheli yazı ile mukayese için elverişli ve yeterli miktarda yazıdan oluşur. Şüpheli yazı bir cümle ya da daha az miktarda bir materyalden ibaret olsa dahi kişinin yazı alışkanlıklarının görülebilmesi ve karşılaştırılabilmesi için çok miktarda örneğe ihtiyaç duyulabilir³³². Her el yazısı incelemesi özel ve farklıdır. Çünkü çeşitlilik ihtiva eder ve her biri kendi özelliklerine göre yorumlanmalıdır. Bazı incelemeciler el yazısı standart formu kullanmaktadırlar, tecrübeli incelemeciler ise bu standart forma ek olarak yazı örnekleriyle yazdırmayı uygun ve gerekli görmektedirler. Bu ilave yazıların şüpheli yazı ile aynı harf veya kelimeleri kapsamasına ve aynı vasıtalar ile yazdırılmasına dikkat edilmelidir. Kişinin yazı örnekleri alınırken şüpheli yazı metninin aslı hiçbir zaman yazısı alınacak kişinin önüne konmamalıdır. Aksi taktirde bilinçli bir kişi bu yazıdaki özellikleri görecektir ve mukayese yazısını ona göre yazacaktır³³³ ki, bu da sonuca varmayı güçleştirecektir. Unutulmamalıdır ki mukayese için sanık zorlanmamalıdır.

Yazı kişinin başarılı bir değiştirme yapamayacağı miktarda ve uzunlukta olmalıdır (genel olarak 100-150 kelimelik bir metin yeterli görülmektedir.). Çünkü yazısını değiştirmeye çalışan kişi bir müddet sonra yorulacağı için yine normal yazısına dönecektir. Ayrıca mukayese için örnek yazı alınmasından başka kişinin günlük hayatındaki daha önceden oluşturmuş olduğu mevcut yazı örneklerinin de (not defteri, hatıra defteri, iş yazıları, ders notları vb.) toplanması yerinde olur. Bu durumda mukayese edilecek örnek yazının şüpheli yazı ile mümkün olduğu kadar yakın tarihli olmasına özen gösterilmelidir³³⁴.

Makine, daktilo, printer ya da fotokopi cihazı gibi şeylerden yazı örneği alırken çeşitli durumlarda (fotokopinin kapağı açıkken, kapalıyken gibi) yeterli sayıda 10-15'er tane örnek alınmalıdır³³⁵.

³²⁹ YÜKSEL, age, s.32.

³³⁰ BAFRA, El Yazısı ve ..., s.535.

³³¹ YÜKSEL, age, s.24.

³³² BAFRA, El Yazısı ve ..., s.533.

³³³ BAFRA, El Yazısı ve ..., s.534.

³³⁴ BAFRA J., El Yazısı ve ..., s.534.

³³⁵ YÜKSEL, age, s.28.

3.9.11. İmza İncelemesi

3.9.11.1. İmza ve İmza Çeşitleri; İmza, üstündeki metnin o kişi tarafından bilinip kabul edilmesi, onaylanması sonuçlarını doğuran ayırt edici bir işarettir³³⁶. İmza nereye konulmuşsa o metni, ifadeyi, yazıyı onaylamak anlamına gelir ki bu da beraberinde bir takım sonuçlar doğurur.

İki çeşit imza vardır, kişinin normal el yazısı ile yazdığı imzalar ve kısmen okunabilen ya da hiç okunamayan ayırt edici işaret ya da işaretlerden oluşan imzalar. Kişinin el yazısı ile yazdığı yazı imzalar ad ve soyadı, ilk isimle birlikte diğer isimlerin ilk harfleri veya ilk ismin baş harfinden sonra diğer isimlerin tamamının yazılmasından oluşabilir³³⁷.

İmzanın en önemli özelliği tümüyle aynı şekilde tekrarlanabilir olmayışıdır. En yetenekli kişiler dahi hiçbir zaman aynı hareketi aynı şekilde yapamazlar. Buna doğal çeşitlilik (natural varyasyon) denmektedir. Bu nedenle iki imzanın üst üste çakışacak biçimde birbirinin aynısı olması taklit belirtisi sayılmaktadır (üstten kopya ya da nakil imzalarda olduğu gibi). Kaldı ki; yazıldığı yere, kullanılan yazı vasıtalarına (kalem, kâğıt vs.), atıldığı şartlara ve hatta sahibinin ruhi ya da fiziki durumuna, kullanılan ele göre değişiklik göstermesi kaçınılmazdır³³⁸. Nitekim bu durum genel olarak yazılar için geçerli olan bir kuraldır.

El yazısı ne kadar değişirse değişsin birtakım harflerin şekil ve biçimlendirilişi, örneğin bir (A) harfinde kullanılan çizgilerin boyut ve orantıları veya bir (g) harfinin gövde oluşumu ya da aşağıya doğru uzayan kuyruğunun yapılışı tamamen kişiye özgüdür ve ayırt edicidir. Bu nedenle de el yazısı harflerin kullanılmasıyla atılan yazı imzalarda kişinin harf karakteristiğinden yola çıkarak ve hatta karşılaştırma için sadece imza örneği değil yazı örnekleri de kullanılarak sonuca varılabilir³³⁹. Bu anlamda zaten belge ve imza incelemelerinin birbirinden kesin hatlarla ayrılması da imkânsızdır.

Avrupa ve Amerikanın aksine ülkemizde çeşitli işaretlerden oluşan şekilsel imza atmak yaygın bir alışkanlık haline gelmiştir. Bu durumda sadece bir yuvarlak, bir takım yatay, dikey ve çapraz çizgiler, büklümler ya da zikzaklardan oluşan şekil imzaları atan bireyin ya da mahkemelerin çoğu kez sorduğu gibi hangi el ürünü olduğunun belirlenmesi, çok karakteristik bir şekil olmadıkça imkânsızdır. Çok karakteristik şekillerde de, verilen kararın isabeti tartışmalıdır ve bu artık incelemeyi yapanın sezgilerine ya da benzetme yeteneğine dayanan sübjektif bir hüküm olduğu için daima şüphe ile karşılanmalıdır. Bu problemin çözümü ad ve soyadın yazılması ile oluşturulan yazı imzaların kullanılmasındadır³⁴⁰.

3.9.11.2. İncelenmesi: Belgedeki imzanın orijinal olup-olmadığı ve imzayı atan kişinin tespitine yönelik çalışmalar yapılır. Sahte imzalar ilerde inkâr etmek kasdıyla atılmış imzalar ve taklit imzalar olarak ayrılırlar. Taklit imzalar da, karbon, fulaj izi, üstten kopya, fotokopi, bakarak taklit ve serbest taklit olarak değişiklik gösterir³⁴¹. İmzanın başkasının imzasına benzetilerek atılması durumunda, imzayı atan şahsın kendine özgü imza kaligraflerini ihtiva

³³⁶ BAFRA Jale, İmza İncelemeleri ve Bilirkişilik, İstanbul Barosu D, C. 75, s.2, İstanbul, 2001, s.356.

³³⁷ BAFRA, İmza İncelemeleri ..., s.356.

³³⁸ BAFRA, İmza İncelemeleri ..., s.356.

³³⁹ BAFRA, İmza İncelemeleri ..., s.357.

³⁴⁰ BAFRA, İmza İncelemeleri ..., s.357.

³⁴¹ YÜKSEL, age, s.25-26.

etmeyeceğinden, söz konusu imzanın kimin eli mahsulü olduğunu tespit imkânı bulunmamaktadır³⁴².

İlaveten imzalar açısından bilhassa günümüzde teknolojideki önemli gelişmeler nedeniyle fotokopi, fotoğraf ve bilgisayarlar vasıtasıyla imza nakilleri ve sahte belge oluşturma imkânları nedeniyle mümkün olduğunca fotokopi üzerinden çalışmaktan kaçınılmalıdır. Fotokopi üzerinden çalışılması halinde silinti ve değiştirme gibi sahtecilik izlerinin belirlenmesi de mümkün değildir³⁴³, bu nedenle ilk önce, incelenecek imzanın fotokopi imza olup olmadığı tespit edilmelidir³⁴⁴.

3.9.11.3. Örnek ve Mukayese İmza; İmza incelemelerinde mukayeselerin yeterli sayıda ve inceleme için elverişli nitelikte olması uzman kanaatinin isabetli oluşumunu sağlayan önemli bir etkidir. Mukayese imzalar sayıca ne kadar çok ve nitelik olarak samimi yazılmış ise inceleme o kadar başarılı olur³⁴⁵. Kişinin samimi olarak yazdığı yazılara ulaşamaz ya da samimi yazısı elde edilemezse, incelemede isabet oranı düşecek belki de mümkün olmayacaktır.

Şüpheli imza ile, imzası incelenen kişinin benzer şartlarda atılmış imzalarının incelenmesi gerekir. Araştırmalar imzaların zamanla sahibinin de fark edemediği değişime uğradığını göstermiştir. Bu nedenle örnek imzaların şüpheli imza ile mümkün olduğu kadar yakın tarihte atılmış olması önemlidir, bu nedenle beş yıldan daha eski imza örneklerinin mukayeseye esas alınması sakıncalı olabilmektedir³⁴⁶.

İncelemelerde kullanılan örnekler iki şekilde temin edilir³⁴⁷; 1- Kişinin evvelce mevcut, samimi, imza örneklerinin toplanması, 2- Huzurda mukayese amacıyla imza alınması (istiktap).

Samimi imza örnekleri tabii şartlar altında atıldıkları için doğal imzalardır ve değiştirme ihtimali yoktur. Zaman itibariyle şüpheli imzaya yakın ya da aynı tarihli olabilir. Bununla birlikte kim tarafından atıldıkları şüphelidir ve atıldıkları andaki şartlar (hastalık, korku, tehdit, karanlık v.s.) bilinmeyebilir ya da yanlış değerlendirilebilir³⁴⁸. Her ne kadar doğal imzalar olduklarından değiştirilme imkânı yok ise de, kişinin bu samimi imzadan sonra imzasını değiştirmiş olma ihtimali her zaman vardır.

Huzurda alınan imzanın avantajlı yönleri, bir şahit huzurunda alındığı için kimlik konusunda tereddüde yer olmaması ve şüpheli imza ile aynı yazı vasıtaları ve aynı biçimde alınabilmesinin mümkün olmasıdır. Ancak bu imzalar şüpheli imza ile aynı zamanlı olmayacak her halükarda incelenen imzadan sonra alınmış olacaktır, imza değiştirme tehlikesi ve kişinin heyecana kapılması nedeniyle imzanın deforme olması, kısmen değişikliklere uğraması ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle mukayese imza alınırken belli bir prosedüre uyulması ve ehliyetsiz kişiler tarafından alınmaması gerekmektedir³⁴⁹. Uygulamada maalesef bu tür mukayeseler, konusunda ehliyetli olmayan kolluk ya da savcı tarafından huzurda alınmaktadır.

³⁴² İÇEL-ÜNVER, Ceza Hukuku..., s.618.

³⁴³ BAFRA, İmza İncelemeleri ..., s.360.

³⁴⁴ YÜKSEL, age, s.26.

³⁴⁵ BAFRA, İmza İncelemeleri ..., s.359.

³⁴⁶ BAFRA, İmza İncelemeleri ..., s.359.

³⁴⁷ BAFRA, İmza İncelemeleri ..., s.360.

³⁴⁸ BAFRA, İmza İncelemeleri ..., s.360- 361.

³⁴⁹ BAFRA, İmza İncelemeleri ..., s.362.

Böylece yazıyı değiştirme ihtimali de heyecanla değişiklikler meydana getirme ihtimali de yüksek olmaktadır.

3.9.12. Mürekkep İnceleme; Karşılaştırılacak mürekkep ile şüpheli (daktilo şeridi, damga, mühür izi, kalem mürekkebi) mürekkeplerin fiziksel yapıları, çeşitli ışık kaynakları ve filtrelerle incelenerek aynı ya da farklı mürekkepler oldukları belirlenebilmektedir³⁵⁰.

Çoğu mürekkepler gerçekte birkaç organik boyanın karışımından oluşurlar. Bu boyalar, ince tabaka kromatografik plakası üzerinde hızlıca ayrılabilirler³⁵¹. Farklı boya bileşenleri içeren tükenmez kalem ve dolma kalem mürekkeplerinin UV-VIS spektrumları alınarak absorpsiyon piklerinin mukayesesi yoluyla benzerlikleri veya farklılıkları ortaya çıkarılabilmektedir.

Mürekkeplerin boyar madde bileşenleri kapiler elektroforez tekniği ile tek tek ayrılıp, tükenmez kalem mürekkepleri mukayese edilebilmekte ve her bir boya tanımlanabilmektedir³⁵². Bu yöntem şüpheli doküman incelemelerinde çok yararlı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Mürekkep incelemeleri günümüzde bizdeki laboratuvarlarda kimyasal inceleme ünitelerinde yapılmakta ise de, dünya da kabul gördüğü haliyle ve bu alanda daha spesifik bir alan olması nedeniyle şüpheli doküman incelemelerinde yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

3.9.13. Kâğıt İncelemeleri:

3.9.13.1. Genel Olarak; Kâğıt, üretim teknolojisindeki farklılıklar, imalatındaki farklı metotlar ya da kullanılan hammaddelerdeki farklılıklar sebebiyle kendi ayrımını içinde barındırmaktadır, incelemecinin amacı bu farklılıkları ortaya koymaktır. Bu sebeple şüpheli doküman inceleme laboratuvarlarında kullanılan teknikler kâğıdın imalatındaki ve kullanılan hammaddelerdeki farklılıkları ortaya çıkartmaya yönelik işlemlerden meydana gelmektedir³⁵³.

Şüpheli doküman incelemenin en önemli prensiplerinden bir tanesi incelenen dokümana herhangi bir zarar verilmemesidir. Bu nedenle kâğıt incelemelerinde de kâğıdı tahrip etmeyen yöntemler öncelikli olarak tercih edilmelidir. Bu konuda, tüm dünya da kâğıtlarla ilgili olarak sorulan soruların pek çoğunun kâğıdı tahrip etmeyen inceleme yöntemlerinin kullanılmasıyla yanıtlanabiliyor olması sevindiricidir³⁵⁴.

Kâğıdı tahrip etmeyen inceleme yöntemleri arasında, kâğıdın rengine bakılması, beyazlık derecesinin belirlenmesi, matlık ve parlaklığının değerlendirilmesi, ışığı yansıtma özelliğinin incelenmesi, kalınlığının, ebatlarının ve ağırlığının belirlenmesi, yüzey özelliklerinin değerlendirilmesi, filigranlı bir kağıtsa bunun özelliklerinin ve ayrıntılarının belirlenmesi gösterilebilir. Söz konusu işlemlerin bazıları basit gözlemler ve ölçümlerle uygulanabilmekle birlikte, bazıları gelişmiş ışık, filtre ve görüntüleme düzenekleri ile tatbik edilebilmekte, teknik donanıma ihtiyaç göstermektedir. Şüpheli doküman inceleme laboratuvarları son yıllara kadar ışık, filtre ve görüntüleme düzeneklerini kendileri hazırlarken, son yıllarda bu düzeneklerin hazır olarak oluşturulduğu doküman inceleme cihazları imal edilerek satılmaya başlanmıştır. Yurdumuzda büyük doküman inceleme laboratuvarlarının tümünde (Adli Tıp Enstitüsü, polis

³⁵⁰ YÜKSEL, age, s.35.

³⁵¹ AKBAŞ, agt, s.111.

³⁵² AKBAŞ, agt, s.113.

³⁵³ ALKAN-BİRİNCİOĞLU-KURTAŞ-ÖZBAŞANDAÇ, agm, s.136.

³⁵⁴ ALKAN-BİRİNCİOĞLU-KURTAŞ-ÖZBAŞANDAÇ, agm, s.136.

ve jandarma iz inceleme laboratuvarları bünyesinde) bu gelişmiş aletlerin bir ya da bir kaçının bulunması ülkemiz belge incelemeciliği için sevindirici bir durumdur.

Kağıdı tahrip eden inceleme yöntemleri arasında, kağıdın buruşmaya, yırtılmaya ve kesilmeye direncinin belirlenmesi, kağıt içindeki lif tipinin, boya varlığının ve bu boyanın tipinin, inorganik madde varlığının ve bunların çeşitlerinin belirlenmesi, kağıt yüzeyini kaplarken kullanılan materyalin çeşidinin, kağıt hamuru elde etme yönteminin ve hammaddesinin ve hammaddeler işlenirken kullanılan kimyasal maddelerin ortaya çıkartılmasını sağlayan testler uygulanması bulunmaktadır. Bu amaçla ilk olarak kâğıdın lif dökmesi ortaya çıkartılır ve mikroskopta değerlendirilir, bu da kâğıda ya asit ya da alkali tatbik edilmesi ile yapılmaktadır. Bu sebeple doküman incelemeci kâğıt incelemelerinin bu alanında kimya biliminden ve cihazlarından faydalanmaktadır³⁵⁵.

3.9.13.2. Filigran; Filigran, kâğıt imalının ıslak aşamasında, merdanelerden birisine sarılmış metal figürler yardımıyla o bölgedeki kâğıt liflerinin kenara itilmesi ve o bölge lif içeriğinin azaltılması, bu sayede de kâğıdın ışığa tutulmasıyla birlikte bu bölgenin ışığa karşı daha fazla geçirgen olması esasıyla yapılmakta olan bir güvenlik unsurudur. Filigranlı kâğıt, ışığa tutulduğunda kâğıdın devlete ait olduğu anlamına gelen bir ifade veya sembolün görülebileceği kâğıttır³⁵⁶. Ülkemizde filigran daha ziyade paralarda kullanılan bir güvenlik unsuru olarak bilinir (Gizli Atatürk figürü gibi). Gerçekten de filigranın en yaygın kullanım yeri paralardır. Filigran sayesinde kâğıdın ne zaman ve hangi üretici tarafından üretildiği çok rahat ve kolay bir biçimde ortaya çıkarılabilmektedir. Kâğıdı üreten imalatçı bu üretimini ne zaman, nasıl bir metot kullanarak ve ne miktarda yaptığını, kâğıt hamurunun içerisine ne tip maddeleri hangi oranda ilave ettiğini, piyasaya hangi yıl verdiğini ve kimlere verdiğini ayrıntılı olarak kaydeder. Bu sayede üretilen filigranlı kâğıdın üreticide bir kimliği oluşur. Filigranlı kâğıdın ilk kez 1282 yılında İtalya'da üretildiği kabul edilir³⁵⁷.

Ülkemizde henüz filigranlı kâğıt koleksiyonuna sahip bir laboratuvar bulunmadığından mevcut filigranlı kâğıtları değerlendirerek sonuç verebilecek doküman inceleme laboratuvarı da bulunmamaktadır. Filigranların tipleri de kullanım amaçlarına göre (parada, yazı kâğıdında, pasaportta) birbirinden çok farklı tekniklerle üretilmekte ve uygulanmaktadır. Bu nedenle bazı filigran uygulamaları net olurken, bazıları bulanık olabilmektedir. Yine bazıları direk ışığa tutmakla görülebilmekte, bazıları ise sadece mor ötesi ışıktaki ya da kâğıda özel kimyasal çözücülerin tatbik edilmesinden sonra görünür hale gelebilmektedir³⁵⁸.

3.10. SES VE GÖRÜNTÜ KAYITLARINI İNCELEME

3.10.1. Genel Olarak; Maddesel bir ortam içinde hızla sıkışma ve seyrilmeleri içeren boyuna dalgaların kulağın doğrudan doğruya ya da aletler vasıtasıyla duyabildiği frekans aralığına ses denir. Sesin en önemli iki özelliği frekansı ve şiddetidir. İnsan sesi ciğerlerdeki havanın ses tellerinden kişinin anatomik yapısına uygun frekanslarda çıktıktan sonra dil, diş, dudak, ağız içi boşluğu ve sinüs boşlukları tarafından şekillendirilerek ağızdan çıkar. Burada beden anatomisinin oluşturduğu sessel ortam, beynin öğrendikleri, hafızası ve işlevi ile konuşmalar oluşur. Beden ve beynin çalışma fonksiyonu açısından ses kişiye özgüdür³⁵⁹.

³⁵⁵ ALKAN-BİRİNCİOĞLU-KURTAŞ-ÖZBAŞANDAÇ, agm, s.137.

³⁵⁶ ÇETİN-MALKOÇ, age, s.88.

³⁵⁷ ALKAN-BİRİNCİOĞLU-KURTAŞ-ÖZBAŞANDAÇ, agm, s.138.

³⁵⁸ ALKAN-BİRİNCİOĞLU-KURTAŞ-ÖZBAŞANDAÇ, agm, s.139.

³⁵⁹ GÜRAL N. Ege, Manyetik Bant ve Benzeri Kaydedilebilir Gereçlerin Yargı Sistemi İçinde Geçirdiği Aşamalar, İstanbul Barosu D, C.73, s.1, İstanbul, 1999, s.107.

Ses frekansları ve seslerin özellikleri farklılıklar gösterir. İnsanların konuşma ve sesleri kendilerine hastır. Gırtlak yapısı ve ses tellerindeki farklılıklar nedeniyle insanların sesleri birbirinden farklıdır. Bu özelliği nedeniyle seslerin karakteristik özellikleri analiz yöntemleriyle diğerlerinden ayırt edilmekte³⁶⁰ ve iyileştirme yapılmaktadır³⁶¹.

Ses incelemesinin temel amacı, suça dair ses kaydında yer alan sesin aidiyetini, kimliklendirmesini yapmaktır³⁶².

Her insanın kokusu gibi sesinin de kendi içinde değişik³⁶³ olabileceği, ses tahlili yapılarak teşhis yapılabileceği, önceden arşive alınmış seslerle karşılaştırılabileceği bilinmektedir³⁶⁴. Batı ülkelerinde ve Amerika'da incelemeye alınan ses kayıtları kayıtta kullanılan cihazın ve teknik elemanın yeterli olması, kayıtın hatasız tutulması, kayıt sırasında silme ya da diğer değişikliklere yer verilmemesi, mahkemede iyice kontrol edilip kontrol altına alınması, konuşanların seslerinden tanınması ve bu işin herhangi bir baskı altında kalınmadan yapılması şartıyla kabul görmektedir³⁶⁵.

Teknik ilerlemeler ceza muhakemesinde ses ve görüntünün delil olarak kullanılmasını mümkün kılmıştır³⁶⁶. Ancak ses-görüntünün gizlice tespitinin özel yaşamın gizliliğini ihlal edeceği açıktır (Any m.20). Bu koruma tedbirinden yararlanmak isteyen kanun koyucunun hangi suçlarda hangi şartlarda ve kimlerin bunu yapabileceğini detaylı olarak düzenlemesi gerekmektedir³⁶⁷.

Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin teşhisi için gerekli olması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir. (CMK m.81).

Bu incelemeler birçok sebeple gerekli olduğu gibi örnek olarak; Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi bu fiili, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlemesi halinde (TCK m.125) cezada ağırlaştırıcı sebep olmaktadır, kişiler arasındaki haberleşmenin gizliliğinin ihlali (TCK m.132), kişiler arasındaki aleni olmayan konuşmaların taraflardan herhangi birinin rızası olmaksızın bir aletle dinlenmesi veya bunların bir ses alma cihazı ile kaydedilmesi, katıldığı aleni olmayan bir söyleşinin diğer konuşanların rızası olmadan ses alma cihazı ile kayda alınması (TCK m.133), kişilerin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi ve

³⁶⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.244.

³⁶¹ YÜKSEL, age, s.83.

³⁶² KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.245.

³⁶³ BAYRAM, Ses ve ..., s.594.- KAYGUSUZ, Bilimsellik ve Hukukilik, s.243.

³⁶⁴ ÖZTÜRK,ERDEM,ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.447.

³⁶⁵ ŞAFAK, Polis Teknolojisi ..., s.293.

³⁶⁶ CENTEL, Koruma ..., s.97.

³⁶⁷ CENTEL, Koruma ..., s.98.

bunun görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle yapılması, kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya seslerin ifşa edilmesi (TCK m.134), bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin verilmesi ya da bunların içeriğinin gösterilmesi, okunması (TCK m.226) gibi durumlarda hep bu incelemelere gerek duyulmaktadır. Ancak soruşturma ya da kovuşturma sırasında ses veya görüntüleri yetkisiz olarak kayda alan ya da nakleden kişinin hapis cezası ile cezalandırıldığı (TCK m.286) akılda tutulmalıdır.

3.10.2. Kullanılan Teknikler; Konuşmacı tanımada³⁶⁸ ses, seslerin sahip olduğu karakteristik özellikler yardımıyla analiz teknik ve yöntemleri uygulanarak diğer seslerden ayırt edilir³⁶⁹. Eldeki kayıt içerisinde bulunan konuşmaların sahibini bulmak için bir takım teknikler uygulanmaktadır. Bunlar işitsel (aural) ve görsel³⁷⁰ (visual) tekniklerdir.

Seslerin işitsel olarak yapılan inceleme ve değerlendirme işlemlerinde konuşma stili, lehçe, bağlam, kavşak, durak, kullandığı jargon (aynı meslek grubuna has bir alt dil sistemi) kekeme vb. konuşma hataları, konuşma sırasında duraksamalar vb. dil özelliklerinden yararlanır.

Seslerin görsel olarak yapılan karşılaştırılmasında ise genel format şekli ve pozisyonu, perde periyot düzeni, enerji dağılımı, sızmalı, patlamalı sesler, formant aralıklar gibi özelliklerden yararlanır. Görsel olarak yapılan bir incelemeyi kolaylaştırmak için ses spektrografi adı verilen cihazdan elde edilen spektrogram olarak adlandırılan resimsel görüntülerden ve ses dalgalarından yararlanır³⁷¹. Ses izi (voice print) denilen şey bu spektrogramlardır.

İşitsel ve görsel olarak ses örneklerinin birbirleriyle karşılaştırılmasına dayanan konuşmacı tanıma ve tanımlama tekniği, gerek metotların tek olarak gerekse her ikisinin birlikte kullanılması halinde olsun hata ihtimalini her zaman bünyesinde bulundurmaktadır. İyi bir uzmanın uluslararası standartlara uygun olarak yapacağı çalışmalarla başarılı sonuçlar almak mümkün olacaktır.

Ses tanıma ve eleme işlemlerinde kullanılan metotları sübjektif ve objektif metotlar olarak ikiye ayırmak da mümkündür. Sübjektif metot; kişinin kendi aklıyla, bilgisiyle ortaya çıkan verileri ve sonuçları yorumlayabilmesidir. Objektif metot ise; mekanik ya da elektronik incelemeler sonucu ortaya çıkan sonuçtur³⁷².

Ses tanıma iki amaç vardır; Birincisi, vokal boşluklardaki ses tanımlarının özelliklerini ortaya koymak, vokal boşluklar ses telleri tarafından oluşturulan birer rezonatördürler. İkinci amaç ise, konuşma sırasında ortaya çıkan solunum, konuşma kuvveti gibi özelliklerin ortaya konulmasıdır³⁷³.

³⁶⁸ YÜKSEL, age, s.83.

³⁶⁹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.246.

³⁷⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.247.

³⁷¹ BAYRAM Levent, Konuşmacı Tanımada Ses Çözümleme Yöntemleri ve Adli Olaylarda Kullanılması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999, s.58. -BAYRAM Levent, Adi Ses Ve Konuşmacı Tanıma İşlemine Genel Bakış, Polis D., Y. 6, Ankara, 2000, Sayı. 22, s.53.

³⁷² GÜRAL, Manyetik Bant ..., s.110. - BAYRAM, Konuşmacı ..., s.53.

³⁷³ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.250.

Bir toplulukta yürüyen bir total kişi nasıl fark edilirse, konuşmada sağlıkla ilgili sorunlar ve kasti yapılan ses değiştirme gayretleri de öyle fark edilirler. Kişi ne kadar iyi taklit yaparsa yaparsın yine de konuşmaları bire bir taklit edemeyecektir³⁷⁴.

3.10.3. Ses-Görüntü İncelemelerinin Faaliyet Alanı³⁷⁵; 1. Konuşmacı Teşhis ve Tanıma, 2. Kayıt Güvenliği; Her türlü ses ve görüntü kayıtlarında yer alan konuşma örnekleri üzerinde bir müdahalenin olup-olmadığı (eklenti-silinti vb.), 3. Kayıt İyileştirme (filtreleme); kayıt içerisindeki konuşmanın anlaşılmasını engelleyen ses ve görüntülerin uzaklaştırılması, 4. Çözümleme (Deşifre İşlemi); Konuşmaların yazılı metin haline getirilmesidir.

3.10.4. Tanıma ve Elemedeki Standartlar³⁷⁶; Uluslar arası Tanıma Birliği (IAI)'nin Alt Komitesi Olan Ses Tanıma Ve Akustik Analiz Kurulu bir takım standartlar ortaya koyarak 1991 yılında yayınlamıştır. Buna göre; Tanımda, karşılaştırılabilir kelimelerin en az % 90'ı işitsel ve görsel olarak birbirine çok benzer olmalıdır, bu benzerler içinde de en az 20 tanesi aynı olmalıdır. Muhtemel tanımlamada, karşılaştırılabilir kelimelerin en az % 80'i işitsel ve görsel olarak benzer ve yine en azından 10 tanesi de aynı olmalıdır. Kuvvetle muhtemel tanımlamada, karşılaştırılabilir kelimelerin en az % 80'i işitsel ve görsel olarak benzer ve yine en azından 15 tanesi aynı olmalıdır.

Elemede, karşılaştırılabilir kelimelerin en az % 90'ı işitsel ve görsel olarak çok farklı olmalıdır farklı olanların içerisinde de en azından 20 tanesinin hiç benzemiyor olması gereklidir. Muhtemel elemede, karşılaştırılabilir kelimelerin en az % 90'ı işitsel ve görsel olarak çok farklı olmalıdır farklı olanların içerisinde de en azından 10 tanesinin hiç benzemiyor olması gerekir. Kuvvetle muhtemel elemede ise, karşılaştırılabilir kelimelerin en az % 80'i işitsel ve görsel olarak çok farklı olmalıdır farklı olanların içerisinde de en azından 15 tanesinin hiç benzemiyor olması gerekir.

3.10.5. Manyetik Bantlar ve İncelenmeleri; Manyetik bantlar naylon film tabakası üzerine kalıcı mıknatıs özelliği olan ferromanyetik³⁷⁷ metal tozları yapıştırılmış manyetik alan değişimleri ile veri kaydedebilen, saklanabilen sistemleri ifade ederler³⁷⁸. Bunlar kayıt açma kapama düğmeleri, tırnakları kapatılarak, kayıt yapılamaz durumda muhafaza edilmelidir³⁷⁹.

Frekans kontrastları yapılarak, geri plan sesleri ve konuşma devamlılıkları izlenerek³⁸⁰; Ses ekleme ve çıkarması yapıp-yapılmadığı, gönderilen bandın esas konuşmaların kaydedildiği bant olup-olmadığı, konuşmaların başka bir teyp kaseti ile kaydedilip-kaydedilmediği, teybe mikrofon ile dışardan kopyalama yapıp-yapılmadığı, kesintilerin yeri ve zamanı konusunda tespitler yapılabilmektedir.

Bantlar üzerinde cihazların bıraktığı izler, bozukluklar, cihaza ya da banda ait üretim hatası ve karakteristik özellikler kaydın yapıldığı cihazı ortaya çıkarabilmektedir³⁸¹. Ses kayıt cihazlarındaki tahrifat teknik olarak anlaşılıp ortaya konabilmektedir³⁸². Kayıtta herhangi bir fiziki müdahalenin olup-olmadığı, kaydın orijinalliği, kayıta kesinti ya da eklemelerin olup-

³⁷⁴ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.251.

³⁷⁵ BAYRAM, Adi Ses ..., s.55.

³⁷⁶ BAYRAM, Adi Ses ..., s.57.

³⁷⁷ GÜRAL, Manyetik Bant ..., s.108.

³⁷⁸ GÜRAL Niyazi Ege, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995, s.19.

³⁷⁹ GÜRAL, agm, s.106-107. - KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.156.

³⁸⁰ GÜRAL, agt, s.57.

³⁸¹ YÜKSEL, age, s.84.

³⁸² KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.245.

olmadığı ve kayıtların değiştirilip-değiştirilmediği bulunabilmektedir³⁸³. Mesela, konuşmaların duyulması hızlı devir gösterirken alçak frekanslı yürüyüş sesleri normal devirde gösterdiğinde, bunlar aynı bantta iki farklı kaydın olduğunu kanıtlar³⁸⁴.

4. KİMYASAL İNCELEMELER

4.1. UYUŞTURUCULAR-NARKOTİKLER

4.1.1. Genel Olarak; Uyuşturucular, kullanılırken merkezi sinir sisteminde, his ve davranışlarda değişiklik ve dengesizliklere sebep olan, sürekli kullanımında alışkanlık ve ileriki safhasında bağımlılık yapan, yokluğunda ruhi ve fiziki tepkilere sebebiyet veren zehirleyici maddelerdir³⁸⁵.

Bağımlılık yapan madde-iptila (alışkanlık) yapan madde, merkezi sinir sisteminde (MSS) yani beyin, beyincik ve omurilikte büyük oranda stimülasyon (tebiih, uyanıklık) ya da depresyon (uyuşukluk, baskı) meydana getiren maddelerdir. İptila, bir maddenin vücuda ya da MSS'ne etkisi sonucu o maddenin tıbbi maksat olmaksızın ısrarla kullanılmasıdır. Bu tip maddeleri kullananlarda iki tür alışkanlık olur. Birincisi psiişik (ruhi) iptila, müptela olan kişinin müptelası olduğu maddelere karşı devamlı bir arzu hissetmesidir. İkincisi de, fiziki iptila ya da nöroadaptasyon, müptelası olunan madde ile öyle içli-dışlı olunmuştur ki, vücut (özellikle MSS) hücreleri normal faaliyetlerini yapabilmeleri için adeta o maddeye ihtiyaç duyar³⁸⁶.

Uyuşturucu kullanılmasının üç fizyolojik ve psikolojik yönü bulunmaktadır; Birincisi, bir tesir ya da neticenin tekrarına intibak eyleme ve zihnen uyma olan alışkanlıktır (habituation). İkincisi, aynı miktardaki uyuşturucu maddenin kullanılmasının meydana getirdiği etkinin gittikçe azalması olan müsamaha (tolerance)tır. Üçüncüsü ise, normal fizyolojinin uzun süre uyuşturucu madde kullanılması ile bozulması ve fiziki dengenin korunabilmesi için organizmada bu uyuşturucu maddelerden bir miktarının bulunması zarureti olan tabiiyetir (iptila, dependence)³⁸⁷.

Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez, iradi olarak alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen kişi hakkında bu hüküm uygulanmaz (TCK m.34). Uyuşturucu madde ya da uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m.188) ve uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (TCK m.190) suçunun vatandaş veya yabancı tarafından yabancı ülkede işlenmesi halinde Türk kanunları uygulanır (TCK m.13). Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişiler; Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişiler ile uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye

³⁸³ YÜKSEL, age, s.83.

³⁸⁴ GÜRAL, agt, s.69.

³⁸⁵ KAYGISIZ-ARSLAN-BAYKAL-BAYER, age, s.184.

³⁸⁶ ÖZYAZICI Alparslan, Alkollü İçkiler, Sigara ve Diğerleri, DİB Y, 3.B, Ankara, 2001, s.133-134.

³⁸⁷ DÖNMEZER Sulhi, Kriminoloji, İstanbul Üniversitesi Yayın No:1257, İstanbul, 1967, s.265.

ithal eden, imal eden, satan, satın alan, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişiler (TCK m.188) ile infaz kurumuna veya tutukevine uyuşturucu veya uyarıcı madde sokan veya bulunduran kişi (TCK m.297) için ceza öngörülmektedir. Uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek halde olmasına rağmen araç kullanmak (TCK m.179) da kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak (TCK m.191) da ana veya babalar için velayet hakları kaldırılmış olsa da, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokmak (TCK m.233) da cezayı gerektirmektedir. Bu nedenle şüpheli maddenin incelenip uyuşturucu olup-olmadığının ya da niteliğinin ortaya konması gerekmektedir. Uyuşturucunun eroin, kokain, morfin veya baz morfin olması ağırlaştırıcı sebep olarak belirtilmektedir (TCK m.188, 4. fk.).

Gümrüklerden ülkeye izinsiz sokulmaya çalışılan veya ülke içinde izinsiz satıldığı görülen ve her ne surette olursa olsun kanuni yetkisi olmayanların yanında bulunan uyuşturucu maddeler, zabitanın, gümrük ve tekel memurlarının, sağlık ve sosyal yardım bakanlığı müfettiş ve müdürlerinin, hükümet tabiplerinin, sağlık ocağı tabiplerinin, hudut ve sahiller sağlık teşkilatı memurlarının herhangi birisi tarafından bir tutanak düzenlemek suretiyle zapt edilir. Gerek bunlar, gerekse izinsiz imal edilen veya ihraç edilmek istenirken tekel idaresi tarafından zapt olunanlar sahipleri belli olsun veya olmasın suç delili olarak Cumhuriyet Savcılığınca muhafaza altına alınırlar (UMMHK m.20).

Uyuşturucu maddenin incelenmesi için, zapt edilen uyuşturucu maddenin cins, vasıf ve miktarının kesin olarak saptanması amacıyla analizlere yetecek kadar örnek madde alınarak usulüne uygun şekilde ilgili laboratuvarlara gönderilir. Uyuşturucu maddelerin kesin olarak raporları alındıktan sonra, bu maddelerin muhafazasına gerek görülmemesi halinde, yönetmelikte belirlenen usule uygun olarak alınacak örneklerin saklanması kaydıyla müsaderesine ilgili mahkemece soruşturmanın her safhasında karar verilebilir (UMMHK m.20).

Mahkemeler uyuşturucu maddeye ilişkin hüküm kurarken; maddenin uyuşturucu madde olduğunu belirten iz inceleme raporlarını ve sanıkların idrar muayene raporlarını kanıt olarak değerlendirmek durumundadırlar³⁸⁸. İz bilimi incelemeleriyle eser miktardaki ilacın ya da uyuşturucunun varlığı belirlenebilmektedir³⁸⁹.

Maddenin türünün suçun oluşması açısından bir önemi yoktur. Ancak cezanın ağırlaşması sonucunu doğurabilir. Suç konusu maddenin uyuşturucu madde olup olmadığı bilirkişi tarafından belirlenir³⁹⁰. Bilirkişi ya da tetkiki yapan Laboratuvar şüpheli maddenin uyuşturucu içerip içermediğini, uyuşturucu ise adını, türünü, saflık oranını belirtmek durumundadır. Uyuşturucuların incelendiği merkezler; KPL, Adli Tıp Kurumuna bağlı Kimyasal Tahliller İhtisas Daireleri ve KJL'dir³⁹¹.

³⁸⁸ GÜNAY Erhan, Uyuşturucu Madde Suçları ve Cezalar, Seçkin Y, 2. B, Ankara, 1999, s.32

³⁸⁹ YÜKSEL, age, s.73.

³⁹⁰ CENTEL Nur, Uyuşturucu Madde Kullanma ve Bulundurma Suçu, Nuri ÇELİK'e Armağan I, Beta Y, İstanbul, 2001, s.185.

³⁹¹ HANCI İ. Hamit, Alkol ve Bağımlılık Yapıcı Maddeler, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ.Hamit HANCI, Seçkin Y, Ankara, 2002, s.542-543.

4.1.2. Elde Edilişine Göre Uyuşturucu Maddeler;

4.1.2.1. Tabii Olanlar

4.1.2.1.1. Haşhaş (Afyon) ve Ondan Elde Edilenler; Afyon; Gelincik bitkisine benzer, çiçekleri pembe, mor veya kırmızı olan, kapsülleri olgunlaşınca üzeri enlemesine hafifçe kesildiğinde beyaz renkte süt çıkan bitkidir. Çıkan bu süt renk değiştirip sakız gibi katılaştır, bu ham afyondur. Kahverengi bir görünümü olup acımsı tadı vardır³⁹². Uyuşturucuların etkilerinden olan taabiyet (iptila) afyon ve ürünlerinde teşekkül etmektedir³⁹³. Narkotikler, haşhaş bitkisinden (papaver somniferum) iki yolla elde edilirler; ya tohum kapsülünün olgunlaşmasından önce bıçakla çizilmesi sonucu dışa akan sıvının güneşte kurummasından elde edilen afyon sakızı (opium gum) olarak ya da olgun tohum kapsülünün kuru artıkları olarak³⁹⁴. Afyon namı verilen maddenin ihzar, ithal, ihraç ve satışı memnudur (UMMHK m.2). Ham afyon; (19.02.1925 tarihli Cenevre Afyon Sözleşmesinin 1. maddesine göre) Morfin içeriği ne olursa olsun haşhaş mahfazalarından istihsal edilmiş, paketlenmesi ve nakliyesi için gereken işlemlerden başka bir işlem görmemiş usareye ham afyon denir³⁹⁵. Ham afyonun Türkiye'ye ithali memnudur (UMMHK m.12).

Tıbbi afyon, tıbbi kullanıma uygun hale getirmek için gereken istihzarata tabi tutulmuş ve toz veya granüle halinde veyahut kodeksin gösterdiği lüzuma nazaran tesirsiz maddelerle karıştırılmış haldeki afyonu ifade eder. (C₁₇H₁₉NO₃) kimya düsturuna uygun olan afyonun cevheri müessirine ise morfin adı verilir. Baz morfin, afyondan, sulandırılmış kireç taşı ile su, amonyum klorür, ısı ve süzgeçten faydalanarak elde edilir. Ham afyon topağının içine bakılınca morfin damlacıkları görülebilir ve kokusu afyona benzer, eroin de bundan elde edilir³⁹⁶. Morfin şiddetli ağrılar geçiren kanserli hastalarda doktor kontrolünde ağrı kesici olarak kullanılır³⁹⁷. Monoasetil morfin ise morfinden eroin imali esnasında oluşan bir ara üründür³⁹⁸.

Eroin (Diasetil morfin, diamorphine³⁹⁹), (C₂₁H₂₃NO₅) kimya düsturludur. Bir kilo morfine 2-3 kilo asetikasitanhidrit konur. Bir balonda 100 derecede 1 saat kaynatılır, asit kloridik ve asit sülfirik ameliyesi (klorlama) yapılarak oluşan madde solvey soda ile kestirilir, ince toz halinde bulunur, yapımındaki kusura göre rengi, sarı, pembe veya kırmızı olur. Klorlama fazla olursa madde yanar, az olursa eroin olmaz. Solvey soda ile kestirilen maddede çökme meydana gelmektedir. Süzüldükten sonra balonda kaynatılarak kristalize eroin elde edilir⁴⁰⁰. Bir defa

³⁹² YILMAZ Ali, Uyuşturucular ve Bağımlılık, Eryaba Y., İzmir, 2004, s.11.- GÜNAY Erhan, Uyuşturucu Madde..., s.57.

³⁹³ DÖNMEZER, age, s.265.

³⁹⁴ ÖZYAZICI, age, s.136.

³⁹⁵ GÜNAY, Uyuşturucu Madde..., s.57.

³⁹⁶ GÜNAY, Uyuşturucu Madde..., s.57

³⁹⁷ ÖZYAZICI, age, s.136.

³⁹⁸ GÜNAY, Uyuşturucu Madde..., s.59

³⁹⁹ BUDAVARI Susan, The Merck Index, Merck&CO. Inc. Publishing, 20. Edition, New Jersey, USA, 1996, s.503.

⁴⁰⁰ GÜNAY, Uyuşturucu Madde..., s.58

bile damar içine vererek kullananlarda iptila yapabilmektedir. Bir defa alışkanlık oluştuktan sonra kişinin kendini kurtarması hemen hemen imkânsızdır⁴⁰¹.

4.1.2.1.2. Hint Keneviri Reçinesi, Esrar; Hint Keneviri; Reçinesi çıkarılmamış olan (*canabis sativa* L.) nebatının kurumuş uzvu tenisleriyle çiçeklenmiş veya meyvelememiş mezherlerine verilen addır⁴⁰². Esrar yapmak için kenevir ekilmesi ve her ne şekilde olursa olsun esrarın ihzar, ithal, ihraç ve satışı yasaktır (UMMHK m.3).

Esrar (Toz Esrar), dişi hint kenevirinden elde edilir, kına görünümünde olup genelde toz halindedir. Hint kenevirinin reçineli yaprakları kurutulup, ovulup, toz haline getirildikten sonra elekten geçirilerek toz esrar elde edilir. Toz esrar da, sefyon veya naylon içinde ısıtılıp sıkıştırılınca plaka esrar meydana gelir⁴⁰³. İncelemelerle içerikleri, aktif maddeleri, miktar ve ağırlıkları diğer uyuşturucu ve ilaçlarda olduğu gibi tespit edilebilir⁴⁰⁴. Asıl müessir aktif madde, bitkinin özsuundaki delta-9-tetrahidrokannabinol (THC: Tetrahydrocannabinol) dür. En yaygın kullanım şekli kuru yapraklarının tütüne sarılarak içilmesidir. Marijuana olarak bilinen ise, kenevir bitkisinin daha çok üst yapraklarının sigara gibi içilmesidir⁴⁰⁵. Afyon ve kokain kullanılmasında teşekkül eden müsamaha esrar kullanılması ile meydana gelmemektedir⁴⁰⁶.

Esrar Kullanımını Tespit için kişinin tırnakları dipten (etle birleştiği kısımdan) kesilip alkolle yıkanır, yıkama suyunun bir kısmı lam ile alınarak mikroskopta incelenir. Kalan kısım uçurular, üzerine dugenois ayırıcı eklenir, daha sonra mor-mavi rengin oluşması ve mikroskopta esrar hücrelerinin görülmesi kişinin esrar aldığını gösterir⁴⁰⁷.

4.1.2.1.3. Koka Ağacının Yapraklarından Elde Edilenler; Koka yaprağı gerek doğrudan doğruya gerekse kimyevi işlemlerle kokaine dönüştürülebilir koka bitkisinin (*Erythroxylon Coca*) yapraklarıdır. Koka yapraklarından ihtihal olunup cocaine istihzarına yarayan mahsulât ise ham kokaindir. Kokain, ($C_{17}H_{15}NO_3$) kimyevi formüle sahip olup %20'de kloroformda mahlûl halinde bulunan Legovir metil eteridir⁴⁰⁸. Güney Amerika'da yetişen koka bitkisinin yapraklarından elde edilen, tadı acı olan, kokusuz bir tozdur⁴⁰⁹. Kristalize olan bu maddenin yarım kilosu 200 kg. koka yaprağından elde edilir ve müptelalar bu maddeyi toz halinde burundan çekerek ya da suda eritip damardan zerk ederek kullanırlar⁴¹⁰.

Krack ise kokainin yoğunlaştırılmış ve ucuz bir çeşidi olup nefesle çekme yerine çoğunlukla sigara ile sarılarak içilir⁴¹¹.

⁴⁰¹ ÖZYAZICI, age, s.137.

⁴⁰² YILMAZ A, age, s.37.- GÜNAY, Uyuşturucu Madde..., s.57

⁴⁰³ GÜNAY, Uyuşturucu Madde..., s.60

⁴⁰⁴ YÜKSEL, age, s.78.

⁴⁰⁵ ÖZYAZICI, age, s.137-138.

⁴⁰⁶ DÖNMEZER, age, s.265.

⁴⁰⁷ GÜNAY, Uyuşturucu Madde..., s.61

⁴⁰⁸ YILMAZ A, s.25.- GÜNAY, Uyuşturucu Madde..., s.57

⁴⁰⁹ GÜNAY, Uyuşturucu Madde..., s.61

⁴¹⁰ ÖZYAZICI, age, s.139.

⁴¹¹ YILMAZ A, s.28- ÖZYAZICI, age, s.139.

4.1.2.2. Sentetik Ya da Yeni İcat Edilmiş Uyuşturucular; Meperidin⁴¹² (pethidine), metadon (methadone), amphetamine, metaphetamine, barbiturate (barbitürat, uyku ilaçları), LSD (Lysergic Acid Diethylamide, Lizerjikasid Dietilamid) vd⁴¹³. Bunlar Depressantlar (depresant), trankkilizanlar (narkotikler), stimulantlar (stimülanlar, uyarıcılar⁴¹⁴ ki bir grubu sporcular tarafından doping olarak da kullanılan amfetaminlerdir⁴¹⁵) ve hallusinojenler (halisünajörler) olmak üzere gruplara ayrılırlar⁴¹⁶. LSD, buğdaya musallat bir çeşit küf mantarından elde edilen renksiz, tatsız ve kokusuz bir maddedir. Fensiklin; halusinojenik (hayal verici) bir madde olup melek tozu (angel dust) adı da verilir⁴¹⁷.

3.1.3. Muhafaza ve İncelenmeleri; Narkotik maddeler, sıvı halde ise buharlaşmaya dayanıklı sağlam, metal, cam ya da plastik bir kutuya konur, katı halde ise bunların yanında zarfa da konabilir⁴¹⁸. Uyuşturucu madde örnekleri, koruyucu kaplarda koruma altına alınarak laboratuvar tahliline gönderilmelidirler⁴¹⁹.

Bir analizci, bir uyuşturucu maddeyi renk, koku, şekil, kristalite, toz ve ambalaj tipi gibi fiziksel özelliklerinden genel olarak tanıyabilir, fikir yürütebilir⁴²⁰. Bu özellikler konusunda yukarıda bir takım ipuçları verilmiştir. Mikroskobik inceleme sonucu kristallerin şekil ve büyüklüğünden madde tanımlanabilir⁴²¹.

Birçok uyuşturucu madde kimyasal belirteçlerle (renk reaktifleriyle) tepkimeye girdiğinde karakteristik renkler oluşturur⁴²². Bu testler kesin tanı için asla kullanılmaz ama şüphelenilen maddenin varlığının yararlı ve hızlı bir göstergesidir⁴²³. Tahmini sonuç elde edilirse, daha sonra teyit edici diğer testler uygulanır. Renk testleri maddeyi tamamen tahrip ettiği için zararlıdır ve numunenin çok az olduğu durumlarda kullanılmamalıdır.

Kromatografi Yönteminde karışımda bulunan bileşenler tek tek ayrılır⁴²⁴. Kromatografi tekniği uyuşturucu maddelerin analizi için özellikle uygundur çünkü ilaç karışımı içinde olan maddeler ile yasal kısıtlılığı olan maddeleri birbirinden ayırır⁴²⁵. İnce tabaka kromatografisi, gaz kromatografisi ve likit kromatografi teknikleri kullanılan uyuşturucu madde içerisindeki katkı

⁴¹² ÖZYAZICI, age, s.136.

⁴¹³ SANDER, ...Kriminalistik, 1997, s.338.

⁴¹⁴ KAYGISIZ-ARSLAN-BAYKAL-BAYER, age, s.185.

⁴¹⁵ ÖZYAZICI, age, s.141.

⁴¹⁶ GÜNAY, Uyuşturucu Madde..., s.61

⁴¹⁷ YILMAZ A., s.32.- ÖZYAZICI, age, s.139

⁴¹⁸ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.175-178.

⁴¹⁹ ŞAFAK A.- BIÇAK V., Cmuh ve Polis, 3. B, LiberteY., Ankara, 1999, s.252.

⁴²⁰ AKBAŞ, agt, s.20.

⁴²¹ BAYER, age, s.397.

⁴²² BAYER, age, s.392.

⁴²³ AKBAŞ, agt, s.20-21.

⁴²⁴ AKBAŞ, agt, s.24.

⁴²⁵ BAYER, age, s.406.

maddelerini ayrıştırarak, her birinin deneysel tanımlamasının yapılmasını sağlar⁴²⁶. GC-MS analiz cihazı yardımı ile uygun analiz yöntemi kullanılarak adli kimya uzmanı tek cihazla karmaşık uyuşturucu madde karışımını bileşenlerine ayırır ve karışımda bulunan her bir maddeyi tanımlayabilir⁴²⁷.

Saf maddenin özellikle kimliğini tespit etmek için kullanılan birkaç teknikten biri de IR Spektrofotometresi Yöntemidir. İz inceleme laboratuvarlarında çok yararlı olmakta ve sıkça kullanılmaktadır, pratik ve kolay bir tekniktir. Maddelerin hızlı bir tanımlaması yapılabilir. IR spektrumu saf haldeki her bileşik için tek olmaktadır. Elde edilen saf maddenin IR spektrumu bilgisayarda tarama yapıp IR atlaslarındaki saf maddelerin IR spektrumu ile kıyaslanarak doğrulanır ya da elimine edilir. IR analizi ile başlangıçta yapılan diğer tarama testlerinin birleştirilmesi sonucunda şüpheli maddenin kimliği hakkında ideal bir yaklaşım ve tanımlama sağlanır. Bu durum maddenin saf olduğu durumlarda mümkündür, madde saf değilse öncelikle ayrıntılı bir saflaştırma gerekir. Saf maddenin ya da saflaştırılan maddenin IR spektrumu, IR atlaslarında veya bilgisayar hafızasında varsa tanımlama yapılır⁴²⁸. Kütle spektrumu, kimyasal maddelerin parmak izi gibi değerlendirilebilir. Saf olmayan maddelerde, mukayese amaçlı tetkiklerde de bu cihaz kullanılmaktadır.

4.2. BOYA ve LİF-İP

4.2.1. Boya; Bir arabanın çarpıp kaçtığı kimsenin vücudundan ve elbiselerinden ufak boya parçacıklarının elde edilmesi ve şüpheli taşıtlar ile karşılaştırılması, olaydan sorumlu olan arabanın bulunmasında yardımcı olabilir⁴²⁹, nitekim bu yöntemlerle birçok adli vaka aydınlatılabilmektedir.

Şüpheli otonun hasarlı olan bölgesinden numune alınır. Ayrıca şüpheli otonun hiç hasara uğramamış yerinden mukayese için kontrol numunesi alınması gerekir. Duvarlara yazı yazılmasında duvardaki yazı örneğinden başka boyanmamış duvardan da numune alınmalıdır⁴³⁰. Boya, buldukları zeminden kazınarak alınır, uygun bir kutuya konarak gönderilir⁴³¹.

Boyanın sınıfsal özellikleri ile boyanın çeşidi ortaya konmaya çalışılır, burada yararlanılan fiziksel özellikler; boyanın çeşidi, katmanı/katmanları, aşınma durumu ve yapısı gibi özellikler iken kimyasal özellikler; boyanın çözünürlüğü, boyanın yapısında kullanılan pigment ve diğer kimyasal maddelerdir⁴³².

Boyalar, plastikler ve sentetik fiberler polimerlerden imal edildiklerinden piroliz gaz kromatografisi tekniğinde polimerlerin bozulma ürünlerinin pyrogram'ı yardımı ile polimerler diğer polimerden ayırt edilebilmektedir.

⁴²⁶ BAYER, age, s.398.

⁴²⁷ BAYER, age, s.406.

⁴²⁸ AKBAŞ, agt, s.35.

⁴²⁹ GÖK Ş.- SOYSAL Z.-KOLUSAYIN Ö, Adaletin Oluşmasında Otopsinin Önemi, Adalet D,Yıl. 76, sayı. 1, 1985, s.58-59.

⁴³⁰ AKBAŞ, agt, s.108.

⁴³¹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.175-178.

⁴³² SANDER, Kriminalistik, s.142.

İnsan yapımı lifleri ihtiva eden polimerler diğer organik maddelerde olduğu gibi IR ışınlarını karakteristik modelde adsorbe ettiklerinden IR ile tanımlanabilmektedir. IR spektrofotometresi genel sınırları belirlemek için hızlı ve gerçekçi bir yöntem sunar. Hatta çok küçük miktarlarda lifler için alt sınıfları bile belirleyebilirler, nitekim bu yöntem güvenilerek kullanılmaktadır⁴³³.

Mikroskobik İnceleme; Boya tabakalarından alınan mukayese numune, üretim sırasındaki ya da daha sonraki yüzeye uygulanan tüm boya tabakalarını içerir. Suç mahallinden elde edilen iz ile mukayese numunesinin aynı orijinli olup-olmadığını anlamak için kıyaslama yapılır⁴³⁴ ki bunun için mikroskopta fiziki olarak da inceleme yapılmaktadır. Özellikle mukayeseli mikroskop boyaların analizinde önemli bir yer tutar. Şüpheli ve bilinen boya numuneleri mikroskopta lam üzerinde dikey durumda tespit edilerek tabaka sayıları, tabaka renkleri ve tonları, tabaka sıraları, tabaka kalınlıkları ve yüzey yapıları ayrıntılı şekilde incelenmelidir. İnfrared Spektrofotometri, bir boyanın hem bağlayıcı hem de pigmenti için karakteristik bir spektrum veren bir analitik yöntemdir. İnce bir film halinde hazırlanan şüpheli ve kontrol boya pulcuklarının her bir tabakasının organik bileşenlerinin IR spektrumları alınarak mukayese, inceleme yapılır⁴³⁵.

Çeşitli boyalar ve tabaka yapısına sahip boyaların inorganik bileşenleri (SEM) ile tanımlanabilir ki, boyaların mukayesesi için çok uygundur⁴³⁶. Çarpıp kaçan araçlı olaylarda kaçan araçlara ait numunelerle suç mahallindeki ya da çarpılan nesne üzerindeki boya kalıntıları karşılaştırılabilir⁴³⁷.

4.2.2. Lif-İp; Lif incelemelerinde, lifin köken olarak hayvansal (yün) mı, bitkisel (pamuk) mi, mineral (cam) mi ya da sentetik mi olduğu belirlenebilmektedir. Kurbanlardan, şüphelilerden ya da şüpheli zeminlerden alınan liflerle araştırılan lifler karşılaştırılabilir⁴³⁸. Eğer iki kumaş parçasının yırtık veya kesim yerleri fiziksel bir inceleme sonucunda birbirine tam olarak çakışıyorsa o zaman onun aynı kumaş olduğu anlaşılır. Bir otonun karıştığı olayda oto üzerindeki giysi parçasının, kurbanın üzerindeki giysi parçası ile fiziksel özellikler yönünden tamamen çakışması aracın kaza ile direk ilgisi olduğunu gösterecektir. İncelemede ilk ve en önemli basamak lifin çap ve renginin mikroskopta mukayese edilmeleridir. Bu karşılaştırma, kopan alet ya da nesnelerin incelenmesi gibi tüm fiziksel özelliklerin uygunluğunun aranması şeklinde olacaktır. Eğer bu iki özellik arasında uyum yoksa aralarında bağlantı kuracak bir sonuca varmak mümkün olmayacaktır⁴³⁹.

Herhangi bir sonuca varmadan önce iki veya daha fazla lifin incelenmelerinde aynı kimyasal yapıyı göstermeleri gerekmektedir. İcra edilen testler bütün liflerin aynı sınıfa ait olduklarını ispatlamalıdır. Fiberlerin en faydalı fiziksel özelliği çifte kırılma özelliği göstermelerindedir. Liflerin polimerlerinin de düzenli sıralanmaları lifin kristalleşmesine neden olur ki, kristal özellik life eğilmez, sert ve çifte kırılma olan optiksel özellik vermektedir⁴⁴⁰.

⁴³³ AKBAŞ, agt, s.103.

⁴³⁴ SANDER, Kriminalistik, s.128.

⁴³⁵ AKBAŞ, agt, s.109.

⁴³⁶ AKBAŞ, agt, s.110.

⁴³⁷ YÜKSEL, age, s.77.

⁴³⁸ YÜKSEL, age, s.76.

⁴³⁹ AKBAŞ, agt, s.100-101.

⁴⁴⁰ AKBAŞ, agt, s.102.

Renk, örgü şekli, yapısı, iplik yapısı vb. karakteristik özelliklerle eldeki numune ile kaynak olarak düşünülen numunenin karşılaştırılmaları yapılır⁴⁴¹ ve fiziksel olarak uyup-uymadığı kontrol edilir. İz bilimci şüpheli ve kontrol liflerinin aynı boya yapısına sahip olduklarını gösterebildiği zaman lif incelemesinin önemi artacaktır⁴⁴².

Failin suç olayında giydiği giysi potansiyel bir kaynaktır, dokuma modeli, bileşimi⁴⁴³, dikişi, yıpranmış noktaları veya delikleri ve iplik özellikleri (orijinali, kalınlığı, ultra viole ve tabii ışığıdaki rengi) ve benzeri tekstil üretimi özelliklerini sunmaktadır⁴⁴⁴.

Lifler, cımbızla⁴⁴⁵ toplanarak ipler ise, pens veya benzeri bir aletle toplanarak uygun bir kutuya konurlar⁴⁴⁶.

4.3. KOKU:

Koku, cisimlerden yayılan zerreciklerin burun zarı üzerinde bulunan sinirlerde meydana getirdikleri duyumdur, insan kokusu da insandan yayılan zerreciklerin algılanmasıdır. Her insanın organizmalarındaki farklılıklardan dolayı kokularının da farklı olması doğaldır. İnsan kokusu karma bir koku olup, çevre şartları, alışkanlıklar, hastalık şartları, psikolojik şartlar ve genetik şartlara bağlı olarak oluşur⁴⁴⁷. Koku kişiye özgüdür; Bütün insanların kendilerine özgü kokuları vardır. Bu koku farklılığı kişileri ayırt etmede kullanılabilir. Nitekim insanların kullandıkları kokuların kimyasal incelenmelerinde birçok terkip olduğu ve çoğunun birbirinden ayrılabilirdiği bir gerçektir⁴⁴⁸.

Kişilerin kullandıkları kokuları belli sürelerle kullandıkları mekânlarda kalır, bu mekânlara transfer olur. Bu ortamlardan swapla alınarak analizi yapılabilir⁴⁴⁹. Kokunun bulunduğu eşya taşınabilecek bir eşya değilse, kişi duvara sürtünmüş ya da oradan tutunmuş ise, steril bir pamuk bu bölgeye sürüldükten sonra temiz ve ağzı kapalı cam kavanozla taşınmalıdır⁴⁵⁰.

Köpekler kayıp insanların, patlayıcıların ve uyuşturucuların bulunması gibi olaylarda kokuların farklı özellikleri sayesinde kullanılmaktadırlar. Köpek koku alma duyusu sayesinde, hayvan etlerini aralarındaki koku benzerliğine rağmen ayırt edebilir. Yine koku sayesinde peşindeki insanın ya da şeyin izini sürer⁴⁵¹. Ancak bu tür bir incelemede kullanılacak köpeğin öncelikle iyi bir eğitimden geçirilmesi gerekmektedir. Koklatma yapılacak suç mahallinde ortam uygun hale getirildikten sonra yaptırılan koklatma sonrasında sanığın gerçek sanık olup-olmadığı ispatlanabilecek düzeye getirilebilir⁴⁵².

⁴⁴¹ SANDER, Kriminalistik, s.143.

⁴⁴² AKBAŞ, agt, s.101–102.

⁴⁴³ YÜKSEL, age, s.76.

⁴⁴⁴ ŞENOCAK, age, s.58.

⁴⁴⁵ ŞAFAK-BIÇAK, age, s.251.

⁴⁴⁶ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.175–178.

⁴⁴⁷ ÖZTÜRK,ERDEM,ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.445-446

⁴⁴⁸ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.253.

⁴⁴⁹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.254.

⁴⁵⁰ ÖZTÜRK,ERDEM,ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ...,s.447

⁴⁵¹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.257.

⁴⁵² ŞAFAK, Polis Teknolojisi ..., s.296.

4.4. PATLAYICI İNCELEMELERİ

4.4.1. Genel Olarak; Patlayıcı maddelerin imali, patlayıcı sistemlerin hazırlanması ve kullanılması son derece dikkat, teknik ve cesaret ister. Böyle silahların hazırlanabilmesi bombacının icra kabiliyeti, yeteneği ve tasavvur gücüne bağlıdır. Bu bakımdan iz bilimci daima farklı patlayıcı sistemleri ve patlayıcı madde karışımları ile karşı karşıya kalır. İz bilimciye düşen patlama mekanizmasını belirlemek kadar suç mahallinden elde edilerek gönderilen patlayıcı kimyasalların cinsini de tayin etmektir. Bir patlayıcı geniş anlamda, ısı, basınç ve yüksek gürültü ile katı veya sıvı halden gaz haline hızlıca dönüşebilen maddedir ve ani gaz basıncı sonucu patlama olur⁴⁵³.

Patlama artıkları iz bilimi uzmanı tarafından, kullanılan patlayıcının cinsi ve bazı durumlarda patlayıcı sistemin belirlenebilmesi amacıyla incelenir.

Patlama vakalarında ilgili olabileceği düşünülen kişilerden swaplar alınır, bu swaplarda kimyasal incelemelerle patlayıcı artıkları tespit edilirse suçla ilgileri araştırılır⁴⁵⁴. Patlayıcı imalatı yapan kişinin belirlenmesinde en önemli iz tırnakları arasındaki patlayıcı artıklarıdır, bunu belirlemek için şüphelinin tırnak uçları tırnak makası ile kesilerek alınmalıdır⁴⁵⁵.

Yetkili makamlardan gerekli izni almaksızın, patlayıcı, yakıcı, aşındırıcı madde imal, ithal veya ihraç etmek, ülke içinde bir yerden diğer bir yere nakletmek, muhafaza etmek, satmak, satın almak veya işlemek ve önemsiz tür ve miktarda patlayıcı maddeyi satın almak, kabul etmek veya bulundurmamak (TCK m.174) hapis cezasını gerektirmektedir. Kasten öldürme suçunun, bombalamayla işlenmesi halinde, ceza ağırlaştırılarak kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır (TCK m.82). Ortada bir bombalama olup-olmadığını ortaya koymak gerekmektedir.

4.4.2. İncelenmeleri; Başlangıçta yapılan fiziksel inceleme analizci için büyük önem taşır. Patlayıcı maddenin tipi, rengi, etiketi, kristal hali ve patlama sonrasında suç mahallinden elde edilerek gönderilen patlama artıklarının özellikleri analizciye yararlı ipuçları verir. Örneğin; siyah pulcuklar ve granül halinde madde muhtemelen barut, rulo şeklinde yağlı kâğıda sarılı macunumsu madde ise dinamittir⁴⁵⁶.

Patlama artıkları ilk önce asetonla yıkanır ve aseton uçurulduktan sonra su ile yıkanır⁴⁵⁷ ki buna solvent ekstraksiyonu denir. Patlayıcıların nitel analizinde kullanılan kromatografik tekniklerden biridir (TLC)⁴⁵⁸. Patlayıcının IR spektrumu saf patlayıcı maddelerin IR spektrumu ile mukayese edilerek tanımlanır⁴⁵⁹.

Bombada kullanılan patlayıcı maddenin cinsini tespit edebilmek amacıyla, patlama merkezi içerisindeki artıklar kontrol edilmelidir. Gözle bu gibi artıklar tespit edilmese bile, laboratuvarda yapılacak analizler neticesi patlayıcının cinsini tespit etmek mümkündür. Bu amaçla, patlama çukuru (patlama merkezi) içerisindeki taş, toprak, beton, vs. ne kadar artık

⁴⁵³ AKBAŞ, agt, s.42.

⁴⁵⁴ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.193.

⁴⁵⁵ YÜKSEL, age, s.70.

⁴⁵⁶ AKBAŞ, agt, s.50.

⁴⁵⁷ AKBAŞ, agt, s.50.

⁴⁵⁸ AKBAŞ, agt, s.55.

⁴⁵⁹ AKBAŞ, agt, s.56.

varsa toplanıp, etiketlenerek laboratuvara gönderilmelidir⁴⁶⁰. Patlayıcı madde artıklarının laboratuvar analizlerinde, mikroskopik inceleme, kimyasal renk testleri, ince tabaka kromatografisi (İTK), gaz kromatografisi, yüksek basınçlı sıvı kromatografisi ve narkotik ve patlayıcı iyon detektörü⁴⁶¹ gibi yöntemler kullanılmaktadır.

4.4.3. Patlama Vakalarında Suç Mahalli İncelemesi; Parçalar üzerinde kan vb. başkaca bulgular da olabileceği düşünülerek dikkatlice toplanmalıdır. Olay yerindeki görünen bulguların toplanmasından sonra olay yeri süpürülüp bunlar elekten geçirilir. Olay yeri incelemesi esnasında amaç, kullanılan patlayıcı maddenin cinsinin tespit edilmesi ve patlamaya sebebiyet veren ateşleme mekanizmasının ortaya konulması olduğuna göre, bombanın başlatıcısına, akım kaynağına, dış kabına ve anahtar düzeneğine ait olabilecek parçalar ile saniyeli fitil ve elektrik kablolarına ait parçalar aranmalıdır⁴⁶². Patlamış ya da patlamamış bombalar ile patlama artıkları üzerindeki incelemelerle, incelenen unsurların kaynağı, tipi, çeşidi, kurgu ve sistemleri sınıflandırılarak koruma altına alınmakta ve bunlardan bombayı yapan ya da kullanan terörist ve yasadışı örgütlerin belirlenmesi ve yakalanmalarını temine çalışılmaktadır⁴⁶³.

Patlamanın merkezi orta nokta olma üzere, bu nokta ile patlamaya ait en uzaktaki parçanın bulunduğu nokta arasındaki mesafe yarıçap olacak şekilde bir daire çizilir. Bu dairenin hemen dışından geçen ve bu daireye, yarıçapının yarısı kadar mesafede bir tampon bölge oluşturulur. Esas bölge ile tampon bölgenin tamamı tahliye edilmeli ve emniyet altına alınarak araştırılmalıdır⁴⁶⁴.

4.5. TOKSİKOLOJİK İNCELEMELER

4.5.1. Genel Olarak; Kimya ve farmakolojinin adalet alanına uygulanmasına adli toksikoloji denir⁴⁶⁵. Gerçekten zehirlenme ve zehirlenme vakalarında, zehir ve değerlendirilmesi önemli bir uzmanlık işidir⁴⁶⁶. Zehir tahlilleri sayesinde zehirlenme yolu ile öldürme durumlarında kullanılan zehrin ne olduğu anlaşılabilir⁴⁶⁷. Adli toksikoloji insan doku ve organlarında toksik madde belirlemesi yapar. Çalışmaların çoğu zehir maddesinin bir kişinin ölümüne sebep olup-olmayacağı ya da etkili olup-olmadığı ile ilgilidir. ⁴⁶⁸ Nitekim içilecek sulara veya yenilecek veya tüketilecek her çeşit besine zehir katarak veya başka suretlerle bunları bozarak kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye düşüren kimseler (TCK m. 185) ve kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her tür yenilecek veya içilecek şeyleri veya ilaçları satan, tedarik eden, bulduran kimseler (TCK m. 186) ile kişilerin hayatını tehlikeye sokacak biçimde ilaç yapan veya satanlar (TCK m.187), içeriğinde zehir bulunan ve üretilmesi, bulundurulması veya satılması izne bağlı olan maddeyi izinsiz olarak üreten, bulduran, satan veya nakleden kişiler (TCK m.193), sağlık için tehlike oluşturabilecek maddeleri çocuklara, akıl hastalarına veya uçucu madde kullananlara veren veya tüketimine sunan kişi (TCK m.194) için ceza ön görülmektedir. Bu nedenle bunların da araştırılıp ortaya konması gerekmektedir.

⁴⁶⁰ ŞEN Sinan, Patlama Sonrası Olay Yeri İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001, s.50.

⁴⁶¹ ŞEN S, agt, s.64.

⁴⁶² ŞEN S, agt, s.49.

⁴⁶³ YÜKSEL, age, s.48.

⁴⁶⁴ ŞEN S, agt, s.65.

⁴⁶⁵ TUNALI, age, s.216.

⁴⁶⁶ ÖZTÜRK,ERDEM,ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.444.

⁴⁶⁷ TOSUN, Suç Muhakemesi ..., s.213-214.

⁴⁶⁸ FOREST-GAENSLEN-LEE, age, s.5

Zehir (Toksik⁴⁶⁹ Madde) ve Grupları; Bazı şart ve miktarlarda hayat için tehlike arz eden maddelere zehir denir⁴⁷⁰. Zehirler şekillerine göre; katı, sıvı ve gaz olarak, menşelerine göre de; organik, anorganik ve sentetik olarak⁴⁷¹ ya da uçucu bileşikler (etanol, metanol, isopropanol), ağır metaller (arsenik), uçucu olmayan organik bileşenler (suiistimal edilen ilaçlar, farmasotik ilaçlar) ve diğerleri (sitriknin, siyanür vb.) olarak da ayrılabilirler⁴⁷².

4.5.2. Zehirlenme Vakasında İz Elde Etme; Kişinin kusmuk muhteviyatı toksikolojik analizler için ipuçları verir⁴⁷³. Kusma ya da mide yıkamada elde edilecek olan her şey saklanmalı ve incelenmelidir. Bu maddelerde yapılacak olan kimyasal analizler ölümün zehirlenmeden meydana gelip-gelmediğini ispatlayabilir⁴⁷⁴. Kişinin idrarı da muhafaza edilmelidir, bir çok ilaçlar yalnızca boşaltma sistemi ile atılır. Yine bazı maddeler yalnızca kanda tespit edilebileceği için kan da alınmalıdır. Uzun süren hastalık süresinden sonra ölen insanlarda toksik madde vücuttan tamamen elimine olabileceğinden ortada hiçbir delil kalmayabilir⁴⁷⁵.

Toksikolojik analiz için mümkün olduğu kadar fazla miktarda materyal alınmalıdır. Çünkü zehirli maddelerin büyük bir bölümü organizmada parçalanır, değişikliğe uğrar. Elimine edilme hızlı olabilir, Co ve alkol zehirlenmelerinde kan, arsenik ya da kurşun gibi metal zehirlenmelerinde kıl ve kemik alınması gerekir⁴⁷⁶. Antimon, arsenik veya talyum gibi ağır metal zehirlenmelerinden şüphelenildiğinde, kesilmiş ve koparılmış saç örnekleri ve kesilmiş tırnaklar gönderilir⁴⁷⁷. Saçla bağımlılık yapan bir çok maddenin analizi yapılabilmektedir⁴⁷⁸.

Laboratuvara incelenmek üzere gönderilen kanın koldan alınan, venöz kan olması tercih sebebidir. Az miktardaki alkol buharı bile sonucu etkileyebileceğinden, kan alırken deriyi temizlemek için alkollü tampon kullanılmamalıdır⁴⁷⁹.

İlaç ve kimyasal maddelerin idrardaki konsantrasyonu kana oranla daha yüksek olduğundan toksikolojik analizlerde idrar tercih edilir. Bazı ilaçların sadece metabolitleri idrarla atıldığından kan veya bir başka dokuda ilacın identifikasyonu yapılmalıdır⁴⁸⁰. Bir kısım doping ve zehirlenme olaylarında toksik madde yiyecek veya içeceğe katılmış olabilir. İlk mide yıkama suyu toksikolojik analiz için önemlidir. Bir araştırmaya göre, antibiyotik alerjisinden husule gelen 29 Vaka'da (% 55,17), organlarda toksikolojik araştırma yapılmış, 13 vakada (% 44,83) yapılmamıştır⁴⁸¹.

⁴⁶⁹ KARATAŞ-SEVİNDİK, age, s.446.

⁴⁷⁰ TUNALI, age, s.215.

⁴⁷¹ DOĞAN Bülent-YAĞMUR Fatih, Adli Toksikoloji, Adli Toksikoloji D, C.1, Sayı:1, Seçkin Y., Ankara, 2003, s.9.- TUNALI, age, s.215.

⁴⁷² YÜKSEL, age, s.80-81.

⁴⁷³ AÇIKGÖZ N-HANCI H, Adli Biyoloji, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ.Hamit HANCI, Seçkin Y, Ankara, 2002, s.593.

⁴⁷⁴ SANDER, Kriminalistik, s.119.

⁴⁷⁵ TUNALI, age, s.218.

⁴⁷⁶ AYKAÇ Mehmet, Adli Tıpta Materyal Alma, Gönderme, İÜHFM, C. 48-49, İstanbul, 1982-83, s.320.

⁴⁷⁷ TUĞ Aysim- SÖYLEMEZOĞLU Tülün- HANCI İ.Hamit, Adli Toksikoloji, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ.Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara, 2002, s.564.

⁴⁷⁸ TUĞ-SÖYLEMEZOĞLU-HANCI, agm, s.565.

⁴⁷⁹ TUĞ-SÖYLEMEZOĞLU-HANCI, agm, s.563.

⁴⁸⁰ TUĞ-SÖYLEMEZOĞLU-HANCI, agm, s.563.

⁴⁸¹ ÖZTÜREL Adnan, Antibiyotik Alerjisinden Husule Gelen 29 Ölüm Vakasında Adli Tıp Bakımından Araştırma, Bülent N. ESEN'e Armağan, Ankara, 1977, s.357.

5. BİYOLOJİK İNCELEMELER⁴⁸²

5.1. DNA ANALİZİ

5.1.1. Genel Olarak; Genetik parmak izi olarak da bilinen DNA⁴⁸³ analizi, her insanın genetik kimliğinin farklı olduğunu (beş milyarda bir benzer olabildiğini) ortaya koymaktadır⁴⁸⁴. Fen bilimi ve analiz tekniklerinin ulaşılmış olduğu seviye ile bugün DNA-Analizi sonuçları ceza muhakemesinde oldukça önemli bir delil değeri taşımaktadır⁴⁸⁵. Saç veya kıl örneğinin DNA analizine tabi tutulması ile mesele halledilebiliyorsa, şüpheliye eziyet ederek delil bulmaya ve bu suretle elde edilen delillerle sonuca gitmeye gerek kalmamaktadır⁴⁸⁶.

DNA profilleri dediğimiz alan 1980'li yıllardan sonra iz biliminde (kriminalistikte) suçlunun kimliğini tespit için kullanılmaya başlanmıştır⁴⁸⁷. Eser miktarda elde edilen örneklerden, SDS-PAGE tekniği ile protein profillerinin, DNA izolasyonu düzeyine inmeden, daha az bir maliyetle ve DNA izolasyonuna da örnek ayırmak kaydıyla tespiti mümkün olmaktadır⁴⁸⁸.

DNA araştırmalarında son yıllardaki gelişmelerle, çekirdekli hücrelerden DNA profilinin ortaya konmasıyla olay yerinde bulunan delillerden sanığın tespiti çok daha kolay olmaktadır. Bu yöntemle babalık tayininde % 99.9luk / %99,99⁴⁸⁹ %100 lük⁴⁹⁰ bir doğruluk oranı yakalanmıştır⁴⁹¹. DNA düzeyindeki genetik incelemeler adli hemogenetik merkezlerinde ve kriminal laboratuvarlarda yapılmaktadır. DNA analizi tüm bitkiler ve hayvanlar için de söz konusu ise de, uygulamada kullanımı için gerek duyulan alan olarak, insanlarla ilgili çalışmalarda kullanılır olmuştur. Biz de burada insan DNA'sından bahsedeceğiz.

5.1.2. DNA Analizi- Vücudun Muayenesi; Vücudun muayenesi, kişinin vücut boşluklarında veya iç organlarında ya da vücut sıvılarında tıbbi yöntem ve araçlarla incelenmesi suretiyle delil aranmasıdır. Bu çerçevede vücudun muayenesi yoluyla elde edilen materyallerinin DNA-Analizine tabi tutulması bu yöntemin sadece bir yönünü ortaya koyar bu yöntem koruma tedbirinin bir parçasıdır ve bilirkişi incelemesi ile bir arada uygulanır. Suç mahallinden elde edilen izler de DNA-Analizine tabi tutulabilir. Bu yönüyle ise yöntem,

⁴⁸² Biyolojik incelemeler altında inceleyeceğimiz maddelerin, incelenmelerindeki hukuki prosedür (durum) CMH yönünden genel olarak aynı şartlara haiz olduklarından, biyolojik verilerin ve incelenmelerinin hukuki durumları için DNA analizi bölümünde detaylı olarak durulmuş olup diğer biyolojik incelemelerde de bu şartlar geçerlidir.

⁴⁸³ DNA, Organizmanın genetik bilgisini taşıyan, kendini kopyalayabilen, protein sentezinde rolü olan çift sarmal kalıtsal özellikli moleküldür. Bkz. BİLGE, age, s.75.

⁴⁸⁴ ÖZTÜRK,ERDEM,ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.441.

⁴⁸⁵ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukukunda DNA-Analizi, Turhan Tufan YÜCE'ye Armağan, DEÜY, İzmir, 2001, s.523.

⁴⁸⁶ ÖZTÜRK, Şüpheli ..., s.673.

⁴⁸⁷ ATASOY Sevil, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir BY, İzmir, 2000, s.516.

⁴⁸⁸ KELEŞ Ekrem, Tecavüz Olaylarında, Olay Yerinde Bulunabilecek Lekelerin, Hangi Vücut Sıvısına Ait Olabileceğinin SDS PAGE Tekniği ile Araştırılması ve Lekelerin Yaş Tespitinin Yapılması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998, s.66.

⁴⁸⁹ HANCI İ.Hamit- ZEYFEOĞLU Yıldırım, İnsanlarda Kimlik Tespiti, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ.Hamit HANCI, Seçkin Y, Ankara, 2002, s.502.

⁴⁹⁰ HANCI İ.Hamit, Adli Tıp ve Adli Bilimler, Dr.İrfan BAŞTUĞ'a Armağan, Seçkin Y, Ankara, 2001, s.114

⁴⁹¹ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.577

vücudun muayenesi koruma tedbirinden ayrılıp, daha çok keşif ve/veya suç mahalli incelemesi sonrasında başvuru bir bilirkişi incelemesi niteliğini almaktadır.

5.1.3. Kim Tarafından Yapılmalı; DNA-Analizi para kazanma kaygısı bulunmayan kamu kuruluşlarınca yapılmalı ve verilerin saklanması ve kullanılması bir kamu kuruluşuna mesela adli emanete verilmelidir, buna karşılık DNA-Analizi yapma yetkisinin, kolluk dışındaki kuruluşlara verilmesi, tarafsızlık bakımından daha doğru olacaktır⁴⁹².

Günümüzün gerçeklerini göz önünde tuttuğumuzda kolluğun sahip olduğu iz inceleme laboratuvarlarında bu tür incelemelerin yapıyor olması bu materyallerin başka kurumlara gönderilmesindeki en büyük engel olarak bulunmaktadır. Çünkü elindeki imkânlarla yapabileceği bir şeyi, kolluk ve savcı başka kurumlara götürerek zaman kaybetmemek istemektedir. Bununla birlikte hazırlık aşamasında devrede olan kolluk laboratuvarları savcılarının ve kolluğun bedava bilirkişilik yaptırabilecekleri yerler olarak görülmektedir. Bu nedenle de savcı ve kolluğun en fazla kullanmaya çalıştığı bilirkişilik kurum ve müessesesi kolluk laboratuvarları olmaktadır. Bu durumda savcılık ya da kolluk işlemleri hız kazanırken, delillerin tarafsız değerlendirilmesi ilkesi, devletin bir ajanı olan kolluk mensuplarından ya da onun emrinde çalışan kişilerden oluşan laboratuvarlara teslim edilmektedir. Çağdaş ülkelerde de uygulanan kolluk laboratuvarları aslında delillerin değerlendirilmesi açısından, taraf bir durumu ortaya koymakta en azından dışarıdan bakan herkese sanık ya da avukata bu durum böyle gözükmektedir.

5.1.4. Türkiye'deki İncelemeyi Yapan Kurumların Durumu; Laboratuvarların güvenliğini, gerek İçişleri Bakanlığı polis ve jandarma kriminal laboratuvarlarının gerekse Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu biyoloji laboratuvarlarının, ayrıca bu konuda çalışan üniversitelerin bazı birimlerinin ki bunların başında Adli Tıp Enstitüsü gelmektedir, doğru çalıştığını, onlara güvenebileceğimizi bize gösterebilecek bir tek imkân vardır, o da akreditasyondur. Akreditasyon mekanizması maalesef ülkemizde bulunmamaktadır. Yani kriminal laboratuvarların kalite güvencesi hakkında hiçbir denetleme imkânı yoktur. Zaten kriminal laboratuvarların yalnız biyolojiyle ilgili birimleri için değil, uyuşturucu madde analizi, toksikolojik analiz, alkol tayini, belge inceleme, balistik gibi her türlü alanda inceleme yapan bütün birimlerinde hiçbir biçimde kalite güvencesi bulunmamaktadır⁴⁹³.

Aslında kurumların çoğu incelemeler için kendisi personel yetiştirip, kendi imkânlarını yaratmaya ve kendi teknik donanımını kurmaya çalışarak, genel bir akreditasyondan uzak olarak incelemelerini yapmaktadır. Bu durum sürekli olarak “acaba”ları beraberinde taşıyacaktır, bir an önce akreditasyon süreci başlatılmalı, kurumların birbirleriyle bağlantı ve ilişkileri güçlendirilmeli, tereddütler kaldırılmalıdır. Uyuşturucu madde ve kanda alkol analizi yapanların, her türlü biyolojik materyallerde zehirli madde arayanların, nesep tayininde bilirkişilik yapanların, biyolojik lekelerin identifikasyonunu (kime ait olduğunu söyleyenler) yapanların, doping kontrolü yapanların mutlaka belirli standartlarda çalışmalarını gerekir. Bu standartların belgelenmesi ve çalışılan laboratuvarların akredite edilmesi gerekir⁴⁹⁴.

Hukukçuların, kullanılan laboratuvar tekniklerinin güvenilirliğine inanabilmeleri için, olay yerinden toplanan kan, idrar, sperm, mermi çekirdeği, kovan, kartuş yangın kalıntısı, parmak

⁴⁹² ÖZBEK, DNA-Analizi, s.568.

⁴⁹³ ATASOY, agm, İzmir BY, s.517-518.

⁴⁹⁴ ATASOY, ags, s.306.

izi ya da el yazısı inceleme teknik ve yöntemlerinin, mümkün olduğu kadar standardize edilmeleri gerekmektedir⁴⁹⁵.

Türkiye'deki özel ve resmi tüm laboratuvarların akredite edilmesi gerekmektedir. Laboratuvarların güvenilirliği, ancak bağımsız organlarca yürütülen dış kalite kontrol programlarına katılınması ve bunu başarması ile mümkündür. Dış kalite kontrol programına katılmak için öncelikle laboratuvarın uzmanlık alanlarındaki tekniklerinin standardize edilmesi gerekmektedir.

Adalet Bakanlığı tetkik hakimlerinden A.KAYA ya göre, İHM başvurularına ilişkin dosyalardan bazılarındaki gerekçe gen karşılaştırılmasının yapılmamış olmasıdır⁴⁹⁶. Bu nedenle ülkemiz birçok davada tazminatlara mahkûm edilmektedir.

5.1.5. DNA Analizinde Numune; DNA analizine tabi tutulacak numuneler biyolojik yapıdaki numunelerdir; Gözyaşı, idrar⁴⁹⁷, gaita, mekonyum, kan, meni, dokular ve hücreler, kemikler ve organlar, dişler, köklü kıllar, tükürük, vajen ifrazatı lekesi, sümük, kusmuk, verniks, amniyon, anne sütü gibi⁴⁹⁸. Vücuttaki bütün çekirdekli hücrelerde DNA aynı özellikleri göstermekte⁴⁹⁹ olup çekirdek hücresi olmayan diğer vücut sıvıları DNA analizleri için uygun değildir⁵⁰⁰.

DNA-Analizi, ya hukuka uygun olarak yapılacak vücut muayenesi yoluyla elde edilen materyaller ya da suç mahallinde bulunan materyal için mümkün olabilmelidir. Bu durumların dışında başka yollarla elde edilmiş olan materyaller analize tabi tutulmamalıdır⁵⁰¹. Daha önce alınıp, saklanmış verilerle yapılan incelemede, sonuca ulaşılabiliyorsa tekrar materyal almaya gerek yoktur. Bununla birlikte sonuçtan emin olmak için, DNA örneği uygunluk gösteren kişiden tekrar materyal alınarak tetkik yapılması uygun olacaktır⁵⁰².

Sanığın soruşturma organlarının müdahalesine açık olduğu mesela, soruşturmaya uğraması ya da ifadesi alınması sırasında tutulduğu hücredeki saçlarının toplanması iradi olmadığından, suç mahallinden elde edilen izlerle mukayese edilmesi amacıyla emniyet altına alınıp kullanılmamalıdır. Ceza muhakemesinde gizli muhakeme usullerine başvurmak, iradesi dışında materyal elde etmek anayasal bir ilke olan, sanığın kendisi hakkında beyanda bulunmama özgürlüğünü ihlal eder⁵⁰³.

⁴⁹⁵ ATASOY, ags, s.302.

⁴⁹⁶ CENTEL, Adli Tıp Bilimleri ..., s.16-17.

⁴⁹⁷ YÜKSEL, age, s.38.

⁴⁹⁸ AÇIKGÖZ Nihal- HANCI İ. Hamit- ÇAKIR A. Hadi, DNA Laboratuvarının İşleyişi, Olay Yerinden Örnek Toplama, Örnekleri Laboratuara Gönderme Usulleri, Adli tıp ve adli bilimler, İ.Hamit HANCI, Seçkin Y, Ankara, 2002, s.494.

⁴⁹⁹ YÜKSEL, age, s.39.

⁵⁰⁰ AÇIKGÖZ Nihal- HANCI İ. Hamit- ÇAKIR A. Hadi, Olay Yerinden DNA Analizi İçin Biyolojik Örnek Toplama ve Örneklerin Laboratuara Gönderilme Usulleri, AÜHFD, C. 51, s. 2, Ankara, 2002, s.201.

⁵⁰¹ ÖZBEK, DNA-Analizi, s.546.

⁵⁰² ÖZBEK, DNA-Analizi, s.536.

⁵⁰³ ÖZBEK, DNA-Analizi, s.547.

DNA testi için, özellikle DNA analizlerinde dünya da 1994 yılından itibaren kullanılmaya başlanılan STR (short tandem repeat) ve PCR (polimeraz zincirleme reaksiyonu) teknik ve analizleri sayesinde, kıl, sperm, çok az miktarda vücut sıvısı, (örneğin 2 mm. karelik bir kan lekesi), bir banka soygunundan sonra yere atılan maske, sigara izmaritleri, zarfın üzerinde yalanmış pul ve hatta kullanılıp atılmış bir kibrit dahi yeterli olabilmektedir. Örnek olarak verdiğimiz kullanılıp atılmış kibritten suçlunun DNA profilinin çıkarılması, her 24 saatte bir yenilenen gözün saydam tabakasına ait ölü hücrelerinin gözyaşına karışması, suçlu ellerini gözüne götürdüğünde ise ellerine yapışması, bu şekilde suçlunun dokunduğu her şeye bulaşması ile mümkündür.⁵⁰⁴

DNA analizi düşünülen her cinayet olayında maktulün toprağa gömülmeden önce, mukayese için kan, kıl veya doku örnekleri alınmalıdır. Mukayese örneği olarak sanık ve/veya mağdurdan kan, köklü kıl örneği veya buccal swap (yanak içi sürüntü) alınıp laboratuvara gönderilmelidir.

Lekeler bir araya getirilmemelidir, kontaminasyon (kirlenme) söz konusu olabilir. Her leke için ayrı eldiven kullanılmalıdır. Maske takılmalı ve aksırıp-öksürmemelidir. El ağza burna götürülmemeli, bir şey yenilip-içilmemelidir. Her leke ya da delil ayrı ayrı toplanmalıdır. Ölen kişi hakkında inceleme yapılacaksa, kan, kıl vb. örnek alımı defin işleminden önce yapılmalıdır. Kanı alınan kişiye kan nakli yapılmış ise laboratuvar bilgilendirilip nakli gerçekleştiren yerden nakledilen kanın özellikleri öğrenilmelidir. Makas, pens gibi aletler her numune alımından sonra gerektiği gibi temizlenmelidir.⁵⁰⁵

DNA analizi için alınan numuneler +4 derecede saklanarak en kısa zamanda laboratuvara gönderilmelidir. Donmuş örnekler donmuş olarak saklanmak şartıyla tatmin edici olmaktadır.⁵⁰⁶

Suç mahallinden alınan örnekleri gibi DNA kimliği elde edilebilecek diğer numuneler de, küf ve bakterilerin gelişmesine olanak sağlayan, DNA'ya zarar veren nemli ve sıcak şartlarda saklanmamalıdır. Numuneler ayrı ayrı paketlenip laboratuvara gönderilmeden önce dondurulmalı ya da buzdolabında saklanmalıdır. Nemli numuneler kurutulup saklanmalıdır. Kuru ve soğuk şartlar uygun olup nemli ve sıcak şartlardan kaçınılmalıdır.⁵⁰⁷ Kâğıt torbalar tercih edilmelidir. Ambalajları kapatmak için tel zımba veya toplu iğne kullanılmalıdır. Kan, vücut sıvıları ve diğer bulaşıcı sıvılar kontamine olmuş (kirlenmiş) keskin uçlu maddeler (kullanılan iğneler, bıçaklar) içeren örnekler, sızıntı geçirmez, kırılmaz, delinmeye dayanıklı koruyuculara konmalıdır.⁵⁰⁸

⁵⁰⁴ KARABURUN, agm, s.78.

⁵⁰⁵ AÇIKGÖZ-HANCI-ÇAKIR, DNA Laboratuvarının ..., s.496.

⁵⁰⁶ AÇIKGÖZ N.-HANCI İ.H.-ÇAKIR A.H, Olay Yerinden ..., s.202.

⁵⁰⁷ AÇIKGÖZ-HANCI-ÇAKIR, DNA Laboratuvarının ..., s.497.

⁵⁰⁸ AÇIKGÖZ N.-HANCI İ.H.-ÇAKIR A.H, Olay Yerinden ..., s.203.

5.1.6. Moleküler Genetik Analizler; DNA analizi için mağdurdan ve/veya sanıktan biyolojik örnekler alınır. Bu örneklerde DNA araştırılır, saflaştırılır ve DNA molekülü üzerindeki belirli bölgeler, polimeraz zincir tepkimesi aracılığıyla binlerce çoğaltıldıktan sonra görünür hale getirilir.⁵⁰⁹

DNA profilleri, insan vücudunun hemen her sıvısının hücrelerin çekirdeklerinin içinde de, DNA dediğimiz “deoksiribonükleik asit” adı verilen bir molekülün yer alması prensibiyle araştırılır. Herhangi bir yerde bir kimseye ait bir kıl, bir tükürük zerreciği veya bir sperm lekisi bulunduğu, burada hücrenin de olacağı bilinmelidir, bu hücrenin içinde çekirdek, bu çekirdeğin içinde de DNA vardır ve hep aynı molekül yapısındadır. DNA molekülü, yarısı anneden, yarısı da babadan alınan kalıtım bilgisinden oluşan, her hücrenin içindeki her çekirdeğin içinde bulunan, açıldığında boyu bir metreyi bulan ve kişiye ait bütün bilgilerin yer aldığı bir moleküldür.⁵¹⁰

DNA molekülü üzerinde belirli bazı bölgeler incelenmekte ve bu bölgeler, şüphelendiğimiz kimseye ait olan aynı bölgelerle birbirine tam olarak uygunsa, bu takdirde buna “cold hit” ya da “match” denir ve olay yerinde bulunan izin, şüphelenilen kimseye ait olduğunu gösterir.⁵¹¹

Her insanın genetik olarak kendine özgü, karakteristik özelliklerinin olması insan biyolojisinin temelini oluşturur. Bu özgünlüğün, belirlenmesinde kullanılan yöntemlerden biri, genom içinde ardışık olarak tekrarlayan ve mikrosatellite adı verilen kısa tekrar dizilerinin (Short Tandem Repeats; STR) belirlenmesidir.⁵¹² İki erkeği birbirinden ayırmada en önemli DNA analizi, Y kromozomunda bulunan polimorfik (genetik çeşitlilik) (Y-STR) bölgelerinin incelenmesi yöntemidir.⁵¹³

Moleküler genetik analizlerinde, her işlem ayrı bir elden geçtiğinden her aşamada kontaminasyon riski de beraberinde gelmektedir.⁵¹⁴ Bu durum elbette çok dikkat edilmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

DNA Profilleme; DNA profilleme genetik yapıdan faydalanılarak bireylerin kimlik tespitine izin veren bir testin adıdır ve genetikte sıklıkla kullanılan DNA polimorfizmlerini temel alır.⁵¹⁵

Suç mahallinden alınan biyolojik örneğin kaynağı bilinmeyebilir ancak suç hadisesi ile ilgisi olabilecek kişi ya da kişilerle mutlaka karşılaştırılmalıdır. Bu örneklerden DNA izole edilir ve DNA molekülü üzerindeki belirli bazı bölgeler ve mümkün olduğu kadar çok sayıda bölge polimeraz zincir reaksiyonu (PCR) ile binlerce kez çoğaltıldıktan sonra görünür hale getirilir. Tek yumurta ikizi olmadığı takdirde iki insanın aynı DNA profiline sahip olma

⁵⁰⁹ AÇIKGÖZ Nihal- HANCI Hamit, Adli Hemogenetik, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ.Hamit HANCI, Ankara, 2002, Seçkin Y, s.605.

⁵¹⁰ ATASOY, agm, İzmir BY, s.516–517.

⁵¹¹ ATASOY, agm, İzmir BY, s.517.

⁵¹² TERZIOĞLU Mügen, Moleküler Biyoloji ve Adli Uygulamalardaki Son Yenilikler, İpucu D, Yıl. 2, Sayı. 2, Ankara, 2004, s.29.

⁵¹³ TERZIOĞLU, agm, s.30

⁵¹⁴ TERZIOĞLU, agm, s.30

⁵¹⁵ AÇIKGÖZ N.-HANCI İ.H.-ÇAKIR A.H, Olay Yerinden ..., s.199.

ihtimali trilyonda birden daha azdır. Bir başka deyişle yeryüzünde aynı DNA profiline sahip ikinci bir kişinin bulunması teorik olarak imkânsızdır⁵¹⁶.

5.2. KAN

5.2.1. Şahıstan Kan Alma; Bir kişinin kanı ya da idrarı zorla alınamaz. Belirli bir kanıt elde etmek için bir yargı kararı olması ya da kişinin kendi rızası olması halinde ise kan alınabilecektir⁵¹⁷. Şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınabilmesi için müdahalenin, kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir ve üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz; kişiden kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınmaz (CMK m.75). Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücutundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir (CMK m.76). Nitekim alınan kanlar kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir (CMK m.80). Öncelikle tahlil yapmak için kan alınmasında, kişinin susma hakkını kullanabilmesinin gerektiğini belirtelim, ancak, günümüzde hâkim kararı varsa bu hak ortadan kalkmaktadır⁵¹⁸. Alkol kontrolündeki vücuda iğne batırılması vücuda müdahale oluşturacağından bunun için hâkimden izin alınması gerekir⁵¹⁹. Almanya'da sanık kan vermek istemediği takdirde bu tedbirin zorla yerine getirilmesi hukuka uygun kabul edilmektedir⁵²⁰.

Suç mahallinde rastlanan kan lekelerinin incelenerek hangi kan grubuna girdiği kesinlikle saptanarak, soruşturmalarda bu kan grubundan olmayanların dışta tutulmaları, bu kan grubundan olanların üzerinde durulması da kolaylık sağlar⁵²¹. Yaralı şahıstan kan almamız gerekiyorsa, steril bir pamuk yaranın üzerine bastırılmak suretiyle kan emdirilir ve pamuk kurutulup diğer işlemlerden geçirilip, laboratuvara gönderilir⁵²². Kurban ve şüpheliden toplanan kan örneklerinin her bir faktörü karşılaştırılabildiğinde incelemeler adli değerine kavuşmuş olur. Bunun için en az 5 cc. kan, yetkili biri tarafından alınarak laboratuvara gönderilmelidir⁵²³.

⁵¹⁶ AÇIKGÖZ N.-HANCI İ.H.-ÇAKIR A.H, Olay Yerinden ..., s.200.

⁵¹⁷ DONAY, ags, s.306.

⁵¹⁸ YENİSEY, İnsan Hakları ..., s.140.

⁵¹⁹ YENİSEY, İnsan Hakları ..., s.140.

⁵²⁰ TOSUN Öztekin, Alkol ve Uyuşturucu Madde Kullananların Araç Kullanma Suçu, İÜHFİM, C.32, Sayı.1, İstanbul, 1996, s.497.

⁵²¹ TOSUN, Suç Muhakemesi ..., s.213-214.

⁵²² SAYIN Hüdai, Suç Yeri İnceleme Sürecinin Hukuki ve Teknik Açından Değeri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1993, s.116.

⁵²³ BAYER, age, s.189.

Ölen bir kişinin kimlik tespiti isteniyorsa, kan veya kan lekesi soğuk hava zincirine uyularak, embriyo⁵²⁴, fetus⁵²⁵, yeni doğmuş bebek ve otopside alınan dokular ise steril petri kutusu içinde ve herhangi bir koruyucu maddeye konulmaksızın en kısa zamanda gönderilmelidir⁵²⁶. Antikoagülansız⁵²⁷ olarak, iki ayrı steril enjektöre 5–7 ml. kadar venöz kan örneği alınır ve bu örnekler, kimyasal analizler, DNA analizi ve mikrobiyolojik kültür yapmada kullanılır⁵²⁸.

5.2.2. Suç Mahallinden Kan Alma; Suç mahallinden, şüpheli araç ve gereçlerden mukayese ve tetkik amacıyla numunelerin temin edilmesi gerekli olabilir⁵²⁹.

Eğer suç mahallinde yeterli miktarda kurumamış kan bulunursa temiz ve steril damlalıklarla toplanır ve yine temiz steril cam tüpe (EDTA'lı) konur ve laboratuvara gönderilene kadar yeterli soğukluğa sahip ortamda ya da buzdolabında saklanır. Kurumamış kan bu şekilde toplanamayacak kadar az ise kanın ısı ve güneş ışınlarından uzakta kendi kendine kurummasını beklemek en iyi yöntemdir. Yapılabilirse tüm kan lekeli malzemeler, paketlenmeli ve laboratuvara gönderilmelidir. Eğer; bu mümkün değilse nesne üzerindeki kurumuş kan tek kullanımlık bisturi ile kazınmalı ve temiz kâğıt üzerine aktararak gönderilmelidir⁵³⁰. Taşınamaz zeminlerdeki kurumuş kan lekeleri ise, serum fizyolojik (% 0.9'luk NaCl) ile nemlendirilen renksiz bir pamuklu bezle alınmalıdır⁵³¹. Leke incelenmek için taşınabilir bir yüzeyde ise bu yüzey ile leke taze ve miktar olarak fazla ise pipetle bir tüp ya da şişeye konularak, leke kurumuş ve eski ise keskin bir aletle kazınıp petri kutusuna aktararak incelenmeye gönderilir⁵³².

Kan, cam ve metal gibi sert yüzeylerde ise kazınarak alınır, taşınabilir bir cisim üzerinde ise cisimle birlikte alınır, tahta zeminde ise tahtanın o bölgesi kesilmelidir. Toprak üzerinde ise, kanın bulunduğu bölge bozulmadan kepçe türü bir aletle alınabilir, henüz yaş ise, steril pamuk ya da beze emdirilir, laboratuvar çok yakın değilse gölge bir yerde kurutulduktan sonra gönderilmelidir⁵³³. Kanın ya da kan lekelerinin laboratuvarlara gönderilmesinde, deliller olay yerinde temas halinde olsalar bile ayrı ayrı paketlenmelerine, nemli ve ıslak lekelerin kurutulduktan sonra paketlenmesine dikkat edilmelidir.⁵³⁴

5.2.3. Suç Mahallindeki Kan Lekelerinin Yorumlanması; Suç mahallinde bulunan kan lekelerinden, olayın aydınlatılmasında iki şekilde yararlanır. Kanın biyolojik ve kimyasal özelliklerinden faydalanılarak yapılan çalışmada, suç mahallindeki kan lekelerinden alınan numune ile şüpheliden alınan numunenin aidiyetleri bulunmaya çalışılır. Araştırmanın konusu

⁵²⁴ Embriyo: gebeliğin 2–8. ayına kadar olan cenin. Bkz. BİLGE, age, s.84.

⁵²⁵ Fötüs: Gebeliğin 3. ayından doğuma kadar olan cenin. Bkz. BİLGE, age, s.100.

⁵²⁶ AÇIKGÖZ N.-HANCI İ.H.-ÇAKIR A.H, Olay Yerinden ..., s.204.

⁵²⁷ Antikoagulan, Kanın pıhtılaşmasını engelleyen madde. Bkz. BİLGE, age, s.28.

⁵²⁸ HANCI İ. Hamit, Seksüel Suçlar, Adli tıp ve Adli Bilimler, İ.Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara, 2002, s.436.

⁵²⁹ BİRCAN Mustafa, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme Etkinlikleri 183 Ölüm Olayının Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.33.

⁵³⁰ BAYER, age, s.188.

⁵³¹ YÜKSEL, age, s.41.

⁵³² AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.581

⁵³³ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.175–178.

⁵³⁴ HANCI İ.Hamit-TUĞ Aysim-ÖĞÜNÇ Gökhan-SERTÇE Selahattin-DURGUN Soner, Olay Yeri İncelemesi-Delillerin Toplanması ve Laboratuvara Gönderilmesi, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ.H.HANCI, Seçkin Y, Ankara, 2002, s.474.

olan diğer çalışmalarda, kan lekelerinin fiziksel özelliklerinin incelenmesi ile suç mahallinde hadisenin oluş tarzı hakkında bilgiler elde edilir⁵³⁵.

Kandamlacıklarının herhangi bir yüzeye çarpması sonucunda çeşitli karakteristik şekiller meydana gelir. Bunlar şekil (form) izler olarak değerlendirilir⁵³⁶. Bu şekillerin geometri ve fizik kurallarına göre incelenmesi sonucunda kanın insan vücudundan çıkış şekli hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Karakteristik özellikteki kan lekelerinin incelenmesi sonucu şu hususlar tespit edilebilmektedir⁵³⁷; Kan lekesi kaynağının suç hadisesinin oluş anındaki konumu; Kanın damladığı andaki mağdur ya da failin bulunduğu yer ile kandamlarının çarptığı yüzey arasındaki mesafe; Kandamlarının sıçradığı yön; Mağdur ya da failin, kanın damlamaya başlamasından sonraki hareket yönü; Mağdurun saldırıdan sonra taşınıp-taşınmadığı, taşınmış ise yönü⁵³⁸.

Belirli hacimdeki kandamlası havada serbest düşüş halindeyken, 200 cm. olarak tespit edilen mesafeden itibaren maksimum hıza ulaşmaktadır. Düştüğü yükseklik ne olursa olsun, kandamlarının maksimum hıza ulaşmasından sonra çarpmış olduğu yüzeyde oluşturduğu dairesel kan lekesinin çapı değişmemekte ve bu çap 0.05 ml miktarındaki kandamlasında 21 mm. olarak tespit edilmektedir⁵³⁹.

Dikey olarak yüzeye düşen kandamlası yuvarlak şekil alır, düşme yüzeyinin eğikliği oranında leke ovalleşir⁵⁴⁰. Hareket halindeki bir kaynaktan yatay bir düzleme dikey vaziyette damlatılarak oluşturulan oval kan lekelerinin uzunluğu, hareketin hızıyla doğru orantılı olarak artmaktadır. Orta hızda çarpma şeklindeki oval kan lekelerinde, kan lekelerinin yüzeye çarpma açılarının belirlenmesiyle kanın sıçradığı anda kan lekesinin kaynağının bulunduğu yer ile konumu tespit edilebilmektedir⁵⁴¹. Zeminde oluşan oval kan lekelerinin incelenmesiyle kandamlasının kaynağının hareket yönü belirlenebilir⁵⁴². Kandamlasının düştüğü yerdeki bu damladan kopan küçük parçaların bulunduğu yön hareket yönünü gösterir. Bu ufak damlacıklar iribaşa (yavru kurbağa) veya armuda benzeyen şekiller oluştururlar ve sivri uçları hareket merkezini gösterir⁵⁴³.

5.2.4. Alkol ve Kan Tahlili; Alkollü içkilerdeki en önemli alkol çeşidi etil alkoldür, bu madde (etil alkol) kimyasal olarak etanol ($\text{CH}_3\text{CH}_2\text{OH}$ ⁵⁴⁴), yaygın olarak da hububat ispiertosu (grain alcohol) olarak adlandırılır. İçkilerde bulunan ve halk arasında odun ispiertosu olarak bilinen diğer alkol çeşidi ise, metil alkol (metanol) dür ki bu alkol öldürücü bir zehirdir. Diğer bir alkol çeşidi de, yine zehirli olan izopropil alkoldür⁵⁴⁵. Bira % 5-7 civarında etil alkol ihtiva ederken alkol­süz bira denilen biralarda % 1-1.5 civarında etil alkol vardır⁵⁴⁶. Kolonya etil

⁵³⁵ ÇETİN Cem Mehmet, Olay Yeri İncelenmesinde Kan Lekelerinin Yorumlanması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999, s.11.

⁵³⁶ ÖZTÜRK,ERDEM,ÖZBEK, Ceza Muhakemesi ..., s.436.

⁵³⁷ ÇETİN C., agt, s.9.

⁵³⁸ ÇETİN C., agt, s.24.

⁵³⁹ ÇETİN C., agt, s.23.

⁵⁴⁰ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.580

⁵⁴¹ ÇETİN C, agt, s.24.

⁵⁴² ÇETİN C, agt, s.39.

⁵⁴³ BAYER, age, s.185.

⁵⁴⁴ MOFFAT A.C, Clarke's Isolation and Identification of Drugs, The Pharmaceutical Press, London, Great Britain, 1986, s.593.

⁵⁴⁵ ÖZYAZICI, age, s.18.

⁵⁴⁶ ÖZYAZICI, age, s.20.

alkolün % 85lik sulu çözeltisi ve ispirto etil alkolün % 65–70 lik sulu çözeltisidir. Etil alkol, şekerin fermantasyonu (mayalanması, tahammürü) ile elde edilir. Bira, çimlenmiş ve filizlenmiş arpanın fermantasyonu ile elde edilirken şarap üzüm suyunun fermanta olmuş halidir⁵⁴⁷.

Litrede 2 gr. alkol alan kişi, görülecek kadar davranış bozukluğu göstermekte, 3 gr. alınması halinde bozukluklar normal hareketlerin (mesela yürüme) ahengine etki etmekte, 4 gr. alınması halinde şuur tamamen kaybolmakta ve bazen ölüm bile meydana gelebilmektedir⁵⁴⁸. Şahsın kanındaki alkol miktarı 400–700 mgr/mlt miktarının üzerine çıkarsa zehir tesiri yapar⁵⁴⁹. 100 ml. kanda 50 mg.dan (0,5 promil üzeri) fazla alkol çıkarlar araç kullanmaktan men edilmektedir (KTK m.110).

Azı daha fazlasına alıştırmak olan tolerans, alkoller için de geçerlidir⁵⁵⁰. Alkolün bir iki kadeh alınması dahi vücudun tepki zamanını, ışık ve ses ikazlarına olan cevabını % 5–10 civarında azaltmaktadır⁵⁵¹. Sarhoşluk arazları ne miktar alkol alınırsa alınsın görülür, az miktarda alkol alanlarda az sarhoşluk çok miktarda alkol alanlarda ise, fazla sarhoşluk görülecektir⁵⁵².

Kandaki alkolün beyine etkisinden ileri gelen⁵⁵³ ve sarhoşluk dediğimiz olgunun belirtilerini ortaya koymak için alkol ölçümü kandan ve nefesten olmak üzere iki şekilde yapılır. Bunun için bir sağlık kuruluşunda araç sürücüsünün parmak ucundan 0.1 ml. kan, kanın bozulmasını önleyecek tüplere aldırılır⁵⁵⁴. Trafîği tehlikeye düşürecek kadar içki almak keyfiyetinin nasıl tespit edileceği konusunda hastaneye gitmenin şart olmadığı başka ülkelerdeki gibi basit aletlerin (alcometer, breathalyzer veya drunkometer) kullanılmasının yeterli olacağı⁵⁵⁵ iddia edilmekle birlikte alkol almanın belli derecesini tespit için kan tahlili veya hekim muayenesi şarttır⁵⁵⁶. Hatta Amerika'da belli şartlarda yapılan kan tahlilleri sırasında jüri üyelerinden bir kaçını incelemede hazır bulunmaktadır⁵⁵⁷.

Canlı olgulardaki alkol düzeyini tespititte, venöz kandan alkol düzeyi ölçülür. Bilinci kapalı olgularda kullanılabilir tek yöntem olmakla birlikte, solunum yoluyla yapılan tespitlere itiraz edildiğinde de başvurulacak yöntem budur⁵⁵⁸. Alkol ve uyuşturucuların incelendiği merkezler; KPL, Adli Tıp Kurumuna bağlı Kimyasal Tahliller İhtisas Daireleri ve KJL'dır⁵⁵⁹.

⁵⁴⁷ ÖZYAZICI, age, s.19.

⁵⁴⁸ TOSUN, Alkol ..., s.492.

⁵⁴⁹ ÖZYAZICI, age, s.28.

⁵⁵⁰ ÖZYAZICI, age, s.33.

⁵⁵¹ ÖZYAZICI, age, s.31.

⁵⁵² ÖZYAZICI, age, s.48.

⁵⁵³ ÖZYAZICI, age, s.45.

⁵⁵⁴ YÜKSEL, age, s.71.

⁵⁵⁵ ŞAFAK, Polis Teknolojisi ..., s.290.

⁵⁵⁶ TOSUN, Alkol ..., s.507.

⁵⁵⁷ ŞAFAK, Polis Teknolojisi ..., s.289.

⁵⁵⁸ HANCI, Alkol ..., s.536.

⁵⁵⁹ HANCI, Alkol ..., s.542-543.

Alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek halde olmasına rağmen araç kullanmak (TCK m.179), ana veya babalar için velayet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadi sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokmak (TCK m.233) cezayı gerektirmektedir.

Araba kullanmaya engel olan oranların sarhoşluk sınırı 2/1000 gramın altında bulunmaktadır. Kanunun ihlal edildiğini ispat için bu oranların tespitinden başkaca bir delile gerek kalmamaktadır. Kanda tesir edecek kadar alkol bulunup-bulunmadığını belirlemek için kimyasal ve tıbbi incelemeler yapılması gerekli olabilmektedir. Kandaki alkolün nefesteki alkole olan ilgisinden hareketle nefesteki alkol oranını ölçen basit aletler⁵⁶⁰ geliştirilmiş durumdadır. Bu aletlerde sonuç müspet çıktığında bu durum ayrıca tetkik konusu olabilmektedir. Şahsın hastaneye götürülmesi, klinik ve kimyasal muayenesinin yapılması ve gerçek alkol miktarının belirlenmesi yoluna gidilebilmektedir⁵⁶¹. İhmal edilmeden yapılması gereken ve kesin sonuçlar elde edilebilecek yol da budur.

Kan alınan tüpün ağzı parafilmle hemen kapatılmalı ve kan en kısa sürede analiz edilmelidir. Süre 5–7 günü geçerse sonuçlar güvenilir olmaz. 5–7 gün içinde dahi güvenilir sonuca varılabilmesi için alınan kana prezervatif olarak % 0,1 oranında NaF (Sodyum florür) eklenmesi gerekir. Göğüs ve karın boşluğundan alınan kandan alkol tayini yapmak güvenilir olmaz. Test edilecek olan kan örneği vücut sıvılarını (beyin omurilik sıvısı gibi) da ihtiva etmemelidir. Kranial (kafa) boşluğundan alınan kana bu sıvı karışırsa alkol oranı bacadan alınan kana göre %35 oranında daha fazla olmaktadır⁵⁶².

5.2.5. Kan-DNA; Kanın, yapısında bulunan özelliklerin insandan insana değişmesi ve analizler sonucu kesinlikle bireye indirgenebilmesi, kanı suçluların tespit edilmesinde olay yeri bulgularının en önemlilerinden biri haline getirmektedir. DNA gelişmelerinde son yıllarda akıllara durgunluk veren gelişmeler sayesinde olay yerinde bulunabilecek çok az miktarda kan sayesinde kesinlikle kişi tespiti yapılabilmektedir ki yukarıda DNA analizi kısmında bu konuya geniş yer ayırmaya çalışılmıştır bu nedenle burada daha fazla bu konuya girmeyeceğiz.

5.2.6. Kan Lekesinde Protein Profilleri; Kan içerisinde bulunan proteinlere ait moleküllerin ağırlığına göre yürümüş protein profilleri, SDS-PAGE tekniği ve diğer elektroforez teknikler ile elde edilebilmektedir. Protein profilindeki değişiklikler saptanarak hangi değişikliğin hangi hastalığa veya patolojiyi oluşturduğunu tespit edilebilmektedir⁵⁶³.

5.2.7. Lekenin Kan Lekesi Olup-Olmadığını Tespit: Alınan lekenin öncelikle kan lekesi olup-olmadığını anlamak gerekir. Bunun için ihtimali reaktiflerle lekenin kan lekesi olup-olmadığı konusunda bir fikir sahibi olduktan sonra kati reaktiflerle sonuca varılmalıdır⁵⁶⁴.

İhtimali reaktifler, kan lekelerindeki peroksidazlara⁵⁶⁵ istinat eder. Bu nedenle müspet netice alınmış olsa bile doğada, kandan başka klorofil, meyve suları, cerahat, süt, sperma, bazı

⁵⁶⁰ FOREST-GAENSSEN-LEE, age, s.142–144.

⁵⁶¹ TOSUN, Alkol ..., s.496.

⁵⁶² HANCI, Alkol ..., s.537.

⁵⁶³ KELEŞ, agt, s.48.

⁵⁶⁴ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.581. - TUNALI, age, s.52.

boya maddeleri, cilalar, demir tuzları gibi maddelerde de peroksidaz bulunabildiğinden tetkik edilen lekeden kan lekesi imiş gibi yanlış bir sonuç alınabilir.

Kati reaktiflerin birincisinde hemin billurları araştırması yapılır, hemin billurları bulunması halinde lekenin kan lekesi olduğu anlaşılır. Başka bir kati reaktifte, heamochromogene billurlarının görülmesi lekenin kan lekesi olduğuna delalet eder.

Spektroskopik tetkik için en azından narçiçeği rengini almış leke solüsyonu gerekmektedir. Bu solüsyon şeffaf bir kap içerisinde incelendiği zaman, leke kan lekesi ise, spektroskoptaki sarı ile yeşil rengin birleştiği yerde soldaki sağdakine göre biraz daha geniş olan ve dikey olarak uzanan ve absorpsiyon bandı denen siyah renkte iki bant oluşur. Bu bandın görülmesi lekenin kan lekesi olduğunu gösterir⁵⁶⁶.

Pas lekesi suda erimez, süzgeç kâğıdı ıslatılıp üstüne konursa leke kâğıda çıkmaz, buna Taylor izi negatiftir denilir. Pas lekesi KOH'ta erimez, HCl'de erir⁵⁶⁷. Bunu yapmak için elde yeterince kan lekesi bulunmalıdır ki, lekenin kan lekesi olduğu anlaşıldığında müteakiben identifikasyon amaçlı analizler de yapılabilir.

5.2.8. Kanın İnsan Kanı Olması; Lekenin insan kanına ait olup olmadığını anlayabilmek için sitolojik ve immunolojik metotlar kullanılır;

Sitolojik (hüresel) Metod; İnsan ve memelilerin kan hücrelerindeki alyuvarlar çekirdeksizdir, kuş ve balık gibi hayvanların kan hücreleri çekirdekli. Taze lekelerden hazırlanan preparatlardan, boyama yöntemleriyle boyandığında, eritrositlerin (kırmızı kürelerin) çekirdeksiz olmaları bu kan lekesinin insan kanına ait olduğunu düşündürür.

İmmunolojik (bağışıklıkla ilgili) Metod; Bu tür metotlarda presipitan⁵⁶⁸ reaktifinin uygulanması insan vücudundaki proteinlere isnat eder. Bir hayvana başka bir hayvanın albümini enjekte edildiğinde o hayvanda antikor oluşur, şayet bu hayvanın kan serumu söz konusu cinsin albümini ile birleşirse beyaz bir çökelek teşekkül eder ki, bu çökelek teşekkülüne presipitasyon adı verilir⁵⁶⁹.

5.2.9. Kan Lekesinin Kadına Ya da Erkeğe Ait Olması: Kadın kanında periferik (çevresel) nötrofil⁵⁷⁰ akyuvar (lökositlerin) çekirdek bölümüne (segmentlerine) asılı ve trampet çubuğu biçiminde drumstik cisimcikleri vardır. Kan lekelerindeki nötrofil⁵⁷¹ lökositler hemolize (kırmızı kürelerin parçalanması) olmamışsa bunların çekirdek bölümlerine (segmentlerine) asıl trompet çubuğu biçimindeki drumstik cisimciklerinden kanın kadına ait olduğu ortaya çıkmaktadır⁵⁷².

⁵⁶⁵ Peroksidaz, Özellikle bitki, süt, beyaz küre ve oksidasyon katalizleyen hematin grubu içeren protein komplekslerinde bulunan bir enzim. Bkz. BİLGE, age, s.241.

⁵⁶⁶ TUNALI, age, s.55.

⁵⁶⁷ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.583.

⁵⁶⁸ Presipitan; Bir olayın alevlenmesine yol açan, çöktürücü. Bkz. BİLGE, age, s.247.

⁵⁶⁹ TUNALI, age, s.56.

⁵⁷⁰ Nötrofil; Sitoplazma granülleri soluk bazofil olan fagositoz yeteneği olan beyaz küre. Bkz. BİLGE, age, s.220.

⁵⁷¹ Nötrofil, Sitoplazma granülleri soluk bazofil olan fagositoz yeteneği olan beyaz küre. Bkz. BİLGE, age, s.220.

⁵⁷² KAYGUSUZ, Bilimsellik ve Hukukilik, s.242.- TUNALI, age, s.64.

Seks kromatinleri⁵⁷³, memelilerde yalnızca dişilerin interfaz dönemi hücre çekirdeklerinde (nükleuslarında) görülen inaktive olmuş ve yoğunlaşmış olan X kromozomunun oluşturduğu çekirdek zarına yapışık durumda bulunan bir kromatindir⁵⁷⁴. Vücut hücrelerinde bulunan seks kromatini, kadın hücrelerinin çekirdeklerinde % 30–60 erkek hücrelerin çekirdeklerinde ise %10 civarında bulunur.

5.2.10. Kan Lekesinden Grup Tayini;

İnsan kanı olarak belirlenmiş kan lekelerindeki en önemli araştırma grup tayinidir, bu lekelerden A, B, AB ve O grupları tayin edilebilir⁵⁷⁵. Aglutinojenlerin yabancı serum agglutininini⁵⁷⁶ bağlama özelliği grup tayinine izin vermektedir. Yine kan lekelerinin serumundaki izoaglutinle de grup tayin edilebilmektedir. Kan lekelerindeki aglutinojenler kuru olarak güneşe maruz kalsalar bile bozulmadan senelerce kalabilirler ve bunlardan grup tayini yapılabilir. Ancak aglutinojenlere göre aglutinin daha erken bozulması nedeniyle, agutinle tetkik yaparken lekenin üzerinden bir ay geçmediği durumlarda A,B,AB,O grupları tespit edilebilir⁵⁷⁷.

5.2.11. Kadın Genital Kanaması, Menstruasyon⁵⁷⁸ ve Deflorasyon⁵⁷⁹ Kanaması Lekesi; Kadın genital kanamalarında vajen epitel hücreleri bulunmaktadır. Bunların tespiti ile lekenin kadın genital kanaması lekesine ait olup-olmadığı anlaşılır⁵⁸⁰. Menstruasyon kanamasında eritrositler (kırmızı küre) parçalanmış vaziyette olup leke içerisinde fibrinolizin maddesi bulunur, deflorasyon kanamasında ise eritrositler sağlam olup leke içerisinde fibrin (kanın pıhtılaşmasıyla ilgili olan ipliksi madde) bulunur⁵⁸¹.

5.2.12. Düşük ve Doğum Kanı Lekesi;

Bunların içinde korial ve fetal elementler bulunur. Hazırlanan preparatlar mikroskop altında incelendiğinde, yayılmış vaziyette korion villusları (mukozalardaki küçük ve damardan zengin çıkıntı) ve hücreleri, ayva tüyleri, verniks (çocukların doğduğunda vücutlarının sarılı olduğu yağlı ve gri beyaz madde) hücreleri ve mekonyum (yeni doğan bebekten dışarı atılan bağırsak muhteviyatı) parçaları görülecektir⁵⁸².

⁵⁷³ Kromatin; Hücre çekirdeğinin ağısı yapısı olan, boyana bilen, genellikle histon türünde proteine bağlı olan ve DNA'dan yapılı ve kalıtımla ilgili genleri taşıyan bölümü. Bkz. BİLGE, age, s.173.

⁵⁷⁴ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.586.

⁵⁷⁵ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.587.

⁵⁷⁶ Aglutinojen, Kanın grup özelliğini veren antijen. Serumda, kendisine karşı antikor oluşmasına sebep olan antijendir. Aglutinin; Kanda bulunan protein, kendi grubuyla birleştiğinde aglütinasyon veren protein. Kırmızı kürelerin birbirine yapışıp küreleşmesini sağlayan antikordur. Bkz. BİLGE, age, s.13.

⁵⁷⁷ TUNALI, age, s.59.

⁵⁷⁸ Menstruasyon; Puberteden menopoza kadar süren cinsel olgunluk devresinde her ay tekrarlanan ve ortalama 4-6 gün süren uterus kanaması. Kadınlarda aybaşı hali, leke bol bakteri içerir. Kırmızı küre parçalanmış olup fibrinolizin içerir. Papanheim boyası ile incelendiğinde psödodesidual hücreler görülür. Bkz. BİLGE, age, s.196.

⁵⁷⁹ Deflorasyon; Cinsel ilişkiden sonra himenin yırtılmasıdır. Himen yırtıldıktan 2–3 gün sonra yırtık yerinde kızarıklık ve ödem oluşur. 1–2 haftada yırtık yerinde nedbe oluşuktan sonra yırtığın ne zaman oluştuğunun tespitine imkân yoktur. 6 yaşından küçük mağdurelerde perinede ağır yırtık 10–12 yaşındaki mağdurelerde de vajinada yırtık gözlenir. Bkz. BİLGE, age, s.65.

⁵⁸⁰ TUNALI, age, s.64.

⁵⁸¹ TUNALI, age, s.65.

⁵⁸² TUNALI, age, s.65.

5.3. KIL

5.3.1. Genel Yapısı: Kılların orta kısımları, kutiküla (üst tabaka), korteks (kabuk) ve medulla (öz kanal) olmak üzere üç bölümden oluşur ki, kılların bir de uç ve kök kısımları bulunmaktadır⁵⁸³. Kılın dışında bulunan tabaka kutiküla, gövde iç kısmında bulunan tabaka medulla, bu iki tabaka arasında kalan ve medullayı çevreleyen tabaka korteks (kabuk) tabakasıdır. Bu tabakalar mikroskopta görülürler ve insan ile hayvan kıllarında birbirinden farklılıklar gösterirler⁵⁸⁴. Genel olarak kılların uç ve kök kısımları orta bölgelerine göre daha açık renktedirler⁵⁸⁵.

5.3.2. Bölümlerinin İncelenmesi: Kıl kökünün incelenmesi ile ölüm zamanı, saat veya gün olarak belirlenebilir. Kökten serolojik (lekelerle ilgili) ve sitolojik (hücre bilimi⁵⁸⁶) testler yapılabilir, kıl sahibinin cinsiyetini tespit için Barr cisimcikleri ve Y kromatin⁵⁸⁷ araştırılabilir⁵⁸⁸. Alınan kıllarda şayet kök hücreler varsa bunlardan, DNA analizi yapılması mümkündür⁵⁸⁹. Bir lamın üzerine su ya da gliserin (yağlı maddelerden sabunlaştırma yoluyla çıkarılan renksiz, tatlı, şurup kıvamında ve CH₂OH-CHOH-CH₂OH formüllü sıvı) damlatıldıktan sonra kıl üzerine konur ve bir lamel ile kapatılır. Öz kısımları iyice görünür hale gelince genişlikleri oküler (göze ait) mikrometre ile ölçülür⁵⁹⁰.

Kılların kabuk kısmı, kremitvari üst üste bir takım pullardan oluşan kutiküla ile kaplanmış vaziyettedir. Bu pullar kılların farklı bölgelerinde (tepe, uç ve gövde) farklı özellikler gösterirler. Kılların mikroskopik incelenmesinde kutiküla hakkında pek nadir sonuç alınabildiğinden, kutiküla incelemesi için kalıplarının alınması gerekir⁵⁹¹.

Kıllar medulla (öz kanal) indeksi 0.30 ve aşağı olanlar, 0.50 civarında olanlar ve 0.50'nin üstünde olanlar olarak üçe ayrılır. Birinci grupta insan ve maymunlardan orangutan cinslerinin kılları, ikinci grupta at, köpek ve öküz kılları ve üçüncü grupta bu iki grubun dışında kalanların kılları bulunur⁵⁹².

5.3.3. Örnek Alma; Şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar

⁵⁸³ ARSLAN Tamer Azem, Kıl Delillerinin Kriminalistik Açısından Önemi, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt.2, Sayı. 7-8, Ankara, 2000, s.293.

⁵⁸⁴ AÇIKGÖZ Nihal-HANCI Hamit, Kılların Adli Tıptaki Önemi, ,Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ.Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara, 2002, s.618.

⁵⁸⁵ Laboratuvar ortamında ve makroskoplara yaptığımız incelemelerimizde vardığımız sonuçlar.

⁵⁸⁶ BİLGE, age, s.268, 273.

⁵⁸⁷ Kromatin (genetik), Hücre çekirdeğinin ağısı yapısı olan, boyanabilen, genellikle histon türünde proteine bağlı olan ve DNA'dan yapılı olup kalıtımla ilgili genleri taşıyan bölümü. Bkz. BİLGE, age, s.173,

⁵⁸⁸ AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.622.

⁵⁸⁹ ARSLAN T, agm, s.292.

⁵⁹⁰ TUNALI, age, s.74.

⁵⁹¹ TUNALI, age, s.73.

⁵⁹² AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.622.

verilebilir. Vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınabilmesi için müdahalenin, kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir ve üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz; kişiden kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınmaz. (CMK m.75). Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun bedeni üzerinde tıbbî muayene yapılabilmesine veya kan, saç, tükürük, tırnak, cinsel salgı gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek koşuluyla, Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme tarafından karar verilebilir (CMK m.76). Nitekim alınan kanlar kovuşturmayaya yer olmadığına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi ya da hükmün kesinleşmesi durumlarında cumhuriyet savcısının nezaretinde imha edilir ve durum dosya da muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir (CMK m.80). Vücudun farklı bölgelerinden alınan kıl örnekleri farklı fiziksel özellikler gösterdiğinden alınacak kıl örneklerinin olayın niteliğine göre uygun bölgeden alınması gerekir⁵⁹³. Kafa bölgesinden alınacak kıllarda, kafanın her tarafından kıl örneği alınmaya dikkat edilmelidir⁵⁹⁴.

Suç mahallinde bulunan kıllarla mukayese etmek amacıyla gönderilecek kılların kök kılıflı olmalarına ve en az 20 adet olmasına özen göstererek ve kağıt zarflara koyarak gönderilmelidir⁵⁹⁵. Yabancı bir kıl bulunması halinde pubisin (leğen kemiği) cilt seviyesinden kesilerek kıl örnekleri alınıp zarfa konur⁵⁹⁶. İzler suç mahallinde temas halinde olsalar bile ayrı ayrı paketlenmeli, mağdur ve şüphelilerden mukayese kıl örnekleri alınmalıdır⁵⁹⁷.

5.3.4. Saç Kıllarının Karşılaştırılması ve Kıl Kesitinin İncelenmesi; Şüphelinin saçı ile saldırı sırasında saldırganın saçlarını kopardığını iddia eden kurbanın elindeki örnekler, araştırmayı çok değerli sonuçlara götürebilir. İlk olarak örnekler aynı renkteyse bunlar arasında uygunluk olduğu düşünülebilir. Bu bulgu tek başına ortak bir çıkış noktasının varlığı hakkında yeterince güçlü bir gösterge olmaz. Bu saç örneklerinin renginin, çapının, ölçümlerinin, pigment (boya, renk veren madde)⁵⁹⁸ ve tanecik yapısı ve diğer özellikleri de birbirine uyduğu zaman, olasılığın daha yüksek olduğu anlaşılır⁵⁹⁹.

Kılların enlemesine kesitleri çeşitli şekiller (yuvarlak, oval, böbrek şeklinde) gösterdiklerinden tür tespitinde önemlidir. Bunun için parafin⁶⁰⁰ blokları yapıp ince kesitler halinde mikroskopta incelenmektedir⁶⁰¹. Kıllar mikroskopik incelemeden önce alkol eter karışımı ile temizlenir⁶⁰². Kılların toksikolojik amaçla incelenmeleri toksikolojik incelemeler bölümünde ele alındığından burada ayrıca değinilmeyecektir.

⁵⁹³ YÜKSEL, age, s.46.

⁵⁹⁴ SAYIN, agt, s.119.

⁵⁹⁵ SAYIN, agt, s.120.

⁵⁹⁶ HANCI, Seksüel ..., s.S.436

⁵⁹⁷ HANCI-TUĞ-ÖĞÜNÇ-SERTÇE-DURGUN, agm, s.474.

⁵⁹⁸ BİLGE, age, s.242.

⁵⁹⁹ POLAT, Olay Yeri ..., s.7.

⁶⁰⁰ BİLGE, age, s.235, parafin; besleyici değeri olmayan madeni bir yağ.

⁶⁰¹ TUNALI, age, s.74.

⁶⁰² TUNALI, age, s.73.

5.3.5. Vücuttaki Yabancı Kıllar; Pubik kıllar taranarak üzerinde olabilecek yabancı kıllar toplanmalıdır⁶⁰³. Olay yerindeki zeminlerin ve çarşafaların üzerindeki şüpheli leke ve kıllar alınmalıdır⁶⁰⁴. Kıllar genel olarak cımbızla toplanır⁶⁰⁵ ya da pensle alınıp zarfa konur. Pubik kılları dikkatle incelenmeli ve yabancı bir kılın bulunup-bulunmadığı araştırılmalıdır⁶⁰⁶. Yabancı saç örnekleri dikkatli bir taramayla alınır ve toplanan örnekler bir tüp ile kavanoz benzeri bir yerde saklanır⁶⁰⁷.

Maktul üzerinde sanığın kılları olabileceği gibi sanığın üzerinde de mağdura ait kıllar olabilir. Kıl kutikülası (en üst tabakası) pullu yapıda olduğundan elbiselerde kolayca kalabilir. Boğma olaylarında boyunda kullanılan araç hakkında ipucu verebilecek tekstil liflerine rastlanılabileceği gibi mücadelede sanığın ya da mağdurun kopmuş veya yolunmuş kıllarına da rastlanabilir⁶⁰⁸.

5.3.6. Hayvan ve İnsan Kıllarının Ayrımı: Kılın korteks (kabuk) tabakası incelenince, insan kılında kalın bir hat halinde, ince tanecikli pigment (boya, renk veren madde) granüllerinin daha çok çevre kısmında ve homojen olarak yayıldığı, hayvan kıllarında ise, korteks daha ince bir hat halinde olup pigment granülleri büyüktür ve heterojen bir yapıda daha çok korteksin merkezinde görülür. Kedi, at ve köpek kıllarının insan kıllarından ayrılabilmesi için önce renklerinin açılması gerekir. Bu kıllar, rengi açılınca tipik özellik olarak, 0.50'ye yakın bir medulla (öz kanal) indeksi, düzgün bir kutiküler hat ve düzensiz pigmentasyon (renk dağılımı) gösterirler⁶⁰⁹.

Birçok hayvan kılı ile insan kılıının birbirinden ayırımında zorluk çekilmez. Bazı hayvan kılları insan kıllarını andırabileceği gibi bazı hayvanların kulakları içindeki kıllar, dış görünüşleri yönünden insan kılına benzeyebildiğinden mikroskopik inceleme gerektirir⁶¹⁰. Kök şekli, yüzey deseni, renk, medullanın (öz kanal) boyutu, görünüşü ve kabuk kıllarının şekli ve kıl gövdesinin çapı bu tür bir incelemede önemlidir⁶¹¹. İnsan saçlarına ait kıllar parlak ve elastikiyet gösterirler. Korteks (kabuk) üzerindeki pulcukların (cuticula tabakası) dizilişi insan saçı boyunca aynı olup bu pulcuklarda dar çentikler bulunur. Gövde kısmı saç boyunca aynı kalınlıktadır, enlemesine kesitleri ise yuvarlaktan ovale doğru değişen şekillerde olur⁶¹².

⁶⁰³ YILDIRIM Gökçe, Adli Tıp Yönünden AİHM Kararları ve İç Hukukta Olay Yeri İncelemesi ve Otopsi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002, s.27.

⁶⁰⁴ HANCI, Seksüel ..., s.436.

⁶⁰⁵ KAYGISIZ Mustafa, Adli Bilimler, Seçkin Y., Ankara, 2003, s.175-178.

⁶⁰⁶ HANCI, Seksüel ..., s.435

⁶⁰⁷ POLAT, Uygulamada Adli Tıp ..., s.13.

⁶⁰⁸ AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.617.

⁶⁰⁹ AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.620.

⁶¹⁰ TUNALI, age, s.77.

⁶¹¹ ARSLAN T, agm, s.293-294.

⁶¹² TUNALI, age, s.75.

5.3.7. Kadına mı Erkeğe mi Ait Olduğu: Yolunmuş kıllarda en iyi ayırım bulbus epitel⁶¹³ hücrelerinde seks kromatin araştırmasıyla mümkündür. Kadınlarda bulbus epitel hücrelerinin %30-60'ı seks kromatin ihtiva etmesine rağmen, erkeklerde bu oran %3-15'dir. Erkeklerde kaş kıllarının çapı kirpik kıllarının çapından daima daha büyüktür, kadınlarda ise kirpik kıllarının çapı kaş kıllarının çapından daima daha büyüktür⁶¹⁴. Kadın kirpikleri erkek kirpiklerine göre daima daha kalın olur. Erkek kaşları genel olarak daha kalındır⁶¹⁵. Bir kılın 25 cm.den uzun olması, çok taranması nedeniyle uçlarının çatlayıp püskül şeklini alması da kadın kılı olması ihtimalini akla getirir.⁶¹⁶

5.3.8. Kılların Vücudun Hangi Bölgesine Ait Oldukları; 3 cm'ye kadar olan kısa kıllar arasında kaşlar, kirpikler ve burun kılları, kol, göğüs ve bacak kılları bulunmaktadır. Kirpiklerin ömrü yaklaşık olarak 4-5 aydır.

Koltukaltı ve pubis bölgesindeki kıllar saçlara göre daha kısa ve daha kalın olup kıvrılmış durumdadırlar. Bazen uçları çatlak ve elbiseye sürtünmeden dolayı parlaktır. Enleme kesitleri genelde oval bazen de eşkenar üçgen ve böbrek şeklinde olur. Devamlı terlemeye maruz kaldıklarından kutikülalarında (en üst tabakalarında) değişiklikler olur, gövde kalınlıkları her yerinde aynı değildir. Sakal kılları saçlara göre daha kalın ve daha kıvrıntılıdır. Kirpikler, kısa ve iğ şeklinde olmaları ile mikroskopta hemen anlaşılır. Kaş kılları, kirpikler, sakal ve pubik kıllar, saç ve koltukaltı kıllarına göre daha koyu renktedirler⁶¹⁷. Kol ve bacak kılları dip kısmından uca kadar sivri yapıdadır. Kasık kılları koltuk altı kıllarına göre daha kalındırlar ve beyazlaşmış bir görünüm göstermezler⁶¹⁸. Laboratuvar ortamında erkeklere ait kılların (kaş, kirpik, bacak ve saç kıllarının) kalınlık, parlaklık, renk ve uzunluk özellikleri açısından makroskoplarla yaptığımız incelemelerde genel olarak şu sıralamalara varılır; Kalından inceye doğru; Kaş, kirpik, bacak ve saç, Parlak olandan mat olana doğru; Kaş, kirpik, saç ve bacak, Koyu renkten açık renge doğru; Kaş, kirpik, saç ve bacak, Uzundan kısaya doğru; saç, bacak, kaş ve kirpik.

5.3.9. Yaşlara Göre Kıllarda Görülen Özellikler; Yaşla bağlantılı olarak kalınlık ve pigmentasyon dağılımında farklılıklar görülür. Küçük çocukların kıllarının çapı küçük, pigmentleri daha azdır⁶¹⁹. Yaş sınıflandırmasına göre bir değerlendirme yapılabilir, yeni doğmuş çocukların baş kılları daha incedir. Bir yaşındaki çocuklarda kılların gövde genişliği 0.08 mm.yi geçmez⁶²⁰.

5.3.10. Saçlardaki Kozmetik Renk Değişikliklerinin İncelenmesi: Boya genellikle saçın deri üzerindeki kısmını etkiler, kılın içine girmeyip üstüne yapışır. Kök civarında kılın gerçek

⁶¹³ BİLGE, age, s.51, bulbus; eski Yunancada soğancık. Aynı eserin 87. sayfasında da epitel; vücut boşluklarını örten tek veya çok katlı tabaka olarak tanımlanmıştır.

⁶¹⁴ AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.629.

⁶¹⁵ AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.628.

⁶¹⁶ TUNALI, age, s.76.

⁶¹⁷ TUNALI, age, s.75.

⁶¹⁸ ARSLAN T., agm, s.295.

⁶¹⁹ AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.623.

⁶²⁰ TUNALI, age, s.76.

rengi görülür, mikroskopta incelendiğinde boyalı saçın içyapısı net olarak görülmez. Kullanılan boyanın tespiti için kimyasal ve mikroskopik incelemeler yapılır⁶²¹.

Açık renkli saçlarda, bu rengin tabii mi hidrojenperoksitle açılmış mı olduğu diazo reaksiyonu ile anlaşılır. Bir saç kılı 10 dakika kadar diazo-benzosülfid asidinin alkalik solüsyonu içerisinde bırakıldıktan sonra incelendiğinde renginde değişiklik oluşmazsa tabii rengi olduğu, kırmızı rengine dönerse, hidrojen peroksitle açıldığı anlaşılır⁶²².

Kozmetik saç boya için ayrı bir inceleme gerekir. İncelenecek kılın bir kısmı dışarıda kalacak şekilde bir cam içerisine konur, üzerine %10'luk potasyum hidroksit damlatılır. 5 dakika geçince üzerine bir miktar Natrium-Ditionit eklenir. Kıl oksidasyon (oksijenle birleşerek maddenin yükseltgenmesi) suretiyle boyanmış ise on dakika sonra redüksiyona (düzelmeye) uğrayarak cam içerisindeki kısım tabii rengine döner, herhangi bir değişiklik olmazsa kılın tabii rengi olduğu anlaşılır⁶²³.

5.3.11. Kesik Olup-Olmaması ve Ateşli Silahlar ve Kıllar; Kılların uç kısımları mikroskopta incelendiğinde, kesilmiş kıllarda uç açısı 90 derecedir. Kutikülün (en üst tabaka) yönüne bakılarak kesik tarafın uç yönünde mi yoksa kök istikametinde mi olduğu tayin edilebilir⁶²⁴. Kesilmiş saçların uçları muntazam olur, 8 günde bu kesit yüzeyi hafif yuvarlaklaşır. 2-3 hafta sonra tamamen kütleşir ve fırçalama nedeniyle çatlaklar oluşur⁶²⁵.

Yakın atışlarda giriş deliği çevresindeki saçlarda yanmamış barut tanecikleri, duman isisi bulunabileceği gibi siyah barut kullanımlarında saçlarda hafif yanıklardan dolayı renk değişiklikleri görülür⁶²⁶.

5.3.12. Ölüm Zamanı Tayininde Kıllar; Sakal ve pubis (leğen kemiği) kılları her gün düzenli olarak 0.5 mm.ye kadar büyür. Cesette sakal uzunluğunun ölçülmesiyle traştan kaç saat sonra öldüğü anlaşılabilir. Ölümün traştan kaç saat sonra meydana geldiğini tespit için, traş olunmuş bölgeden en az yirmi kıl alınır ölçülür ve bunların ortalaması alınır, bulunan rakam bir kılın saatteki büyüme boyu olan 0.021'e bölünür⁶²⁷. Ayrıca ölen kişilerin kılları daha sönük bir görünüme sahiptir⁶²⁸.

5.4. VERNİKS, AMNİYON, ANNE SÜTÜ

5.4.1. Genel Olarak; Çocuk düşürme durumlarından; 1) Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişi 2) Tıbbi zorunluluk bulunmadığı halde, rızaya dayalı olsa bile, gebelik

⁶²¹ AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.624.

⁶²² TUNALI, age, s.74.

⁶²³ TUNALI, age, s.75.

⁶²⁴ AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.625.

⁶²⁵ TUNALI, age, s.76.

⁶²⁶ AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.626.

⁶²⁷ AÇIKGÖZ-HANCI, Kılların ..., s.626.

⁶²⁸ ARSLAN T., agm, s.296.

süresi on haftadan fazla olan bir kadının çocuğunu düşürten kişi ile bu durumda, çocuğunun düşürülmesine rıza gösteren kadın. 3) Rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi on haftayı doldurmamış olan bir kadının çocuğunun yetkili olmayan bir kişi tarafından düşürülmesi halinde, bu kişiler, 4) Gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi halinde, bu kadın cezalandırılmaktadır (TCK m.99). Ancak, kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde, süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla, gebeliği sona erdirene ceza öngörülmemiş olup gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekmektedir (TCK m.100). Kasten yaralama olayı mağdurun gebe olması ve çocuğunun vaktinden önce doğmasına, ya da çocuğun düşmesine sebep olursa ceza artırılmaktadır (TCK m.87) aynı durum taksirle yaralamada (TCK m.89) ve işkencede (TCK m.95) de görülmektedir. Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişi, Tıbbi zorunluluk bulunmadığı halde, rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi on haftadan fazla olan bir kadının çocuğunu düşürten kişi, rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi on haftayı doldurmamış olan bir kadının çocuğunun yetkili olmayan bir kişi tarafından düşürülmesi halinde bu kişi cezalandırılmaktadır ancak kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde, süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla, gebeliği sona erdirene ceza verilmez (TCK m.99). Gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi halinde, bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur (TCK m.100). Bu nedenle olayın, çocuk düşürme mi yoksa doğum sırasında ölüm mü olup-olmadığını belirlemek de önem arz eder. Bu durum amniyos sıvısı, anne sütü ve sütağı ve mekonyum incelemelerinin de önemini ortaya koymaktadır.

5.4.2. Verniks Caseosa (Kazeoza) Lekeleri;

Çocuklar doğduklarında vücutları verniks Caseosa adı verilen yağlı ve gri-beyaz renkte olan madde ile kaplı olur. Gebeliğin yedinci ayından itibaren fetus (gebeliğin 3. ayından gebeliğe kadar olan dönemdeki cenin) derisini örter⁶²⁹. Doğum sırasında kullanılan bez ve eşyalarda kirli beyaz renkte lekeler oluştururlar. Kumaş üzerine bulaşan bu lekeler kuruyunca balık pulları gibi biraz sertleşirler. İçerisinde çocuğa ait epitel hücreleri, yağ ve ayva tüyleri ihtiva ederler. Kazınarak alınan bir parça leke, lam üzerine konularak, üzerine saf su ilave edilip çözülür. Bunun üzerine de başka bir lamel konduktan sonra mikroskopta⁶³⁰ incelendiğinde bol miktarda yağ tanecikleri, ayva tüyleri ve epitel hücreleri görülür⁶³¹.

5.4.3. Amniyos (Amnion) Sıvısı Lekesi;

Cenini dış etkilerden koruyan, ana rahminde su kesesinin içinde bulunan sıvıya amniyon sıvısı denir. Bu sıvı doğum sırasında kullanılan bezlere, yatak ve yorganlara, çarşafalara bulaşabilir. Beyaz renkli kumaşlarda açık sarıdan füstüki yeşile kadar değişen lekeler oluşturur ve kuruyan lekelerde kumaş biraz serleşir. Lekeli kısımdan alınan parça saf su ile ekstraksiyona tabi tutulur daha sonra oluşan ekstrak santrifuj (santrifuj⁶³²) edilerek elde edilen sedimentten (dibe çöken) yayma preparatlar (hazır ilaç⁶³³) hazırlanıp boyandığında ayva tüyleri, plasenta

⁶²⁹ BİLGE, age, s.314.

⁶³⁰ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.595

⁶³¹ TUNALI, age, s. 71-72.

⁶³² Santrifuj; Bir eksen etrafında döndürülen kaplar içinde, merkez kaç gücünden yararlanılarak çeşitli sıvıların içeriğinin birbirinden ayırt edilmesi amacıyla kullanılan amaç; BİLGE, age, s.263.

⁶³³ BİLGE, age, s.247.

parçaları ve amniyon epitelleri tespit edilir⁶³⁴. Normal olarak 200–300 cc olan amniyon sıvısı sarımtırak renkte ve şeffaf haldedir⁶³⁵.

5.4.4. Anne Sütü ve Süt ağzı (Kolostrum) Lekesi; Doğum yaptıktan sonraki birkaç gün içinde memeden gelen salgıya süt ağzı denmektedir. Açık kahve renkli olup çok besleyicidir. Süt ağzının içinde bolca albümin ve az miktarda yağ, protoplazmaları vaktiöllü (hücre sitoplazmasındaki yuvarlakça küçük boşluk) ve çekirdekli hücreler, dökülmüş epitel hücreleri (desquame) ve serbest lenfositler (beyaz küreler) bulunmaktadır. Süt ağzı lekelerinde, Uhlenhut'un Presipitasyon prensipitan deneyi yapılarak insana ait olup-olmadığı tespit edilebilmekte ve grup tayini yapılabilmektedir⁶³⁶.

5.5. MEKONYUM-GAİTA-İDRAR

5.5.1. Mekonyum; Mekonyum çocuğun ilk çıkardığı gaita olup, uterus⁶³⁷ içi hayatın 3. ayında duodenumda (ince bağırsağın ilk kısmı), 7. ayda ince bağırsakta, doğuma yakın zamana doğru da kalın bağırsakta bulunur. Kokusuz ve yapışkan olup her çocukta 60-250 gr. kadar bulunur. İçeriğinde bulunan biliverdin nedeniyle siyah-yeşil renkte leke bırakır. İçerisinde, mekonyum cisimcikleri, mide-bağırsak salgısı, mide ve bağırsaktan dökülen epitel hücreler, safra yollarından gelen epitel hücreler, kollesterin billurları, bilirubin, gebeliğin son aylarında fetusun yutkunma refleksi ile yuttuğu amniyon sıvısı, fetüs derisi deskuame epitel hücreleri ve ayva tüyleri bulunur⁶³⁸. Gizli doğum ve çocuk öldürmelerde önemlidir. Yeni doğan bebekte doğumdan 6-8 saat sonra boşalmaya başlar⁶³⁹.

Mekonyum miktar olarak yeterli olduğunda teşhisinde sorun olmaz. Mekonyumdan bir parça lam üzerine konarak biraz saf su ile yumuşatılıp hafif yayıldığında, mikroskopta bol miktarda mekonyum cisimcikleri, ayva tüyleri ve kollesterin billurları görülerek tanınır⁶⁴⁰.

5.5.2. Gaita; Gaitanın en iyi teşhisi bakteriyolojik olarak yapılır⁶⁴¹. Bazen suç mahallinde bulunan gaitadaki parazitler, sanığın hüviyetini tayinde yardımcı olabilir. Ektraksiyona tabi tutulan lekenin ektrakından endoagara yapılan kültürde (ekimde) E. Coli Aerogenes kolonileri net olarak görülmektedir⁶⁴². Alkol gaita haline gelince temel yapılarına parçalanmış olacaktır ki bu temel yapılar bir çok ürünün parçalanmasında hep aynı yapılar olacağından, alkolün belirlenmesi yönünde gaita analizi yapılmadığı gibi yapılması halinde de yanıltıcı sonuçlara varılacaktır.

5.5.3. İdrar; İdrar normalde kehribar sarısı renkte, kendine özgü aromatik kokuda ve berrak görünümündedir. Leke taşınabilecek yerde olduğunda, şüphelenilen eşya kuru iken, kuru

⁶³⁴ TUNALI, age, s.72.

⁶³⁵ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.595

⁶³⁶ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.595 - TUNALI, age, s.72.

⁶³⁷ Uterus; Normalde 100–150 gr. Ağırlığındaki rahim, döl yatağı, metro, histero demektir. Bkz; BİLGE, age, s.309.

⁶³⁸ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.593–594.

⁶³⁹ BİLGE, age, s.195.

⁶⁴⁰ TUNALI, age, s.70.

⁶⁴¹ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.594.

⁶⁴² TUNALI, age, s.71.

değilse kurutulduktan sonra, lekeli yerden bir parça kesilerek incelenmeye tabi tutulur⁶⁴³. Taşınamayacak yüzeydeki leke, yaş ise, temiz pamuklu bez üzerine emdirilir, kuru ise serum fizyolojik ile nemlendirilmiş bez üzerine alınabilir⁶⁴⁴.

İlaç ve kimyasal maddelerin idrardaki konsantrasyonunun kana oranla daha yüksek olması nedeniyle toksikolojik analizlerde idrar tercih edilir. Bazı ilaçların sadece metabolitleri idrarla atıldığından bu ilaçların identifikasyonu, kimliklendirilmesi kan veya bir başka dokuda yapılmalıdır⁶⁴⁵.

İdrar lekesinden kişinin tayini, sekretuar gen taşıyan kişilerin vücut sıvılarında bulunan A B O sistemi antijenlerinin araştırılması şeklinde yapılmaktadır⁶⁴⁶. Alkol idrar olunca temel yapılarına parçalanmış olacaktır ki bu temel yapılar bir çok ürünün parçalanmasında hep aynı yapılar olacağından, alkolün belirlenmesi yönünde idrar analizi yapılmadığı gibi yapılması halinde de sağlıklı sonuçlara varmak mümkün değildir.

5.6. MENİ

5.6.1. Genel Olarak; Cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal eden kişiye, mağdurun şikâyeti halinde hapis cezası ön görülmektedir. Fiilin vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle işlenmesi durumunda ise daha ağır bir hapis cezası ön görülmektedir (TCK m.102), çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi ile bu cinsel istismarı vücuda organ veya sair bir cisim sokarak gerçekleştiren kişi hakkında daha da ağır bir hapis cezası ön görülmektedir (TCK m.103). Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi de şikâyet üzerine, fail mağdurdan beş yaştan daha büyük ise, şikâyet koşulu aranmaksızın, cezası iki kat artırılır (TCK m.104). Fuhuş (TCK m.227) suçunun vatandaş veya yabancı tarafından yabancı ülkede işlenmesi halinde Türk kanunları uygulanır (TCK m.13). Bu durumların tespiti için özellikle meni lekesi incelemeleri çok büyük öneme sahiptir.

Meni, testislerde yapılan spermatozoidler, üretra, prostat salgısı ve vesicula seminalislere ait olan salgılardan oluşur ve %90 oranında sudur⁶⁴⁷.

5.6.2. Suç Mahallinde Meni Lekesinin Tanınması; Taze meni lekesi armut veya kestane çekirdeği gibi kokar ve emici kumaş üzerinde harita gibi yayılır, kıvamı serttir⁶⁴⁸.

Beyaz kumaşlarda kenarları daha koyu sarı renkte ve harita gibi kolalanmış kumaş intibai vermektedir. Vücudun çıplak kısımlarındaki lekeler ise kuruyunca parlaklık arz ederler. Yaşayan kadınların vajenlerinden alınacak lekeler ya da swaptan hazırlanan preparatlarda spermatozoalar görülebilir. Cesetlerde 2-3 hafta içerisinde sperminleri tespit etmek mümkündür⁶⁴⁹.

5.6.3. Meni Örneği Alma; Şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi

⁶⁴³ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.594.

⁶⁴⁴ YÜKSEL, age, s.43-44.

⁶⁴⁵ TUĞ-SÖYLEMEZOĞLU-HANCI, agm, s.563.

⁶⁴⁶ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.595

⁶⁴⁷ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.590

⁶⁴⁸ SAYIN, agt, s.116.

⁶⁴⁹ TUNALI, age, s.68.

örnekler alınabilmesine; Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınabilmesi için müdahalenin, kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir ve üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz; kişiden kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınamaz. (CMK m.75). Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun bedeni üzerinde tıbbî muayene yapılabilmesine veya kan, saç, tükürük, tırnak, cinsel salgı gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek koşuluyla, Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme tarafından karar verilebilir (CMK m.76). Nitekim alınan kanlar kovuşturmayaya yer olmadığına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi ya da hükmün kesinleşmesi durumlarında cumhuriyet savcısının nezaretinde imha edilir ve durum dosya da muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir (CMK m.80). TCK m.287'de yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ön görülmüştür. Bulaşıcı hastalıklar dolayısıyla kamu sağlığını korumak amacıyla kanun ve tüzüklerde öngörülen hükümlere uygun olarak yapılan muayeneler açısından bu hüküm uygulanmaz. Bu durum bütün cinsel suçlarda örneğin reşit olmayan bir çocukla ilişkiye girmede (TCK m.104) çok önem kazanmaktadır.

Mağdurun vajeni ya da ince bağırsağında meni tespit edilmesi en güvenilir yoldur⁶⁵⁰. Hadisenin şekline göre mağdurdan, anal, oral ya da vajinal olarak alınacak swaplar, ideal olarak hadise anından itibaren 24 saat içerisinde alınmalı ve +4 derecede Laboratuvara ulaştırılmalıdır⁶⁵¹. Tecavüze uğrayan mağdurun vajinal veya anal bölgesinden mümkünse steril eküvyon, değilse temiz bir pamukla silinmek suretiyle alınacak meni örnekleri cam tüplere konulup, etiketlenerek laboratuvara gönderilmelidir. Lekeli madde temiz bir kağıt üzerinde havalandırılarak, kurutulmalıdır⁶⁵².

Cinsel suçun niteliğine göre vulva ve vajende, anüste ve rektumda meni araştırması yapılabilir. Vajen, kolon ve rektumdan alınan numunelerle meni ya da sperm miktarı tespit edilmeye çalışılır. Kurbanın vajinasında bulunan meni cinsel birleşmenin gerçekleşmiş olduğunu gösterir. Tecavüz soruşturmalarında farklı türde izler de bulunabilir (saç, kıl, iplik, toprak), vücut sıvısı üzerine daha birçok analiz yapılabilir. Bu tip hadiselerde, kimliklendirme ve yeniden yapılandırma çalışmaları gündeme gelmektedir⁶⁵³.

Meni lekesi alırken genel olarak ucuna pamuk sarılı çubuk (swap) kullanılır. Çubuğun ucundaki pamuk, leke taşınmaz bir yerde ise⁶⁵⁴, serum fizyolojik ile ıslatılabilir. Pamuklu uç döndürülerek sürtülmek suretiyle ya da şüpheli lekenin bir bisturi ile petri kutusuna kazınması suretiyle örnek alınır⁶⁵⁵.

Hadisenin zamanının belirlenmesinde, kısmi yırtık sıyrık ya da ekimoz olan hadiselerde vulva ya da vajene ejakulasyon olup-olmadığını ortaya koyacağı için, iç ya da dış vajinal sürüntülerin sperm varlığı açısından incelenmesi gerekir. Vulva ve perineden, iki ayrı swap

⁶⁵⁰ TUNALI, age, s.194.

⁶⁵¹ YÜKSEL, age, s.43.

⁶⁵² SAYIN, agt, s.117.

⁶⁵³ POLAT, Olay Yeri ..., s.10.

⁶⁵⁴ YÜKSEL, age, s.42.

⁶⁵⁵ HANCI, Seksüel ..., s.435.

döndürülerek sürtülmek suretiyle örnek alınır⁶⁵⁶. Anüsten, anüs dışı mukozasına bir swap sürerek, ikinci bir swapla da anüsün içine sokularak rektumdan örnek alınır⁶⁵⁷. Penisten iki ayrı swapla, gerektiğinde serum fizyolojik ile ıslatılarak, sürterek örnek alınır. Vajinaya ya da rektuma ait materyal ve oral ilişkide tükürüğün içindeki maddeler araştırılır⁶⁵⁸.

Materyalin hadiseden sonra mümkün olan en kısa zamanda alınması, elbiselerin yıkanmaması ya da değiştirilmemesi, vücudun yıkanmaması, materyal alınmaya kadar bir şey yiyip-içilmemesi ve defekasyon yapmaması daha iyi sonuç alabilmek için önem taşır⁶⁵⁹. Lekenin olduğu düşünülen elbise ıslak ve nemli ise, kurutulduktan sonra sağlam kâğıt torbalara konulmalı ve incelemenin yapılacağı yere gönderilmelidir. Kokuşma ve küflenme olmaması için plastik torbalar da uygun olmaktadır⁶⁶⁰.

5.6.4. Sperm Varlığını Anlama; Spermin varlığını göstermede, mor ötesi (UV) ışık kullanımı, asit fosfotaz, losin aminopeptidaz, gama-glutamilttransferaz, glisilprolin dipeptidil aminopeptidaz, kolin, spermin, çinko testleri ön inceleme testleri ile spermatozoidlerin mikroskopla gösterilmesi, laktat dehidrogenaz izozim X (LDH-X), immünolojik yöntemlerle sperm varlığının belirtimi (p30=Prostatik antijen) gibi spermin varlığını kesin olarak kanıtlayan testler kullanılır⁶⁶¹. Meni araştırması mikroskobik olarak yapılır, kati teşhis ise spermatozoidlerin görülmesiyle konur.

5.6.5. Vajen İfrazatı Lekesi; Şüphelinin penisinde, tırnaklarında ve fermuarında vajen ifrazatı lekesi bulunabilir ki bundan grup tayini ve DNA analizi yapılabilir⁶⁶². İlişkiye giren ya da girmeye kalkışan kişinin penisi, tırnakları ya da fermuarı ile pantolonunda ifrazat lekesi bulunması muhtemeldir. Bunlardan grup tayini yapılabilir ve incelenmeleri, kadın genital kanamalarının incelenmesinde olduğu gibidir⁶⁶³. Vajinal materyal, sürüntü (smear), silinti (swap) ya da yıkama sıvısı şeklinde alınabilir⁶⁶⁴. Vajinal kanal sıvısı aspire edilerek asit fosfataz, kan grubu tespiti ve sperm aranır⁶⁶⁵. Zorlu düşüklerde kanama içinde vajen epitelleri ve desudua hücreleri tespit edilebilir. Mide ve bağırsak muhteviyatında çocuk düşürmede kullanılan nebati yağların kalıntıları tespit edilebilir, bunlar da birer iz olur⁶⁶⁶.

5.6.6. Zamanı Belirleme; Hadise zamanını belirlemede, vajinal materyal boyanmadan direk bir lam üzerine konularak lamelle kapatılarak bir damla serum fizyolojik damlatılır. Hazırlanan bu preparatta canlı (hareketli) spermatozoa görülürse ilişkinin yeni olduğu anlaşılır. İlişkiden sonra spermatozoanın vajinada canlı olarak kalacağı süre 36–72 saat, görülebildiği en uzun süre 6–7 gün, arka fornixten alınan materyallerde ise, 12-17 gündür⁶⁶⁷. Vajende

⁶⁵⁶ HANCI, Seksüel ..., s.435.

⁶⁵⁷ HANCI, Seksüel ..., s.436.

⁶⁵⁸ HANCI, Seksüel ..., s.436.

⁶⁵⁹ HANCI, Seksüel ..., s.434.

⁶⁶⁰ HANCI, Seksüel ..., s.434.

⁶⁶¹ HANCI, Seksüel ..., s.437.

⁶⁶² AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.595.

⁶⁶³ TUNALI, age, s.70.

⁶⁶⁴ HANCI, Seksüel ..., s.435.

⁶⁶⁵ POLAT, Uygulamada Adli Tıp ..., s.13.

⁶⁶⁶ TUNALI, age, s.189.

⁶⁶⁷ HANCI, Seksüel ..., s.437.

spermatozoit, ilişkiden 9 gün sonraya kadar, kolon içinde ise 12. güne kadar kalabilmektedir. Rektumda kısa sürede (birkaç saat içinde) spermatozotlar parçalanabilir⁶⁶⁸. Canlıların vajen sekrosyonu içinde spermatozorlar 35–42 saat sağlam kalabilir, vajende 12 saat kalan menide bolca spermatozoer bulunur, ikinci günden itibaren ancak birkaç tane kalır. Vajen sekretinde hareketli spermatozoanlar varsa olayın 2–3 saat önce meydana geldiği kabul edilir⁶⁶⁹.

5.6.7. Hayvan-İnsan Menisi; Hayvanla cinsel ilişkiye girme olgularında, şüpheli üzerinde hayvan kılları bulunabilmektedir. Hayvanın vajeninden alınacak olan materyalde de spermatozoa bulunabilir. Mikroskobik inceleme ile hayvanın spermi insaninkinden ayırt edilebilir, ancak ilave testler gereklidir⁶⁷⁰. Meni lekeleri üzerinde de kan lekelerinde olduğu gibi presipitan serumları uygulanır ve presipitasyonun meydana gelmesi halinde lekenin insana ait olduğu anlaşılır⁶⁷¹.

5.6.8. Meni Lekesinden Grup Tayini ve Spermin Aidiyeti; Kan lekelerinden grup tayininde 3-4 mg.lık kana gereksinim varken, meni lekesinde bu ihtiyaç kanın 1/50'i kadar olduğundan meni lekeleri grup tayini için daha elverişlidir⁶⁷².

Spermin kime ait olduğunda, spermin sahibi sekretuar ise, vücut sıvılarında kan grup faktörlerini içeriyorsa, kan grubu belirleme yöntemleri kullanılır. Sekretuarlık, bireyin suda çözünebilir tipte kan grubu substanslarını vücut sıvılarına salgılayabilme yeteneğidir. Toplumlardaki sekretuarlık oranı % 75-85 arasındadır. Bu yöntemlerin ancak sınırlamalar getireceği kesinlik taşımayacağı unutulmamalıdır. Kesinlik için DNA testleri yapılabilir ki, bunun için de steril şartlarda alınan örneklerin dondurularak saklanması gerekir⁶⁷³.

5.7. CİNSEL KROMATİN:

Cinsel kromatin, genetik cinsiyet belirtisi olan bir kromozomdur, bu kromatin tespit edilerek cinsiyeti bilinmeyen dokularda cinsiyet tespiti yapmak mümkündür⁶⁷⁴. Ancak kesin olarak karar vermek zordur. Cinsiyetin tespiti insan parçaları, deri veya kan aranması yöntemi ile yapılabilmekte ise de mevcut araştırmalar sonucunda cins ayrımı kesin olarak yapılamadığından adli tıpta bu şekilde kesin karara varılması mümkün olmamaktadır⁶⁷⁵.

5.8. TÜKÜRÜK-KUSMUK-SÜMÜK

5.8.1. Tükürük; Şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya

⁶⁶⁸ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.591

⁶⁶⁹ TUNALI, age, s.194.

⁶⁷⁰ HANCI, Seksüel ..., s.439.

⁶⁷¹ TUNALI, age, s.68.

⁶⁷² TUNALI, age, s.68.

⁶⁷³ HANCI, Seksüel ..., s.437-438

⁶⁷⁴ ÖZTÜREL Adnan, Cinsel Kromatinin Adli Tıptaki Yeri, AÜHFD, C. 33, Sayı. 1-4, Ankara, 1976, s.185.

⁶⁷⁵ ÖZTÜREL, Cinsel ..., s.189.

mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınabilmesi için müdahalenin, kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir ve üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz; kişiden kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınamaz. (CMK m.75). Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun bedeni üzerinde tıbbî muayene yapılabilmesine veya kan, saç, tükürük, tırnak, cinsel salgı gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek koşuluyla, Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme tarafından karar verilebilir (CMK m.76). Nitekim alınan kanlar kovuşturmayaya yer olmadığına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi ya da hükmün kesinleşmesi durumlarında cumhuriyet savcısının nezaretinde imha edilir ve durum dosya da muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir (CMK m.80). Tecavüz gibi bazı hadiseler sırasında insan tükürüğünün kullanılma olasılığı oldukça yüksektir, ancak bunun tespiti her zaman mümkün değildir. Eğer olaydan hemen sonra iyi bir suç mahalli incelemesi yapılırsa, lekenin makroskobik olarak çarşaf ve yatak üzerinde veya kurbanın giysileri üzerinde tespit edilmesi mümkündür⁶⁷⁶.

Tükürük, ısırıklarda, sigarada, çiğnenmiş ya da yenmiş bir madde ya da artıka, kısaca tükürükle temas eden yerlerde olabilir. Tükürük tespitinin esası, tükürük içindeki ptyalinin bir polisakarit olan nişastayı monosakarit olan dekstroza çevirmesine istinat eden leke içerisinde Ptyalin (Amylase) bulunup bulunmadığını tespittir. Özellikle zarf ya da pullar üzerindeki lekelerle uygulanan ve oldukça emin olan bir diğer usul, leke içinde askorbik asidin olup-olmadığının araştırılmasına dayanır⁶⁷⁷.

Ağzın suyla çalkalattırılıp bu çalkantı suyu alınabileceği gibi pamuklu çubuk ya da filtre kağıdı kullanılarak da örnek alınabilir⁶⁷⁸. Serum fizyolojik ile ıslatılmış swap, lezyonun üzerinde döndürülerek sürtülüp tükürük örneği elde edilmeye çalışılır⁶⁷⁹. Sigara izmaritleri eldiven kullanarak ya da temiz pens ile toplanmalıdır⁶⁸⁰.

Kişinin sekrotuar olup-olmadığını anlamak için bir miktar tükürük (2–3 ml.) filtre kâğıdına emdirilir⁶⁸¹. Meni lekelerindeki gibi sekrotuar olanların lekelerinden grup tayini yapılabilir⁶⁸².

5.8.2. Sümük; Sümük lekesi kumaşlar üstünde sarımsı ya da kirli gri renkte olup meni lekesine benzer. Muhat arasında burun kılları ile burun epitel hücreleri görülür⁶⁸³. DNA analizi yapılabilir.

5.8.3. Kusmuk; Kusmuk lekesi incelemede, lekenin asit reaksiyonu vermesi teşhis için önemlidir⁶⁸⁴. Ayrıca leke içindeki besin maddesi kalıntıları da iz incelemeleri yönünden önem arz ederler⁶⁸⁵. Zorlu düşüklerde kusmukta abortif maddeler bulunabilir. Toksikolojideki durumu, toksik incelemeler bölümünde ele alındığı için burada ayrıca ele alınmayacaktır. DNA analizi yapılabilir.

⁶⁷⁶ KELEŞ, agt, s.45.

⁶⁷⁷ TUNALI, age, s.69.

⁶⁷⁸ HANCI, Seksüel ..., s.435.

⁶⁷⁹ HANCI, Seksüel ..., s.435.

⁶⁸⁰ YÜKSEL, age, s.44.

⁶⁸¹ HANCI, Seksüel ..., s.436.

⁶⁸² TUNALI, age, s.70.

⁶⁸³ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.593.

⁶⁸⁴ AÇIKGÖZ-HANCI, Biyoloji, s.593.

⁶⁸⁵ TUNALI, age, s.71.

5.9. ENTOMOLOJİK İNCELEMELER

Böcekler ve onların suç izi incelemesiyle bağlantısı adli entomoloji olarak adlandırılır. Vaka mahalli bilinmediği zaman bu yöntem ölüm zamanını tahminde genel olarak kullanılır. Bozulma başladıktan sonra, böcekler sürüklenen sinekler gibi vücutta ilk tahribe başlarlar. Yumurtaları insan kalıntıları arasında yerleşir ve yumurtadan kurtçuk ya da uçan kurt olarak çıkar. Bu kurtçuklar insan organ ve dokularının tüketiminden sorumludurlar. Adli entomolog vücutta görülen, bilinen böcekleri tanımlayıp sinek kurtçuklarının gelişim tablosunu inceleyerek insan vücudunun ne kadar zaman önce terk edildiğini yaklaşık olarak belirleyebilir. Yine de bu tespitler her zaman kesin sonuç vermez. Gelişme tablosundaki belirlenen zaman, iklim ve hava şartları gibi çevresel etkilerden etkilenir. Örneğin soğuk havalarda, sinek yumurtasının yetişkin bir sinek haline gelmesi sürecini engeller. Adli entomolog otopside süreyi tahmin ederken bu şartları göz önünde bulundurmalıdır. Böcek bilgisi, onların hayat daireleri ve alışkanlıkları entomolojik delili, bir araştırma için değersiz bir enstrüman haline getirmektedir⁶⁸⁶.

Canlı iken vücutta bulunan bakteriler, ölümden sonra canlılığını yitiren vücudun bakterilerin büyümesi için mükemmel bir ortam olması nedeniyle, çoğalarak dokuları istila ederler⁶⁸⁷.

Adli entomolog tarafından toplanan, saklanan ve analiz edilen böcekler, ölüm zamanı için yeterli delil olarak kullanılabilir⁶⁸⁸. Entomolojide kullanılan yöntemlerden biri larva (böceğin geçirdiği ilk safha⁶⁸⁹) boyutlarının ölçülmesi esasına bağlıdır. Minimum ölüm zamanı en büyük (yaşlı) larva ile tayin edilmektedir. Ölüm zamanı tayininde kullanılan bir diğer yöntem ceset üzerinde ve içindeki böcek türlerinin geliş sırasının incelenmesi esasına dayanır⁶⁹⁰. Ceset üzerinde yaşayan insectlerin (böceklerin) sınıflara ayrılması ve bu ölüm işçilerinin birbirlerini takip edişinin prensiplerinin ortaya konulması ile, ölümün tarihi hakkında bilgiler elde etmek mümkün olmaktadır. Bunun için de bu insect çeşitlerinin her birinin larva ve erişkinlerini incelemek gerekir, ölü böceklerinin incelenmesi Adli Tıp alanında çok önemlidir⁶⁹¹.

Toksikolojik analizde de güvenli bir şekilde böceklerden faydalanılmaktadır. Bu durum özellikle sistematik incelemeler için gerekli olan materyalin temin edilemediği durumlarda daha fazla önem kazanmaktadır. İleri derecede çürümüş ya da iskelet haline gelmiş cesetlerden bilinen böcekler üzerinde yapılacak olan tetkikler toksikolojik bilgilenme için günümüzdeki en kesin ve kalitatif (nitelikli) yöntemlerdir. Entomotoksikolojik yöntemlerin kullanılmasıyla ölüm mekanizması bilinmeyen bir vakada toksik madde kullanımının tespiti belki de zanlı pozisyonunda olan birçok kişinin masumiyetini sağlayacak ya da en azından olayın cinayet olmadığını tespiti ile ailesine karşı olan sorumluluk yerine getirilmiş olacaktır⁶⁹².

Entomolojik kanıtlar tecavüz ve kötüye kullanım olaylarında da adli tıba yardımcı olurlar. Bu amaçla dışkı ve idrarla lekelenmiş çarşaflar giysiler araştırılabilir. Bu mahalde saptanan böceğin sindirim sistemindeki kandan DNA tiplmesi yapılır. Toksikolojik inceleme için kan

⁶⁸⁶ SAFERSTEIN, age, s.19.

⁶⁸⁷ AÇIKGÖZ Nihat - HANCI İ.Hamit - ÇETİN Gürsel, Adli Olaylarda Böceklerden Nasıl Yararlanılır, AÜHFD, C.51, Sayı.53, Ankara, 2000, s.118.

⁶⁸⁸ AÇIKGÖZ-HANCI-ÇETİN, agm, s.120.

⁶⁸⁹ BİLGE, age, s.180.

⁶⁹⁰ BÜYÜK Yalçın-YAZICI Yüksel A.-ÇAĞDIR A. Sadi, Ölüm Zamanı ve Toksik Madde Tespitinde Entomolojinin Yeri, Adli Tıp D, C.16, S. 2-4, 2002, s.58.

⁶⁹¹ AÇIKGÖZ-HANCI-ÇETİN, agm, s.119.

⁶⁹² BÜYÜK-YAZICI-ÇAĞDIR, agm, s.61.

ve idrar örneği almak ancak ölümün erken döneminde mümkün olabilir, fakat böceklerin larvaları zehirlenme olgularında bu analizlerde kullanılabilir⁶⁹³.

Belli böceklerin belli ortamlarda yaşamaları çok anlamlıdır. Suda, karada, ormanda yaşayan böceklerin kendi ortamlarından başka ortamda bulunmaları, cesedin bir yerden bir başka yere taşındığını göstermesi açısından önemlidir. Olay yerinde, cesedin alt kısmının etrafının dikkatlice incelenmesi sırasında cesedin bulunduğu ortama, yumurta bırakma, larva, pupa ve erişkin olma süreçlerine göre o ortamda o an için ya da tamamen olmaması gereken böceğin bulunması o böceğin bu ortama bir şekilde taşındığı anlamına gelir. Bu bilgi bize ölümün gerçekleştiği ya da gerçekleşmediği yer hakkında çok ciddi ipuçları verir⁶⁹⁴. Böceklerin coğrafi dağılımı da önem taşır. Bazı sinekler farklı yerlerde bulunur ve yumurtalarını bırakır. Ortamın kapalı ve açık olması havanın güneşli ve kapalı olması evreleri etkilemektedir. Soğuk ve sıcak ortamlarda farklı türler gelişebilmektedir. Soğuk yerde tipik kombinasyon oluşmamaktadır⁶⁹⁵.

Tüm bunları göz önüne alarak iyi bir entomolog cinayet mahalli, cinayetin açık veya kapalı bir alanda işlenip işlenmediği ve cesedin başka bir bölgeye nakledilip edilmediği hakkında fikir sahibi olabilir ceset üzerinde hiç böcek olmaması kişinin çok soğuk bir yerde öldüğünü, aşırı bir şekilde yandığını veya kapalı bir konteynırda kaldığını düşündürebilir⁶⁹⁶.

5.10. MİKROBİYOLOJİK İNCELEMELER:

Adli mikrobiyoloji, hayvansal ve bitkisel besinlerde üreyen mikro organizmalar veya onların toksinlerinin yenmesiyle meydana gelen zehirlenmelerle ilgili olarak çalışır. Bu organizmaların laboratuvarlarda yapılan mikrobiyolojik analizleriyle, incelenen gıda maddelerinde hangi tür mikro-organizmaların aranacağı, bakteri aranıyorsa hangi bakterinin hangi gıda maddesinde aranacağı, besiyerinin nasıl olacağı, saprofit (hastalık yapmayan hatta bazıları yararlı olan mikroorganizma) ve patojen (hastalık yapan) bakterilerle bunların hangi besiyerinde üretilip, hangi boyama metodu ile nasıl görüneceklerinin araştırması yapılmaktadır⁶⁹⁷.

5.11. PALİNOLOJİK (BİTKİBİLİM) İNCELEMELER:

5.11.1. Genel Olarak; Palinoloji, temelde polen ve sporla uğraşan, bunları inceleyen⁶⁹⁸ bir bilimdir. Biyokriminal palinoloji ise, polen, spor ve palinomorfaların davalarda delil olarak kullanılması için yapılan çalışmalardır⁶⁹⁹. Sporlar ana bitkiye bağlı olmaksızın gelişerek yeni bir fert meydana getirme yeteneğine sahip eşeysiz üreme birimleridir. Polenler ise, eşeyli üreme birimi olup Spermatophyta Bölümüne ait taksonların erkek organlarının anter (başçık) bölümünde oluşurlar. Bitkiler evrimsel hiyerarşiye göre sınıflara ayrıldıklarında, aynı özelliklere sahip olanların oluşturdukları her bir gruba takson adı verilir. Her insanın kendine

⁶⁹³ HANCI Hamit, Adli Entomoloji, TBBD. Y, Yıl.16, Sayı.49, Ankara, 2003, s.49.

⁶⁹⁴ AÇIKGÖZ-HANCI-ÇETİN, agm, s.124.

⁶⁹⁵ HANCI, Entomoloji, s.49.

⁶⁹⁶ HANCI, Entomoloji, s.49.

⁶⁹⁷ AÇIKGÖZ Nihal-HANCI Hamit, Adli Mikrobiyoloji, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ.Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara, 2002, s.613.

⁶⁹⁸ BİLGE, age, s.233.

⁶⁹⁹ DOĞAN Cahit-BURSALI Burcu-ÖZMEN Edibe-KIZILPINAR İlginç, Biyokriminal Palinoloji, İpucu D, Yıl.2, Sayı.2, Ankara, 2004, s.13.

özgü parmak izi olması gibi her bitki taksonunun da kendine özgü spor ya da polenleri vardır. Suç mahallindeki ya da ilgili kişilerin üzerindeki toz, kir ve toprakta çok sayıda polen, spor ve palinomorf bulunabilmektedir. Saçlar, pamuklu ve yünlü eşyalar, hava filtreli polenlerin takılıp kalabilecekleri uygun şeylerdir, bu nedenle polen analizi yapılacak olan örneklerin böyle ortamlardan toplanması tercih edilmelidir⁷⁰⁰. Polenlerin yere düşme hızları da önemlidir. Bir kısmı hafif olduğundan daha yavaş bir kısmı da ağır olduğundan daha hızlı düşer. Bu durumda ağır olan polenler uzak mesafelere taşınmamakta ve suç yerinin tespitinde ayırt edici veri olarak karşımıza çıkmaktadır⁷⁰¹.

5.11.2. Spor ve Polenlerin Miktar ve Dağılımı; Biyokriminal palinolojide değişik bitki taksonlarının ürettikleri spor ya da polenlerin miktarı ve dağılım şekilleri önemlidir. Kokain yapımı sırasında toplanan koka yaprakları açık havada kurutulur, bu kurutma işleminin büyük kısmı bitkinin ekildiği yerlere yakın yerlerde gerçekleştiği için koka ve diğer bitkilerin polenlerine işlenmiş kokain içerisinde rastlanabilmektedir. Kapalı tohumlu bitkilerin bir kısmı suya batık olarak yaşar ve bunların polenleri suyla dağılır. Bu polenler sudan çıkınca hızla oksitlenip deforme olduklarından suç izi incelemede fazla kullanılmamaktadır. Polenleri böcekler, kuş, kertenkele vb. hayvanlarla taşınan zoogam bitkilerinin ekzin tabası diğerlerine göre daha dayanıklı olduğundan, uzun süre bozulmadan kalırlar ve suç izi çalışmalarında diğer bitkilerden daha fazla öneme sahiptirler. Arılar zoogam bitkilerden polen ve nektar (kendi suları) topladıklarından bal ve diğer arı ürünlerinde bol miktarda polene rastlanır⁷⁰².

5.11.3. Bölgelere Göre Bitkilerdeki Farklılıklar; Bitkiler yetiştikleri dar ortamın özelliklerine göre farklı kokulara sahip olmaktadır. Bir ağacın yaprakları şekil olarak birbirine benzese de aynı ağacın farklı bölgelerde yetişen cinslerinin yaprakları mikroskopik ve kimyasal olarak incelendiğinde bunların şekilleri arasında farklılıklar olduğu tespit edilecektir. Bitkilere ait parçaların vücuda ve kıyafetlere ya da aletlere bulaşabileceği de unutulmamalıdır⁷⁰³. Farklı iklimsel özellikler, yatay ve dikey kuşaklar nedeniyle, bitki örtüleri bölgesel farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle bitkiler her yerde aynı düzey ve şekilde yayılmamaktadırlar. En belirgin bölgesel farklılıkları ise, yayılmaları dar bir alanla sınırlı olduğu için endemik (bir toplum ya da çevrede her zaman rastlanabilme özelliği⁷⁰⁴) olarak adlandırılan bitkiler oluştururlar⁷⁰⁵. Bitkilerin kendine özgü olan fiziki (şekil vb.) ya da kimyasal (koku vb.) özellikleri dikkatle incelenip araştırıldığında kendi içerisinde farklı karakteristik özellikleri barındırdığı ortaya çıkacaktır. Bitkinin bu karakteristiğinin oluşumunda bulunduğu bölge, hava koşulları, cinsi vb. bir çok özellik dikkatlice incelenmelidir. Bitkilerin çiçekleme dönemleri buldukları bölgeye, bu bölgenin yüksekliğine, güneş alma durumu ve atmosferdeki nem ve yağış durumuna göre değişir. Aynı türe ait bitkinin çiçekleme dönemi deniz seviyesinden yükseltilince yavaşlamaktadır. Bu bilgiler suçun zamanı ve suç mahalli hakkında bilgi verebilmektedir.

Yanmış bitki ya da odun parçacıkları şeklindeki ipuçları da önemsiz kabul edilemezler. Modern ve hassas bitkisel tahlil metotları bütün parçacıkların üzerinde başarıyla iş görmemizi mümkün kılarak, yanan artıkların tanınmasını sağlarlar⁷⁰⁶.

⁷⁰⁰ DOĞAN-BURSALI-ÖZMEN-KIZILPINAR, agm, s.17.

⁷⁰¹ DOĞAN-BURSALI-ÖZMEN-KIZILPINAR, agm, s.16.

⁷⁰² DOĞAN-BURSALI-ÖZMEN-KIZILPINAR, agm, s.15-16.

⁷⁰³ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.260.

⁷⁰⁴ BİLGE, age, s.85.

⁷⁰⁵ DOĞAN-BURSALI-ÖZMEN-KIZILPINAR, agm, s.16.

⁷⁰⁶ ŞENOCAK, age, s.55.

SONUÇ

Hukuki ihtilafın çözümünde hukuki ve maddi gerçeğin öğrenilmesi gerekir ki, maddi gerçeğin bulunmasında ceza muhakemesi faaliyetlerinin başlamasını sağlayan şeyler delillerdir ve onlar olmazsa ceza muhakemesinin çarkları işlemez. Biz delilleri, açıklamalar ve izler olarak iki ana başlık altında inceledik ve bu iki başlık altındaki delil türlerinin birbirlerini tamamlayıcı olmalarının öneminden bahsettik.

Tezimizin birinci bölümünde “iz bilimi” kavram, tanım ve terim açıklamasını yaptık ve benzer kavramlardan farkını ortaya koyduk. Daha sonra dünya da ve Türkiye’deki tarihi gelişimini inceledik, sonraki “iz biliminin konusu” bölümünde genel olarak delil tanımı, çeşitleri belirtildikten sonra asıl konumuz olan “izler” irdelendi. Nihayet iz biliminin amacı, izlerin toplanması, muhafazası ve değerlendirilmesinde ceza muhakemesi sùjeleri ve koruma tedbirleri ilişkileri ve izlerin toplanma vasıtaları ortaya kondu.

“Delillerin İz Biliminde İncelenmeleri” adlı ikinci bölümde ise, Türkiye’de iz inceleme yapma yetkisine değindik ve izler, iz biliminde incelenmeleri sırasında üzerinde en çok uygulanan doğal bilim tekniklerine göre, fiziksel (silah incelemeleri, alet izleri, oto üzerindeki incelemeler, parmak izi, el-avuç izi, ayak ve ayakkabı izi, cam, veri, şüpheli doküman, ses-görüntü kayıtları incelemeleri), kimyasal (uyuşturucular-narkotikler, koku, patlayıcılar, toksikolojik incelemeler) ve biyolojik (DNA Analizi, kan, kıl, verniks-amniyon-anne sütü, mekonyum-gaita-idrar, meni, cinsel kromatin, tükürük-kusmuk-sümük, entomolojik incelemeler, mikrobiyolojik incelemeler, palinolojik incelemeler) incelemeler alt kollarına ayrılarak incelendi. Burada izlerin iz biliminde incelenmeleri sırasında uygulanan tekniklere, varılan ya da varılabilen sonuçlara, ceza muhakemesi açısından genel olarak hangi hallerde söz konusu olduklarına ve ceza muhakemesindeki hukuki normlara uygunluklarına yer verildi. Sonuçta maddi gerçeğin aydınlatılması sürecindeki rolünü ortaya koyduk.

Ceza uyuşmazlıklarında maddi gerçeğin bulunması için, bilim-teknik ve bunların verileri ile iç içe olan yargılama makamlarına ve hukuki prosedür ve kuralları bilip ona göre hareket eden, bilgi ve tekniğini hukuka uygun olarak hukukçunun kullanımına sunan iz bilimi incelemecilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla çok çeşitli kitap, dergi ve makaleler, laboratuvar veri ve tecrübeleri ile yargılama makamları ve incelemecilerin vardıkları sonuçlardan yararlanmışlardır. Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde çok dinamik hale gelen normlardaki değışmeler takip edilerek teze işlenmiştir.

İzlerin iz bilimince nasıl incelendiği, incelemecilerin ve incelemede kullanılan donanımın durumu, uygulanan inceleme teknikleri ve bunların doğruluk oranları, hangi iz üzerinde hangi incelemelerin yapılabildiği, her inceleme sahasının iz üzerinde oluşturduğu risk ve bu risklerin incelemeyi isteyene bir yazıyla bildirilip ikinci bir olurun alınmasının gereği (izlerin incelemede yok olması, deforme olması, eşya sahibinin maddi zarara uğrama ihtimali gibi) konular tezde ortaya konmuştur.

İz bilim konusunda genel olarak baktığımızda ortada anlam, saha ve yetki karmaşası bulunmaktadır ve bunlardan birincisi kriminalistik kelimesinin dilimize Avusturya’dan aynen alınmasından doğan kavrama kısıtlamasının oluşması, bunun da beraberinde gelişmeyi olumsuz yönde etkilediği gerçeğidir. Oysaki anlamını daha rahat kavrama ve beraberinde de gelişmelere daha kolay açık hale gelmek için bu kelime yerine anlamını ve kapsamını daha rahat ortaya koyan iz bilimi kelimesini koymak gerekecektir. Kavramı iz bilimi olarak değerdendirdiğimizde hemen iz kavramını açıklamak gerekecektir. Bir suç hadisesinde bizi

suçun maddi yönünün çözümünde destekleyecek olan bir delil türü olarak izi ortaya koyduğumuzda açıklamaların dışındaki deliller konusunda bir açıklık oluşacaktır. Bu da izler üzerindeki iz bilimi çalışmalarını beraberinde getirecek ve ceza muhakemesine katkısı artacaktır.

İkinci olarak iz bilimi incelemelerini yapanlar ve yapması gerekenler açısından bir karmaşa söz konusudur. Mesela tıp bilimi verilerinin suçla ilgili problemlerin çözümünde kullanılması olan adli tıp adı altında tıpla hiç alakası olmayan alanlarda çalışmalar yapıyor olması gibi. Bariz bir örnek olsun diye balistik konusunu ele alabiliriz; ateşli silahla atılan mühimmat parçasının namlu içindeki, namlunun ucundan hedefe kadar olan süreçteki ve hedef üzerindeki etkilerini incelemek olan balistik çalışmaların tıp bilimi ile iştiğal eden kurumlarca yapılmasını gösterebiliriz. Bu durum hem kişi ve kurumların kendi sahalarında, uzmanlık alanlarındaki çalışmaların aksamasına, bu alanlarla yeterince iştiğal edilmemesine hem de kendi uzmanlık alanları olmadığından yapılan diğer işlerde sağlıklı sonuçlar alınamamasına vesile olmaktadır. Keza aynı durum meteoroloji, şüpheli doküman inceleme ve trafik incelemeleri için de geçerlidir. Bu nedenle kurumların bir an önce kendi uzmanlık alanlarına dönmelerini ve çalışmalarını bu alanlarda sürdürmeleri gerekmektedir ki, kendi alanlarında çok daha ileri bir başarı sağlayabilsinler.

Üçüncü olarak yapılacak olan iz bilimi çalışmalarının alt sahalara ayrılmasındaki sorunları gösterebiliriz. Buna da entomolojik ve palinolojik çalışmaların halen biyolojik incelemeler ünitelerinin kapsamında incelenmeye başlanmamış olması, atış artıklarının silah inceleme ünitesinde değil de kimyasal incelemelerde ele alınmaya çalışılması, mürekkep incelemelerinin şüpheli doküman incelemelerinde değil de kimyasal incelemeler ünitesinde ele alınması, en belirgin izlerden birini oluşturan parmak izi incelemelerinin halen olay yeri inceleme ünitelerince değerlendirilip iz inceleme laboratuvarları bünyesine alınmamış olması, tüm iz bilimi inceleme laboratuvarlarının görevi izleri değerlendirmek olmasına rağmen oldukça yanlış olarak bir de iz inceleme ünitesi diye bir ünitenin açılmış olması, gibi konuları örnek olarak gösterebiliriz. Önerimiz dünya literatürünün göz önünde bulundurulmasıdır, böylece sorun bir an önce ortadan kalkacaktır.

Dördüncü bir sorun olarak ise, ülkemizde bu incelemeleri yerine getiren kurumların birbirleriyle olan ilişkilerindeki kopukluk gösterilebilir. Bu sorun öyle bir hale gelmiştir ki, aynı ilde bulunan farklı iki kuruma ait iz inceleme laboratuvarları arasında bile koordine sağlanamamakta ve aynı ilde olup ta suç aleti ve suçun izi farklı kurumların sahalarında ele geçirildiğinde bu unsurlar arasında bağlantı kurulamamaktadır. Hatta bir kurumun sahasındaki suç unsurları diğer kuruma ait bir laboratuvarında halen beklemekte ve aynı yerde yeni kurulan diğer kurumun laboratuvarına bu izlerin nakli bile gerçekleştirilememektedir, Van JKL ve Diyarbakır KPL örneğinde olduğu gibi. Van JKL kuruluncaya kadar bu ildeki izler incelenmek üzere Diyarbakır KPL'ye gönderilmiş ve uygun görülenler Diyarbakır KPL'nda arşivlenmiştir. Oysa daha sonra Van'da JKL kurulmuş ve artık o ildeki bütün suç unsurları bu laboratuvarında incelenir olmasına rağmen Diyarbakır'daki izlerin Van'a nakli hala gerçekleştirilememiştir. Bu mesele için somut önerimiz gerekli hukuk ve iz bilimi bilgisine sahip kişilerden oluşan, iz bilimi incelemesi yapan bu kurumların üzerinde gerekli etkinliğe sahip olan ve gerekli donanımla donatılmış bir üst kurulun zaman geçirmeden kurulmasıdır.

KAYNAKÇA

- ABBOTT J. R./GERMANN A.C., Footwear Evidence, Thomas Publishing, Florida, USA 1964.
- ABLUM B./HEPER V. R./GÖKÇEER F., Açıklamalı Ateşli Silahlar Mevzuatı, Türk İdareciler Derneği Y., Ankara 1983.
- AÇIKGÖZ H. N./HANCI İ. H./ÇETİN G., “Adli Olaylarda Böceklerden Nasıl Yararlanılır”, AÜHFD, C.51, Sayı.53, Ankara 2000.
- AÇIKGÖZ N./HANCI H., “Kılların Adli Tıptaki Önemi, Adli Tıp ve Adli Bilimler”, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.
- AÇIKGÖZ N./HANCI İ. H./ÇAKIR A. H., “DNA Laboratuvarının İşleyişi, Olay Yerinden Örnek Toplama, Örnekleri Laboratuvara Gönderme Usulleri”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.
- AÇIKGÖZ N./HANCI H., “Adli Biyoloji”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.
- AÇIKGÖZ N./HANCI H., “Adli Hemogenetik”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.
- AÇIKGÖZ N./HANCI H., “Adli Mikrobiyoloji”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.
- AÇIKGÖZ N./HANCI İ. H./ÇAKIR A. H., “Olay Yerinden DNA Analizi İçin Biyolojik Örnek Toplama ve Örneklerin Laboratuvara Gönderilme Usulleri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 51, Sayı.2, Ankara 2002.
- AÇIKGÖZOĞLU M., Ceza Hukuku Açısından Teori ve Uygulamada Mağdur Kavramı, Adil Y., Ankara 2000.
- AFŞİN H./GÜNÇE M. E., “Adli Diş Hekimliği Açısından Olay Yeri İncelemesi”, Adli Tıp D., C. 16, Sayı.2-4, 2002.
- ALBAYRAK B., Olay Yeri İncelemesi ve Hüviyet Tayini, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.
- AKBAŞ O., Kriminal Laboratuvar Kimya Bölümü Pratik Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994.
- AKBULUT İ., CMUK'nda Tutuklama, Yargıtay D., C. 20, Sayı.1-2, Ankara 1994.
- AKCAN R., Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri, Nobel Y., Ankara 1999.
- AKKAPLAN S., “Yangın ve Kundakçılık”, İpucu D., Yıl. 2, Sayı.2, Ankara 2004.
- ALKAN N./ÖZBAŞANDAÇ F., “Yurdumuzda Adli Belge İncelemesinin Tarihçesi ve Günümüzdeki Durumu”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 73, Sayı.1, İstanbul 1999.

ALKAN N./BİRİNCİOĞLU İ./KURTAŞ Ö./ÖZBAŞANDAÇ F., “Adli Belge İncelemesinde Kağıt İncelemeleri ve Filigranın Önemi”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 74, Sayı.1-2-3, İstanbul 2000.

ARSLAN T. A., “Kıl Delillerinin Kriminalistik Açısından Önemi”, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt.2, Sayı.7-8, Ankara 2000.

ARSLAN S., Tatbikatta Hazırlık Soruşturması ve Şahsi Dava, Adil Y., Ankara 1996.

ARSLAN R., “Bilirkişilik Uygulaması ve Bu Uygulamaya Yargıtay'ın Etkisi”, Yargıtay D., C.15, Sayı.1-4, Ankara 1989.

AŞIRDİZER M./CANTÜRK G./SARI H./BÜKEN B./İŞLER H., “Ölüm Olayında Olay Yeri İncelemesindeki Aksaklıkların Belirlenmesi ve Çözümü İçin Öneriler (Anket Çalışması)”, Adli Tıp Dergisi, C. 15, Sayı.1, 2001.

ATASOY S., “Bilimsel Deliller”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir BY., İzmir 2000.

ATASOY S., “Bilimsel Deliller”, İzmir BD., Yıl. 65, Sayı.3, İzmir 2000.

ATASOY S., Bilimsel Yöntemlerle Elde Edilen Delillerin Hukuka Aykırılığı Sorunu, Hukuka Aykırı Deliller Sempozyumu, 3. Oturum, İstanbul 1996.

AYDIN M., Kamu Davasının Açılması ve İddianame, Seçkin Y., Ankara 2003.

AYKAÇ M., “Adli Tıpta Materyal Alma, Gönderme”, İÜHF, C. 48-49, İstanbul 1982-83.

BADEM U., Olay Yeri İnceleme ve Delil Toplama Yöntemleri, Baskı: Evran Ofset, Ankara 1988.

BAFRA J., “İmza İncelemeleri ve Bilirkişilik”, İstanbul Barosu Dergisi, C.75, Sayı.2, İstanbul 2001.

BAFRA J., “El yazısı ve İmza İncelemesi Alanında Karşılaşılan Güçlükler, Standardizasyon ve Güvenilirlik”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 71, Sayı.3, İstanbul 1997.

BAFRA J., “El yazısı-İmza ve Belge İncelemede Bilirkişiliğin Önemi ve Nitelikleri Sorunu”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 77, Sayı.4, İstanbul 2003.

BAĞDATLI S., Temel Hukuk Kavramları, Tabevi Y., İstanbul 1995.

BALDERSON R. H., Gunmarks, House of Colectibles Publishing, 3nd Edition, Nemyork City, USA 1996.

BALL R. W.D., Mauser Military Rifles of the World, Krause Publications, 2nd Edition, USA 2000.

BALSEVEN A./ÖZDEMİR Ç./HANCI İ. H./TUĞ A., “Adli Meteoroloji”, İzmir BD., Yıl. 67, Sayı.2, İzmir 2002.

BALSEVEN A./HANI İ. H./ÖZDEMİR Ç./TUĞ A., “Adli Meteoroloji ve Adli Astronomi”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.

BAŞKAN T.M./DEMİRCAN Y.T./ATASOY S., “Adli Polisin Olay Yeri İncelemede Standardizasyon”, Adli Kolluk Sempozyumu, Antalya 1998.

BAŞLAR K., İnsan Hakları ve Kamu Hürriyetleri (2), Polis Akademisi Başkanlığı Y., Ankara 2001.

BARDAK C., Ceza Muhakemesinde Hazırlık Soruşturması, Yetkin Y., Ankara 1996.

BAYER M., Olay Yeri İnceleme, Ankara 2003.

BAYRAM L., “Adli Ses Ve Konuşmacı Tanıma İşlemine Genel Bakış”, Polis D, Y. 6, Sayı. 22., Ankara 2000.

BAYRAM L., “Adli Bilimler ve Kriminal Olaylarda Kullanılması”, Polis D., Y.6, Sayı.21, Ankara 2000.

BAYRAM L., “Deliller ve Bilirkişilik Müessesesi”, Polis D., Y. 7, Sayı.28, Ankara 2001.

BAYRAM L., “Ses ve Görüntü Kayıtlarının Hukukumuzdaki Yeri”, Polis D., Y.7, Sayı.26, Ankara 2001.

BAYRAM L., Konuşmacı Tanımda Ses Çözümleme Yöntemleri ve Adli Olaylarda Kullanılması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.

BATI C., Atış Artıklarının Toplama ve Belirleme Yöntemleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.

BIÇAK V., “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İfade Özgürlüğü”, İzmir BD., Yıl. 67, Sayı.1, İzmir 2002.

BIÇAK A. V., İngiliz Hukukunda Arama, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi, EGM Basımevi Ankara 1997.

BİLGE Y., Adli Bilimler Sözlüğü, Palme Y., Ankara 2002.

BİRCAN M., İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme Etkinlikleri: 183 Ölüm Olayının Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002.

BODZIAK W. J., Footwear Impression Evidence, CRC Press, 2nd Edition, Florida, USA 2000.

BUDAVARI S., The Merck Index, Merck&CO. Inc. Publishing, 20nd Edition, New Jersey, USA 1996.

BOZKURT H., Olay Yeri İncelemesi Sonucu Elde Edilen Ayak İzi İle İlgili Bulguların Boy Yaş Ağırlık ve Cinsiyet Tespiti Hakkında Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996.

BUYURAN H., “AİHM Kararlarında Adli Kolluk Uygulamaları ve Yasa Tasarısı Değerlendirilmesi”, Polis D., Sayı.36, Ankara 2003.

BÜYÜK Y./YAZICI Y. A./ÇAĞDIR A. S., “Ölüm Zamanı ve Toksik Madde Tespitinde Entomolojinin Yeri”, ATD, C.16, Sayı.2-4, 2002.

CANSUNAR N./ALBEK E. M./ALTUĞ M., “Ölüm Olaylarında Olay Yeri İncelemesinin Önemi”, İÜHFM., C.55, İstanbul 1997.

CAYMAZ A., “Yangın ve Kundaklama Olaylarında Olay Yeri İncelemesi ve Önemi”, Adli Tıp D., C. 15, Sayı.1, 2001.

CASSIDY M. J., Lightning Powder Company Inc. Publishing, Oregon, USA 1995.

CENTEL N., “3842 Sayılı Yasa Hükümleri Karşısında Tutuklama ve Yakalama”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir BY., İzmir 2000.

CENTEL N., “Uyuşturucu Madde Kullanma ve Bulundurma Suçu”, Nuri ÇELİK'e Armağan I, Beta Y. İstanbul 2001.

CENTEL N., “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu 2000 Tasarısına Eleştirel Yaklaşım”, Mehmet Tevfik BİRSEL'e Armağan, DEÜY., İzmir 2001.

CENTEL N., Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama, Beta Y., İstanbul 1992.

CENTEL N., “Adli Tıp Bilimleri ve İnsan Hakları”, EHFD, C. 4, Sayı.1-2, Erzincan 2000.

CENTEL N., “Koruma Tedbirlerinde Gelişmeler”, Hukuk Araştırmaları D., C. 8, Sayı.1-3, 1994.

CENTEL N. B., CMH'nda Müdafii, Hukuk Y., İstanbul 1984.

CENTEL N./ZAFER H., Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Y., 2.Bası, İstanbul 2003.

CENTEL N./ZAFER H., Ceza Muhakemesi Hukuku Pratik Çalışma Kitabı, Beta Y., İstanbul 2003.

CIHAN E./YENİSEY F., CMH, Beta Y., 3.Bası, İstanbul 1998.

CEYLAN T., “Su Ortamı İle İlgili Kriminal Değerlendirme”, İpucu D., EGM Asayiş Dairesi Başkanlığı Y., Sayı.1, Ankara 2002.

ÇAKIR Ş., Trafik Kazalarında Delillerin Saptanması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996.

ÇALI H. H., “Kriminal Olaydaki Şüpheli Yazı; Printer Çıktısı mı, Yoksa Fotokopi Belge mi?”, Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl.2, Cilt.2, Gaziantep Polis Meslek Yüksek Okulu Y., Gaziantep 2004.

ÇEBİ İ., “Ateşli Silahla İşlenmiş Olaylarda Atış Orijini Tespiti”, İpucu D., Yıl.2, Sayı.2., Ankara 2004.

ÇETİN C. M., Olay Yeri İncelemesinde Kan Lekelerinin Yorumlanması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.

- ÇETİN E./MALKOÇ İ., Sahtekarlık Suçları, Adalet Y., Ankara 1995.
- ÇETİN M. S., “El İzleri (Avuç İzleri)”, İpucu D., Yıl.2, Sayı.2, Ankara 2004.
- ÇOLAK H., “Kamu Davasına Müdahale (KATILMA)”, Yargıtay D., C. 24, Sayı.1-2, Ankara 1998.
- DE FOREST P. R./GAENSSLEN R.E./LEE H. C., Forensic Science An Introduction to Criminalistics, Mc. Graw-Hill Inc. Publishing, USA 1983.
- DEMİRBAŞ T., “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Karşılaştırmalı Olarak Haksız Yakalama ve Tutuklama”, İzmir Barosu Dergisi, Yıl. 61, Sayı.3, İzmir 1996.
- DEMİRBAŞ T., “İfade Alma Tekniği ve Adli Kolluk”, Adli Kolluk Sempozyumu, Antalya 1998.
- DEMİRBAŞ T./ÖZBEK V. Ö./EKER B., Ceza Kanunları, Barış Y., İzmir 1999.
- DERYAL Y., “Türk Hukukunda Bilirkişinin Nitelikleri ve Avukatın Bilirkişilik Yapması”, İzmir BD., Y. 66, Sayı.4, İzmir 2001.
- DOĞAN B./YAĞMUR F., “Adli Toksikoloji”, Adli Toksikoloji D., C.1, Sayı:1, Seçkin Y., Ankara 2003.
- DOĞAN C./BURSALI B./ÖZMEN E./KIZILPINAR İ., “Biyokriminal Palinoloji”, İpucu D., Yıl. 2, Sayı. 2., Ankara 2004.
- DONAY S., Bilimsel Yöntemlerle Elde Edilen Delillerin Hukuka Aykırılığı Sorunu, Hukuka Aykırı Deliller Sempozyumu, 3. Oturum, İstanbul 1996.
- DÖNMEZER S./YENİSEY F., Karşılaştırmalı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve 1999 Tasarısı, Gerekçeler, Alkım Y.
- DÖNMEZER S., Kriminoloji, İstanbul Üniversitesi Yayın No:1257, İstanbul 1967.
- DÖNMEZER S./ERMAN S., Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Umumi Kısım, Cilt.2, İstanbul Üniversitesi Yayın No:900, İstanbul 1961.
- DÖNMEZER S./ERMAN S., Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Umumi Kısım, Cilt.II/1, İstanbul Üniversitesi Yayın No:832, İstanbul 1959.
- DURMAZ M., Polisin Adli Görevlerinde Soruşturma Yöntemi, 2.Bası, Ankara 1989.
- ERDEM M. R., Gizli Soruşturma Tedbirleri, Seçkin Y., Ankara 2001.
- EREM F./TOROSLU N., Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 4.Bası, Savaş Y., Ankara 1983.
- EREM F., Ceza Usulü Hukuku, AÜHF Yayın No.324, 4.Bası, Sevinç Matbaası, Ankara 1973.

ERYILMAZ M. B., Türk ve İngiliz Hukukunda ve Uygulamasında Durdurma ve Arama, Seçkin Y., Ankara 2003.

ERYILMAZ M. B., “Kolluğun Yetkileri Açısından CMUK ile Yeni CMUK Tasarısının Karşılaştırılması ve Yeni Tasarının Düşündürdükleri”, Ankara BD., 2000-1, Yıl. 57., Ankara 2000.

ESER A., “Alman ve Türk CMH'nda Sanığın Hukuki Durumu”, Çeviren; Nur CENTEL, Yargıtay D., C.16, Ankara 1990.

FENDOĞLU H. T., “Adalet Bakanlığı Tarafından 1997 Yılında Hazırlanan-Adli Kolluk Kanun Tasarısı- Hakkında Düşünceler”, Adli Kolluk Sempozyumu, Antalya 1998.

FEYZİOĞLU M., Ceza MH'nda Tanıklık, Yetkin Y., Ankara 1996.

FEYZİOĞLU M., “Belirtilerin Şüphenin Yenilmesindeki İşlevi ve Benzer İsnadlara Ait Delil Araçlarının Somut Olayın Çözümünde Birlikte Değerlendirilmesi”, Ankara Barosu Dergisi, 2000-1, Ankara 2000.

GANDER T. J./CUTSHAW C. Q., Ammunition Handbook, Jane's Publishing, 10. Edition, Virginia, USA 2001.

GELERİ A./SOYSAL M./KAYGISIZ M./ARSLAN T. A., Önleyici Polis Hizmetleri, Polis Akademisi Başkanlığı Y., ISBN: 975-8657-05-4, Ankara 2001.

GÖÇER S., Türk Ceza Uygulamasında Silah ve Adli Tıp Bakımından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.

GÖK Ş./SOYSAL Z./KOLUSAYIN Ö., “Adaletin Oluşmasında Otopsinin Önemi”, Adalet Dergisi, Yıl. 76, Sayı.1, 1985.

GÖK Ş./SEÇKİN F./KOLUSAYIN Ö., “Ateşli Silah Mermi Yaralarında Elbiseden Atış Mesafesinin Tayini”, Adalet D., Yıl. 72, Sayı.2, 1981.

GÖK Ş./ÖZKARTAL E./SOYSAL Z., “Adli Tıp Meclisi İçtihadı Negatif Otopsi”, Adalet D., Yıl 71, Sayı.3, 1980.

GÖK Ş., Adli Tıp, 6.Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1991.

GÖK Ş./KOLUSAYIN Ö., “CMUY'nda Otopsi ile ilgili Maddelerin Pratik Uygulaması ve bu maddelere Uygulamada Daha Çok İşlerlik Kazandırmak İçin Öneriler”, CH ve Kriminoloji D., C. 1, Sayı.2, 1979.

GÖKÇE T., Savcılık İşlemlerinin Hukuki Niteliği, Doktora Tezi, Konya 2001.

GÖKÇEN A., Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma, DEÜHFDSİY No:49, Ankara 1994.

GÖLCÜKLÜ F., Ceza Davasında Şahıs Hürriyeti, Ajans-Türk Matbaası, Ankara 1958.

- GÖLCÜKLÜ F., “İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasında Olumlu (pozitif) Yükümü”, Polis D., Sayı. 37, Yıl. 9, Ankara 2003.
- GÜNDÜZ Y./BOZBIYIK A./HANCI İ. H., “Delil Olarak Cam”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.
- GÖZÜBÜYÜK A. P., “Tutuklamanın Sebepleri Şartları”, Adalet D., Yıl. 80, Sayı.3, 1989.
- GÖZÜBÜYÜK A. P., “Emniyet Kuvvetlerinin Adli Görevleri”, Adalet D., Y.74, Sayı.5, 1983.
- GÜLSOY M. T., “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi’nin Türkiye İle İlgili Kararlarında Adli Tıp Konusundaki İçtihatları”, AÜEHFD, C. 6, Sayı.1-4, Erzincan 2002.
- GÜNAY E., Ceza Davalarında Yargılama Keşif Usul ve Esasları, Seçkin Y., Ankara 1998.
- GÜNAY E., Uyuşturucu Madde Suçları ve Cezalar, Seçkin Y., 2. Bası, Ankara 1999.
- GÜRAL N. E., Bant Tetkiki, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1995.
- GÜRAL N. E., “Manyetik Bant ve Benzeri Kaydedilebilir Gereçlerin Yargı Sistemi İçinde Geçirdiği Aşamalar”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 73, Sayı.1, İstanbul 1999.
- GÜRELLİ N., “Ceza Muhakemesinde Bilirkişilik Kurumuna İlişkin Meseleler”, Ümit Doğanay’ın Anısına Armağan 1, İstanbul 1982.
- HAKERİ H., Haksız Yakalanan ve Tutuklananlara Tazminat Verilmesi, Seçkin Y., Ankara 1999.
- HANCI H.-TUĞ A.-DOĞAN Y., “Kriminalistik Kriminoloji Değildir”, TBBD, Yıl. 15, Sayı. 48, Ankara 2003.
- HANCI İ. H., “Adli Tıp ve Adli Bilimler Analiz Raporu”, İzmir BD., Yıl. 66, Sayı.1, İzmir 2001.
- HANCI H., “Adli Entomoloji”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl. 16, Sayı.49, Ankara 2003.
- HANCI İ. H./ÖZDEMİR Ç./BOZBIYIK A./GÜNDÜZ Y., “Ayak ve Ayakkabı İzleri”, İpucu D., EGM Asayiş Dairesi Başkanlığı Y., Sayı.1, Ankara 2002.
- HANCI İ. H./AFŞİN H./YAŞAR F., “Isırık İzleri”, İpucu D., EGM Asayiş Dairesi Başkanlığı Y., Sayı.1, Ankara 2002.
- HANCI İ. H., “Seksüel Suçlar”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.
- HANCI İ. H./ZEYFEOĞLU Y., “İnsanlarda Kimlik Tespiti”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.
- HANCI İ. H./TUĞ A./ÖĞÜNÇ G./SERTÇE S./DURGUN S., “Olay Yeri İncelemesi- Delillerin Toplanması ve Laboratuvara Gönderilmesi”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.

- HANCI İ. H., “Alkol ve Bağımlılık Yapıcı Maddeler”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.
- HANCI İ. H., “Adli Tıp ve Adli Bilimler”, Dr. İrfan BAŞTUĞ'a Armağan, Seçkin Y., Ankara 2001.
- HAFIZOĞULLARI Z., “İnsan Hakları, Polis Görevi ve Yetkisi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 44, Sayı.1-4, Ankara 1995.
- HANS H.C/JESCHECK H./İÇEL K./BAYRAKTAR K./YENİSEY F., Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş, Beta Y., İstanbul 1989.
- HILDERBRAND D. S., Footwear, The Missed Evidence, Staggs Publishing, Temecula, USA 1999.
- İNBAU F. E./REID J. E./BUCKLEY J. P., Suçlu Sorgulamaları ve İtirafı, Çvr: KULE Ahmet, Başkent Klîşe ve Matbaacılık, Ankara 1997.
- İÇEL K./ÜNVER Y., Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Yasaları, 2.Bası, 2004.
- İÇEL K., “Gazetecinin Tanıklıktan Çekilme Hakkı”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C.1, Sayı.1, 1978.
- İÇEL K./ÜNVER Yener, Uygulamalı Ceza Hukuku, 4. Kitap, Beta Y., İstanbul 2000.
- İÇEL K./YENİSEY F., KOMPENDIUM Ceza Kanunları, 2.Cilt, Beta Y., İstanbul 1998.
- İnsan Hakları, EGM Eğitim Daire Başkanlığı Y. No:1, Ankara 2000.
- JGK. KDB Y., Kriminal Daire Başkanlığı Tanıtım Broşürü, Kozan Ofset, Ankara 2000.
- KANTAR B., Ceza Muhakemeleri Usulü, II. K, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1946.
- KARABENLİ M., Bilimsel Yöntemlerle Elde Edilen Delillerin Hukuka Aykırılığı Sorunu, Hukuka Aykırı Deliller Sempozyumu, 3. Oturum, İstanbul 1996.
- KARABURUN G., “Adli Tıp Açısından Olay Yeri İncelemesi ve Otopsi”, ATD, C.15, Sayı.3, 2001.
- KARADAĞ E., Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil Yasakları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.
- KARAKUŞ O./ÜNAL B., “Çapraz Sorgu ve Kolluk”, İpucu D., Yıl. 2, Sayı.2, Ankara 2004.
- KARATAŞ H./SEVİNDİK A., Polis Terimleri Sözlüğü, Nüans Y., İstanbul 2003.
- KAYGISIZ M., Adli Bilimler, Seçkin Y., Ankara 2003.
- KAYGISIZ M., “Suç Analizinde Eşkal”, Polis D., Sayı.36, Ankara 2003.

KAYGISIZ M./DÖNMEZ M./ÇELİK A., “Kriminal Yangınlarda Suç Analizi”, Polis D., Sayı.39, Yıl. 10, EGM Basımevi, Ankara 2004.

KAYGISIZ M./YILMAZ İ., “Ceza Adalet Sistemi ve Suç Analizi”, Polis D., Sayı.39, Yıl.10, EGM Basımevi, Ankara 2004.

KAYGISIZ M./ARSLAN T. A./BAYKAL A./BAYER M., Olay Yeri İnceleme Hizmetiçi Eğitim Kaynak Kitabı, EGM Eğitim Daire Başkanlığı Eğitim Serisi No:24, EGM Basımevi, Ankara 2002.

KAYGUSUZ Z., “Olay Yeri Koruma Şeridi”, Polis D., Sayı.36, Ankara 2003.

KAYGUSUZ Z., “Olay Yeri İnceleme Çalışmalarının İnsan Hakları ve Bilimsel Açından Değerlendirilmesi”, Polis D., Sayı.29, Ankara 2001.

KAYGUSUZ Z., “Olay Yeri İnceleme Çalışmalarında Bilimsellik ve Hukukilik”, Polis D., EGM Y., Yıl:10, Sayı:42, Ankara 2004.

KAYMAZ S., Ceza Muhakemesinde Yasak Deliller, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.

KELEŞ E., Tecavüz Olaylarında Olay Yerinde Bulunabilecek Lekelerin, Hangi Vücut Sıvısına Ait Olabileceğinin SDS-PAGE Tekniği., Yüksek. Lisans Tezi, İstanbul 1998.

KESKİN O. K., Adalet Raporu, Hrz. Heyet Başk., Ankara 1996.

KİBAR R., Türk Hukukunda Sanık Hakları, Yetkin Y., Ankara 1997.

KORKMAZ A./GÜNAY S., “Ceza Yargılama Sürecinde Son Soruşturma Döneminin İncelenmesi”, Akdeniz İ.İ.B.F.D., 58-82, 2001(1).

KÖK A. N., “Parmak İzlerinin Delil Olarak Kullanılması”, Erzincan Hukuk Fakültesi D., C. 7, Sayı.3-4, Erzincan 2003.

KUBE E., “Almanya’da Pasif (proactive) Polislik”, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, EGM Basımevi, Polis Akademisi Ankara 1997.

KOLUSAYIN Ö., Bilimsel Yöntemlerle Elde Edilen Delillerin Hukuka Aykırılığı Sorunu, Hukuka Aykırı Deliller Sempozyumu, İstanbul 1996.

KOYUNCU İ., Elyazısı Analizi ve Kişiliğinin, Alamuk Y., Ankara 1993.

KÖK N./ÇANKAYA H., “Hukukun Üstünlüğünün Gerçekleştirilmesinde Adli Tıp’ın Yeri”, AÜEHFD. C. 5, Sayı.1-4, Erzincan 2001.

YÜKSEL C., KPL Adli Servisler El Kitabı, KPL Y., Ankara 2001.

KUHNE H. H., “İnternette Bağlantılı Ceza Muhakemesinde Delil İleri Sürme Problemi”, İnternet Hukuku Sempozyumu, 2002.

KUNTER N., Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Kazancı Y., 8.Bası, İstanbul 1986.

KUNTER N./YENİSEY F., Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Y., 12.Bası, I. K, İstanbul 2002.

KUNTER N./YENİSEY F., Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Y., 12.Bası, II. K, İstanbul 2003.

KUNTER N./YENİSEY F., Arama, El Koyma ve İletişimin Denetlenmesi, Beta Y. İstanbul 2000.

Longman Active Study Dictionary, 3.Bası, Scotland, İngiltere, Caledonian International Book M., 1998.

MALKOÇ İ./GÜLER M., Ceza ve Yargılamada Temel Yasalar, Adil Y., Ankara 1998.

MARABA F., Olay Yeri İncelemesi, Polis Okulları Ders Kitabı, Ankara 1994.

McDONALD P., Tire Imprint Evidence, CRC Press, Florida, USA 1993.

MILLER D., The Illustrated Book of Guns, Salamander Publishing, London, UK 2002.

MOFFAT A.C., Clarke's Isolation and Identification of Drugs, The Pharmaceutical Press, 2. Edition, London, Great Britain 1986.

ODYAKMAZ A. N., Ceza Hukuku, 4.Bası, Alfa Y., İstanbul 1999.

OYAR O./YAVUZ M. S./KÖROĞLU M., "Vücut İçerisinde Kalmış ve Zamanla Değişime Uğramış Bir Mermi Çekirdeği, Olgu Sunumu", Adli Bilimler D., C.3, Sayı.1, Editör. İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2004.

ÖNDER A., Sulh Ceza Hakiminin Ceza Kararnamesi, İstanbul Üniversitesi Yayın No:1207, İstanbul 1966.

ÖZBEK V. Ö., "DGM'nin Görev Alanına Giren Suçlarda Yapılan Hazırlık Soruşturması ve AB Uyum Süreci Çerçevesinde Yapılan Değişikliklerin Buna Etkisi", Polis D., Sayı.36, Ankara 2003.

ÖZBEK V. Ö., "Ceza Muhakemesi Hukukunda DNA-Analizi", Turhan Tufan YÜCE'ye Armağan, DEÜY., İzmir 2001.

ÖZBEK V. Ö., "Organize Suçlulukla Mücadelede Ön Alan Soruşturmaları", DEÜHFD, C.4, Sayı.2, İzmir 2002.

ÖZBEK V. Ö., "Suç Kolluğu", Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir BY., İzmir 2000.

ÖZBEK V. Ö., Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Seçkin Y., Ankara, ..

ÖZBEK V. Ö., “Elektronik Ortamda Saklı Bulunan Verilerin Ceza Muhakemesinde Delil Niteliği Ve Değerlendirilmesi”, İÜHFİM, C. 59, Sayı.1-2, 2001.

ÖZBEK V. Ö., Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama, Seçkin Y., Ankara 1999.

ÖZDEMİR A./YAVUZ M./CANDEMİR Ersin/GÖKTEPE F., Silah & Atış, Başkent Klişe Matbaacılık, Ankara 1999.

ÖZDEMİR T. A., Olay Yeri İncelemede Ateşli Silahların Kullanımı Sonucunda Mermi Çekirdeklerinin Camlarda Meydana Getirmiş Oldukları Deliklerin ve Çatlakların Boyutlarının İncelenerek Atış Mesafeleri ve Yönünün Tespit Edilip Edilemeyeceğine Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1995.

ÖZER F./EKŞİ T., Silah Bilgisi ve Atış, Polis Akademisi Bşk.’lığı Y., Ankara 2001.

ÖZGEN E., Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi, Ankara ÜHFY No: 232, Ankara 1968.

ÖZKAN H., Ceza Davalarında Keşif ve Tatbikatı, Seçkin Y., Ankara 1995

ÖZPINAR B., Tabanca ve Atış Kültürü, 4.Bası, ISBN 975-96372-0-0, Hazırlık ve Baskı: Öncü Reklamcılık, Ankara 1999.

ÖZTÜREL A., “Antibiyotik Allerjisinden Husule Gelen 29 Ölüm Vakasında Adli Tıp Bakımından Araştırma”, Bülent N. ESEN'e Armağan, Ankara 1977.

ÖZTÜREL A., “Cinsel Kromatinin Adli Tıptaki Yeri”, AÜHFD, C.33, Sayı.1-4, Ankara 1976.

ÖZTÜREL A., “Besinlerle Meydana Gelen, Boğularak Ölüm 39 Olguda Mediko Legal Araştırma”, AÜHFD, C. 34, Sayı.1-4, Ankara 1977.

ÖZTÜRK B., “Şüpheli ve Sanık Hakları Özellikle Savunma Hakkı”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir BY., İzmir 2000.

ÖZTÜRK B., “Ses ve/veya Görüntü Kaydeden Araçlarla Yapılan Tespitlerin Ceza Muhakemesi Hukukundaki Değeri”, Seyfullah EDİS'e Armağan, DEÜY., İzmir 2000.

ÖZTÜRK B., “Bir Ceza Mahkemesi Olarak Anayasa Mahkemesi Yüce Divan”, Anayasa Yargısı, C. 12, Ankara 1995.

ÖZTÜRK B., “Yeni Yargıtay Kararları Işığında Delil Yasakları”, AÜSBF İHM Y., Ankara 1995.

ÖZTÜRK B., Uygulamalı CMH, C.1, 2.Bası, DEÜHF DSİ Y., Ankara 1991.

ÖZTÜRK B., “Adli Kolluk Üzerine Genel Düşünceler”, Adli Kolluk Sempozyumu, Antalya 1998.

ÖZTÜRK B., “Organize Suçlulukla Mücadele”, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi, EGM Basımevi Ankara 1997.

- ÖZTÜRK B., Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti, DEÜDSİY., Ankara 1991.
- ÖZTÜRK B., “1999 CMUK tasarısında Şüpheli ve sanık hakları, Özellikle Savunma Hakkı”, Seçkin Y., İrfan BAŞTUĞ Armağanı, Ankara 2001.
- ÖZTÜRK B., Soru ve Yanıtlarla Ceza Muhakemesi Hukuku, Turhan Y., Ankara 2002.
- ÖZTÜRK B., “Ceza Muhakemesi ve İnternet”, Uluslar arası İnternet Sempozyumu, DEÜY, İzmir 2002.
- ÖZTÜRK B./ERDEM M. R./ÖZBEK V. Ö., Ceza Hukuku- Ceza Muhakemesi Hukuku, Turhan Y., Ankara 2001.
- ÖZTÜRK B./ERDEM M. R./ÖZBEK V. Ö., Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Bası, Seçkin Y., Ankara 2004.
- ÖZYAZICI A., Alkollü İçkiler, Sigara ve Diğerleri, DİB Y., 3.Bası, Ankara 2001.
- POLAT O., Uygulamada Adli Tıp İle İlgili Sorunlar ve Çözümleri, Adli Tıp Kurumu Yayınları 1, İstanbul 2001.
- POLAT O., “Olay Yeri İncelemesinin Adli Tıp Açısından Önemi”, Adli Tıp Dergisi, C. 16, Sayı.2-4, 2002.
- Polis Okulları Ders Kitapları I, Ankara, EGM Basımevi, Ankara 1997.
- Polis Okulları Ders Kitapları II, Ankara, EGM Basımevi, Ankara 1997.
- Polis 2001, EGM APK Yayın No: 191, EGM Basımevi, Ankara 2001.
- Redhouse, Sev Y., 23. Bası, İstanbul 2000
- SAFERSTEIN R., Criminalistics, Prentice-Hall Inc. Publishing, 7. Edition,, New Jersey, USA 2001.
- SKOOG D. A./HOLLER F. J./NIEMAN T. A., Principles Of Instrumental Analysis, Saunders Colleges Publishing, 5. Editiondan, Florida, USA, 1998’dan çeviri, Enstrümantal Analiz İlkeleri, Çevr: KILIÇ Esmâ/KÖSEOĞLU Fitnat/YILMAZ Hamza, Bilim Y., Ankara, ??.
- SMITH W.H.B., Small Arms of the World, Galahad Publishing, 10. Edition, Newyork City, USA 1973.
- SAĞ M., “3842 Sayılı Yasa Işığında Tutuklamanın Maddi Koşulları”, İstanbul Barosu Dergisi, Sayı.1, C. 72, İstanbul 1998.
- SAĞLAM M., “Adli Zabıta Hizmetlerinin Etkinliği Üzerine Düşünceler”, Yargıtay D., C. 3, Sayı.1, Ankara 1977.
- SALMANER H., Polisin Adli Görevleriyle İlgili El Kitabı, 2.Bası, İstanbul 1988.

- SANDER E., Olay Yerinde Kriminalistik, Baskı: Yardımcı Ofset, 2.Bası, Ankara 1997.
- SANDER E., Olay Yerinde Kriminal Araştırma Teknikleri, Baskı: Onur Ofset, Ankara 1996.
- SAVAŞ V./MOLLAMAHMUTOĞLU S., Cmkuk'nun Yorumu, I. C., 1995.
- SAVAŞ V./MOLLAMAHMUTOĞLU S., CMUK Yorumu, 2. Cilt, Seçkin Y., Ankara 1995.
- SAYIN H., Suç Yeri İnceleme Sürecinin Hukuki ve Teknik Açından Değeri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1993.
- SCHWING N., Standart Catalog of Military Firearms, Krause Publications, USA 2001.
- Silah Bilgisi ve Atış, EGM Eğitim Daire Başkanlığı Y. No:7, Ankara 2000.
- SCHUH G., "Toplum Hayatındaki Son Gelişmeler", Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi, EGM Basımevi, Ankara 1997.
- SELÇUK S., "Türk Hukuk Devletinde Sanığın Savunma Hakkı ve Uygulanması", HFSA 3 (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 3), Hazırlayan Hayrettin ÖKÇESİZ, Alkım Y., İstanbul 1996.
- SOYASLAN D., Ceza Muhakemesi Usul Hukuku, Yetkin Y., Ankara 2000.
- SÖZEN E. S., Ceza Muhakemeleri Hukukunda ve Adli Tıpta Delil Kavramı Hukuka Aykırı Deliller ve Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999.
- ŞAFAK A., Hukuk Terimleri Sözlüğü, Rehber Y., Ankara 1992.
- ŞAFAK A., "Polis Teknolojisi ve İsbat Hukukunda Yeri", Avrupa Birliği Sürecinde Türk Polisi Uluslar arası Sempozyumu 1996 Polis Akademisi, Ankara 1997.
- ŞAFAK A., "Adli ve İdari Emrin İfasında Polisin Arama Faaliyeti", Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi, EGM Basımevi, Ankara 1997.
- ŞAFAK A./BIÇAK V., CmuH ve Polis, 3.Bası, Liberte Y., Ankara 1999.
- ŞAFAK A./BIÇAK V./KESKİN M., Ceza Muhakemeleri Usul Hukuku Hizmetiçi Eğitim Kaynak Kitabı, EGM Basımevi, Ankara 2002.
- ŞAHİN C., "Sorguda Sanığın İfade Özgürlüğü ve Yasak Sorgu Yöntemleri", Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi EGM Basımevi, Ankara 1997.
- ŞAHİN C., Ceza Muhakemesinde İspat, Yetkin Y., Ankara 2001.
- ŞAHİN C., "Duruşmada Sanığın Önceki İfadelerinin Okunması", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. II, Sayı.1-2, Ankara 1998.

ŞAHİN C., “Ceza Muhakemesinde İnsan Haklarının Korunması-Adil Bir Ceza Muhakemesinin Temel Şartları”, Selçuk ÜHFD, C. 4, Sayı.1-2., Konya 1994.

ŞAHİN C., “Polis Tarafından Yapılan Sanık Sorgusunun Mukayeseli Hukukta Düzenlenişi”, Selçuk ÜHFD, C. 4, Sayı.1-2., Konya 1994.

ŞAHİN C., “Sorgu Müessesine İlişkin CMUK Değişikliklerinin Genel Bir Değerlendirmesi”, Halil CİN'e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Konya 1995.

ŞAHİN C., “Yargıtay Kararları Işığında Hukuka Aykırı Deliller ve Değerlendirmeleri Sorunu”, Nurullah KUNTER'e Armağan, Beta Y., İstanbul 1998.

ŞAHİN C., Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, Yetkin Y., Ankara 1994.

ŞAHİN C./ÖZGENÇ İ., “CMUK Tasarısı (2002) Üzerine Düşünceler”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. III, Sayı.1-2, Ankara 1999.

ŞAHİN E., “Parmak izinin Amerika Bahriyesince Tayin-i Hüviyet’de İstimali”, Polis D., s.36, Ankara 2003.

ŞEKER G., “Bilişim Suçlarının Delillendirilmesinde Amerikan Uygulaması ve Ülkemizdeki Durum”, Polis Dergisi, Yıl. 9, Sayı.34, Ankara 2003.

ŞEN E., “Türk Ceza Yargılaması Hukukuna Hakim Olması Gereken İlkeler”, Polis Dergisi, Sayı.36, Ankara 2003.

ŞEN S., Patlama Sonrası Olay Yeri İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001.

ŞENOCAK C., Maddi Suç Delilleri ve Ateşli Silahlar, 3.Bası, Özyurt Ofset & Tipo Matbaacılık, Ankara 1997.

TANER T., Ceza Muhakemeleri Usulü, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 608, 3.Bası, İstanbul 1955.

TERZİOĞLU M., “Moleküler Biyoloji ve Adli Uygulamalardaki Son Yenilikler”, İpucu D., Yıl.2, Sayı.2, 2004.

TEZCAN D., “Ceza Davalarında Çapraz Sorgu”, Turhan Tufan YÜCE'ye Armağan, DEÜY., İzmir 2001.

TEZCAN D., “İnsan Hakları ve Adli Soruşturmanın Hukuki Çerçevesi”, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi EGM Basımevi, Ankara 1997,

TEZCAN D., “Tercümandan Yararlanma Hakkı”, AÜSBFD, C. 52, Sayı.1-4, 1997.

TRAISTER J. E., Antique Guns, Stoeger Publications, 2nd Edition, USA 1994.

TUĞCU H./ÜNİER H. B./ŞAM B./YORULMAZ C., “MKEK Yapımı 9 mm. Parabellum Mermilerle Yapılan Deneysel Atışlarda Sodyum Rodizonat Testi İle Giysilerde Atış Artıklarının Araştırılmasının Önemi”, Adli Tıp Dergisi, C. 16, Sayı:2-4, 2002.

TÜMERKAN S., “Ceza Yargılamamızın Uygulama Açısından Değerlendirilmesi”, Nurullah KUNTER'e Armağan, Beta Y. İstanbul 1998.

TOROSLU N., Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3.Bası, Sevinç Matbaası, Ankara 1978.

TOROSLU N., Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Y., 4.Bası, Ankara 2003.

TOSUN Ö., Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Cilt:1, Genel Kısım, İstanbul Üniv. Yayın No: 2118, 2.Bası, İstanbul 1976.

TOSUN Ö., “Alkol Ve Uyuşturucu Madde Kullananların Araç Kullanma Suçu”, İÜHFM, C.32, Sayı.1, İstanbul 1966.

TOSUN Ö., Suç Muhakemesi Hukuku El Kitabı, AR Y., İstanbul 1983.

TUNALI İ., Adli Tıp, Seçkin Y., Ankara 2001.

TUĞ A./SÖYLEMEZOĞLU T./HANCI İ. H., “Adli Toksikoloji”, Adli Tıp ve Adli Bilimler, İ. Hamit HANCI, Seçkin Y., Ankara 2002.

ÜNİER B.-AŞICIOĞLU F., “Fiziksel Delil Olarak Cam”, İÜHFM, C. 56, Sayı.1-4, 1998.

ÜNİER Y., “CYH'nda İspata İlişkin Bir Yargıtay İBK'nın İncelenmesi”, İÜHFM, C. 55, 1994-95.

YALÇINKAYA R., Suç İşlenen Yerlerde Bulunan Alet İzlerinin Yorumlanması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2000.

YENİSEY F., “Adli Kolluk Kuruluşu ve Modern Soruşturma Teknikleri Konusundaki Yetkileri”, Adli Kolluk Sempozyumu, Antalya 1998.

YENİSEY F., “İnsan Hakları ve Adli Soruşturmanın Hukuki Çerçevesi”, Modern Adli Soruşturma Yöntemleri ve İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu 1996, Polis Akademisi EGM Basımevi, Ankara 1997.

YENİSEY F. (Proje Yönetmeni), Avrupa Standartları Hakkında Açıklama, Sanık Haklarının Suç Araştırmasına Etkisi 2003-Anket Değerlendirme Toplantısı 2002 Polis Akademisi Anıttepe, Polis Akademisi Başkanlığı Y. No:2, Ankara 2003.

YENİSEY F., Yeni Arama Hukukumuz, Polis D., Sayı.37, Ankara 2003.

YERLİ F. K., Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Deliller ve Adli Tıp Yönünden İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.

YILDIRIM G., Adli Tıp Yönünden Aihm Kararları ve İç Hukukta Olay Yeri İncelemesi ve Otopsi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002.

YILDIRIM K., “Bilirkişi Delilin Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukukundaki Durumu”, 75. Yaş Günü İçin Baki Kuru Armağanı, TBB Y., Ankara 2004.

YILMAZ A., Uyuşturucular ve Bağımlılık, Eryaba Y., İzmir 2004.

YILMAZ E. M., Askeri Ceza Yargılamasında Sanıklık Statüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.

YURTCAN E., “Yargıtay Kararlarının Işığında Hukuka Aykırı Delile Dayanma Yasağı”, Nurullah Kunter'e Armağan, Beta Y., İstanbul 1998.

YURTCAN E., Şahsi Dava ve Uygulaması, Kazancı Y., Ankara 1989.

YURTCAN E., CMUK El Kitabı, Alfa Y., İstanbul 1994.

YURTCAN E., Ceza Yargılaması Hukuku, Alfa Y., 9.Bası, İstanbul 2002.

YURTCAN E., CMUK Şerhi, 3.Bası, Beta Y., İstanbul 2000.

YAZICIOĞLU R.Y., Bilgisayar Suçları, Alfa Y., İstanbul 1997.

YÜCE T. T., “Ceza Yargılama Hukukunda Meslek Adamının Tanıklıktan Çekinme Hakkı”, Yargıtay D., C.6, Sayı.1-2, 1980.

YÜCEL M. T., “Ceza Adaletinde Tanıklık”, Yasa Hukuk Mevzuat ve İçtihat Dergisi, C. 14, Yasa Y., İstanbul 1991.

YÜCEL M. T., “Tutuklama-Uluslararası Bir Yaklaşım”, Adalet D., Sayı.2., 1988.

YÜCEL M. T., “Ceza Yargılaması Gerçeği: Psikp-sosyo-juridik Açıdan Yargılamanın Paradoksal Öznelliği, Makul Süre ve Segmentli Duruşma”, HFSA 3 (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 3), Hazırlayan Hayrettin ÖKÇESİZ, Alkım Y., İstanbul 1996.

YÜKSEKTEPE Y., Adli Vakalarda Jeolojik Kanıtların Değerlendirilmesi ve Karşılaşılan Sorunlar, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999.